

قوان

و ليكولينه وهى تاوانكارى

الجريمة والتحقيق الجنائي

مظفر خاله عبدالرحمن

ههولير - كوردستان
٢٠٢٠

ههولير - كوردستان

چاپى يه كه م ٢٠٢٠

تاوان و ليكۆلینه وهی تاوانکاری

مظفر خالد عبدالرحمن ناسراو به (شاخه وان خالید)

ناوی کتیب : تاوان و لیکۆلینهوهی تاوانکاری

نووسەر : مظفر خالد عبدالرحمن ناسراو به (شاخهوان خالید)

مۆبایلی سه‌رنووسەر: ٠٧٥٠٤٤٧٠٠٩٨

ئیمیلێ سه‌رنووسەر: shakhewan@yahoo.com

شوێن : هه‌ولێر- کوردستان

نۆره‌ی چاپ : یه‌که‌م

گرافیک و دیزاین : هیوا مه‌حموود

هه‌له‌چن: به‌ختیار نه‌حمه‌د مه‌حموود

تیراژ : ١٠٠٠ دانه

سائی چاپ : ٢٠٢٠ی زایینی ٢٧٢٠ی کوردی

له‌ به‌رپوه‌به‌رایه‌تی گشتی کتیبخانه گشتیه‌کان / هه‌ریه‌ی کوردستان، ژماره‌ی

سپاردنی (٥١٦) سائی ٢٠٢٠ پێدراوه.

(مافی له‌ چاپدانه‌وه‌ی پارێزراوه‌ بو‌ کتیبخانه‌ی هه‌ولێری یاسایی)

کتیبخانه‌ی هه‌ولێری یاسایی

بو‌ چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی یاسایی

Ktebxanay Hawlery Yasaey - کتیبخانه‌ی هه‌ولێری یاسایی

٠٧٥٠٤٥١٠٩٠٣ – ٠٧٥٠٤٨٦٩٩٥٥

ناونیشان - هه‌ولێر ناو باڵه‌خانه‌ی دادگا

ناوهرۆك

لاپەرە

۸.....چوونە نیو باس

فەسلى يەكەم : لىكۆلەر و لىكۆلینەو

۱۲.....بەشى يەكەم : لىكۆلەر

۱۴.....بەشى دووم : ئەرکەكانى لىكۆلەر

۱۴.....بەشى سىيەم : سيفتەكانى لىكۆلەر

۲۰.....بەشى چوارەم : پىداويستىيەكانى لىكۆلەر

۲۸.....بەشى پىنچەم : زانىارى و كەسايەتى لىكۆلەر

۲۹.....بەشى شەشەم : لىكۆلینەو

۳۰.....بەشى حەوتەم : ئارمانجى لىكۆلینەو

فەسلى دووم : بەلگەى تاوان و لىكۆلینەو سەرەتايى

۳۵.....بەشى يەكەم : پىناسەى تاوان

۳۸.....بەشى دووم : جۆر و كۆلەگەكانى تاوان

۴۲.....بەشى سىيەم : بەلگەى تاوان و جۆرەكانى بەلگە

۴۹.....بەشى چوارەم : لىكۆلینەو سەرەتايى

۵۳.....بەشى پىنچەم : رىگاكانى ئاشكراكردى تاوان

فەسلى سىيەم : جولاندنى داواى سزايى

۶۲.....بەشى يەكەم : ئەو داوايانەى لە تاوان دروست دەبن

۶۳.....بەشى دووم : داواى سزايى

۶۴.....بەشى سىيەم : ئامرازەكانى جولاندنى داواى سزايى

۶۶.....بەشى چوارەم : مافى جولاندنى داواى سزايى

۶۷.....بەشى پىنچەم : ئەو لايەنانەى مافى جولاندنى داوايى سزايان ھەيە

۶۷.....بەشى شەشەم : ئەو لايەنانەى سكالای ئاراستە دەكرىت

۶۹..... به‌شى ھوتەم: دۆخەكانى ھەژمارکردنى تاوانى بىنراو.

۷۴..... بەشى ھەشتەم: بارەكانى ۋەرنەگرتنى سكالای سزایی.

۷۵..... بەشى نۆیەم: لیخۆشبوون لە سكالآ.

فەسلى چوارەم: لایەنەكانى داواى سزایی

۷۸..... بەشى یەكەم: ھەوالدەر.

۸۰..... بەشى دووهم: لیكۆلەر و ھەوالدەر.

۸۲..... بەشى سییەم: تاوانلیكراو (دادخواز).

۸۳..... بەشى چوارەم: شاھید.

۹۴..... بەشى پینجەم: لیپرسینەوہى تۆمەتبار.

۱۰۳..... بەشى شەشەم: دانپینانى تۆمەتبار.

فەسلى پینجەم: ریگەكانى كۆکردنەوہى بەلگەى تاوان

۱۰۹..... بەشى یەكەم: پشكنینى شانۆى تاوان.

۱۲۱..... بەشى دووهم: ھەلگرتنەوہى بەلگەكان.

۱۳۵..... بەشى سییەم: کردارى نۆپینى بەرپینمایى.

۱۳۹..... بەشى چوارەم: لیپرسینەوہى تۆمەتبارى نكۆلیكار لە شانۆى تاوان.

۱۴۰..... بەشى پینجەم: کردارى ناسینەوہى.

۱۴۲..... بەشى شەشەم: کردارى رووبەر و رووبونەوہى.

۱۴۳..... بەشى ھوتەم: ناسینەوہى بەھۆى سەگى پۆلیسى.

۱۴۶..... بەشى ھەشتەم: پشكنین.

فەسلى شەشەم: شوینەوارى تاوان

۱۵۵..... بەشى یەكەم: پەنجەمۆر.

۱۶۶..... بەشى دووهم: شوینەوارى پى.

۱۷۰..... بەشى سییەم: شوینەوارى شوشە.

۱۷۱..... بەشى چوارەم: شوینەوارى ھۆكارى گواستنەوہى.

۱۷۳..... بەشى پینجەم: شوینەوارى چەكى ناگرینى.

- بەشى شەشەم: شوينەوارى تەقەمەنى ئاگرىنى ۱۸۰.....
- بەشى حەوتەم: شوينەوارى ئاگرکەوتنەوہ ۱۸۲.....
- بەشى ھەشتەم: پرچەمۆر ۱۸۵.....
- بەشى نۆيەم: ئارەقەمۆر ۱۸۶.....
- بەشى دەيەم: ترشى DNA ۱۸۷.....
- بەشى يانزەھەم: ديارىکردنى ناسنامە ۱۹۰.....
- بەشى دوانزەھەم: شوينەوارى ددان ۱۹۲.....
- بەشى سىنزەھەم: شوينەوارى گوئيەمۆر ۱۹۳.....
- بەشى چواردەھەم: شوينەوارى نينۆك ۱۹۵.....
- بەشى پانزەھەم: شوينەوارى سپيرم ۱۹۵.....
- بەشى شانزەھەم: شوينەوارى خوين و شلەکانى ترى مروؤ ۱۹۶.....

فەسلى حەوتەم: شىۋازى ليكۆلینەوہ لە تاوانەکان

- بەشى يەكەم: ليكۆلینەوہ لە تاوانى كوشتن ۲۰۱.....
- بەشى دووہم: ليكۆلینەوہ لە تاوانى خۆكوشتن ۲۱۶.....
- بەشى سىيەم: ليكۆلینەوہ لە تاوانى دزىکردن ۲۲۶.....
- بەشى چوارەم: ليكۆلینەوہ لە تاوانى ئاگرکەوتنەوہ ۲۳۳.....
- بەشى پىنجەم: ليكۆلینەوہ لە تاوانى لاقەکردن ۲۳۷.....
- بەشى شەشەم: ليكۆلینەوہ لە تاوانى رفاندن ۲۴۱.....
- بەشى حەوتەم: ليكۆلینەوہ لە تاوانى ماددەى ھۆشبەرەکان ۲۴۳.....
- بەشى ھەشتەم: ليكۆلینەوہ لە رووداوى ھاتوچۆ ۲۴۷.....
- بەشى نۆيەم: ليكۆلینەوہ لە دزىکردن لە مال و بالەخانەکان ۲۵۲.....
- بەشى دەيەم: ليكۆلینەوہ لە تاوانى دزىنى قاسە ۲۵۵.....
- بەشى يازدەھەم: ليكۆلینەوہ لە رووداوى بزرېوونى كەسەکان ۲۵۷.....

فہرستی ھہشتہم: بریارہکانی دادوہری لیکۆلینہوہ و داواکاری

گشتی و جورہکانی دادگا و تاییہتمہندییہکانیان

- ۲۶۱..... بهشی یهکه م: هندی له بریارہکانی دادوہری لیکۆلینہوہ.....
- ۲۷۹..... بهشی دووہم: کوئووسہکانی لیکۆلینہوہی تاوان.....
- ۳۰۴..... بهشی سییہم: پھیوہندی لیکۆلینہوہ به پزیشکی دادوہری.....
- ۳۱۲..... بهشی چوارہم: پھیوہندی لیکۆلینہوہ به بهلگہی تاوان.....
- ۳۱۹..... بهشی پینجہم: پھیوہندی لیکۆلینہوہ به داواکاری گشتی.....
- ۳۲۴..... بهشی شہشہم: جورہکانی دادگا و تاییہتمہندییہکانیان.....
- ۳۳۰..... فہرہہ نگۆک.....

چوونه نیو باس

سه‌روه‌ری یاسا هۆکاریکه بۆ ریکخستنی کاروباری رۆژانه‌ی هاوولاتییان له‌ناو کایه‌ی ده‌وله‌ت، له پیناو هاتنه‌دی دادپه‌روه‌ری کۆمه‌لایه‌تی و پاراستنی گیان و سامانی هاوولاتییان و پاراستنی دابونه‌ریت و ئادابی گشتیی و به‌ها ره‌وشتییه‌کانی کۆمه‌لگه، یاسای سزاکان رۆل ده‌گێری و هۆکاریکه بۆ ریکرتن له تاوان و سزای بۆ هه‌موو ئه‌و تاوانبارانه‌ داناه که پێشیلی یاسا ده‌که‌ن و مافی هاوولاتییان ده‌خۆن، له‌پال ئه‌مه به یاسا هه‌موو ریکاره‌کانی کارکردنی لیکۆله‌ر بۆ لیکۆلینه‌وه‌ی له تاوان ریکخراوه هه‌موو پێداویستی ماده‌ی یاسایی دیاریکردوه و لیکۆله‌ر به‌پیی یاسا هه‌لده‌ستی به ئه‌نجامدانی لیکۆلینه‌وه له‌گه‌ل تۆمه‌تباران و ئاشکراکردنی هه‌موو لایه‌نه‌ شاراوه‌کانی تاوانه‌که و دۆزینه‌وه‌ی تاوانباران و ره‌وانه‌کردنیان بۆ دادگای تایبه‌تمه‌ند له پیناو سزادانیان.

له‌گه‌ل په‌یدا‌بوونی شیوازی نویی تاوان له لایه‌ن تاوانبارانه‌وه هۆکار و شیوازی نویی لیکۆلینه‌وه‌ش په‌یدا بووه، له سه‌ره‌تا تاوان به شیوازی ساده ئه‌نجامده‌را و ئیستا به شیوازی ئالۆز و به ته‌کنیک و ته‌کنۆلۆژیا به‌سه‌راوه‌ته‌وه، له‌به‌ر ئه‌وه کاری لیکۆله‌ر قورس بووه و کۆمه‌لیک ریکاری زۆر هه‌یه ده‌یگریته به‌ر بۆ کۆکردنه‌وه‌ی به‌لگه‌کانی تاوان و په‌رده‌ لادان له‌سه‌ر لایه‌نه‌ شاراوه‌کانی تاوان و ئاشکراکردنی تاوانباران، ئه‌مه‌ش له لیکۆله‌ر ده‌خوای هه‌موو کات له راهینان و فیروونی به‌رده‌وام و جو‌له و کارکردنی بی ماندوو‌بوون شیوازی زانستی نویی هه‌بیته‌ت، تا بتوانی له ئاست کاره‌کی سه‌رکه‌وتوو بیته به‌سه‌ر تاوانباران. وردی له‌کار و ئه‌زمونی زۆر و باوه‌ر به‌خۆبوونی لیکۆله‌ر له چوارچێوه‌ی کاری به‌گروپ فاکته‌ری ئاشکراکردنی تاوان و تاوانبارانه، تاوان هه‌یه لیکۆلینه‌وه تییدا زۆر ئالۆزه، ئه‌وه‌ش به‌هۆی ئه‌وه‌ی هه‌ندی تاوانباری خاوه‌ن ئه‌زمون له تاوانکردن، هه‌موو شوینه‌واریکی دوا‌ی خویان ره‌شده‌که‌نه‌وه و به‌لگه‌کان ده‌شارنه‌وه یان ده‌یانفه‌وتینن ئه‌و جو‌ره تاوانبارانه خاوه‌ن پێشینه‌ن و ده‌زانن چۆن له شانۆی تاوان به‌لگه‌کان به‌جینه‌هیلن و ئه‌و تاوانبارانه چه‌نده‌ی خاوه‌ن ئه‌زمون بن، له

کاروباری ولاته، نهوهی نوێ چی بکات که خویندنی بهو زمانانه نییه که سه‌رچاوهی ئه‌و جووره بابه‌تانهن واتا ورده ورده ئه‌م سه‌رچاوانه هه‌یزیان که‌مه‌بیته‌وه، ئیمه‌ی مافه‌ره‌ر و یاساناس ئه‌رکی سه‌رشانمانه هه‌ولبده‌ین کتیبخانه‌ی کوردی به سه‌رچاوه زانستییه نوێکانی یاسایی ده‌وله‌مه‌ند بکه‌ین، تاوه‌کو ئیمه‌ش له پیشکه‌تنی زانست و سه‌رده‌م بیبه‌ش نه‌ین و دوانه‌که‌وین و دانه‌به‌رین له کاروانی به‌رده‌وام و نه‌چه‌راوه‌ی زانست و ته‌کنۆلۆژیای سه‌رده‌م و نوێ تا ئیمه‌ش وه‌کو هه‌موو میله‌تانی دنیا له ئاست پیشکه‌وتنه‌کان بین و به‌ره و پیشه‌وه‌ بچین.

ئه‌م په‌رتووکه‌م پیشکه‌شی میله‌ته‌که‌م و هه‌موو لیکۆله‌روه‌ه به‌ تاوانا و لیها‌توو‌ه‌کان و ئه‌وانه‌ی تازه‌ ده‌ست به‌ کاری لیکۆلینه‌وه‌ ده‌که‌ن ده‌که‌ن، تاوه‌کو به‌هه‌موو لایه‌کمان ولاته‌که‌مان له تاوان و تاوانباران بپاریزین ئه‌و ئه‌رکه‌ی یاسا پێی سپاردین هه‌ر به‌ یاسا جیبه‌جی بکه‌ین، گیان و مالی هاوولاتیانی سقیل بپاریزین و ئاسایش له ولاته‌که‌مان به‌ هه‌موو لایه‌ک بچه‌سپینین، هه‌ر به‌ یاسا ده‌توانین ئه‌م کاره‌ بکه‌ین و ببینه‌ ریگری سه‌ر سه‌خت له به‌رده‌م کرداری تاوانی تاوانباران و بو‌ ئاشکرکردن و به‌سزا گه‌یاندنیان له‌ پینا‌و سه‌روه‌ری یاسا.

دانه‌ری په‌رتووک

فەسلى يەكەم : لىكۆلەر و لىكۆلئىنەو

بەشى يەكەم : لىكۆلەر

بەشى دوووم : ئەرکەكانى لىكۆلەر

بەشى سىيەم : سىفەتەكانى لىكۆلەر

بەشى چوارەم : پىداوئىستىيەكانى لىكۆلەر

بەشى پىنچەم : زانىارى و كەسايەتى لىكۆلەر

بەشى شەشەم : لىكۆلئىنەو

بەشى حەوتەم : ئارمانجى لىكۆلئىنەو

بهشی یهکه م : لیکۆلهر

پیناسهی لیکۆلهر: ئەو کەسهیه که یاسا کاری لیکۆلینهوهی له تاوانهکان پێ سپاردووه "۱" ههڵدهستی به کۆکردنهوهی بهلگهی تاوان بهپشت بهستن به شیوازی نوی و هونهری بۆ گهیشتن به راستییهکانی رووداوی تاوانهکه. له پیناسهیهکی تردا: لیکۆلهر ئەو کارمهندهیه که ههڵدهستی بهرکاری لیکۆلینهوه له تاوانهکان و بۆ دهرخستنی راستی روودانی تاوانهکه و چۆنیهتی نهجامدانی و پهیوهندی به تۆمهتبارهوه "۲"

له پیناسهیهکی تردا: لیکۆلهر ئەو کەسهیه یاسا ریگهی پێداوه کاری لیکۆلینهوه له تاوانهکان بکات به پێی کۆمهلیک ریگهدان و ریکاری یاسایی کارهکهی نهجامدهدات "۳"

له پیناسهیهکی تردا: لیکۆلهر ئەو کەسهیه یاسا کاری لیکۆلینهوهی پێسپاردووه له رووداوه تاوانکارییهکان و بههۆیهوه لایهنه شارهوهکان رووناکدهکاتهوه بۆ گهیشتن به راستییهکان و زانینی بارودۆخ و هۆکار و چۆنیهتی و کات و شوینی روودانی تاوانهکه بۆ گهیشتن به تاوانبار و کۆکردنهوهی بهلگه له دژی بۆ تاوانبارکردن و ئامادهکردنی بۆ دادگاییکردن له پیناو سزادانی.

وشههی لیکۆلهر راسپاردراوهکان بهپێی یاسا و دادوهرهکانی لیکۆلینهوه و لیکۆلهرهوه دادییهکان و ئەفسهرانی لیکۆلینهوه له پۆلیس و دهگریتهوه که کاری له لیکۆلینهوه له تاوانهکان دهکهن و کاری لیکۆلهر بهپێی یاسا ریکخراوه و له قۆناغی بهرایب و لیکۆلینهوهی سههرتایی مادهدەکانی (۵۷-۵۱) یاسای بنهماکانی دادگاییکردنی سزایی ژماره (۲۳) ی سالی ۱۹۷۱ و ههموارکردنهکانی "۴"، کاری لیکۆلهر و دادوهر و دامهزاندنی و بهو پێیهی دهرجوی کۆلیژی یاسا بییت، یان پهیمانگهی دادوهری تهواوکردبێ یان خولی فیبروون و راهیان لهسهه لیکۆلینهوهدا کردبیت، پاشان سویندی یاسایی دهخوات بۆ نهجامدانی کاری لیکۆلینهوه به دلسۆزی و پاک و یان نهوانهی یاسا ریگهی پێداون له قۆناغهکانی لیکۆلینهوه کاری کۆکردنهوهی بهلگه و وهگرتنی وتهکانی ههوالدهر و دادخواز و

تۆمهتبار و گومانلیکراو و شاهیدهکانی سهلماندن و بهرگری و رهتکردنهوه وهربگریت ، ئەمهش وا له لیکۆلەر دهکات مکوپتر بیټ لهسهه کارهکهی و هاوشان لهگهڵ هاوهلهکانی تری پهرده لهسهه ههموو ئەو لایهنه شاراوانهی تاوانهکان لابدهن و تاوانباران ناشکرا بکهن، له قۆناغی لیکۆلینهوه لیکۆلەر ئەگهه به ههموو پیوهه زانستی و یاساییهکان لیکۆلینهوه بکات ئەوا دهتوانی رووداو و تاوانهکه له نیو میشکی گهلاڵه بکات، ههروهک چون رویداوه ئاوا پیشبینی بکات و به دواي بهلگهکان بگهڕی تا دوا قۆناغی لیکۆلینهوه تهواو دهبیټ و بی ماندوو بوون به دواچوونی بۆ بکات بیشک لیکۆلینهوهکهی ئاکامی دهبیټ و تاوانباران ناشکرا دهکات.

(ژووری لیکۆلینهوه)

بهشی دووهم : ئهركهكانی لیکۆلهر

ئهرکی لیکۆلهر گهپان و کارکردنیهتی له لیکۆلینهوه له تاوانهکان به مهبهستی کۆکردنهوهی بهلگهی تاوان و ناشکرکردنی ئهوه کهسانهی که تاوانهکیان نهجامداوه، ئهوهش خزمهتیکی گهورهیه پیشکesh به هاوولاتییان و ولاتهکهی دهیکات بۆ پاراستنی گیان و سامانی هاوولاتییان و پاراستنی شیرازهی کۆمهلگه، ئهرکی لیکۆلهر جگه لهوهی قورسه مهترسیداریشه، بهلام له بهر ئهوهی کارهکهی گهپانه به دواي راستییهکان لیکۆلهر ماندوو نابی له کارهکهی ههچهند ئهرکی زۆریش بیته، ئهوهی ئهركهکهی ئاسان دهکات شارهزا بوونیهتی به یاساکان و بوونی توانا و ئەزمونییهتی بهمهش هیندهی تر له کاراکهی سهركهوتوو دهبیته، جگه لهوانهی باسکران لیکۆلهر کۆمهلیک ئهرکی تری ههیه لهوانه:

۱- سهلماندنی روودان یان روونهدانی تاوان.

۲- کۆکردنهوهی بهلگهکانی تاوان که دهیسهلمینی تاوانبار تاوانهکهی نهجامداوه.

۳- ریکخستنی بهلگه و کۆنوو سهکان لهسهه چۆنیهتی روودانی تاوانهکه.

۴- سهلماندنی باری روودانی تاوان لهسهه تاوانلیکراو.

بهشی سییهم : سیفهتهکانی لیکۆلهر

کاری لیکۆلینهوه زۆر گرنگ و ههستیاره بههوی ئهوهی پهیوهندی به ژبانی تاکهکانی کۆمهلگه ههیه و باری ئاسایشی ولاتی پیوه بهنده و هۆکاری چهپاندنی ئاسایش و ئارامیهی، له بهر ئهوه پیویسته لیکۆلهر کۆمهلیک مهرج ههیه له کهسایهتییدا ههبیته بۆ ئهوهی بتوانی کارهکه به شیوهیهکی ریک و پیک نهجامبدات و بتوانی دادپهروهی بیینیته کایهوه، ماف بۆ مافخوراوان و تاوانلیکراوان بگهپینیتهوه و تاوانبارانیته به سزا بگهیهندرین . یاساکان باسیان له سیفهته گرنگهکانی لیکۆلهر نهکردوو و دیاریان نهکردوو کهسایهتی لیکۆلهر

دهبیّت چۆن بیّت، یاسا تهنیا سنووری کار و ریکاره یاساییهکانی لیکۆلهری دیاریکردوووه بۆ ئەنجامدانی کاری لیکۆلینهوه له تاوانهکان"ه" یاساناس و پسیپۆرهکانی بواری لیکۆلینهوهی تاوانکاری لهسهر کۆمهلیک مهرج و سیفیهت کۆکن که دهبیّ له لیکۆلهر ههبیّت، له سیفیهته دیارهکانی لیکۆلهر:

۱-خۆشهویستی بۆکارهکهی:

سهرهتای ههموو کاریک بهوه دهبیّت خاوهن پیشهکه به ههز و ئارهزوو کارهکهی بکات، کلیلی سههرکهوتنی کاری لیکۆلهریش خۆشهویستییهتی بۆ کارهکهی، ئەگهر کارهکهی خۆشنهویّت ناتوانی تا دوا قوئاغهکانی لیکۆلینهوه بهردهوام بیّت و به مهش تاوانباران نادۆزرینهوه و به رکیفی خویان تهراتین دهکن، له بهر ئهوه پێویسته لیکۆلهر کارهکهی خۆشبویت و بزانی ئهوه کاره پیشهیهتی و دهبیّ زۆر لیبی نزیک بیّت و خۆشهویستییهکهی له ئاستیک بیّت وا له لیکۆلهر بکات ههست به ماندوووبوون و بیئاقهتی نهکات و ههموو کات به پهروشهوه ئهرکهکانی بهجیبگهیهنیّت.

۲-باوهر بهخۆبوون و بهدواداچوون:

ئهو کهسهی به کاری لیکۆلینهوه ههڵدهستیّت دهبیّ تا سههر ئیسقان باوهری بهخوی و کارهکهی ههبیّت له کاتی لیکۆلینهوه کهسایهتی ههچ کهسیک له تاوانبار و شاهید و دادخواز لایهنهکانی تری رووداو و تاوانهکه کاریگهرییان لهسهری نهبیّت و نابی بکهویته ژیر کاریگهری بۆچوون و فیلهکانیان، به پێچهوانه لیکۆلهر دهبیّ زۆر به لیها تووی و شیلگیپرانه له بهردهم لایهنهکانی تاوانهکه ههلسوکوت بکات و کاری لیکۆلینهوه له وهگرتنی وتهکان و کۆکردنهوهی بهلگهکانی ماددی و مهعهنوی ئەنجامدات، له ههمان کاتدا به دواداچوون بۆ کاری لیکۆلینهوهکهی بکات و ههموو لایهنهکانی تاوانهکه شروقه بکات، ههر قوئاغه ی چی پێویسته بۆی بکات رۆژ به رۆژ بهدواچوونی بۆ بکات ههر کاتی بیّت بۆ لیکۆلینهوهی تهرخانی بکات، بهمهش دهتوانی پهراوی لیکۆلینهوهکه بگهینیته دوا قوئاغ و باوهر بهخۆبوونی لیکۆلهر نیشانهی سههرکهوتنییهتی له کاری لیکۆلینهوه.

۳- بویری و نازایهتی:

لیکۆلەر له کارکردنی له دۆزینهوه و ئاشکرادنی تاوانباران، کارهکهی لیی دهخوای بویر و نازا بییت، ئەم سیفته ته له لیکۆلەر نه بییت کارهکانی خوێ به ریک و پیکی و دروستی پی به پڕیوه نابردریت، هه ندی شوین هه یه مه ترسی له سه ر ژیا نی هه یه، به لام بو ده سته که وتنی به لگه ی تاوان پیویست ده کات بو ی بچیت له گه ل وه رگرتنی هه موو ریکاره کانی خو پاریزی، له هه مان کاتدا لیکۆلەر له گه ل تاوانباران مامه له ده کات و اتا نه وانه تاوانبارن و ههروهک چو ن مه ترسین بو سه ر ژیا نی هاو لاتییان، به م شیوه یه ش مه ترسین بو سه ر ژیا نی لیکۆلهره که، بو یه گه ره که ئەم سیفته ته ی هه بییت و نازایانه مامه له له گه ل رووداو و شوینه کان و به لگه ی تاوانه کان بکات، هه رچه ند لیکۆلەر ترسی هه بییت له قو ناغی لیکۆلینه وه هینده ی تر له راستیه کان و ئاشکرا کردنی تاوانباران دوور ده که ویته وه، له بهر نه وه پیویسته بویر و چاونه ترس بییت، له گه ل نه وه ی زو ر پیویسته ئا گاداری گیان و ژیا نی خو ی و یاریده در و هاوه له کانی بییت هه موو نه و ریکارانه بو پاراستنی ژیا نیان بگریته بهر.

۴- رۆشنییری و شارهزایی:

لیکۆلەر به سروشتی خو ی ده بییت له تاکه کانی تر له هه موو بواریک شاره زاتر بییت تا وه کو نه که ویته ژیر کاریگه ری لایه نه کانی تاوان و به شیوه ی دروست پیویسته مامه له له گه ل به لگه و راستیه کان بکات، نه که که سیك به بهرنامه کی دیاریکراو کاری تیبات به تایبهت له م سه رده مه دا شیوازی زو ر سهیر و ورد و به خشته و بهرنامه له لایه ن تاوانبار و خاوه ن پێشینه کان بو تاوانکردن بهرنامه ریزی بو ده کریت، جگه له وه ی لیکۆلەر پیویسته یاسای بنه ما کانی دادگاییکردنی سزایی و یاسای سزاکان وه ک ناوی سیا نی خو ی شارهزا بییت و هه موو ماده کانی سزایی بزانی، له هه مان کاتدا شارهزایی له یاسا کانی تریش هه بییت چونکه هه موو به یه که وه به ستروان و یاسایه ک نه ویتر بو ریکخستنی کو مه لگه ته واو ده کات.

لیکۆلەر بۆ گه‌یشتن به راستییه‌کان پێویسته شاره‌زای بواره‌کانی کۆمه‌لایه‌تی و ئابووری و ئیداری... تده‌موو ئهم بواره‌ بیٔ، تاوه‌کو بتوانی له‌گه‌ل بارودۆخی هه‌ر رووداوێک به‌م تایبه‌تمه‌ندییه‌ کاری له‌سه‌ر بکات، به‌و واتایه‌ی لیکۆلەر پێویسته ژێر خانیک‌ی یاسایی و رۆشنییری فراوانی هه‌بیٔ و هه‌موو کاتی که‌سایه‌تی و بیر و بۆچوونی ئه‌و کاریگه‌ری له‌سه‌ر تاکه‌کان هه‌بیٔ نه‌ک کۆمه‌لگه‌ له‌ ساده‌ترین شت کاریگه‌ری تیپکات نه‌مه‌ش وای لیده‌کات له‌ راستییه‌کان دوور بکه‌ویته‌وه و نه‌توانی به‌ کاره‌که‌ی خۆی هه‌لبه‌ستیت.

5- هێزی بیر و زوو وهرگرتن:

لیکۆلەر بۆ ئه‌وه‌ی بتوانی هه‌موو لایه‌نه‌کانی تاوانه‌که له‌ نیو مێشکیدا جیگه‌ی بۆ بکاته‌وه و له‌ چۆنیه‌تی روودانی تاوانه‌که نزیک بیته‌وه ده‌بی پانتایی ییری فراوان بیٔ و هه‌موو شتی له‌ مێشکیدا جیبکاته‌وه و هه‌ر شتی په‌یوه‌ندی به‌ تاوانه‌که هه‌بیٔ فه‌رامۆشی نه‌کات، له‌ کاتی وهرگرتنی و ته‌ی لایه‌نه‌کانی نیو په‌راوی تاوانه‌که له‌ هه‌والده‌ر و دادخواز و گومانلیکراو و تاوانبار و شاهیده‌کانی سه‌لماندن و ره‌تکردنه‌وه و به‌رگری ئاگاداری شیوازی قسه‌کردنیاں بیٔ و هه‌موو بیر و هۆشی لایان بیٔ، له‌ کاتی وهرگرتنی و ته‌کانیاں هه‌یج قسه‌ و لایه‌نی که‌ فه‌رامۆش نه‌کات و هه‌مووی به‌هه‌ند وهربگری هه‌ر زانیارییه‌کی نوی که‌وته به‌رده‌ستی راسته‌وخۆ و بی دواکه‌وتن کاری له‌سه‌ر بکات و ئاگاداری ئه‌و پرسیارانه‌ بیٔ که‌ ئاراسته‌ی لایه‌نه‌کانی تاوانی ده‌کات و لیکۆلەر نابی پرسیار به‌م شیوه‌یه‌ بکات و به‌ تۆمه‌تبار بلێت ئه‌م تاوانه‌ت چۆن به‌ ته‌نیا نه‌جامدا؟ یان چۆن کوشتت؟ چونکه‌ له‌وانه‌یه‌ به‌ ته‌نیا نه‌بیٔ و تاوانباری تری له‌گه‌لدا بووبیٔ به‌مه‌ وا له‌ تاوانبار ده‌کات نه‌لی که‌سی ترم له‌ گه‌لدايه، بۆیه‌ لیکۆلەر له‌ پرسیارکردن ده‌بی زۆر وردیین و ئاگادار بیٔ، نه‌ک هه‌ر ئاگاداری پرسیار بیٔ، به‌لکو ده‌بی ئاگاداری وشه‌ و پیته‌کانی ده‌رچوو له‌ ده‌می بیٔ.

۶- جوئه و چالاکى:

لیکۆلەر له دواى وەرگرتنى زانیارى لهسەر تاوان له لایهن ههواندەر یان دادخواز راستهوخو ئەگەر پێویست بوو دەبێ بچیتته شوینى رووداو، جوئه و چالاکى لیکۆلەر لهگهڵ ستاف و گروپی پێویست و شارەزا، هۆکاریك دەبیته بۆ خیرا گهیشتن به شوینى رووداوى تاوان، ئینجا لهم شوینه ریکار و ریساکانى لیکۆلینهوهی زانستی دهگریته بهر بهوهی هیچ کەسیك شوینهکه به جینههیلى و موبایل و تهلهفون بهرکارنههیئین و ههموو بهلگهکان ئهوکهل و پهلانهی له تاوانهکه بهرکارهاتوون ههلیانبگریتهوه و شوینى پهنجهمۆر و ههموو شوینهواریکى خوین و تالهمو و لیکى دەرچووی نیو دهم و سپیرمی پیاو وینهگرتنى شوینهکه و پشکنینی تهواوی شوینى رووداوهکه هۆکاریکی سهرهکی دهبیته بۆ ریکرتن له بزربوون و فهوتانی بهلگهکانی تاوان، لهبهر ئهوه پێویسته لیکۆلەر چالاک بیته و له کارهکهی تهمهله نهبیته ههر له شوینى خوی چاوهریی بهلگه بکات بۆی بیته بهردهمی بهلکو لیکۆلهری سهرکهوتوو دهبی خوی بۆ بهلگه تاوانهکان بچیت و به دوايان بگهڕیت و بیاندۆزیتتهوه.

۷- ئارامی و دانبهخۆداگرتن:

کاری لیکۆلینهوه له تاوان ئارامی پێویسته بۆ ئهوهی لیکۆلەر ههموو لایهنهکان ببینی و هیچی بهسهردا تێپهڕ نهبیته، چونکه لهوانهیه بههۆی ناآرامی و دانبهخۆدانهگرتنى نهتوانی رووداوهکه ههموو رومال بکات، گهر ئارام نهبیته لهوانهیه زۆر بهلگهی ورد ههیه نهیان ببینی یان لهبهر پهلهکردنی بیفهوتینیت، له ههمان کاتدا پێویسته لیکۆلەر دانبهخۆداگرتنى ههبیته زوو ههلهنچیت، چونکه زۆر تاوانباری فیلباز و لیزان له تاوانکاری ههیه ئەگەر لیکۆلەر زیرهك نهبیته فیلی لیدهکات و پێویسته لیکۆلینهوه له مهودای یاسایی چهندهی کات بویت لیکۆلەر کاتی بۆ تهرخان بکات و بهسهر و سهلیقه بیته و بیزار نهبیته لهوهی کاتی زۆر بهسهر چووه و نهیتوانیوه تاوانهکه ئاشکرا بکات بهلکو دهبی ههر له دواى بیته تا ئاشکرا کردنی تاوانباران.

۸- بى لايه نى و پاراستنى نهينى:

ليكۆلەر له نهجامى ليكۆلينه وهى نابى لايه نگرى هيچ لايه نيكي رووداوه كه بيت، به لكو پيوسته وهكو خوى رووداوه كه پهردهى له سهر لابتات و لايه نه شاراوه كانى ئاشكرا بكات و كاريگه رى سياسى و كۆمه لايه تى و ئابوورى نابى كاربكاته سهر كاره كانى ليكۆلينه وه و پيوسته بيلايه نانه تهنيا له چوارچيوه ي اسا كاره كانى ليكۆلينه وه راپه رينيت بو گه يشتن به نه نجام و ئاكاميكي راستى تاوانه كه له هه مان كاتدا ليكۆلەر له كاتى ليكۆلينه وه زانيارى زورى ده سته كه ويئت له وانه يه ئه م زانياراييانه تايه بت و كه سى بيت و نابى پهردهى له سهر لابتات و ئه وهى بيگاتى بوى باس بكات، ئه مه زهره رى بو كاره كه ي و ئاكامى ليكۆلينه وه ده بيت.

۹- هاريكارى و كارى به گروپ:

ليكۆلەر ده بى ريز له وانه بگريئت كه كارى پشكنينى شانوى تاوان و كۆكرده وه و هه لگرتنه وهى به لگه كانى تاوانى له گه لدا نه نجامده دن و پيوسته بزاني كه ليكۆلينه وه له تاوان به تهنيا نابى و ناتوانى بگاته هيچ ئاكاميكي و گه ره كه باوه رى به كارى به كۆمه ل هه بيت و ريز له كارى هاوكارانى بگريئت، درك به وه بكات ليكۆلينه وه تهنيا به ركارى ئه و ته واو ناگاته دوا قوناغه كانى، به لكو كارى هه موو گروپه كانى ليكۆلينه وه هوكار ده بيت بو رووناك كرده وهى لايه نه تاريك و شاراوه كانى تاوان و هه موو پيكره ده بنه هوكارى ئاشكرا كرده نى تاوانباران و به سزا گه ياندينان.

۱۰- دادپهروه رى و ريزگرتن له مافى مروث:

ليكۆلەر پيوسته دادپهروه ر بيت هيچ كاتيكي له كاتى ليكۆلينه وه به هوى رق و كينه يان هه ر هوپه كى تر هه ولنه دات كه سيك تاوانبار بكات و هه موو به لگه كان لار بكات وه و بيخاته سه ره كه سيك كه له وانه يه بيتاوان بيت، پيوسته كار به و بنه مايه بكات (تۆمه تبار بيتاوانه تا تاوانه كه ي له سهر ده چه سپي) ئه مه دادپهروه ريه له بهر ئه وهى نه جامى ليكۆلينه وهى كارى ليكۆلەر، گه يشتنه به دادپهروه رى و نابى پيشيلى ئه و بنه مايه گرنگه بكات، ههروهك چۆن ئه م كاره ي ده يكات بو

گه پێواندنهوهی مافه نهك پيشيلکردنی، بۆیه پيويسته به هه مان شيوه ريژ له مافي مروؤ بگريت بهمهش کارهکهی جواتر دهبيت و دهکهويته خانهی ستانداردی نيودهولهتی بۆ پاراستنی مافهکانی مروؤ و بهديهينانی دادپهروهري. "٦".

بهشی چوارهم : پيداويستيهکانی ليکۆلهر

بههوی گرنگی و وردی و ههستیاری کاری ليکۆلهر، له کاتی روودانی تاوانیک که به خياری دهچيته شانوی تاوان بۆ ئهوهی بهلگهکان ههلبگريتهوه و بيانپاريزی له فوتان، گرنگه ليکۆلهر کۆمهليک پيداويستی و کهلوپهلی له بهر دهستدا بيته لهوانه:

١- ئامپيرهکانی ههنگرتن و گواستنهوهی بهلگهکان:

ئهو ئامپيرانه بۆ ههنگرتنهوه و پاريژگاريکردنی بهلگهکانه، بۆنمونه کيسهی نایلون و کاغز به قهبارهی جياواز بههوی جياوازی قهبارهی بهلگهکان وه لولهی به قهپاغی تاقیگه و سندوقی لهو جوړهی ههنگرتنی بهلگه و کارتونی مقهبا و پلاستیک و بزمار و فلچهی به تووکی نهرم و داو و لهزگهی روون و مۆری فرمانگه و کاغزی نووسین و قهلهم و کاربۆن و دهمبوس و پهراویکی بچوک بۆ تۆمارکردنی تيبينييهکان، ههموویان گرنگن له ناو ههگبه و جانتای ليکۆلهر ههبن و له بهر دهستیان بيته لهو کاتهی پيويستی پييان دهبيت راستهوخۆ به کاریان دههينيت.

٢- ئامپيرهکانی کۆکردنهوهی بهلگهکان:

یهدهی ئاسن و مشار و ههنگرهوه و مقهس و چهکۆکی بچوک و پاوده رهکانی به دیارخستنی شوینهواری پهنجهمۆر، ئهمانه له بهردهستی ليکۆلهردا دهبن بههویانهوه دهتوانی ههموو بهلگهکان دیاریبکات و ههلیانبگريتهوه و لیئاگه پری شوینهواریان ون بيته.

۳- ئامیرهکانی گهپان و پشکنین:

ئهمانهش بریتین له رووناك كهروهه و هاوینهی گهورهکردن و شریته و راسته، بۆ ئەوهی شوینه تاریکهکان بهلگهکی لی ههلبگیریتهوه و بهشریت شوینی تاوان دهوور بدات بۆ ئەوهی نههیلتت كهس بیته شانوی تاوان و ههروهها راستهش بۆ پیوانی بهلگهکان بهرکار دههینریت.

(كۆمهڵێك ئامیره و پیداوێستی لیکۆلینهوه)

۴- ئامیری وینهگرتن و هیلكاری :

لیکۆلهر پیویسته به شیوهیهکی زانستی داوا له هاوکارانی بکات وینهی شانوی تاوان و بهلگهکانی تاوان بگریته، ئەگهر کامیرای فۆتۆگرافی لانهبوو پیویسته ههندی هیلكاری ریگا و نۆتۆمبیل و وینهی لهشی مروّقی پیبیت بۆ ئەوهی لهسهه

وینەکان شوینەواری ئازار و گوللە و چەقۆ و پیکدادان یان ھەر ئامیڕیکی تر دەستنیشان بکات.

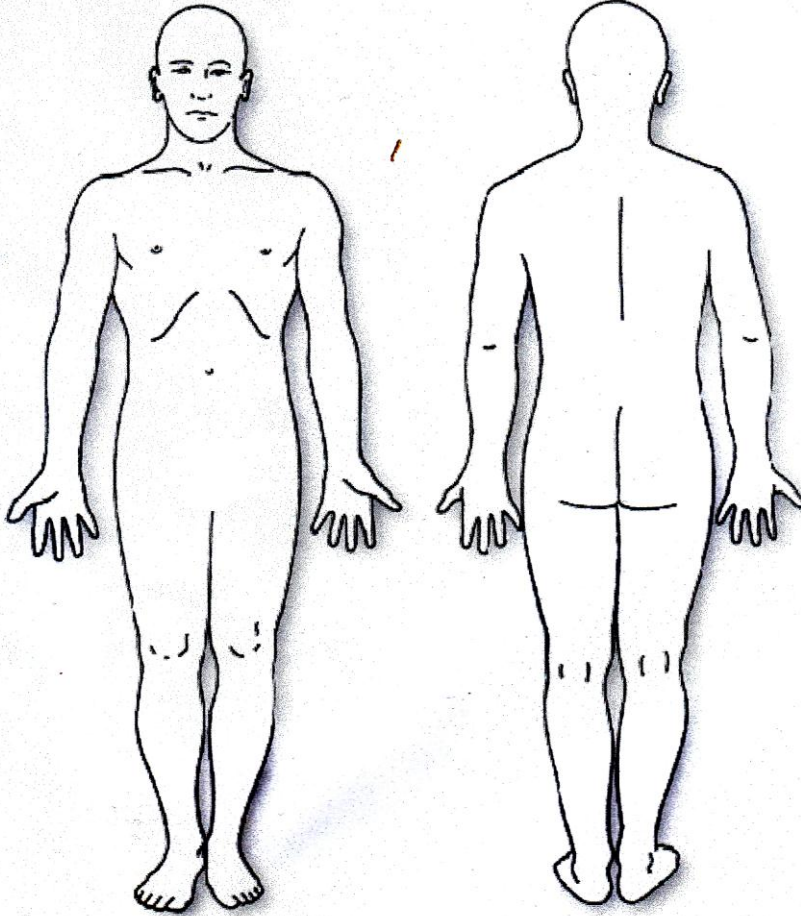

(فۆتۆگرافی بەنگەهی تاوان لە شوینی رووداو)

تاقیگهی تاوانی

ژمارهی رووداو	بهروار/کلت	ناوی تاوانلیکراو/گومانلیکراو
---------------	------------	------------------------------

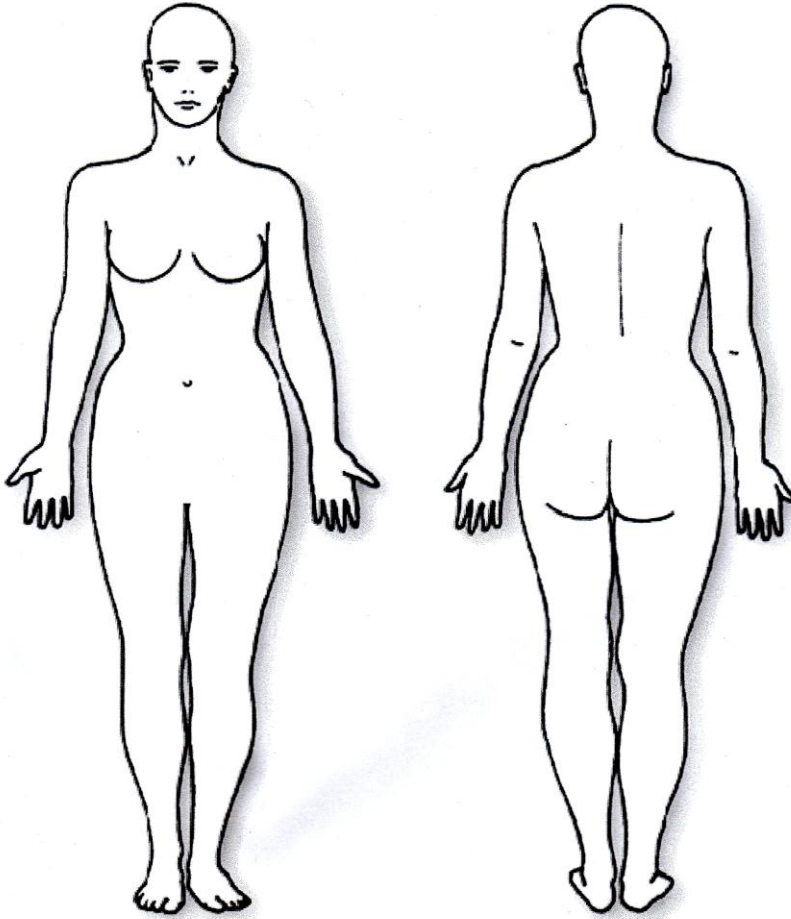
ناوی نهفسه‌ری لیکولهر:

(هیلکاری پشکنینی ته‌رمی تاوانلیکراو- نیئر)

تاقیگهی تاوانی

ناوی تاوانلیکراو/گومانلیکراو	پروار/کات	ژمارهی رووداو
------------------------------	-----------	---------------

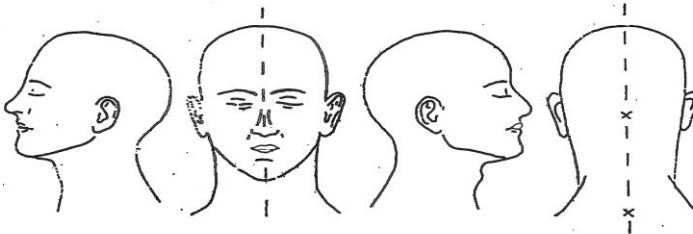
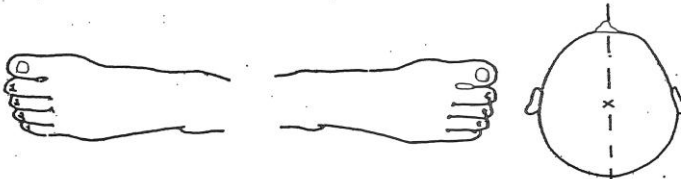
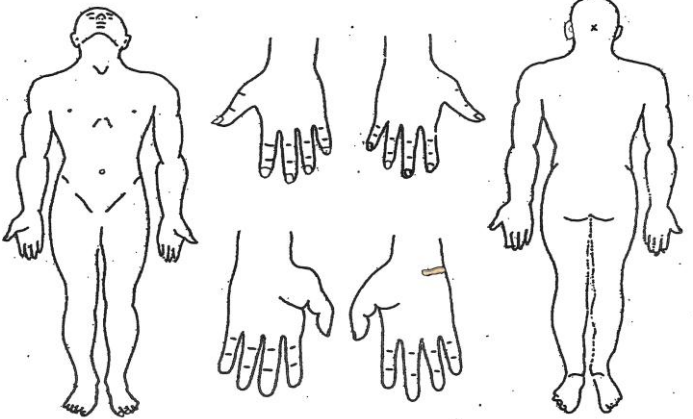

ناوی نهمسری لیکولیر:

(هیلاکاری پشکنینی تهرمی تاوانلیکراو-می)

پشکینی نه درود:
دوسیه:
زمار:
رنگوت:

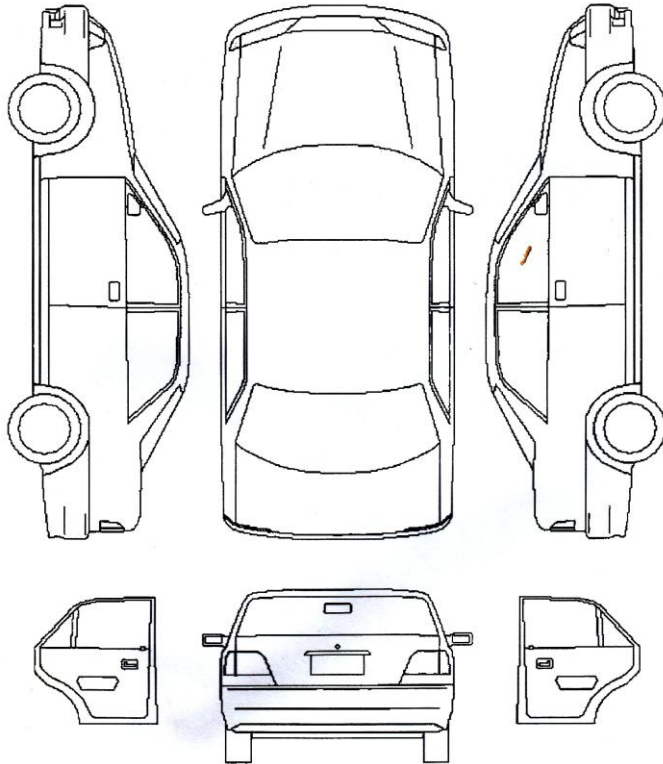

تاریخ:	مکان:
وقت:	

(هیپکاری پشکینی نه ندامانی جه سته ی تاوانلیکراو)

پشکنینی ئۆتۆمبیل
نماری
رێکھۆت
بۆجیه

ئۆتۆمبیل: _____

(هیلکاری پشکنینی لاشهی ئۆتۆمبیلی بچوک)

بهشی پینجه م : زانیاری و کهسایهتی لیکۆلهر

لیکۆلهر کارهکهی جگه له وهه موو پیداو یستییه ی باس مان کرد، لئی ده خوازی سوود له زانیاری و شاره زایی کهسانی پسی پور وه ربگریت، هه مووی بکاته نه زمون بو خوی نه مه وای لیده کات له کاره کهی شاره زا بیته هه ر شتی بیته پیشی له کاتی لیکۆلینه وه بتوانی مامه له ی له گه لدا بکات و چاره سه ری گونجاوی بو بدو زینته وه.

لیکۆلهر پیویسته زور خوی ماندوو بکات تا زانیارییه کانی ته واو ده بیته و پیویسته زانیاری له سه ر یاسا کان به گشتی و یاسای بنه ماکانی دادگایی کردنی سه زایی و یاسای سه زاکان هه بیته و زانیاری باشی له سه ر پزیشکی دادوه ری هه بیته و هه روه ها له شیوازه کانی تاوان و چۆنیه تی نه نجامدان و زانیاری له سه ر تاوانباران هه بیته که به چ شیوه یه که تاوانه کانیان نه نجامده دن؟ کین نه وانه ی په نا بو تاوان ده بن؟، بوونی زانیاری له سه ر زانستی دهروونی تاوانکاری هوکاريک ده بیته بو ناسینی کهسایه تی و چۆنیه تی بیر کردنه وه ی تاوانبار و نه وه هوکارانه ی پالی پیوه ده نیته تا تاوانه که ی نه نجامدات.

لیکۆلهر شاره زایی فریاگوزاری سه ره تای پیویسته و رو شنبیری و زور خویندنه وه وای لیده کات به ئاسانی لایه نه کانی تاوان بنا سیته و نه گه ر زمانی جیا جیاش بزانی هاوکار ده بیته له و کاته ی پیویستی به وه رگی پ ده بیته به خیرایی ده ست نه که وت و پیویست بوو خوی ده توانی باشتر له لایه نه کانی داوا بکات هه موو نه زانیارییه نه ئاسانکاری له کاری لیکۆلهر ده که ن تا به زووترین کات بگاته راستی روودانی تاوانه کان.

بو نه وه ی کاری لیکۆلهر به ریره ویکی دروست و ته واو پروات نابی هوکاری سو زی و دهروونی لایه نه کانی داوا کاری گه ر بن له سه ر کهسایه تی و هه ندی تاوان هه یه رای گشتی له سه ر دروست ده بیته شه قام و خه لکه که داوای نه و شتانه له لیکۆلهر ده که ن که ئارامی به دل و دهروونیان ببه خشیته، یان کهسایه تی لایه نه کانی تاوان یان به هو ی نزیک ی و خزمایه تی له گه لیان نه مانه هه موو نابی تو زقالیک

کاریگه‌رییان له‌سه‌ر که‌سایه‌تی و بیرکردنه‌وه و کاری لیکۆلینه‌وهی لیکۆلهر هه‌بیّت، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی کاری لیکۆلینه‌وه به‌ یاسا ریک‌خراوه و هه‌ر ده‌بیّ له‌چوارچێوه‌ی ریک‌گه‌دان و دانانی کاری لیکۆلهر به‌پێی یاسا کاره‌کانی خۆی ئه‌نجامدات، له‌به‌ر ئه‌وه‌ لیکۆلهر پێویسته‌ هیچ فاکته‌ریکی ده‌ره‌کی و ده‌روونی کاری له‌سه‌ر نه‌بیّت به‌م جوړه‌ کاری لیکۆلهر دروست و راست ده‌بیّت، به‌مه‌ش سه‌روه‌ری یاسا ده‌پاریزی و دادی کۆمه‌لایه‌تی فه‌راهه‌م ده‌کات و ئه‌رکه‌کانی وه‌کو لیکۆلهر به‌جێده‌گه‌نێت.

به‌شی شه‌شه‌م: لیکۆلینه‌وه

هه‌موو زانسته‌ مرۆقایه‌تییه‌کان هۆکاریکن بۆ گه‌یشتن به‌ راستی دیارده‌کان و رووداوه‌کان و لایه‌نه‌کان له‌ دیدگای زانستییه‌وه‌ شروقه‌ ده‌که‌ن، بۆ ئه‌وه‌ی خزمه‌تی مرۆقایه‌تی بکات، لیکۆلینه‌وه‌ش زانستیکه‌ وه‌کو زانسته‌کانی تر بنه‌ما و ریسای خۆی هه‌یه‌ .

لیکۆلینه‌وه‌ له‌ رووی زمانه‌وانی و زاواوه‌یی: گه‌رانه‌ به‌دوای راستی شته‌کان، بریتیه‌ له‌ کۆمه‌لیک ریکار و شیوازی یاسایی که‌ لیکۆلهر ده‌یانگرێته‌ به‌ر بۆ گه‌یشتن به‌ راستیه‌کان "٧" هه‌روه‌ها لیکۆلینه‌وه‌ ئه‌و ریکار یاساییه‌ ئه‌و که‌سه‌ی پێی هه‌لده‌ستی که‌ یاسا رایسپاردووه‌ بۆ کاری لیکۆلینه‌وه‌ له‌ رووداوێک بۆ کۆکردنه‌وه‌ی به‌لگه‌کان بۆ چه‌سپاندنی راستی روودانی تاوانه‌که‌ و چۆنیه‌تی روودانی و زانینی ئه‌وانه‌ی ئه‌نجامیانداوه‌ و ره‌وانه‌کردنی تاوانباران بۆ دادگای تاییه‌تمه‌ند بۆ دادگاییکردن و سزادانیان "٨"

ده‌ستیپێکی لیکۆلینه‌وه‌ له‌ ریکه‌ی ئاگادارکردنه‌وه‌ و هه‌والدان له‌ لایه‌ن هه‌والده‌ره‌وه‌ له‌سه‌ر تاوانیک ده‌ستیپێده‌کات، کاری لیکۆلینه‌وه‌ گه‌رانه‌ به‌ دوای به‌لگه‌ و تاوانباران، لیکۆلهر هه‌موو هه‌ولێکی ده‌خاته‌گه‌ر له‌ پیناوا ئاشکراکردنی تاوانباران و گه‌یشتن به‌ راستی رووداوێک تاوانه‌که‌، ئه‌مه‌ش ته‌نیا به‌ زانیاری و زانینی یاسا و

ریساکان نابیت به لکو ئەزموون و شارەزایی و لیژانی لیکۆلەر له کاره‌کانی و ئەو زانیارییه‌ی لای گه‌لآه ده‌بن هۆکاری ئاشکراکردنی تاوانه‌کانن بۆ گه‌یشتن به‌و دهره‌نجامه‌ پێویسته‌ لیکۆلەر له کاره‌که‌ی و هه‌موو لایه‌نه‌کانی رووداوی تاوانه‌که زۆر قوڵبیته‌وه "۹"

له‌م شروقه‌دا ده‌گه‌ینه‌ ئەو راستییی لیکۆلینه‌وه به‌شیکه‌ له زانستی لیکۆلینه‌وه‌ی تاوانکاری و لایه‌نی تیوری هه‌یه‌ که کۆمه‌لیک بنه‌مای گشتی و تاییه‌تی هه‌یه‌ و لایه‌نی ریکاری لیکۆلینه‌وه‌ به‌شه‌ گرنگه‌که‌یه‌تی که به‌ شیوازی زانستی جیبه‌جیبه‌کریت، له‌پال لایه‌نه‌ هونه‌رییه‌که‌ له ئاشکراکردنی هه‌موو لایه‌نه‌کانی تاوانه‌که‌ و گه‌یشتن به‌ ئاکامی کۆتایی لیکۆلینه‌وه‌که‌ کۆ نه‌نجامدەری تاوانه‌که‌یه‌ و هۆکاری نه‌نجامدانی له‌ کوی و له‌ سه‌ر کۆ و له‌ چ کاتی‌ک بووه‌؟ و چه‌ند که‌س تاوانه‌که‌یان کردووه‌؟.

له‌به‌ر ئەوه‌ وردترین پیناسه‌ی لیکۆلینه‌وه‌: "کۆمه‌لیک ریکاری پشت به‌ستوو به‌ریسا و ریکه‌ی زانستی و هونه‌رییه‌، ئەو که‌سه‌ی پێی هه‌لده‌ستی له‌لایه‌ن یاساوه‌ ریکه‌ی پێدراوه‌، له‌ چوارچیوه‌ی یاسا لیکۆلینه‌وه‌ی بارودۆخی تاوانه‌که‌ ده‌کات لیژانی و شارەزایی هۆکاری ده‌بیت بۆ ئاشکراکردنی تاوانه‌که‌ زانیی ئەو که‌سانه‌ی تاوانه‌که‌یان نه‌نجامداوه‌ بۆ سزادانیان به‌پێی یاسا. "۹"

به‌شی هه‌وته‌م : ئارمانجی لیکۆلینه‌وه‌

بابه‌تی لیکۆلینه‌وه‌ی تاوانکاری دهرخستنی ریکاکان و ریکاره‌کانه‌ که‌ ده‌بته‌ هۆی دیاریکردنی راستی روودانی تاوانه‌که‌ و چۆنیه‌تی روودانی و ئاشکراکردنی نه‌نجامدەرانی و پێوه‌رگرتنی هه‌ریه‌که‌ی تاوانباران له‌و تاوانکارییه‌ کردوویه‌تی بۆ دیاریکردنی پله‌ی به‌رپرسیارییه‌تی و به‌شداری هه‌ریه‌که‌یان له‌ تاوانه‌که‌ "۱۰"

سروشتی یاسایی ئەم ریکارانه‌ یاسای رێشوینی دادگاییه‌کانی سزایی ریکه‌خستوو و هه‌موو کاره‌کانی لیکۆلەری له‌ قوتاغی لیکۆلینه‌وه‌ دیاریکردوو، به‌ لادان له‌ یاسا و ریساییانه‌ لیکۆلینه‌وه‌که‌ پووچەل ده‌بیت و هیچ بنچینه‌یه‌کی

یاسایی نابیت له لایهن دادگاوه وهرناگیری و وا ههژمار ده‌کریت که نه‌کراوه به‌پیی بنه‌مای (دروست بوو له‌سه‌ر بنه‌مای پووچه‌ل، پووچه‌له)، بۆ نمونه کرداری پشکنینی مال ده‌بی له لایهن دادوهر بریار پی درچیت و پشکنینه‌که به ناماده‌بوونی خاوه‌ن مال و موختار و دوو شاهید نه‌نجام‌بدریت نه‌بوونی یه‌کیکیان کرداره‌که ناته‌واو ده‌کات، له‌باری هونه‌ریش پیویسته هه‌موو هه‌نگاوه‌کان دروست بن به‌پیی بنه‌مای یاسایی و هونه‌ری ته‌واو بن ئه‌وه‌ش ده‌وه‌ستیتته سه‌ر ئه‌و که‌سانه‌ی لیکۆله‌رن و کاری لیکۆلینه‌وه نه‌نجام‌ده‌دن، ئه‌م کاره پیویستی به‌و که‌سانه هه‌یه که زانیاری و شاره‌زاییان له کاره‌که هه‌یه و لیکۆله‌ر به‌هۆی هه‌ستیا‌ری کاره‌که‌ی نابیی هه‌یج شتی‌ک فه‌راموش بکات هه‌موو لایه‌نه‌کان پیویسته بخوینیته‌وه و به هه‌ندیان وهریگریت له‌به‌ر ئه‌وه چه‌نده‌ی لیکۆله‌ر زانا و هوشیار بیت، هینده لایه‌نی هونه‌ری کاری لیکۆلینه‌وه‌که ده‌ره‌نجامی باش به ده‌سته‌وه ده‌دات "۱۱".

له‌به‌ره ئه‌وه ده‌توانین بلیین ئارمانجی لیکۆلینه‌وه بریتییبه له:

۱- سه‌لماندنی روودانی تاوان:

لی‌ره‌دا گرن‌گترین شت له کاری لیکۆله‌ر د‌ل‌ن‌یا‌بوونیه‌تی له بوونی تاوانیک و اتا لیکۆله‌ر هه‌ولی دۆزینه‌وه‌ی لاشه‌ی تاوان ده‌دات بۆ نمونه (لاشه‌ی تاوان له دزینی پاره و که‌ل و په‌لی دزراوه، له تاوانی کوشتن لاشه‌ی کوژراوه) که دۆزییه‌وه بۆی روون ده‌بیته‌وه که که‌سیک یان سامانیک کاری تاوانی له‌سه‌ر نه‌نجام‌دراوه، به‌لام ئه‌گه‌ر لیکۆله‌ر له قوناغی لیکۆلینه‌وه لاشه‌ی تاوانی نه‌دۆزیه‌وه، ئه‌وه مانای ئه‌وه نییه تاوانه‌که نه‌نجامه‌دراوه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی زۆر تاوانبار هه‌یه لاشه‌ی تاوان له‌سه‌رکراو ده‌شاریته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی گومانی لیکۆله‌ر له‌سه‌ر خۆی لابه‌ریت و دووریاخته‌وه. تاوانبار هه‌یه به مه‌به‌ستی دزی که‌سیک ده‌کوژی تهرمی کوژراوه‌که ده‌شاریته‌وه، به‌لام به هه‌والدان له‌سه‌ر روودانی تاوانیک له لایهن هه‌والده‌ره‌وه، لیکۆله‌ر ئه‌گه‌ر لاشه‌ی تاوان له‌سه‌رکراوی نه‌دۆزییه‌وه هه‌ولی دۆزینه‌وه‌ی به‌لگه‌ی ماددی دیکه ده‌دات بۆ چه‌سپاندن سه‌لماندنی روودانی تاوانه‌که. "۱۲"

۲- چۆنییهتی روودانی تاوان:

دوای روونکردنهوه و سهلماندنی روودانی تاوانهکه ههنگاوی دلدنیابوون له شیواز و چۆنییهتی روودانی تاوانهکه زۆر گرنگه بۆ چه سپاندنی تاوان لهسهر تاوانبار یان به پیچهوانه له بهر ئهوهی "تاوانبار بیتاوانه تا تاوانهکهی لهسهر دهچهسپیی و دهسهلمیندری".

ریگهی ئهنجامدانی تاوان له لایهن تاوانبارهوه به ریچکهی تایبته زۆر جار دهبیته هۆکاری ناسینهوهی تاوانبار یان تاوانبار هیه جگه له ریگهیهکی تایبته ناتوانی ریگهی تر بهرکار بهینی بۆ تاوانهکهی، یان تاوانبار هیه خۆی شیوازیکی تایبته له ئهنجامدانی تاوان به کاردههینی یان ههر خۆی شوینهواریک بهجیدههیلی، که دهبیته ناسینهوه و چۆنییهتی ئهنجامدانی تاوانهکه و هندی جار سیفته و پیشهی تاوانبار له ئهنجامدانی تاوانهکه وادهکات لیکۆلهر بههۆی ناسینی پیشهی تاوانبار دهتوانی چۆنییهتی روودانی تاوانهکه راقه بکات و ئهنجامی لیکۆلینهوه به ئاشکراکردنی تاوانبار تهواو بکات. "۱۳"

۳- هۆکاری روودانی تاوان:

ئهنجامدانی تاوان به هۆکاریکهوه دهبیته، زۆر هۆکار هیه وا له تاوانبار دهکات تاوانهکهی ئهجامدات، تاوانبار هیه به مهبهستی دزینی کهلوپهل یان بهدهستهینیانی پاره، تاوانهکهی ئهجامدات یان بۆ تۆلهسهندنهوه یان بههۆی شهپ و ناکوکییهکان یان بۆ کاری سیکسی یان له ژیر ناوی شووشتنهوهی ئابروو تاوانهکه ئهجامداریته، هۆکاری ئهنجامدانی تاوان له کۆمهلگهیهکی یان دهقهریک و ناچهیهکی جیاوازه، ههروهها ئاستی رۆشنیبری و کۆمهلایهتی و ئابوری ئهم هۆکارانه دهگۆپن، له بهر ئهوه زانینی هۆکاری روودانی تاوانهکه زۆر ئاسانکاری بۆ لیکۆلهر دهکات تا بگاته راستی روودان و چۆنییهتی ئهنجامدانی تاوانهکه له لایهن تاوانبارهوه "۱۴".

- ١" المرشد العلمي للمحقق ، اعداد عميد الشرطة الحقوقي فخري عبدالحسن علي (صفحة ١٢)
- ٢" اصول التحقيق الاجرامى تأليف الدكتور سلطان الشاوي - طبعة بغداد ١٩٨١ (صفحة ١٧)
- ٣" علم التحقيق الجنائي الحديث ، بين النظريات والتطبيق تأليف:الدكتور عبدالستار الجميلي و محمد عزيز طبعة الاولى ١٩٧٧ (صفحة ١٧) و الموسوعة في التحقيق الجنائي العملي - محمد انور عاشور رئيس محكمة جنايات القاهرة سابقا الطبعة الثانية- القاهرة ١٩٧٩ (صفحة ١٧).
- ٤" قانون اصول المحاكمات الجزائية رقم ٢٣ لسنة ١٩٧١ وتعديلاته.
- ٥" عبدالحميد رويدار ورياض داود ، التحقيق الجنائي الحديث ، الجزء الثاني (صفحة ٤)
- ٦" علم التحقيق الجنائي الحديث ، بين النظريات والتطبيق تأليف:الدكتور عبدالستار الجميلي و محمد عزيز طبعة الاولى ١٩٧٧ (صفحة ١٨ سهرجاوهى پيشوو)، التحقيق الجنائي العملي ، بغداد ١٩٥٧ (صفحة ١٩) عبداللطيف احمد ، المرشد المحقق ، فؤاد ابو الخير و ابراهيم غازي ، دمشق ١٩٦٩ (صفحة ٢٢٨) ، معين المحقق العدلي ، اعداد فرات حمود راضي (صفحة ١٠).
- ٧" اصول التحقيق الجنائي ، احسان الناصري بغداد ١٩٤١ (صفحة ٤).
- ٨" معين المحقق العدلي ، اعداد فرات حمود راضي (صفحة ٦) ، اصول التحقيق الاجرامى تأليف الدكتور سلطان الشاوي طبعة بغداد ١٩٨١ (صفحة ١١).
- ٩" علم التحقيق الجنائي الحديث ، بين النظريات و التطبيق تأليف:الدكتور عبدالستار الجميلي و محمد عزيز طبعة الاولى ١٩٧٧ (صفحة١٢-١٣).
- ١٠" التحقيق الجنائي ، احمد عبدالمجيد القسم العلمي (صفحة ١٨).
- ١١" علم التحقيق الجنائي الحديث ، بين النظريات و التطبيق تأليف: الدكتور عبدالستار الجميلي و محمد عزيز طبعة الاولى ١٩٧٧ (صفحة ١٥).
- ١٢" اصول التحقيق الاجرامى تأليف الدكتور سلطان الشاوي طبعة بغداد- ١٩٨١ (صفحة ١٣).
- ١٣" محمود حسن، التحقيق الجنائي العملي والفني الطبعة الاولى ١٩١٣.
- ١٤" اصول التحقيق الاجرامى تأليف الدكتور سلطان الشاوي طبعة بغداد ١٩٨١ (صفحة ١٤).

فەسلى دووھم :

بەنگەى تاوان و لىكۆلئىنەوھى سەرەتايى

بەشى يەكەم : پىناسەى تاوان.

بەشى دووھم : جۆر و كۆلەگەكانى تاوان.

بەشى سىيەم : بەنگەى تاوان و جۆرەكانى بەنگە .

بەشى چوارەم : لىكۆلئىنەوھى سەرەتايى .

بەشى پىنجەم : رىگاكانى ئاشكراکردنى تاوان.

سه رهکی پاراستنی گیان و سامانی هاوولاتییهانه و ههر به یاسا ده توانری
سنووریک بۆ تاوانباران دابنری تا دووریکه نه وه له تاوان و نه نجامینه ده ن.

(وینه ی تۆمه تباریک له کاتی هه ولدان بۆ شکاندنی ده رگای مالیک)

بهشی دووهم : جۆر و کۆلهگهکانی تاوان

بهندی یهکهه : جۆرهکانی تاوان

ههروهك چۆن پیناسههی تاوان له زۆربهی یاسا سزاییهكان نهكراوه، بهههمان شیوه سههرپای بوونی تاوانی جۆراوجۆر، یاسادانهرهكان دابهشکردنی جۆری تاوانیان به فراوانی نهکردوه که به راشکاوی و ئاشکرای دهریبخات و تاوانهكان دهکهونه خانهی چ جۆره تاوانیکی دیاریکراو، یاسای سزایی عیراقی ژماره (111)ی سالی 1969 و ههموارکردنهکانی تهنیا له دوو روانگه تاوانی بهدیار خستوه و جۆرهکانی دیاریکردوه له رووی توندییهوه له رووی سروشتی. "3"

جۆرهکانی تاوان له رووی توندی تاوان و کهتن و سههرپییکردنهوه:

1- تاوان: ئەو تاوانانه دهگریتهوه که سزاکهیان بهم شیوهییه

أ- له سیدارهدان.

ب- بهندکردنی ههتایی.

ج- بهندکردن زیاتر له پینچ سال تاوهکو پانزه سال.

2- کهتن: ئەو تاوانانه دهگریتهوه که سزاکهیان بهم شیوهییه

أ- گرتنی توند و سووک زیاتر له سی مانگ تاوهکو پینچ سال

ب- پینژاردن

3 - سههرپییکردن: ئەو تاوانانه دهگریتهوه که سزاکهیان بهم شیوهییه

أ- گرتنی سووک له 24 کاترمیر تاوهکو سی مانگ

ب- پینژاردن "4"

لێره دا جوۆری سزاکه که ئایا بهندکردنه یان گرتنه یان پێبژاردنه جوۆری تاوانه که دیاریدهکات و ئەم دابهشکردنه ی سهرهوه زۆر له یاسا سزاییهکان پێیان وهرگرتوه و کاری لهسهر دهکهن لهوانه یاسای سزایی فهرههسی و سوپسری و بهشیکی زۆر له ولاتانی عهرهب و عێراق و کوردستان.

بهندی دووهم: جوۆرهکانی تاوان له رووی سروشتیییهوه

دابهشدهکریت بۆ تاوانی سیاسی و ئاسایی، مهبهست له تاوانهکانی سیاسی ئەو تاوانانهن که دژی سیستهمی سیاسی دهولت دهکریت، چ له دهرهوه یان ناوخۆ، لهسهر ئاستی دهرکی پێشیلکردنی سهرهوهری و سههریهخویی دهولت و لهسهر ئاستی ناوخۆ زهره گهیاندنه به دهسهلات و حکومهت و پێشیلکردنی مافی سیاسییهکانه و تاوانی ئاسایی ئەو تاوانانهن که بهدهرن له مانای سیاسی دهکونه خانهی تاوانی ئاسایی و نابێ تاوانی سیاسی لهگهڵ تاوانی زهرهگرهیاندن به بهرژهوهندی دهولت تیکهڵ بکهین لهبهر ئەوهی سههرپێچی کارمهندی دهزگای میری و حکومی یان وهرگرتنی بهرتیل که زهره به بهرژهوهندی دهولت دهگهیهزن و ناکهونه خانهی تاوانی سیاسی. "۵"

تاوانی سیاسی له یاسای سزایی عێراقی ژماره (۱۱۱) ی سالی ۱۹۶۹ وه ههموارکردنهکانی بهم شیویه هاتوو "تاوانی سیاسی ئەو تاوانیه که به پالنهری سیاسی لهسهر مافی سیاسی گشتی و تاک ئەنجامدهدریت، بهدهر لهمانه تاوانی ئاسایی" ههروهها لهم یاسایه دهلی ئەو تاوانانهی خوارهوه تاوانی سیاسی نین تهنا ته گهر به پالنهری سیاسیش ئەنجامدهدریت:

- ۱- ئەو تاوانانهی به پالنهری خوێستی پیس ئەنجامدهدریت .
- ۲- ئەو تاوانانهی پێشیلی ئاسایشی دهرهوهی دهولت دهکهن.
- ۳- تاوانی کوشتن و ههولدان له کوشتن.
- ۴- تاوانی سههر ژیانی سهروکی ولات.
- ۵- تاوانهکانی تیروریستی.

٦- تاوانهکانی ئابرو و دزی و ساخته و ناپاکی دنیایی و فیل و بهرتیل و ئابرووبردن "٦"

دابەشکردنی جوهرهکانی تاوان بو سیاسی و ئاسایی گرنگی خوئی ههیه له رووی مامهلهکردن له زۆربهی ولاتان تاوانباری سیاسی له دیدگای دهولهتهکه مامهلهی تایبەت و باشی لهگهڵدا دهکریت و له رووی دانهوه و گوپینهوهی تاوانبارانی سیاسی مامهلهیهکی تایبەت دهکریت و له ههندی یاسا و دهستورهکانی ولاتان هاتوو، نابی به هیچ شیوهیهکی سیاسی داواکراو بدریتهوه ئهوه دهولهتهی داوای دهکاتهوه، ههروهها له رووی ههندی مافهوه تاوانبارانی سیاسی زۆربهی ئهوه مافانهی له تاوانبارانی تر دهسهندریتهوه.

تاوان دابهشکردن و جووری تریشی زانستی تاوانکاری ههیه لهوانه:

١- تاوانی تاوانکاری (وهکو کوشتن و دزی و ناپاکی دنیایی و فیل لاقهکردن) ههروهک ئهه تاوانانه یاسای سزایی باسی کردوو و بو ههریهک لهه تاوانانه سزای داناوه.

٢. تاوانی مهدهنی (ئهوه کردارهی مروقه و زهره به بهرامبهری دهگهیهنی و له سهریهتی قهرهبووی زهرهکه بکاتهوه)

دابەشکردنیکی تر ههیه که تاوان بهه شیوهیه دابهش دهکات :

١- تاوانی تاوانکاری

٢. تاوانی تهمبیکردن: ئهوهش له ههلهیهکی ریسی کۆمهلهیهکی تایبەتی کۆمهلهیهتی یان پیشهیهکی دیاریکراو دهبیته وهک (کارمندی ، دادوهی، پارێزهرایهتی، دکتۆری، قوتابی..تد) "٧"

بهندی سیبهم: کۆلهگهکانی تاوان

رهفتاری مروّقه ئه و کاته له تیگه‌یشتنی یاسای سزایی به تاوان ههژماردهکریت که کۆمه‌لێک مه‌رج و بنهما ههیه ده‌بی تێیدا بیته دی بو به ئه‌نجامگه‌یاندنی تاوانه‌که، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی مروّقه زۆر جار کرداریک ده‌کات مه‌به‌ستی تاوانی تێدانییه واتا کۆله‌گه‌کانی تاوان تێیدا به‌رجه‌سته نابیت و ئه‌و کاته له‌سه‌ر ئه‌و کرداره‌ی سزا نادریت، به‌ پێچه‌وانه‌ ئه‌گه‌ر ئه‌و بنهما‌یانه‌ی تێدا بیته که کرداره‌که‌ی به‌ پێی یاسا قه‌ده‌غه‌کراوه و پێویست ده‌کات ئه‌نجامینه‌دات له‌به‌ر ئه‌وه‌ی به‌ ئه‌نجامدانی یاسا سزای ده‌دات.

کۆله‌گه‌کانی تاوان یان گشتی ده‌بیته که هه‌موو تاوانه‌کان له‌ سایه‌یدا ده‌بن یان تاییه‌ته که تاوانیکی دیاریکراو ده‌بیته، هه‌ر له‌ سایه‌یدا ده‌مینیته‌وه، له‌به‌ر ئه‌وه تاوان وه‌کو بیروکه‌یه‌کی یاسایی له‌سه‌ر سی کۆله‌گه‌ دروست ده‌بیته (کۆله‌گه‌کانی ماددی و مه‌عنه‌وی و شه‌رعی) یه.

١- کۆله‌گه‌ی ماددی:

رهفتاریکی تاوانییه، به‌هۆی کرداریکه‌وه یاسا قه‌ده‌غه‌ی کردووه، یان له‌سه‌ری ده‌کات لێی دوورکه‌ویته‌وه "٨"

ئهم کۆله‌گه‌یه به‌شیوه‌ مادییه وه‌سروشته‌که‌ی له‌ لایه‌ن هه‌سته‌کانه‌وه به‌رکه‌وتنی هه‌یه و کۆله‌گه‌ی ماددی سی پیکهاته‌ی هه‌یه:

أ- بوونی کرداری تاوانی.

ب- بوونی ناکامی زه‌ره‌رمه‌ند.

ج- بوونی په‌یوه‌ندی له‌ نیوان ره‌فتار و ناکامه‌که.

۲- کۆلّه‌گه‌ی مه‌عنه‌وی :

هه‌ندیك كۆلّه‌گه‌ی ده‌روونی ناوی ده‌به‌ن و ئەم كۆلّه‌گه‌یه مه‌به‌ستی تاوانی له لایه‌ن مرۆڤه‌وه تێدایه و ئێراده‌ی هه‌یه بۆ ئەنجامدانی كرداره‌كه و بۆی ده‌چیت و تاوانه‌كه ئەنجامده‌ات، له‌به‌ر ئەوه ئەم كۆلّه‌گه‌یه كۆمه‌لیك بنه‌مای هه‌یه له كرداره‌كه‌ی مرۆڤ كه مه‌به‌ستی تاوانی تێدایه و ئێراده و هه‌لبژاردن له لایه‌ن مرۆڤه‌كه‌ كه خۆی به‌ ویستی خۆی ئەم كرداره تاوانیه هه‌لده‌بژیری و ده‌زانی كرداره‌كه تاوانه و سزای له‌سه‌ره، درك كردن و زانینی ئەو كرداره و جیاكردنه‌وه‌ی له كرداره‌كانی تر، ئەوه‌ی ده‌يكات و بۆی ده‌چیت كرداریكی تاوانیه ئاكامه‌كەشی ده‌زانی كه به تاوانیك كۆتایی پیدیت و ئەو زانیاریانه لای كه‌سه‌كه دیاره و ئاشكرایه، له‌به‌ر ئەوه بوونی مه‌به‌ستی تاوانکاری و ئێراده و هه‌لبژاردنی كرداره‌كه به‌ ویستی مرۆڤه‌كه ئەم كۆلّه‌گه‌یه ته‌واو ده‌كەن به‌مه‌ستی ئەنجامدانی تاوانیك و ئاكامه‌كه‌ی بوونی تاوان و تاوانلیكراوی لێده‌كه‌ویته‌وه.

۳- كۆلّه‌گه‌ی شه‌رعی :

ئەم كۆلّه‌گه‌ نا‌ر‌ه‌وایی كرداره‌كه‌یه و هه‌ر تاوانیك به‌ کاریكی نا‌ر‌ه‌وا و ریگه‌ پێنه‌دراو ده‌كریت كه یاسا قه‌ده‌غه‌ی كردووه، لێره‌دا یاسا ئەم كرداره ده‌خاته خانه‌ی تاوان و له به‌رامبه‌ردا سزای بۆ داناوه، ئەم كۆلّه‌گه‌یه پێویسته دوو بنه‌مای تێدا بێته‌دی یه‌كه‌میان ئەو كرداره‌ی تاوانبار ده‌يكات ریگه‌ پێنه‌دراوه و نابێ بیكات و دووه‌میان كرداره‌كه به‌ پێی یاسا قه‌ده‌غه‌كراوه و یاسا خستویه‌تیه ئەو خانه‌یه‌ی له كاتی ئەنجامدانی كه‌سه‌كه سزا ده‌دریت و به‌مه‌ش كۆلّه‌گه‌ی شه‌رعی تاوان ته‌واو ده‌بیت بۆ گه‌یشتن به‌و ئاكامه‌ی كرداره نا‌ر‌ه‌واكه ته‌واو‌كه‌ی كۆلّه‌گه‌كانی تر ده‌بیت بۆ ناوانانی كرداری كه‌سه‌كه به‌ تاوان و ئەویش سیفه‌تی تاوانباری ده‌خړیته پال و به‌ هۆیه‌وه به‌پێی یاسای سزایی سزا ده‌دریت. "۹"

به شى سيبه م : به لگه ي تاوان و جوړه كاني به لگه

به ندى يه كه م : به لگه ي تاوان

به لگه ي تاوان هوكارى كى گرنگه بو به ديه ينانى دادپه روهرى له ريگه ي ناماده كرنى به لگه كان و هه لگرتنه وه و پاراستيان و پاشان گواستننه وه يان بو تاقى گه كان به لگه ي تاوان له زانستى ليكۆلئنه وهى تاوانكارى وه كو به لگه ي سه لماندن و به لگه ي ره تكرندنه وه بهر كار ده هينرئيت، بويه زانستى به لگه ي تاوان هاوكارى لايه نه كاني ليكۆلئنه وه له دهسته ي ليكۆلئنه ر و دادوهرى ليكۆلئنه وه و داوكارى گشتى و نه فسه رانى ليكۆلئنه وه و پوليسه كان دهكات و ئاسانكارى زوربان بو دهكات له پيناو گه يشتن به چه سپاندنى راستى روودانى تاوان و نه و كه سانه ي تاوانه كه يان نه بنجامدوه، ليكۆلر له شانوى تاوان هه ولده دات به لگه كان وه كو خو يان بمينيئته وه به نه بنجامدانى ريكارى دروست تاوه كو به لگه كان نه فه وتين تيكه لاو نه بن تا بتوانرى پاريزگارى له به لگه كاني تاوان بكرئيت، نه و كه سانه ي نزيكن له تاوانه كه يان نه وانه ي له شوينى تاوان كارى هه لگرتنه وهى به لگه كان دهكات و به لگه ي تاوان هاوكارى لايه نه كاني ليكۆلئنه وه دهكات له رووى پيشينه ي تومه تبار، كه پيشتر تاوانى كردووه يان به پيچه وانه نه وهش سوودى نه وهى ده بئيت نه و كه سانه ي پيشينه يان هه يه زياتر نه گهرى نه بنجامدانى تاوانه كه يان ليده كرئيت، نه وه ماناى نه وه نيبه نه و كه سه ي پيشينه ي نه بئيت تاوان نهكات، به لام نه گهر چه ند گومانليكاراويك هه بن نه وهى پيشينه ي تاوانى هه يه له ليكۆلئنه وه ده كه ويته ريزبه ندى يه كه م ئينجا گومانليكاراوه كاني ديكه .

به لگه ي تاوان ده توانى له ريگه ي هه لگرتنه وهى به لگه كان و پشكنين و شيكرندنه وه يان په رده له سه ر تاوانه كان لابات به هوى هه لگرتنه وهى په نچه موړى تاوانباران و شوينه وارى پى و ئامير و چهك و نه و به لگانه ي به چاو ده بينرئين يان نه وانه ي به چاو نابينرئين، نه وهش وادهكات به لگه ي تاوان له ماويه كى كورتدا به هوى نه و ئاميره پيشكه وتوانه ي له پشكنين شيكرندنه وهى به لگه كان بهر كار يده هينئيت و كارى ليكۆلئنه وه به ره و پيش ببات و، بيگه يه نيته قوناغه كاني

کۆتایی و ئەمەش هاوکاری راستەوخۆی دادگاگان و لیکۆلەرەوهکانە و کار ناسانیان بۆ دەکات بۆ بزرنبوونی راستی تاوانەکان. لە دونیای ئەمپروۆش چەندە شییوازی نوێی تاوان لە لایەن تاوانبارانەوه پەپەرە دەکریت، لە بەرامبەردا بەلگەی تاوان شییواز و ئامییری نوێ بە دەست دەهینیت بۆ ریکخستنی بەلگەکان و ئامادەکردنیان بۆ دادگا. لێردا نابێ رۆلی شارەزیان و رۆلی پزیشکی دادوهریش لە یادبکەین کە ئەوانیش لەگەڵ کارمەندانی بەلگەی تاوان هاوکاری لایەنەکانی لیکۆلینهوه دەکەن بۆ ئاشکراکردنی تاوانەکان و راپۆرتەکانیان لەسەر لاشە تاوانبار گەلیک لە راستییەکانی تاوانەکە بۆ لیکۆلەر دەردەخات و روونی دەکاتەوه تاوانەکە چۆن و بەچی ئەنجامدراوه.

دەگەینە ئەو ئاکامە بەلگەی تاوان: بریتییە لە (کۆکردنەوه و هەلگرتنەوهی بەلگەکان بە شیوهیەکی زانستی و شیکردنەوه و ریکخستن و ئامادەکردنیان بۆ سەلماندنی تاوانەکە و گەیشت بە راستی رووداوهکە و ئاشکراکردنی تاوانباران). لە پیناسەییەکی تری بەلگەی تاوان (هەلگرتنەوه و شیکردنەوهی بەلگەکانە لە شانۆی تاوان).

پسپۆر و شارەزیانی بەلگەی تاوان لە کاتی روودانی هەر تاوانیک بەزوتترین کات دەگەنە شوینی روودانی تاوانەکە و لە شانۆی تاوان لەگەڵ لیکۆلەر و پسپۆر و وینەر و ئەفسەران لیکۆلینهوه کاری لیکۆلینهوه تەواو دەکەن و گرنگترین هەنگاو لە کارەکیان زوو گەیشتنیانە بە شوینی تاوان و پاراستنی شوینەکەیه، بۆ بزرنبووونی بەلگەکان و ئەنجامدانی ریکار و شییوازی زانستی لە هەلگرتنەوهی بەلگەکان وادەکات هەرچی شوینەواری بەجیماوی تاوانبار هەیه هەلبگیریتەوه، بۆ ئامادەکردنیان بۆ سەلماندنی تاوانەکە و تۆمەتبارکردنی تاوانباران لە پیناوە ئەنجامدانی ریکاری یاسایی لە دژی تاوانباران.

به ندى دووهم: جۆرهكانى به لگه تاون

به لگهكانى تاوان به پيى جۆرى تاوانهكان جۆراوجۆرن هه موويان پيكهاتهى سه رهكى تاوانهكهن و هه ريه كه يان لايه نيكي تاوانهكه شيده كه نه وه له مه ر چۆنيه تى روودانى تاوانهكه و ئه و كه سهى ئه نجاميداوه. به لگه تاون به زۆر جۆر دابه شكراوه له رووى به لگه يى ياسايى و ماددى و مه عنهى و هونه رى و شياويى و ره وايى بۆ ئه وهى ده ستهى ليكۆلئنه وه له كاره كه يان سوويان ليبيبن، ناتوانرى هيزى به لگه كه له سه ر به لگه كانى تر دابنريت و ريزبه ندى هه يه و به لگه هه يه له پيشه وهى به لگه كانى تره، به لام هه موو به لگه كان ته واو كه رى يه كترن هه ريه كه يان ئه و يتر ته واو ده كات، بۆ دروستكردى پيشبينيكه له ميشكى ليكۆله ر سه باره ت به چۆنيه تى ئه نجامدانى تاوانهكه و ده ستنيشانكردى و زانينى ئه و كه سهى تاوانهكهى ئه نجامداوه به هۆيه وه سيفه تى تاوانبارى ده خرپته پال كه سه كه كه كارى كى كردوو له ديده گاي ياساوه قه ده غه يه، به ئه نجامدانى به تاوانبار هه ژمار ده كرى و له سه ر تاوانه كه ش سزا ده دريت، شوينه وارى ماددى به جيماوى تاوانبار به ليكۆلئنه وه و به دواداچوونى شوينه وارى تاوانهكان به هۆيه وه ده زانرى ئه نجامه رانى كين؟ و اتا گومانليكراو تاوانهكهى له سه ر ده چه سپى يان به پيچه وانه ده بيته هوكارى بيتاوانى گومانليكراو، ئه و به لگانهى به جيده مين له شانوى تاوان برپيتن له شوينه وارى پى و په نجه مۆرو شوينه وارى تايهى هوكارى گواسته نه وه (ئوتۆمبيل و ماتۆرسكيل و پايسكل و عاره بانه) و چهك و قه وان و گولله و چهقۆ و ئامير و شوينه وارى خوين و سپيرم وليك و ددان و مو و شووشه هه موو به لگه تاون به ريكارى تايهت هه لده گيرينه وه.

له ميانهى شيكردنه وه مان بۆ به لگه تاون ده گه ينه ئه وهى به لگه تاون چه ند جۆرى كى هه يه له وانه به لگه ماددى و به لگه مه عنهى، هه روه ها به لگه تاون به پيى په يوه ندى به تاوانهكه دابه ش ده بيت بۆ به لگه راسته وخۆ و به لگه ناراسته وخۆ شيكردنه وه يان به م شيوه يه: "١٠"

۱- به‌لگه‌ی راسته‌وخۆ:

ئەو بە‌لگانه‌ن به‌ ته‌نیا ده‌بنه‌ هۆکاری دروستکردنی پێشبینی و زانینی راستی روودانی تاوانه‌که، دابه‌ش ده‌بێت بۆ دوو جۆری سه‌ره‌کی:

أ- به‌لگه‌ی ماددی راسته‌وخۆ:

ئەو بە‌لگانه‌ن که‌ رووکاریکی ماددی هه‌ست پێکراویان هه‌یه‌ و راسته‌خۆ به‌هۆیه‌وه‌ ده‌توانری کاری تاوانه‌که‌ به‌ تاوانبار بلکیندری، وه‌ک ئەو به‌لگه‌یه‌ی له‌ لایه‌ن شاره‌زای تایبه‌تمه‌ندی هه‌لگرتنه‌وه‌ی شوینه‌واری په‌نجه‌مۆری تاوانبار له‌سه‌ر چه‌قویه‌ک که‌ تاوانه‌که‌ی پی ئه‌نجامدراوه‌، یان ده‌ستبه‌سه‌رداگرته‌نی پارهی دزرا و له‌لای تاوانباروه‌، یان بوونی نامه‌یه‌کی هه‌ره‌شه‌ ئامیز له‌ گیرفانی تاوانبار.

ب- به‌لگه‌ی مه‌عنه‌وی راسته‌وخۆ:

به‌و جۆره‌ به‌لگانه‌ ده‌وتری به‌لگه‌ی قسه‌که‌ر، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سه‌رچاوه‌که‌ی قسه‌ی سه‌ر زمانی مروّقه‌، له‌م جۆره‌ به‌لگانه‌ شاهیدی که‌سیک که‌ به‌ چاو رووداوی تاوانه‌که‌ی دیتبی، یان دانپینانی تۆمه‌تبار به‌ تاوانه‌که‌ی که‌ ئه‌نجامیداوه‌، ئەم جۆره‌ به‌لگانه‌ راسته‌وخۆ په‌یوه‌ندی تۆمه‌تبار به‌ کرداری تاوانه‌که‌ و ئه‌نجامدانی ده‌به‌ستیته‌وه‌.

۲- به‌لگه‌ی ناراسته‌وخۆ:

کۆمه‌لیک راستی روودانی تاوانه‌که‌ن که‌ هه‌موویان په‌یوه‌ندیان به‌ تاوانه‌که‌ هه‌یه‌، ئەم به‌لگانه‌ش ده‌که‌ونه‌ بارودۆخی رووداوه‌که‌ و به‌ کارده‌هینرین وه‌کو به‌لگه‌ی سه‌لماندن، ئه‌وه‌ش هۆکاریک ده‌بێت بۆ ده‌رکه‌وتنی تیبینی و بیرکردنه‌وه‌ له‌ ناوه‌رۆکه‌که‌ی ده‌توانری چۆنیه‌تی ئه‌نجامدانی تاوانه‌که‌ ئه‌نجامگیری لیبکریت و له‌هه‌مان کات په‌یوه‌ندی ئەو به‌لگانه‌ به‌رووداوه‌که‌ و به‌هۆیه‌وه‌ ده‌توانری که‌سی ئه‌نجامده‌ر له‌ دوور و نزیکي تاوانه‌ دیاریبکریت و تاوانباره‌ سه‌ره‌کییه‌که‌ی پی ئاشکرا بکریت "۱۱"

ئەم بەلگانە دا بەشده کرینه سەر دوو جۆر:

أ- بەلگەى ماددى ناراستەوخۆ:

ئەو جۆرە بەلگانە رووکاریكى ماددى هەست پیکراویان هەیه، بەبوونی ئەم بەلگانە ئاکامى لیکۆلینهو ئەنجامگر دەبیّت، بۆ ئەوێ بیسهلمینى که تاوان بوو و ئەو بەلگەیهى بوونی دەبیّت وا له لیکۆلەر دەکات له لیکۆلینهو کهى سەرکەوتوو بیّت بەرامبەر ئەو کەسەى تۆمەتبارە و تاوانەکهى کردوو، یان بە پیچەوانە ئەو کەسە تاوانەکهى نەکردوو، بە بوونی بەلگانە ئەو بەدیار دەکەوێ و ئاشکرا دەبیّت، لەبەر ئەوێ بەلگەکه بوونی هەیه و ماددییه وەک بوونی پەنچەمۆرى تاوانبار لەسەر میز یان قاسە، یان بوونی شوینەوارى بە جیماوى پیى تاوانبار لە شوینی رووانى تاوانەکه، یان دیتنەوێ ئامیری بەرکارهاتوو له تاوان له دەست تاوانبار وە جلو بەرگی تاوانبار بە خوینی تاوانلیکراو، ئەم جۆرە بەلگانە راستى رووانى تاوانەکه و چۆنیەتى ئەنجامدانى و ئەو کەسەى ئەنجامیداو لای لیکۆلەر دیاریدەکات.

ب- بەلگەى مەعنەوى ناراستەوخۆ:

ئەم جۆرە بەلگانە له لایەن لیکۆلەرەو له بارودۆخى رووداو و تاوانەکه وەر دەگیریت، ئەگەر لیکۆلەر توانی بیانسهلمینى دەبنە هۆکار بۆ بەهیزکردنى بەلگەکانى ماددى و مەعنەوى راستەوخۆ بۆ دەرختنى راستى رووانى تاوانەکه. بۆ نمونه شاهیدی لەسەر بوونی ناکۆکی و دۆژمنایەتى له نیوان تاوانبار و تاوانلیکراو یان بەچەند روژیک پیش رووداوەکه کیشە و گرفت له نیوانیان هەبوو، یان بوونی شاهید که بینویەتى و گوێی لیبوو کاتی تۆمەتبار هەرەشەى کوشتنى له تاوانلیکراو کردوو. "۱۲"

به‌ندی سییه‌م: گرینه‌کان

ئه‌نجامگیری و ده‌ره‌ییانی پرسییکی نه‌زانراو له پرسییکی زانراو و خودی خۆی کرده‌وه‌که ناسه‌لمیئنی، به‌لکو ده‌مانباته‌ ئه‌و باره‌ی به‌ هۆیه‌وه‌ زانراو ده‌بیئت، له‌به‌ر ئه‌وه‌ ده‌توانین ب‌لێین گرینه‌ ئه‌و ئه‌نجامگیریه‌ که یاسا و دادوهر له‌ زانراوه‌ راسته‌کان رووداوێکی نه‌زانراو و نه‌ناسراو ده‌سه‌لمیئن. گرینه‌کان شه‌رعی و ماددی و مه‌عنه‌وین و ئه‌و دوو‌ه‌ی دوایی له‌سه‌ره‌وه‌ باسکرا.

گرینه‌ی شه‌رعی: ئه‌و ئاکامه‌ دیار و ناشکرایانه‌یه‌ که یاسا یه‌کلایی کردۆته‌وه‌ و نایبته‌ ره‌ها و به‌ به‌لگه‌ی تر ناکۆکی پیناکریت، وه‌ک گرینه‌ی به‌رپرسیار نه‌بوونی مندالی نابه‌رپرس له‌ رووی سزاییه‌وه‌.

گرینه‌کان له‌لایه‌کی تره‌وه‌ دابه‌شده‌کرین بۆ چه‌ند جوړیک:

۱- گرینه‌ی ره‌ها:

به‌لگه‌یه‌که راسته‌وخۆ و په‌یوه‌ندی‌دار و خویندراو ده‌بیئت بۆ رووداوی تاوانه‌که نمونه: ده‌ستگیرکردنی تاوانبار له‌ کاتی ئه‌نجامدانی تاوان که جلوه‌به‌رگ و ده‌ستی به‌خوینه‌.

۲- گرینه‌ی گه‌راوه‌:

ئه‌و گرینه‌ی راسته‌وخۆ و په‌یوه‌ندی‌دارن، به‌لام زۆر زانراو نابن وه‌ک بوونی شوین پیی تاوانبار له‌ شوینی تاوان.

۳- گرینه‌ی گومان:

په‌یوه‌ندی‌داری دوور ده‌بیئت و ته‌نیا گومانه‌ وه‌ک هه‌بوونی پیشینه‌ی تاوانی تاوانبار و بوونی ناکۆکی له‌ نیوان تاوانبار و تاوانلیکراو.

به‌ندی چواره‌م: به‌یه‌که‌وه‌ به‌ستنی به‌لگه‌ی تاوان و رووداوه‌کان

بوونی به‌لگه‌کان و کوکردنه‌وه‌ و ریکخستنیان پاشان به‌ یه‌که‌وه‌ به‌ستنی ئه‌و به‌لگانه‌ ئاکامی روودانی تاوانه‌کان له‌ لایه‌ن تاوانبار له‌سه‌ر تاوانلیکراو ده‌چه‌سپینیئت، هه‌موو به‌لگه‌کان یه‌ک له‌دوای یه‌ک راستی تاوانه‌که ناشکرا ده‌که‌ن،

هه‌ریه‌ك له‌و به‌لگانه به‌شیکی تاوانه‌كه ده‌خه‌نه روو، ده‌بهنه هۆكاری دروستکردنی وینه‌ی روودانی تاوانه‌كه و ئاشکرا بوونی هه‌موو لایه‌نه‌کانی تاوانه‌كه و چۆنییه‌تی روودان و ئەنجامدانی له‌ لایه‌ن تاوانباره‌وه، هه‌روه‌ها به‌ دیارخستنی رێژه‌ی زهره‌ری تاوانلیکراو له‌ رووی ماددی و گیانی روونده‌کاته‌وه. ئەم به‌ یه‌کبه‌ستنه‌وه‌ی به‌لگه‌کانی تاوان هه‌موو پیکهاته و کۆله‌گه سه‌ره‌کییه‌کانی تاوانمان بۆ به‌دیار ده‌خات، بۆ لیکۆله‌ر روون ده‌بیته‌وه ئەو تاوانه‌ی روویداوه له‌سه‌ر تاوانلیکراو ئاماده‌کاری تاوانبار بۆ ئەنجامدانی تاوانه‌که‌ی. بۆ نمونه هه‌لگرتنی چه‌ك یان چه‌قۆ له‌ لایه‌ن تاوانبار کاتی تاوانه‌که ده‌کات و په‌نجه‌مۆری له‌سه‌ر چه‌قۆیه‌که هه‌لده‌گیرێته‌وه له‌وکاته‌ی ئەو ئامیڤه به‌رکارهاتوو له‌ تاوان له‌ شوینی یان نزیك شوینی تاوانه‌که ده‌دۆزێته‌وه، وه‌یان بوونی شاهیدی که چه‌قۆکه‌ی تاوانی پیکراوه خاوه‌نی راسته‌قینه‌که‌ی تاوانبار و بوونی دلۆپه خوینی تاوانلیکراو له‌سه‌ر جلی تاوانبار و پشکنینی ئەو خوینه‌ له‌گه‌ل خوینی سه‌ر چه‌قۆیه‌که که یه‌ك خوین و پێش تاوانه‌که تاوانبار بینراوه که چۆته نووسینگه‌ی تاوانلیکراو، بوونی شاهید له‌سه‌ر هه‌ره‌شه‌کانی تاوانبار و ده‌نگ به‌رز کردنه‌وه‌ی له‌سه‌ر تاوانلیکراو، به‌یه‌ك به‌ستنه‌وه‌ی ئەو به‌لگانه راستی رووداوی تاوانه‌که به‌ دیار ده‌خه‌ن که کی تاوانه‌که‌ی ئەنجامداوه له‌سه‌ر کی و ئەو ئامیڤانه‌ی تاوانه‌که‌ی پی ئەنجامداوه چیبه و بۆ کی ده‌گه‌رێته‌وه، ئەوه‌ش وینای تاوانه‌که به‌ شیوه‌یه‌کی راست و دروست لای لیکۆله‌ر دروست ده‌کات، به‌ هۆیه‌وه له‌ راستی تاوانه‌که ده‌گات ده‌توانی به‌هۆیه‌وه تاوان ئاراسته‌ی تۆمه‌تبار بکریت و پێیه‌وه دادگایی بکریت و به‌سزای خۆی بگات "١٣"

بهشی چواره م : ليكۆلینه وهی سهره تایی

بهندی یه که م : قوئاعی یه که م و سهره تایی ليكۆلینه وه

مه بهستی سهره کی له ئەنجامدانی ریکاری ليكۆلینه وه، خیرا ئاشکرکردنی هه موو لایه نه کانی تاوان و دۆزینه وه و ده ستگیرکردنی تاوانبارنه بۆ پاراستنی تاکه کان و کۆمه لگه به گشتی، قوئاعی ليكۆلینه وهی یه که م و سهره تایی گرنگی تاییه تی هه یه، له م قوئاعه هه موو هوکاره کان و به لگه کان ولایه نه کانی داوا به زووترین کات مامه له یان له گه لدا ده کریت بۆ ئه وهی ئه و تاوانه ی ئەنجامدراوه شوینه وار و به لگه کانی بزرنه بن و له قوئاعی یه که م و سهره تایی ليكۆلینه وه که ئەندامانی ریکخستنی دادوه ری پێی هه لده ست و بریتین له :

۱- ئەفسه رانی پۆلیس و ئه و که سانه ی ریکه پیدراون له بنکه کان.

۲- موختاری گه ره ک و گوند و له پیدراگه یان دنیان له تاوان و ده ستبه سه رکردنی تاوانبار و ئه و که سانه ی پێویسته پارێزگاریان لیبکریت.

۳- به ریوه به ری بنکه ی ئاسنینی شه مه نده فهر هاوکاران و ریپیدراوان به رپرسی به نده ری ده ریا و ریپیشاندهری به له م و هاوکارانی له و تاوانانه ی له ناو ئەم شوینانه ئەنجامده درین.

۴- به ریوه به ری فه رمانگه و به رژه وه ندی میری یان ده زگای فه رمی و نیمچه فه رمی له و تاوانانه ی له م شوینانه ئەنجامده درین.

۵- ئه و که سانه ی به به رژه وه ندی گشتیی راسپیدراون که ده سه لاتی پشکنین له تاوان و ئەنجامدانی ریکاره کانی ليكۆلینه وه یان پیدراوه له چوارچیوه ی ئه و سنووره ی یاسا بۆ دیاریکردوون.

ئه ره که کانی ئەندامانی ریکخستنی دادوه ری پشکنینه له تاوان و گه پانه به دوای ئەنجامده ری و کۆکردنه وه ی زانیاری و وه رگرتنی هه والی بوونی تاوان له شوینیک که به پێی یاسا بۆیان دیاریکراوه، ئه و کاته ی ئەندامانی ریکخستنی دادوه ری هه والی یان سکالا راسته وخۆ پێیان ده گات، ده ست به ریکاری وه رگرتنی زانیاری و کۆکردنه وه ی به لگه کان ده که ن و له کۆنوسیک هه مووی ریک ده خن و ناو و

واژۆی خۆی له‌سه‌ر ده‌بیټ و له‌گه‌ل واژۆی ئەو كه‌سانه‌ی له‌ شویننه‌كه ئاماده بوون و له‌گه‌ل تۆمارکردنی كاتی رووداوه‌كه و هه‌موو به‌لگه‌كانی تاوان كه له‌ شوینی روودانی تاوانه‌كه ده‌ستیان ده‌كه‌ویټ و پاشان راسته‌وخۆ و بی‌ دواكه‌وتن بۆ دادوه‌ری ليكۆلینه‌وه یان ليكۆله‌ر ره‌وانه‌ی ده‌كه‌ن، ئەندامانی ريكخستنی دادوه‌ری گۆی له‌و كه‌سانه‌ ده‌گرن كه‌ شاهيدين و زانیاریان هه‌یه له‌سه‌ر رووداوی تاوانه‌كه و به‌ وردی هه‌مووی ده‌نوسی و ئەو ريکارانه‌ی ئەنجامیده‌دات به‌ ته‌واوی له‌ كۆنوسه‌كه ده‌ینوسیت، ئەگه‌ر هه‌ندیکی نه‌نوسی ته‌نیا به‌گوتن و زار بوو ئەوكاته له‌ لایه‌ن دادگاوه‌ وه‌رده‌گیری، له‌ بنه‌چه‌دا پيويسته ئەندامی ريكخستنی دادوه‌ری هه‌موو ئەو ريکارانه‌ی ئەنجامیده‌دات پيويست له‌ كۆنوسه‌كه بينوسی و واژۆی خۆی و ئاماده‌بووانی له‌سه‌ر بیټ به‌لام كه‌ نه‌ینوسی ريکاره‌كانی پوچه‌ل ناییته‌وه و وه‌كو به‌لگه‌ش وه‌رناگیری و ئەگه‌ر یه‌كێك له‌ شاهيده‌كان واژۆی نه‌کرد قسه‌كانی پوچه‌ل ناییت، به‌لكو لی‌رده‌دا پيويسته هۆكاره‌كه‌ی بنوسریټ كه‌ بۆچی ئەو شاهيده‌ له‌سه‌ر وته‌كانی واژۆی نه‌کردوه. "١٤"

ده‌ستپيکی ليكۆلینه‌وه به‌وه ليكده‌دریته‌وه ئەو ريکارانه‌ی ئەنجامه‌دریټ له‌ لایه‌ن ئەو كه‌سانه‌ی ده‌سه‌لاتی ليكۆلینه‌وه‌یان به‌پیی یاسا پی سپی‌ردراوه له‌ كۆكرده‌وه‌و ريكخستنی به‌لگه‌كانی تاوان بۆ راستی روودانی تاوانه‌كه و ده‌ستگرتن به‌سه‌ر هه‌موو به‌لگه‌كان ئەو قۆناغه به‌ كلیلی كرده‌وه‌ی گریكانی ئاشكراکردنی تاوان هه‌ژمار ده‌كریټ و ئەو قۆناغه دادوه‌ری ليكۆلینه‌وه و ليكۆله‌ر له‌ ژیر سه‌ره‌رشتی ئەوان هه‌موو ريکاره‌كان ئەنجامه‌دریټ له‌ دواي ئەوه‌ی له‌ قۆناغی یه‌كه‌می ليكۆلینه‌وه له‌ لایه‌ن ئەندامانی ريكخستنی دادوه‌ری ئەنجامه‌دریټ، واتا له‌ دواي قۆناغی یه‌كه‌می ليكۆلینه‌وه قۆناغی‌کی تر كه‌ قۆناغی سه‌ره‌تاییه‌ ده‌سپیده‌كات له‌ ژیر سه‌ره‌رشتی و بریاره‌كانی دادوه‌ری ليكۆلینه‌وه ده‌بیټ.

قۆناغی ليكۆلینه‌وه‌ی سه‌ره‌تایی پيش ره‌وانه‌کردنی په‌راوی ليكۆلینه‌وه‌یه بۆ دادگای تایبه‌تمه‌ندی تاوان و كه‌تن و سه‌رپيچيكردن بۆ دادگایيكردن و به‌سزا

گه یاندنی تاوانباران، له بهر ئه وه ئه م قۆناغه جگه له وهی زۆر گرنگه و ههول مانه و بوونی زۆری پێویسته و له لایه ن لیکۆلەر به کۆمه لێک ریکار و ریسای تایبته ریکخراوه له لایه ن یاساوه بۆ ئه وهی رپر وهی لیکۆلینه وه یاسایی و به ریکوپییکی به رپوه بجیته، ئه و ریکارانه ی قۆناغی لیکۆلینه وه دهکات نابێ هه کسه ی له شوینی روودانی تاوانه که بیته یان بگاته شوینه که دهست به لیکۆلینه وه بکات، به لکو لایه نی ریکه پیدراو به پیی یاسا کار ی لیکۆلینه وه دهکات و ئه و ریکارانه ی قۆناغی لیکۆلینه وه دنوو سرتت وه و به لگه کان به دروستی هه لده گیری و ره وانه ی دادگای تایبته مند ده کری، ههروه ها کاره که به ناشکرای ی لایه نی دادوه ری ده کریته له گه ل پاراستنی زانیاری نه ئینیه کان ناشکرانه کردنیان، ته نیا بۆ لایه نی دادوه ری که پێویسته پی ده بیته ئه وهش به بریاری دادوه ر ده بیته.

به م شیکردنه وه مان بۆ قۆناغهکانی یه که م و سه ره تای ی لیکۆلینه وه ده توانین له م سی قۆناغه چریان بکه ی نه وه:

۱- قۆناغی هه وال گه یشتن و لیکۆلینه وه ی یه که می:

له م قۆناغه هه والده ر هه والی روودانی تاوان ده گه ی نیتته لایه نی په یوه ندی دار یان به سه ردانی به زار یان به نووسین یان به ریکای ته له قۆن و مۆبایل زانیاری له سه ر تاوانه که له هه والده ر وه رده گیری و کۆنوو سی په راوی لیکۆلینه وه له تاوانه که ده کریته وه ده ست به لیکۆلینه وه ده کریته، هه والده ر ئه گه ر هه والی به درۆ و زانیاری چه و اشه کارانه ی دایه لایه نی په یوه ندی دار ئه وه له سه ر ئه و کرداره ی سزا ده دریت و مه رجه که سی هه والده ر له په راوی لیکۆلینه وه ناوی به ی ندریت و له هه ندی تاوان هه والده ر پێویسته زانیاری بدات و هه واله که بگه یه نیتته ئه و لایه نانه ی به و پرسانه وه په یوه ندی دارن.

۲- قۇناغی کۆکردنه‌وی به‌لگه

ئەو قۇناغە دواى گەيشتنى ھەوائى روودانى تاوانەكە دەستپيڭەكات و خيىرا چوونى لىكۆلەر بۇ شوينى روودانى تاوانەكە، زۇر پيويستەو لىكۆلەر لە شانوى تاوان ھەلدەستى پيشكين و كۆکردنه‌وی ھەموو بەلگەكان و پاريزگار يىکردن لەو بەلگەكانە و رەوانەكردنيان بۇ بەلگەى تاوان.

۳- ريكاره‌كانى دژ بە تۆمەتبار

ئەم قۇناغە پيويست دەكات شاھيدەكان و لايەنەكانە تاوان بانگ بکړين و وتەكانيان وەر بگيرى بۇ تيگەيشتن لە بەلگەكان و دەستگيرکردنى تۆمەتبار پيش ئەوہى رابكات و ھەندى جار پيويست دەكات، بۇ باش بەرپوہ چوونى لىكۆلینه‌وہ يان بوونى ترس لە ھەلاتن يان بەھوى ناديارى شوين تۆمەتبار دەستگير بکړيت و برپيارى راگرتنى لە لايەن دادوہرى لىكۆلینه‌وہ بۇ دەر بچيت، ئەم ريكارانە ھەمووى لە ياساى بنەماكانى دادگايىکردنى سزايى ژمارە (۲۳) ى سالى ۱۹۷۱ و ھەموارکردنه‌كانى، ريكراوہ و بە ريكگانى نامادەكردن و راگرتنى تۆمەتبار ناوژەدكراوہ، لە داواكردن بۇ نامادەبوون و دەستگيرکردنى تۆمەتبار و راگرتن و تۆمەتباراكردن و ئازادكردن، يان گلدانەوہى سامانى تۆمەتبار ھەموو ئەو ريكارانە لە قۇناغى لىكۆلینه‌وہ بە برپيارى دادوہرى لىكۆلینه‌وہ لە دژى تۆمەتبار ئەنجامدەريت بە مەبەستى دۆزینەوہى تۆمەتبارى راستەقىنە كە تاوانەكەى ئەنجامداوہ ئينجا يەك تۆمەتبار بيت يان زياتر. "۱۵"

بەندى دووہم: بنچينە‌كانى لىكۆلینه‌وہ

مەبەست لە بنچينە‌كانى لىكۆلینه‌وہ بریتىيە لەو خالانەى لىكۆلەر دەيكاتە دەستپيڭى كارى لىكۆلینه‌وہى لە تاوان بۇ گەيشتن بە راستىيەكان و دۆزینەوہى تۆمەتباران، لەبەر ئەوہى ھەر تاوانىك كات و شوينى ھەيە، بە شيوہيەك و بە ھۆكاريك يان زياتر ئەنجامدەريت، كارى لىكۆلەر لەو ريكارانەى ئەنجامدەدات بە كۆمەلنىك مەبەستە:

- ۱- چه سپاندنی روودانی تاوان.
- ۲- شوینی روودانی تاوان.
- ۳- کاتی روودانی تاوان.
- ۴- چۆنیه تی روودانی تاوانه که.
- ۵- هوکاری روودانی تاوانه که.
- ۶- بارودۆخی روودانی تاوان.
- ۷- بوونی کۆله گانی تاوان له روودانی تاوانه که.
- ۸- دۆزینه وهی تۆمه تباران "۱۶"

بهشی پینجه م : ریگاکانی ئاشکراکردنی تاوان

سهره ئدانی تاوان له دهستیپیکى مرۆفایه تی بووه ئه و کاته ی قابیل تاشه به ردیک له که لله ی سه ری هابیلى براکه ی دها و ده یکوژی، بۆ ئه وه ی شوینه واری کوشتنه که ی نه هیلى بینى بالنده یه ک هاوچه شنیکى مردووی خسته ژیر گله وه، قابیلیش ئه مه ی بینى و ئه ویش زه وى هه لکه ند و هابیلى خسته ژیر خۆله وه، له م ده مه وه تا وه کو ئه مپرو له هه موو کونجیکى ئه م جیهانه به شیوازی جوړاوجوړ تاوان ئه نجامده دریت و سه ره رای ده رچوونی یاسا و ریسای توند ده ره ق به تۆمه تباران و گرتنه به ری شیوازی نوئ له لایه ن لیکۆله ر بۆ ئاشکراکردنی تۆمه تباران، به لام تاوان هه رگیز بنپ ناکری و تا ئه مپروش هه ر به رده وامه. له گه ل په یدابوونی شیوازی هه مه چه شنى تاوان له به رامبه ریدا شیوازی لیکۆلینه وه ی هاوچه رخ و نوئی هه مه جوړ په یدابووه بۆ ئاشکراکردنی تۆمه تباران و ئاماده کردنیان له به رده م یاسا و سزادانیان له دادگان بۆ پاراستنی گیان و سامانی هاوولاتییان.

به ندی یه که م : تۆمه تبار و تاوانلیکراو

یاساکانی جیهان له سه ره ئه وه کوکن تاوان ره فتار و کرداریکی تاوانکارییه و یاسا به تاوانی هه ژمار کردووه و له هه مان کاتدا قه ده غه و یاساغی کردووه، بۆیه

دهتوانین بلیین تاوان کرداریکه یاسا بههوی دانانی سزاوه ریگهی لیگرتووه و ئەنجامدهرکهی له کاتی پیشیلکردنی سزا دهدات.

تۆمهتبار ئەو کهسهیه بههوی بیریکی تاوانکاری ههڵدهستیت کرداریکی تاوانی ئەنجامدهدات، بههوییهوه زهرهه و زیانی گیانی و ماددی له کهسیک یان لایهنیکی دهدات که تاوانهکهی له دژدا ئەنجامداوه، بهدرکردنی یان نهبوونی دهزانی ئەو کرداری ئەنجامیدهدات سزای لهسهره، لهبهر ئەوه کۆمهلیک بنهما ههه بۆ پیکهینان و ناوانی کردارهکه به تاوان، لهوانه کرداری تۆمهتبار له ئەنجامدانی تاوانهکه بۆ هوکاريکی دیاریکراوه که ئەو مهبهستیهتی و ئەوهش پهیوهندی نیوان کردارهکه و هوکارهکه به یهکتر دهبهستیهتهوه، که تۆمهتبار ئەم رهفتارهی ئەنجامدا، تا ئاکامیک بداته دهست له زیان گهیاندن به کهسی تاوانلیکراوه یا بردن و زهوتکردنی سامانی گواستراوه و نهگواستراوهی تاوانلیکراوه، له پال ئەمانهش لایهنی مهعهنوی تاوانهکه ههیه، که تۆمهتبار مهبهستیهتی و بیرى ئەنجامدانی تاوانهکهی ههیه و ئەو کرداری تۆمهتبار ئەنجامیدهدات، له دژی تاوانلیکراوه دهبی به یاسا قهدهغهکرا بییت و کرداریکی یاساگی بییت و نابی له لایهه ههچ کهسیکهوه ئەنجامبدریت، ئەمانه ههموو پیکرا سیفهتی تاوانکاری دهدنه ئەو کرداره، بۆیه به تاوان ههژمار دهکریت و یاسا له بهرامبهه ئەنجامدهرانی بیدهنگ نابیت و تۆمهتباران بهپیی دهقهکانی نیو یاسای سزادانی دانراو سزا دهدات، بۆیه لهو کاتهدا تاوانلیکراوه داوای ریکاری یاسایی و گهپاندنهوهی مافهکانی دهکات، لهبهر ئەوهی نابیت ئەو کهسهی تاوانی له دژدا کراوه به دهستی خوی مافهکانی وهربگریتهوه، چونکه بهم جوهره شیرازه و هاوسهنگی کۆمهلهگه تییکدهچییت، بۆیه ئەو کهسه داوا له دهولهت و یاسا دهکات تۆمهتباران دهستگیر بکرین و سزابدرین و مافیش بۆ ماف خوراوان بگهپیندریتتهوه، لهبهر ئەوه تاوانلیکراوه ئەو کهسهیه تۆمهتبار زهرههی ماددی و مهعهنوی پیگهیاندوووه جگه لهوهی مافی پیشیلکردوووه مافیشی خواردوووه و بۆ گهپاندنهوهی ئەو مافانهی

تاوانليكراو كه به دادخواز ناوه زه دكراوه پهنا بۆ دهسه لآتى دادوهى دهبات بۆ وهرگرتنه وهى مافه كانى و سزادانى تۆمه تباران.

به دريژايى ميژوو دهستپيكي تاوان له جيهاندا، تۆمه تباران به شيواى جوراوجور تاوانه كانيان نه جامداوه و ههولى خۆدزينه وه و راكردى بهردهوام و بيوچانيان له ياسا هه بووه، بهرامبهر ئه وهش كه تاوان جوراوجور بووه ريگاكانى ئاشكراكرديان جوراوجور بووه و ليكۆلهر به دريژايى ميژووى تاوان ههوله كانيان هه مه چهشن بووه و ريگاي كۆن و نوي كه هه ريه كه يان بۆ كات و شويى خوى گونجاو بووه بهركاره يئراون، بۆ ئاشكراكردى تۆمه تباران و په رده لادان له سهر نه يئيه كانى تاوان و له جيهانى ئه مروشماندا ريگاكان هه مه جورن .

به ندى دووهم: ريگاكانى ئاشكراكردى تاوان

۱- ريگاي گه راندنه وه و دروستكردنه وهى رووداوه كه

به هوى ئه م ريگايه وه ليكۆلهر ههولى ئاشكراكردى ئه و لايه نه بزربووانه ي تاوانه كه دهبات كه له لايه ن تۆمه تباره وه نه جامدراوه، ئه م ريگايه بهركارديت له و كاته ي تۆمه تبار درۆ دهكات و هه ندى شتى نيۆ تاوانه كه دهشاريته وه و هه ولده بات راستى رووداوه كه له ليكۆلهر بزر بكات و به لارييدا به ريت له ريگايه كى تر گوزه ر به ليكۆلهر بكات تا له راستى رووداوه كه ي دووربخاته وه، ئه مهش هه ولدانى كه بۆ چه واشه كردنى ليكۆلهر تا بيو بۆچوون و شك و گومان له تۆمه تبارى راسته قينه نه كات و ليى دووركه ويته وه، له بهر ئه وه پيوسته ليكۆلهر زۆر زيهره كانه مامه له له گه ل ئه م جوره تۆمه تبارانه بكات و نه كه ويته ژيهر كاريگه رى هه وله كانى تۆمه تبار بۆ بزربوونى راستى تاوانه كه.

له م ريگه دا ليكۆلهر به هوى رهوانى گيړانه وهى تاوانه كه له لايه ن تۆمه تباره وه درك به وه دهكات تۆمه تبار پيشت دايئاوه چى بلت تا ليكۆلهر له خشته ببات به سه رييدا سه ركه ويى، له بهر ئه وه رهوانى له قسه كردن و گيړانه وه ئه وه دهسه لمينى تۆمه تبار پيشت نه خشه ريژى بۆ تاوانه كه ي كردووه و دايئاوه له به رده م ليكۆلهر

چی بلیت، لههه مان کاتدا گۆپانی شیوازی قسهکردنی تۆمهتبار له بهرزکردنهوه و نزمکردنهوهی قسهکانی گۆپینی ئاوازی قسهکردنی، ههروهها ئهوه گۆپانکارییهانی لهشیوهی دهم و چاوی دهیکات، ههموو دهبنه هۆکار تا لیکۆلهر به دواى راستییهکان بگهڕی لهوه دلییا دهییت که تۆمهتبار به بهرنامهیهکی پیشوهخته دهیهوی راستییهکانی تاوانهکه له لیکۆلهر بشاریتهوه، بۆ ئهوهی ههلیخهلهتیینیت، لیڤه دا زیرهکی لیکۆلهر دهییت هۆکاریک بۆ ئهوهی ههموو نهخشه دارپێژراوهکانی تۆمهتبار پووچهلبکاتهوه و راستی تاوانهکه ئاشکرا بکات.

۲- ریگهی ئه نجامگیری

تاوان بهجۆرهها شیواز له لایه ن تۆمهتبارانهوه دهکریت، تاوان هیه له لایه ن لیکۆلهر زۆر به ئاسانی بههۆی روونی و دیاری تاوانهکه و دهستکهوتنی بهلگهکان و دهستگیرکردنی تۆمهتبار ئاشکرا دهییت، بهلام ههندی تاوان هیه ئالۆزه و نادیاره و بهلگه به زهحمهت دهست لیکۆلهر دهکوهیت و تۆمهتباریش نادیاره و ههلاتوو و نهناسراوه، لهم جۆره تاوانانه تۆمهتبار تاوانهکه زۆر زیرهک و لیژانانه ئه نجامدهدات و به نهخشهیهکی بههیز که زۆر ئهسته م دهییت، لیکۆلهر تاوانهکهی بۆ ئاشکرا بییت، زۆربهی ئه م جۆره تاوانانه له لایه ن تۆمهتباری خاوه ن پیشینه و به ئهزموون له تاوانکاری ئه نجامدهدرییت، بۆیه ئاشکراکردنی تاوانهکه و دهستگیرکردنی تۆمهتبار زۆر ئهسته مه و لیکۆلهر لهگه ل ئه م جۆره تاوانانه زۆر ماندوو دهییت و کاتی زۆری پێویسته بۆ ئاشکراکردنی ئه م جۆره تاوانه شاراوانه، ئاشکراکردنی ئه و جۆره تاوانه ئالۆز و بزرا نه ده وهستیته سه ر ئیرادهی بههیزی لیکۆلهر و لیژانی و ئهزموونی پیشووی دهبنه هۆکاری ئاشکراکردنی تۆمهتباران، به و واتایه ی لیکۆلهر پێشتر کاری لهسه ر ئاشکراکردنی ئه م جۆره تاوانانه کردوو و لیی دهزانی و شارهزایی له و ئاسته دا دایه که بتوانی مامه لهی دروست لهگه ل ئه م جۆره تاوانه شاردر او ئالۆزانه بکات.

بۆ نمونه دزییهک دهکریت له شوینی دزییهکه په نجهمۆری رهش یان په لهی رهش به شوینه کهیه وه یان بوونی مادهی گریس و بهسه ر دیواره وه بییت لیڤه دا لیکۆلهر

بیری بۆ ئهوه دهچیت که کهسیک ههر به بهرگی کارهوه لهوانهیه کاری چاکه رهوهی ئۆتۆمبیل یان کاری روون گۆپی بکات یان ناسنگه ره ئه وهش ئه نجامگرییه له لایهن لیکۆلهر لهوانهیه بپیته هۆکاریک بۆ ئاشکراکردنی تۆمه تباران.

۳- ریگای خویندنه وه

ئهم ریگایه بۆ ئاشکراکردنی زۆر له تاوانهکان بهرکارده هیئریت و لیهره دا ئه زموونی زۆری لیکۆلهر رۆل ده بینیت له ئاشکراکردنی تۆمه تباران، ته نانه ت ههگر رووداوه که ئالۆز و شاراوهش بیته و تۆمه تباریش هه لاتوو بیته، به لام ئه زموونه کانی لیکۆلهر زانیارییه کی زۆری له سه ر شیوازی زۆریه ی تاوان و تۆمه تباره کان لا دروست کردوه، بۆ نمونه تۆمه تبار هیه له کاتی ئه نجامدانی تاوانه کی شوینه واریکی تایبته به جییدیلی، ئه مهش ده بیته هۆکاری ناسینه وه ی تۆمه تباره که یان ریچکه ی ئه نجامدانی تۆمه تبار زانراوه که به ریچکه یه کی تایبته به خۆی تاوانه که ئه نجامده دات.

بۆ نمونه تۆمه تبار هیه له ههر دزییه ک بیکات له نیو فیئککه ره وه هه رچی ده ست بکه ویت ده یخوات، ئه مه چه ند جاریک بگیری به م شیوه یه له پاش ته واو کردنی حوکمه که ی ههر تاوانی له م جو ره بکاته وه ده ناسریته وه، یان تۆمه تبار کاریک ده کات له شوینی تاوان به هۆیه وه ئه نجامگیری لیکۆلهر ده بیته هۆی ئاشکراکردنی تۆمه تباری راسته قینه.

۴- ریگای دوورخستنه وه

ئهم ریگایه به هۆی تاوتویکردنی شیواز و جو ر و سیفه تی ئه و که سانه ی تاوانه که ی ئه نجامداوه یان گومانیان لیده کریته، له م ریگایه هه موو لایه نه کانی تاوانه که شروقه ده کریته له لایهن لیکۆلهره وه، ئه و به لگه ماددیانه ی که تاوانه که ی پی ئه نجامدراوه، ئایا له راستیدا وایه یان تۆمه تبار بۆ دوورخستنه وه ی گومانی لیکۆلهر کردوونیه تی تا راستییه کانی لیبشاریته وه و

هه‌موو ئه‌و به‌لگانه به وردی له لایه‌ن لیكۆلهر شه‌ن و كه‌و ده‌كری‌ت، ئینجا له هه‌موو سیف‌ه‌ت و خه‌سه‌له‌ته‌كانی تۆمه‌تباران ورد ده‌بی‌ته‌وه كامیان له به‌لگه‌كان نزیک‌تر بن لیكۆلینه‌وه له‌گه‌ل ئه‌وانه ده‌كات، ئینجا گومانلیكراوه‌كانی دیکه، له‌به‌ر ئه‌وه لیكۆلهر ئه‌و كه‌سانه‌ی ده‌زانێ دوورن له تاوانه‌كه و ریی تیناچیت ئه‌وانه ئه‌نجامی‌اندا بی‌ت له می‌شکی خۆیان دووریان ده‌خاته‌وه، به‌لام به شیوه‌ی کاتی ئه‌وه مانای ئه‌وه نییه به‌شیوه‌یه‌کی ره‌ها دووریان بخاته‌وه، به‌لكو ته‌نیا ئه‌و گومانلیكراوانه له سه‌ره‌تای ده‌ستی‌یكی لیكۆلینه‌وه‌ی ده‌بن كه زیاتر ریگه‌ی تیده‌چیت تاوانه‌كه‌یان ئه‌نجام‌دا‌بی‌ت.

بۆ‌نمونه قاسه‌یه‌ك به‌ كلیل كراوه‌ته‌وه سی گومانلیكراو هه‌یه كه‌سی‌كی ئاسایی و دكتوریك و كه‌سیك كه‌ کاری دروست‌کردنی کلیلی جو‌راو‌جو‌ره و له مائی تاوانلیكراو نزیکه و دۆستایه‌تی له‌ گه‌لیاندا هه‌یه، بۆ‌گه‌یشتن به‌ راستی ئه‌م تاوانه له سه‌ره‌تا لیكۆلهر بی‌ری بۆ‌ كه‌سی سییه‌م كه‌ کاری دروست‌کردنی کلیله، ده‌چیت ئینجا ئه‌وانی تر. نمونه‌یه‌کی دیکه كه‌سیك خنکینراوه گه‌نجیك و پیریك گومانلیكراون، سه‌ره‌تا پیره‌كه‌ دوور ده‌خری‌ته‌وه لیكۆلینه‌وه له‌سه‌ر گه‌نجه‌كه ده‌كری‌ت له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئارمانجی گه‌نجه‌كه له ژیان زیاتره و له هه‌مان كاتدا له‌رووی جه‌سته‌یی به‌هیز‌تره بۆیه لیكۆلهر له‌سه‌ره‌تا یه‌كه‌مجار كار له‌سه‌ر گه‌نجه‌كه ده‌كات ئینجا پیره‌كه.

ه- ریگای زانستی نوێ

ئهم ریگایه له هه‌موو ریگاكانی تر سه‌رکه‌وتووتره له‌به‌ر ئه‌وه‌ی تیكه‌لاوی هه‌موو ریگاكانی سه‌ره‌وه‌یه كه‌ باس‌مان کرد، لی‌رده‌دا لیكۆلهر به‌پینی ئه‌و ئه‌زموون و شاره‌زاییه‌ی هه‌یه‌تی هیچ ریگایه‌کی تایبه‌ت ناگري‌ته به‌ر، به‌لكو یه‌ك له‌ دوا‌ی یه‌ك كار به هه‌موو ریگاكانی ئاشکرا‌کردنی تاوان له‌یه‌ك كاتدا ده‌كات، سه‌ره‌تا ریگه‌ی ئه‌نجام‌گیری ده‌گري‌ته به‌ر ئینجا ریگه‌ی خویندنه‌وه پاشان ریگه‌ی دوورخستنه‌وه و به‌رکاره‌یینان و هه‌موو ریگاكان ناو‌ی‌زانی یه‌ك‌تر ده‌كات، ئه‌مه‌ش وا ده‌كات لیكۆلهر له‌ کاره‌که‌ی سه‌رکه‌وتوو بی‌ت و هه‌موو لایه‌نه‌ شاراوه‌کانی تاوانه‌که

ئاشکرا بکات به شیوهیهکی زانستی و سهردهمیانه و دهتوانی تۆمهتباران ئاشکرا بکات.

بۆ نمونه: کهسیک دهکوژری و تۆمهتبار دیار نییه، سهرهتا تیکه لکردنی ریگاکانی ئاشکراکردنی تاوانهکه بهم جوړه دهبیئت کی بهرژهوهندی له کوشتنی کهسهکه ههیه؟ نهجامگیری دهکات تاوانلیکراو لهگه ل کی ناکوکی ههیه؟ دواين ته له فون و قسه کردنی به دهنگی بهرز و جنیو و شهپری لهگه ل بووه، ئەو کهسه کییه قسهی لهگه ل کردووه، یان تاوانلیکراو په یوهندی گومانای لهگه ل رهگهزی بهرامبهر و کهسیکی دیاریکراو هه بووه ؟ پاشان کهس و کاری زانیویانه و هه لساون به کوشتنی کهسهکه، یان شوینه واری تایبته به جوړه تۆمهتباریکی تایبته له شوینه که ههیه ؟ یان ئەو به لگه ماددییهی به جیماوه هی چ پیشهیه که یان خانه وادهی تاوانلیکراو لهگه ل خانه وادهیهکی ترکیشه یان ههیه یان پیشتر به شهپ هاتوون و دوژمنکاریان له نیواندا ههیه و لیڕه دا ئەوانه ی سوودیان نابی بۆ لیکۆلینهوه دهخرینه دوايي و ئەوانه ی له پیشه وهن لیکۆلینهوه یان لهگه لدا دهکری و جوړی تاوانه که و پیشه ی تۆمهتبار و خویندنه وهی بارودۆخی رووداوه که و پشکنینی شوینی تاوان و بهرکارهی نانی ریگه ی زانستی نوی ئەمانه هه مووی یهک به دوا ی یهک دهبنه هوکاریک بۆ ئەوهی لیکۆلهر بگاته راستییهکان و تۆمهتباران ئاشکرا بکات و بیانداته دادگا و بهسزای خو یان بگهن. "۱۷".

-
- "۱" المبادئ العامة في قانون العقوبات تأليف الدكتور علي حسين الخلف و سلطان عبدالقادر الشاوي الطبعة الاولى رسالة - كويت
- "۲" وانه ی دادوهر گیلانی سید احمد له ۱۸-۴-۲۰۰۶ له خولی لیکۆلهر وه دادوهرییهکان پیشکهشی کرد-ههولیر
- "۳" قانون العقوبات العراقي رقم ۱۱۱ لسنة ۱۹۶۹ و تعديلاته - اعداد القاضي سردار عزيز خوشناو اربيل ۲۰۱۰
- "۴" ماده (۲۲-۲۷) من قانون العقوبات العراقي رقم ۱۱۱ لسنة ۱۹۶۹ و تعديلاته - اعداد القاضي سردار عزيز خوشناو اربيل ۲۰۱۰ .

- "٥" المبادئ العامة فى قانون العقوبات تأليف الدكتور على حسين الخلف و سلطان عبدالقادر الشاوى الطبعة الاولى رساله - كويت (صفحة ٢٩٧).
- "٦" مادده (٢١) من قانون العقوبات العراقى رقم ١١١ لسنة ١٩٦٩ و تعديلاته - اعداد القاضي سردار عزيز خوشناو اربيل ٢٠١٠ .
- "٧" وانهى دادوهر گيلانى سيد احمد له ١٨-٤-٢٠٠٦ له خولى ليكوله رهوه دادوهر ييه كان پيشكهشى كرد-هه ولير.
- "٨" وانهى دادوهر گيلانى سيد احمد له ١٨-٤-٢٠٠٦ له خولى ليكوله رهوه دادوهر ييه كان پيشكهشى كرد-هه ولير.
- "٩" المبادئ العامة فى قانون العقوبات تأليف الدكتور على حسين الخلف و سلطان عبدالقادر الشاوى الطبعة الاولى رساله - كويت (صفحة ١٣٧)
- "١٠" المرشد العلمى للمحقق، اعداد عميد الشرطة الحقوقي فخرى عبدالحسن علي (صفحة ٢٣).
- "١١" علم التحقيق الجنائى الحديث، بين النظريات و التطبيق تأليف: الدكتور عبدالستار الجميلي و محمد عزيز طبعة الاولى ١٩٧٧ (صفحة ٤٠) .
- "١٢" علم التحقيق الجنائى الحديث، بين النظريات و التطبيق تأليف: الدكتور عبدالستار الجميلي و محمد عزيز طبعة الاولى ١٩٧٧ (صفحة ٤١) .
- "١٣" المرشد العلمى للمحقق، اعداد عميد الشرطة الحقوقي فخرى عبدالحسن علي (صفحة ٢٤).
- "١٤" اصول المحاكمات الجزائية، الاستاذ عبدالامير العكيلى والدكتور سليم ابراهيم حربة الجزء الاول بغداد ٢٠٠٩ (صفحة ٩٦)
- "١٥" بحث قانونى موجز تقدم زهير كاظم عبود الى الأكاديميه العربيه المفتوحه فى الدنمارك ٢٠٠٧.
- "١٦" الموسوعه فى التحقيق الجنائى العملى _ محمد انور عاشور رئيس محكمه جنايات القاهره سابقا الطبعة الثانية- القاهره ١٩٧٩ (صفحة ٨٤).
- "١٧" المرشد العلمى للمحقق، اعداد عميد الشرطة الحقوقي فخرى عبدالحسن علي (صفحة ٢٤) .

فہرستی سیبہم : جولاندنی داوای سزایی

بہشی یہکہم : ئہو داوایانہی لہ تاوان دروست دہبن

بہشی دووہم : داوای سزایی

بہشی سیبہم : ئامرازہکانی جولاندنی داوای سزایی

بہشی چوارہم : مافی جولاندنی داوای سزایی

بہشی پینجہم : ئہو لایہنانہی مافی جولاندنی داوای سزایی

ہہیہ

بہشی شہشہم : ئہو لایہنانہی سکالای ئاراستہ دہکریت

بہشی حہوتہم : دؤخہکانی ہہژمارکردنی تاوانی بینراو

بہشی ہہشتہم : بارہکانی وہرنہگرتنی سکالای سزایی

بہشی نؤیہم : لیخؤشبوون لہ سکالای

بهشی یهکه م: ئه و داویانهی له تاوان دروست دهبن

تاوان بهشیوهیهکی گشتی رهفتاریکی مهترسیداری مروییه و هۆکاریکه بۆ هه ره شه کردن له تاك و کۆمه لگه، ئه م رهفتاره تاوانکارییه له لایه ن یاسا دانهره وه خراوته خانهی پێشیلکردنی یاسا و له بهرامبه ری سزای بۆ داناوه، به ته نیا دا پشتنی ئه م یاسا و سزایانه نابنه ریگر له هه ندی تاوان ئه گه ر ری کاریشی له گه لدا نه بی ت، به لکو به هۆی داوای سزایی ئه م یاسایانه ده که ونه واری کرداری، لی ره دا په یوه ندی یاسا به تاك و کۆمه لگه دروست ده بی ت له رووی یاساییه وه، بۆ ری کخستنی کۆمه لگه و سزادانی ئه و که سانه ی تاوان ئه نجام ده دن که کرداره کانیان له دیدگای یاسا قه ده غه یه و به رامبه ر کرده وه که یان سزا دانراوه.

سزای یاسایی دانراو له به رده م لایه نی فره می و په یوه ن دیدار به دادگاییکردن و به یاردان له سه ر رهفتاره کانی تۆمه تبار له دادگا کان به ری وه ده چن و به یاری کۆتایی ده رده چی ت به سزادان یان بی تاوان، ئه مه ش له داوای کۆمه لی ک ری کاری یاسایی بۆ سه لماندن و ره تکردنه وه ی داوا و کۆکردنه وه ی به لگه و دیاری کردنی دادگای تاییه تمه ند بۆ دادگاییکردن، ئینجا ئه م سزاییه یان به ندردن و ده سته به سه ردا گرتنی ئازادی تۆمه تباره یان پێبژاردنه یان ری کاری پاریزییه بۆ چاککردنه وه ی تۆمه تبار و پاراستنی کۆمه لگه له تۆمه تباران، بوونی تاوان مه ترسییه له سه ر کۆمه لگه و هۆکاری زه ره رگه یاندن به تا که که کان ئه م زه ره رش له سه ر ژیان و مال و هه ست و به ها ره وشتییه کانی تاك ده بی ت، له و کاته زه ره رمه ند داوای ری کاری یاسایی له دژی تۆمه تبار و داوای قه ره بوو کردنه وه له م زه ره ره ی ماددی و مه عنه وه ییانه ده کات که به ریکه وتوو ه.

تاوان هۆکاریکه بۆ دروستبوونی سکا ل و داوای سزایی به مه به سته ی سزادانی تۆمه تبار به ناوی گه ل، ئه وه ش پیی ده وتری ت داوای گشتی و ئامانچ تییدا پاراستنی به رژه ون دییه کانی کۆمه لگه و دل نیایی تاك و به دیه یانی ئاسایش و ئارامییه له ولات، له پال ئه مه داوایه کی تر دروست ده بی ت له ئاکامی کرداره تاوانکارییه که، که ده ره ق به تاوان لی کراو ئه نجام دراوه، پیی ده وتری ت داوای

تایبەت که داوای مه‌دهنی ده‌بیٔت و مه‌به‌ست تیایدا چاککردنه‌وهی زهره‌ره، که له ناکامی تاوانه‌که هاتۆته کایه‌وه، ئه‌وه‌ش مانای ئه‌وه نییه هه‌موو داوایه‌کی مه‌دهنی تاوانی تیایدا به‌رجه‌سته بیٔت و هه‌ندی داوای مه‌دهنی هه‌یه کرداری تاوانی تیایدا نییه و له‌مبارهدا به تاوانی سزایی هه‌ژمار ناکریت و داوای سزایی له نیو داوا گشتیییه‌که دروست نابیت و ه‌کو داوای نکۆلیکردن له ره‌چه‌له‌ک یان داوای ته‌لاق. ئه‌م جوۆره داوایه ده‌که‌ونه خا‌نه‌ی دادبیینی و یاسای باری که‌سیی و مه‌دهنی له کوردستان و عی‌راقدا. "١"

به‌شی دووهم : داوای سزایی

داوای سزایی ئه‌و ئامرازیه له ری‌گه‌یه‌وه ده‌توانری سزای تۆمه‌تبار بدریت، له به‌رامبه‌ر ئه‌و کرداره تاوانکارییه‌ی ئه‌نجامیداوه، که به یاسا ری‌گه‌ی لی‌گراوه و، بووه‌ته هۆی دروست بوونی نا‌ئارامی و مه‌ترسی له‌سه‌ر تاک و به‌رژه‌وه‌ندی گشتیی "٢" له‌به‌ر ئه‌وه‌ی تاوانی سزایی په‌یوه‌ندی به کاروبار و ئاسایشی کۆمه‌لگه هه‌یه، بۆیه ناکری لی‌خۆشبوونی تیایدا بکریت ته‌نیا له‌و بارانه‌ی یاسا تیشکی خستۆته سه‌ر، به پی‌چه‌وانه‌ی داوای مه‌دهنی له‌به‌ر ئه‌وه‌ی کرداری تاوانه‌که بووه‌ته هۆی زهره‌ری که‌سی له‌به‌ر ئه‌وه ده‌کری لی‌خۆشبوونی تیایدا بکریت، ئه‌و جوۆره داوای مه‌ده‌نیانه له به‌رده‌م دادگا مه‌دهنی به‌رزده‌کریته‌وه و داوای قه‌ره‌بووی زیانی‌که‌وتووی له به‌رده‌مدا ده‌کریت، به‌لام ئه‌گه‌ر هاتوو به‌رزکرایه‌وه به‌پیی ری‌سای (تاوانکاری ده‌بیته هۆی راگرتنی مه‌دهنی) وه به‌پیی ری‌سای یاسایی مه‌دهنی ده‌که‌ویته دوا‌ی تاوانکاری تا ده‌رچوونی به‌پیار له به‌رده‌م داگای سزایی و ئامانجی داوای سزایی سزادانی تۆمه‌تبار له جیاتی کۆمه‌لگه و له داوای مه‌دهنی ئامانج چاککردنه‌وه‌ی زهره‌ری که‌سییه "٣"

به‌شی سییه‌م: ئامرازه‌کانی جولانندی داوای سزایی

۱- سکالا:

به‌رزکردنه‌وه بۆ دادگا‌کانی سزایی به شیوه‌ی زاره‌کی یان نووسراو ده‌بی‌ت و راسته‌وخۆ ده‌دری‌ته دادوه‌ری لیکۆلینه‌وه یان لیکۆله‌ر یان به‌رپرسی بنکه‌ی پۆلیس یان ههر یه‌ک له ئەندامانی ریک‌خستنی دادگه‌ری، ئەم سکالا‌یه له لایهن تاوانلیکراو به‌رز ده‌کری‌ته‌وه و پيشکەش به دادگای سزایی ده‌کری‌ت که له کرداری تاوانه‌که زه‌ره‌ری ماددی و مه‌عنه‌وی به‌رکه‌تووه یان سکالا‌که له لایهن نوینه‌ر یان بریکاره‌که‌ی به‌رز ده‌کری‌ته‌وه به‌پیی یاسا، یان هه‌رکه‌سیک که ئاگاداری روودانی تاوانه‌که ده‌بی‌ت یان هه‌والی روودانی تاوانه‌که ده‌دری‌ته داواکاری گشتی له لایهن ئەوه ده‌جولیندري ئەگه‌ر یاسا پيچه‌وانه‌ی ئەمه‌ی نه‌وتبێ، له تاوانی بینراو ده‌کری ئەم سکالا‌یه بدری‌ته هه‌ر یه‌ک له ئەفسه‌ران و ریییدراوانی پۆلیس.

پيشکەشکردنی سکالا بۆ لایه‌نی په‌یوه‌ندیدار و تایبه‌تمه‌ند به‌ کيشه‌که قوناغی ده‌ستپیکردن و جولانندی داوايه، تاوانلیکراو که زه‌ره‌رمه‌نده‌که‌یه و له ریکه‌ی سکالا‌که‌ی داوای ریکاری یاسایی له دژی تۆمه‌تبار ده‌کات، ئەم داواکارییه پیی ده‌لین داوای سزایی ئەگه‌ر ته‌نیا به‌ شیوه‌ی زاره‌کی بی‌ت، واتا دادخواز داواکه‌ی ته‌نیا له بواری سزایی سنوردار ده‌کات به‌ بی مافی مه‌ده‌نی، ته‌نیا ئەگه‌ر زۆر راشکاوانه داوای مافی مه‌ده‌نی بکات، به‌لام ئەگه‌ر سکالا‌که‌ی به‌شیوه‌ی نووسراو بی‌ت ئەوه ده‌گه‌یه‌نی داوای تاوانلیکراو پیکرا له‌رووی سزایی و مه‌ده‌نی ده‌بی‌ت، ته‌نیا ئەگه‌ر دادخواز خۆی نه‌یه‌وی‌ت و راشکاوانه له به‌رده‌م دادگا ئەوه ئاشکرا بکات له رووی مه‌ده‌نییه‌وه داوای ریکاری یاسایی نه‌کات، له‌به‌ر ئەوه داوا به‌رزکردنه‌وه به‌مانا گشتییه‌که‌ی سکالا ده‌گه‌ینه‌ی و به‌ مانا تایبه‌تییه‌که‌ی بانگه‌شه بۆ مافی مه‌ده‌نی ده‌گه‌یه‌نی‌ت.

۲- هه‌وال :

پێڕاگه‌یاندنی لایه‌نی رپیییدراو بۆ لیکۆلینهوه له تاوان و به دوا‌داچوونی هه‌وال سکالا به‌پیی یاسا، له‌وانه‌یه له لایه‌ن که‌سیکه‌وه هه‌واله‌که بگاته ئه‌م لایه‌نانه که په‌یوه‌ندیان به ئه‌نجامدانی ریکاری یاسایی له دژی تۆمه‌تبار هه‌یه، ته‌نیا ئاگاداری‌بوونیان به روودانی تاوانه‌که واده‌کات به زووترین کات هه‌والی روودانی تاوانه‌که بگه‌یه‌نی و له‌و کاته ده‌ست ده‌کری‌ت به لیکۆلینهوه، له‌به‌ر ئه‌وه هه‌موو داوایه‌کی سزایی یان به‌هۆی سکالا یان پینگه‌یشتنی هه‌وال ریکاری لیکۆلینهوهی سزایی بۆ ئه‌نجامده‌دری‌ت ئه‌گه‌ر له‌و تاوانانه نه‌بی‌ت که پێویست به سکالی تاوانلیکراو بکات. "ع"

۳- کردنه‌وه‌ی کۆنوووس :

برپاری لیکۆلینهوه له لایه‌ن دادوه‌ری لیکۆلینهوه ده‌دری‌ت له سنووری روودانی تاوانه‌که ئه‌و بنکه‌یه‌ی تاییه‌تمه‌نده به ئه‌نجامدانی کرداری لیکۆلینهوه ده‌ست ده‌کات به کردنه‌وه‌ی کۆنوووسی په‌راوی لیکۆلینهوه، ئه‌مه‌ش یه‌که‌م هه‌نگاوه تیا‌یدا وته‌ی دادخواز یان هه‌والده‌ر ده‌بی‌ته که‌سته‌یه‌که بۆ ده‌ستکردن به لیکۆلینهوه‌ی سه‌ره‌تایی و ئه‌نجامدانی ریکاره یاساییه‌کان دژی تۆمه‌تبار و کۆکردنه‌وه‌ی به‌لگه‌کانی تاوان.

سکالا له لایه‌ن تاوانلیکراو یان بریکاره‌که‌ی پیشکه‌ش ده‌کری‌ت، له قۆناغی سه‌ره‌تایی و ده‌ستیکی لیکۆلینهوه، یه‌که دادخواز که سکالی به‌رزکرده‌وه ده‌ست به‌ریکاری یاسایی ده‌کری‌ت تا باره‌که له‌بار ده‌بی‌ت و وته‌ی دادخوازن یان داواکارانی مافی که‌سییه‌کانی دیکه وه‌رده‌گیری و له‌وته‌کانیان ده‌ی چه‌سپین که‌سکالایان له‌دژی تۆمه‌تبار هه‌یه یان نیانه، ته‌نیا له تاوانی ناپاکی هاوسه‌رییه‌تی نه‌بی‌ت، ئه‌وا سکالا له دژی به‌شدرار بوو ناجولیندري ئه‌گه‌ر سکالا پیشکه‌ش نه‌کرا بی‌ت له دژی می‌رد و ژن له تاوانی ناپاکی هاوسه‌رییه‌تی.

به‌شى چوارهم: مافى جولاندى داواى سزايى

مه‌به‌ست له جولاندى داواى سزايى ده‌ستپيكردن و سكالاً به‌رزكردنه‌وه‌يه له به‌رده‌م لايه‌نى تايبه‌تمه‌ند و ئەمه‌ش بزواندن و جولاندى داواى سزاييه كه له به‌رده‌م دادوهرى ليكۆلئينه‌وه به‌رزى ده‌كات‌وه و ريگه پيدانه بو ئەنجامدانى ريكارى ياسايى له لايه‌ن لايه‌نه‌كانى ليكۆلئينه‌وه له تاوان له دژى تۆمه‌تباران.

داواى داواكارى گشتى له دادوهرى ليكۆلئينه‌وه بو كۆكردنه‌وه‌ى زانيارى له‌سه‌ر تۆمه‌تبار و ئەنجامدانى ريكارى ياسايى، له دژى به جولاندى داواى سزايى هه‌ژمار ده‌كريت يان به داواى يه‌كيك له ئەندامانى ريكخستنى دادگه‌رى له‌و تاوانانه‌ى پيويست به سكالاي دادخواز و بريكاره‌كه‌ى ناكات، هه‌روه‌ها پيويستى به ريگه‌دان و ره‌زامه‌ندى لايه‌نى تايبه‌ت نه‌بيت بو ئەنجامدانى ريكارى ياسايى له دژى تۆمه‌تبار. ئەوه‌ش رۆلى داواكارى گشتى نيشانده‌دات به‌و ئاراسته‌يه‌ى داواكارى گشتى نوينه‌رايه‌تى مافى گشتى ده‌كات، وه‌ك هه‌موو ئەوانه‌ى به‌پيى ياسا ريگه پي‌دراون، داواكارى گشتى له چوارچيوه‌ى ياسا، ئەو پرسانه‌ى مافى گشتى تيدايه ده‌توانى له دژى تۆمه‌تبار داواى ريكارى ياسايى بكات.

ياسادانه‌رى عيراقى مافى داوه‌ته هه‌ندى لايه‌نى ديكه له جولاندى داواى ياسايى وه‌كو لايه‌نه‌كانى ئيداره هه‌روه‌ك له ياساى بازركانى عيراقى و ياساى حه‌واله‌كردنى ده‌ره‌كى و گومرگ و ئاو‌ديرى و راوى زينده‌وه‌ره‌كانى ئاوى، كه ده‌توانن و مافى جولاندى و جولاندى داواى سزاييان هه‌يه له به‌رامبه‌ر ئەو كه‌سانه‌ى له‌م بوارانه ياسا پيشيل ده‌كهن.

له كاتى بينينى داوا و دادبينى له دادگاكان هه‌ر تاوانيك ئەنجامبديت له لايه‌ن يه‌كيك له ئاماده‌بووانه‌وه، ئەوا دادگا راسته‌وخو داواى سزايى له دژى ئەو كه‌سه و ئەگه‌ر تاوانه‌كه كه‌تن بوو، ئەوا راسته‌وخو كو‌نووس به‌م مه‌به‌سته ريك ده‌خريت و ره‌وانه‌ى به‌رده‌م دادوهرى ليكۆلئينه‌وه ده‌كريت بو ئەنجامدانى ريكارى ياسايى پيويست. "ه"

به‌شی پینجه‌م: ئەو لایه‌نانه‌ی مافی جولاندنی داوایان هه‌یه

۱- زهره‌رمه‌ند له تاوان: ئەو که‌سه‌ی تاوانه‌که‌ی له‌سه‌ر ئەنجام‌ده‌ری‌ت و زهره‌رمه‌ند ده‌بی‌ت له رووی گیانی و سامان و به‌رژه‌وه‌ندی و ئاب‌رووی‌ه‌وه، ئەو که‌سه‌ش ده‌گری‌ته‌وه که بانگه‌شه‌ی مافی مه‌ده‌نی ده‌کات که له ئاکامی کرداری تاوانه‌که له‌سه‌ر تاوانلی‌کراو زهره‌رمه‌ند بو‌وه.

۲- ئەو که‌سه‌نانه‌ی به‌پیی یاسا ده‌سه‌ل‌اتی گه‌ران و پشکنینیان پی‌سپێردراوه و هه‌ پۆلیسی گومرگ و هاتو‌و‌چۆ.

۳- ئەندامانی ریک‌خستنی دادوهری: هه‌روه‌ک له ماده‌ی (۳۹) له یاسای بنه‌ماکانی دادگایی‌کردنی سزایی ژماره‌ (۲۳) سا‌لی ۱۹۷۱ و هه‌موار‌کردنه‌کانی هاتو‌وه.

۴- هه‌رکه‌سی به‌ روودانی تاوانه‌که‌ی زانی.

۵- داواکاری گشتی.

۶- دادگا‌کان له کاتی پیشیل‌کردنی ریساکانی دادبینی له کاتی دادگایی‌کردنه‌کان. "۶"

به‌شی شه‌شه‌م: ئەو لایه‌نانه‌ی سکالای ئاراسته‌ ده‌کری‌ت

له کاتی روودانی تاوانه‌کان یاسا ئەو لایه‌نانه‌ی دیاری‌کردووه که ده‌توانری‌ت سکالایان ئاراسته‌ بکری‌ت، بۆ وه‌رگرتنی ریکاری یاسایی له دژی تو‌مه‌تبار و کۆکردنه‌وه‌ی به‌لگه‌کانی تاوان و ره‌وانه‌کردنی بۆ دادگای تایبه‌تمه‌ند به‌ مه‌به‌ستی دادگایی‌کردن و سزادانیان.

ئه‌وه‌ش به‌روونی له لایه‌ن یاسادانه‌ری عی‌راقی دیاری‌کراوه و سکالا ئاراسته‌ی ئەو لایه‌نانه‌ ده‌کری‌ت له کاتی روودانی تاوانی نه‌بینراو:

۱- دادوهری لیکۆلینه‌وه.

۲- لیکۆله‌ر.

۲- بهرپرسى بنكهى پۆليس .

۴- ئەندامانى ريكخستنى دادوهرى. "۷"

دادوهرى ليكۆلئينه وه كارهكتهرى سهرهكى و برپاردهرى ريكارهكانى ليكۆلئينه وهن و خودى خويان بهركارى ليكۆلئينه وه ههلهستن، يان له ريگهى ليكۆله رهوهكان يان ههر لايه نيكي ريگه پي دراو، به پيى ياسا له كارى ليكۆلئينه وه رايان ده سپيرى بۆ ئەنجامدانى ههندى له كارهكانى ليكۆلئينه وه له ژير سهرپهرشتى دادوهرى ليكۆلئينه وه و له ساته وهختى ئەم سهردهمهش دادوهرى ليكۆلئينه وه دهسه لاتيكي زور و فراوانى له ريكارهكانى ليكۆلئينه وه له تاوان ههيه، سهرپهرشتى كارى ليكۆله رهوهكان دهكات و برپارى پشكنينى شوينى تاوان و گه پان بهدواى بهلگهى تاوان و راگرتنى تۆمهتبار و دهستگير كردن و دريژ كردنه وهى ماوهى بهند كردن و پهنا بردنه بهر شاره زايان و يان ههر كهس و لايه نيك كه سوود به كارى ليكۆلئينه وه دهگهيه ن بۆ دۆزينه وه و پاراستنى بهلگهكانى تاوان و ناشكر كردنى تۆمهتباران و بارودۆخى روودانى تاوانه كه و ئەو ريگه يانهى تاوانه كهى پي ئەنجام دراوه و دادوهرى ليكۆلئينه وه له ژير سهرپهرشتى دادگاي تاوانه و دهبي ئەو برپارانهى سهبارت به ليكۆلئينه وه دهيدات داواكارى گشتى لى ئاگادار دهكات وه له راگرتن و ئازا كردنى تۆمهتبار و رهوانه كردنى پهراوى ليكۆلئينه وه بۆ دادگاي تايبهتمهند و داخستنى پهراوى ليكۆلئينه وه و ئەو برپارانهى پهيوه ندى به پهراوى ليكۆلئينه وه كه و به چاره نووسى تۆمهتبار و هه موو ئەوانهى پهيوه ندى به مافى گشتى، ههيه له لايه ن داواكاي گشتى ده بينرى و ئەويش تيبينى و سهرنجهكانى خو ليه سهريان بۆ دهرده خات.

له كاتى روودانى تاوانى بينراو سكالاً ئاراستهى ئەو لايه نانهى خواره وه دهكريت:

۱- دادوهرى ليكۆلئينه وه.

۲- ليكۆله ر .

۳- بهرپرسى بنكهى پۆليس .

۴- ئەندامانی رێکخستنی دادوهری.

۵- ئەفسهري پۆليس.

۶- رێپێدراوی پۆليس.

بهشی چهوتهم: دۆخهكانی ههژمارکردنی تاوانی بینراو

یاسای بنهماکانی دادگاییکردنی سزایی عێراقی ژماره (۲۳)ی سالی ۱۹۷۱و ههوارکردنهكانی له مادههه (۱) برگهه (ب) هاتوه، ئەو بارانهه به تاوانی بینراو ههژماردهكريت و ئەوانیشت لهكاتی روودانی تاوانهكه یان ماوهیهکی كهه پیش روودانی یان تاوانلیکراو یان هاواری خهك بهدوای شوینهواری تاوان، یان تاوانلیکراو له دوای تاوانهكهی ئامیر و چهکی بهرکارهاتوو له تاوان یان هه بهلگهیهکی تر نیشانهه ئهوهبوو كه تۆمهتبار تاوانهكهه کردوه یان بهشداری تاوانهكهیه بههوی بوونی بهلگه و شوینهواری تاوان لهسهه كهسی تاوانکار و بهشداربووهكانی کاری تاوانهكه.

بهندی یهكهه: دۆخهكانی تاوانی بینراو

۱- بینینی تاوانهكه له کاتی ئەنجامدانی:

ئهم جوهره تاوانانه له کاتی ئەنجامدانی دهبینرین به شیوهیهکی راستهقینه وهه بینینی تۆمهتبار له کاتی لیدانی چهقویهك له تاوانلیکراو، یان دز له کاتی خهريکی ههنگرتن و بردنی کهل و پهلی دزراوه، یان کهسیك بریک مادههه هۆشبههه له دهست دهگیری، تهنیا دیتن دۆخی گرتنی تۆمهتبار نییه له کاتی ئەنجامدانی تاوانهكهه، زۆر جار درکی پیدهکریت وهه گوی بیستی دهنگی تهقهکردن له تاوانی کوشتن یان بۆنکردنی مادههه هۆشبههه و ناسینهوهه گازی خنکینهه به هوی بۆنهکهیهوه، دیتنی تۆمهتبار لهه دۆخانهه دهبینرێ و درکی پیدهکریت، که تۆمهتبار تاوانهکهه کردوه و بینراوه دهبیته بهلگهیهك لهسههه به ئیرادهه خوی تاوانی کردوه ئەو کردارهه له دژی تاوانلیکراو ئەنجامیداوه به پیی یاسا سزای لهسههه و به هوییهوه تۆمهتبار دادگایی دهکریت.

۲- بینینی تاوان پاش روودانی به ماوه‌یه‌کی کهم:

ئهو دۆخه ده‌که‌وێته دواي کرداری تاوانه‌که به ماوه‌یه‌کی زۆر کورت که هێشتا شویننه‌واری تاوانه‌که ماوه و تۆمه‌تبار ده‌بینی، ئاکامی ئهو کرداره تاوانییه‌ی کردوویه‌تی دیاره و هێشتا بزرنه‌بووه، وه‌ک بینینی ئاگر له‌و کاته‌ی تۆمه‌تبار کردوویه‌تییه‌وه یان بینینی تاوانلیکراو له‌سه‌ر زه‌وی به‌هۆی لیّدانی له‌ لایه‌ن تۆمه‌تبار به‌ چه‌کوش خوین لیچۆرینی تاوانلیکراو یان ئهو کاته‌ی دز له‌ کاتی گواستنه‌ی که‌لوپه‌لی دزراو ده‌بینی، به‌لام کرداری دزینه‌که بینراو نه‌بووه.

۳- راگردنی تۆمه‌تبار و به‌ دواکه‌تنی:

له‌و کاته‌ی تۆمه‌تبار تاوانیک ئه‌نجامده‌دات و راده‌کات و هه‌ولێ خۆ ده‌ربازکردن ده‌دات، له‌و کاته‌ تاوانلیکراو یان خه‌لک به‌ دواي ده‌که‌ون، مه‌رج نییه‌ ته‌نیا له‌ کاتی هه‌لاتن بیّت، به‌لکو هێما بۆ بردن و ده‌ستنیشانکردنی به‌ ده‌ست ده‌که‌وێته‌ خانه‌ی دۆخی بینراو له‌ کاتی ئه‌نجامدانی تاوان.

۴- بینینی به‌لگه‌ی تاوان له‌ ده‌ست تۆمه‌تبار:

له‌و کاته‌ی به‌لگه‌ی تاوان له‌ ده‌ست تۆمه‌تبار به‌ کاتیکی زۆر که‌م بینیری له‌ ئامیره‌کانی تاوانی پی ئه‌نجامدراوه یان به‌لگه‌ن تۆمه‌تبار به‌و ئامیره‌کانه‌که‌ی کردووه، له‌ هه‌ندی باردا مه‌رج نییه‌ ئهو ئامیره‌ی ده‌ست تۆمه‌تبار تاوانی پی ئه‌نجامدراویّت، به‌لکو ئه‌وه به‌سه‌ که‌ ئهو ئامیره‌کانه‌ په‌یوه‌ندییان به‌ کرداری تاوانه‌که‌وه هه‌یه و تۆمه‌تبار هه‌ولێ به‌رکاره‌ینانی داوه بۆ ئه‌نجامدانی تاوانه‌که‌ی.

۵- بوونی شویننه‌واری تاوان له‌سه‌ر تۆمه‌تبار:

بوونی شویننه‌وار و هێما له‌سه‌ر تۆمه‌تبار به‌ کاتیکی که‌م به‌ تاییه‌ت ئه‌گه‌ر شویننه‌واره‌کان ده‌مینن و به‌لگه‌ی ئه‌وه‌مان ده‌داته ده‌ست که‌ ئهو که‌سه‌ی شویننه‌واره‌که‌ی به‌ سه‌ره‌وه‌یه، تۆمه‌تبار و تاوانه‌که‌ی ئه‌نجامداوه، وه‌ک بوونی برین و دا‌رووشان له‌سه‌ر له‌شی تۆمه‌تبار و بوونی خوین له‌سه‌ر له‌شی یان جلوپه‌رگی تۆمه‌تبار، ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی تاوانلیکراو به‌رگری له‌ خۆی کردووه و ویستویه‌تی زه‌ره‌ر له‌سه‌ر خۆی که‌مبکاته‌وه و له‌ ده‌ست تۆمه‌تبار هه‌لبیّت. به‌لام

کاتهکه له لایهن یاسادانهر دیارینهکراوه که بوونی ئەم شوینەوارانه لەسەر لەش و جلۆبەرگی تۆمەتبار دەبێت چەند بێت، بەلکو بوون و نوویی ئەو بەلگە و شوینەوارانه بەسن که تۆمەتبار له دۆخی تاوانی بینراو بەلگەکانی بەسەر دەچەسپێ. "۸"

بەندی دووهم: ئەو تاوانانە ی تەنیا بە سکالای تاوانلیکراو یان بەهۆی داواکاری لایەنی په‌یوه‌ن‌دیار یان بە رێپێدانی تایبەت دەجۆنێندرین:

ئەو تاوانانە له ماده ۳ ی یاسای بنه‌ماکانی دادگاییکردنی سزایی ژماره ۲۳ ی سالی ۱۹۷۱ هه‌موارکردنه‌کانی هاتوو، سنووری داواکاری گشتیی و ئەوانی تری به‌ستۆتەوه له به‌رزکردنه‌وه و جۆلاندنی داوای سزایی تەنیا تاوانلیکراو یان بریکاره یاساییه‌که‌ی مافی به‌رزکردنه‌وه‌ی سکالای هه‌یه، ئەوه‌ش هۆکاره‌که‌ی بۆ ئەوه ده‌گه‌رپێته‌وه ئەوه‌نده‌ی که‌سی تاوان له‌سەر کراوه‌که و زه‌ره‌رمه‌نده کۆمه‌لگه‌ تێیدا زه‌ره‌مه‌ند نییه، هه‌ندی له‌و تاوانانە راسته‌وخۆ په‌یوه‌ندی به‌خودی تاکه‌وه هه‌یه و له هه‌ندی بار تاك به‌هۆی که‌سایه‌تی و تایبەته‌مه‌ندی له کۆمه‌لگه‌ پێویست به‌وه ده‌کات تەنیا خۆی سه‌رپشک بێت له ورووژاندنی ئەو کێشه‌که و به‌رزکردنه‌وه‌ی سکالای و جۆلاندنی داوای سزایی، یان ئەوه‌تا ئەو که‌سه کێشه‌که به‌هۆی تایبەته‌مه‌ندییه‌کان ناو‌ووژینی، ئەوه‌ش له به‌رژه‌وه‌ندی تاك و کۆمه‌لگه‌ نییه، به‌لکو پێویسته ئەو که‌سه‌ی تاوانی له دژدا ئەنجامده‌دری‌ت داوای مافی خۆی بکات و سکالای به‌رز بکاته‌وه، ئەو جۆره تاوانانە راسته‌وخۆ کاریگه‌ری نه‌رینی له‌سەر تاوانلیکراوه، به‌لام بۆ ئەوه‌ی کۆمه‌لگه‌ تاوانی تێدا که‌مبکری‌ته‌وه پێویسته تاوانلیکراوان له هه‌موو باره‌کان له‌و تاوانانە‌ی ئەنجامیده‌دن به‌رامبه‌ر تاکه‌کان یان ده‌ولەت یان کۆمه‌لگه‌ به‌ گشتیی سزای بدرین و به‌م شیوه‌یه‌ رێژه‌ی تاوان که‌مه‌دیته‌وه.

ئەو تاوانانەى بە سكالای تاوانلیکراو دەجولیندیرین:

- ۱- ناپاکی هاوسەرییەتی و فرە ژنی ناکۆک بە یاسای باری کەسی.
- ۲- جنیۆ و ناوژپاندن و ئاشکراکردنی نەینیی و هەپەشەکردن و نازار پیگەیانندن ئەگەر ئەم تاوانانە لەسەر کەسیک ئەنجام نەدرابێت کە راسپێدرای بەرژووەندی گشتیی بیّت و لە کاتی جیبەجیپکردنی ئەرکانی یان بە ھۆکارییەوہ بیّت.
- ۳- دزی و لاقەکردن و سپەلەیی نەمەرداری و فیلبازی یان بەو ھۆکارەوہ شتومەکی دەستبکەوێت، ئەگەر تاوانلیکراو هاوسەری تۆمەتبار یان کەسی پشتی و لە لاقەکانی خزمی بیّت، کە پێیویستە ئەو شتومەکانە گڵدانەوہی دادوہری یان ئیداری یان بەناوی کەسیکەوہ نەبیّت.
- ۴- تیکدان و لەناوێردنی پارە تەنیا پارەى دەوڵەت نەبیّت و تاوانەکە لە خانەى باری توندکردن نەبیّت.
- ۵- بەزاندنی سنووری سامان یان چوونە ناوی یان پێدا رویشتن بەزەوێ کشتوکالی و ئامادەکراو بۆ ئەم مەبەستە یان لیگەپان بۆ ئەوہی ئازەل بجیتە ناوی.
- ۶- تیگرتنی بەرد یان شتی تر لە ھۆکاری گواستەوہ یان مال یان بالەخانە یان باخچە و شینایی.
- ۷- ئەو تاوانانەى بەپێی یاسا سكالای لەسەر بەرزناکریتەوہ و ناجەلیندیری تەنیا بە سكالای زەرەرمەند نەبیّت.
- ۸- داوای سزایی ناجولیندیری و نابزویندیری لەسەر ئەو تاوانانەى لە دەرەوہی دەوڵەت روودەدات تەنیا بە رەزامەندی وەزیری داد دەبیّت. "۹"
- یاسا دانەر ھۆکاری سەرەکی بۆ جولاندنی داوای یاسایی لەو تاوانانەى سەرەوہ تەنیا ئەوانەى یاسا بە دەری کردوون بۆ لەبەر یەك هەلنەوہشەنەوہی خیزان و لە کەدار نەبوونی کەسایەتی تاکەکان و مانەوہی بەھیزکاری خیزانی و ئەو پەيوەندییە کۆمەلایەتیییەى لە نیوان تاکەکانی خیزان ھەبە، لە ھەندى بار بۆ ئەوہ دیاریکردوون تا کاروباری ھاوولاتییان ئاسان بیّت و بتوانن کیشە و گرتەکانی

نیوان خویان چاره‌سەر بکه‌ن، ئەگەر گه‌رفته‌که ئاسان بو، پێویست به‌وه ناکات بگه‌یندریته دادگا به تایبته له‌و داویانه په‌یوه‌ندی به مافی تاکه‌وه هه‌یه، به‌ده‌ره له مافی گشتی و کۆمه‌لگه‌.

هه‌ندی تاوان هه‌یه یاسا دانه‌ر پێویستی کردووه ته‌نیا به ره‌زنامه‌ندی لایه‌نی تایبته ده‌بیته بۆ به‌رزکردنه‌وه و جۆلانده‌نی داوی یاسایی له دژی که‌سیک یان لایه‌نیک، له‌و داویانه‌ی ریکخستنی و به‌رزه‌فکردنی تێدایه، له‌وانه ئه‌و داویانه‌ی له دژی داواکاری گشتیی و دادوه‌رکان و ئه‌و تاوانانه‌ی له ده‌ره‌وه‌ی کوردستان و عێراق ده‌کریت ده‌بی سه‌رووی ئه‌وان یان وه‌زیری داد ریگه‌ بدات و به ره‌زنامه‌ندی ئه‌و داوی سزایی ده‌جۆلیندریت. "١٠"

به‌ندی سێیه‌م: بوونی ژماره‌یه‌ک تاوانلیکراوان و تۆمه‌تباران

ئه‌نجامدانی تاوان له لایه‌ن که‌سیک یان چه‌ند که‌سیک ده‌کریت و له‌وانه‌یه تاوانلیکراو یه‌ک که‌س بیته یان چه‌ند تاوانلیکراویک بیته، له‌و کاتانه‌ی تاوانلیک ده‌کریت له لایه‌ن که‌سیک هه‌موو ئاماده‌کارییه‌کانی تاوانه‌که ته‌نیا له لایه‌ن ئه‌و که‌سه‌وه ده‌کریت کرداره تاوانکارییه‌که‌ی پێ ته‌واو ده‌بیته، یان له‌وانه‌یه ئه‌و تاوانه له لایه‌ن چه‌ند که‌سیکه‌وه ئه‌نجامده‌دریت هه‌ر که‌سه‌ی له‌و تاوانه کاریکی هه‌یه ئه‌نجامیده‌دات یان ته‌نیا به‌شداره، به‌و واتایه کاری هه‌موویان ته‌نیا تاوانه‌که ده‌گه‌یه‌نن که له سه‌ر تاوانلیکراو یان چه‌ند تاوانلیکراویک ئه‌نجامیده‌دن.

له‌و تاوانانه‌ی له هه‌ردوو بره‌گه‌ی (أ و ب) ی ماده‌ی (٣) ی یاسای بنه‌ماکانی دادگاییکردنی سزایی به‌رکار هاتووه، ئەگەر تاوانلیکراوان له یه‌ک که‌س زیاتر بن، واتا ژماره‌یه‌ک تاوانلیکراو بن ئه‌وا به‌رزکردنه‌وه‌ی سکالا له دژی تۆمه‌تباریک له لایه‌ن یه‌ک دادخواز به‌سه بۆ ریکاری یاسایی له دژی هه‌موو تۆمه‌تباران، له کاتی بوونی زیاتر له یه‌ک تۆمه‌تبار، ئه‌وا به‌رزکردنه‌وی سکالا له دژی یه‌ک تۆمه‌تبار به‌سه سکالا‌که، که هه‌موویان ده‌گریته‌وه و له دژی چه‌ند تۆمه‌تباره‌که ده‌بیته، یاسا ته‌نیا یه‌ک باری له بره‌گه (ب) ی ماده‌ ٣ رێشوینی دادگاییه‌کانی سزایی به‌رکار، ده‌ره‌یناوه ئه‌ویش له تاوانی ناپاکی هاوسه‌رییه‌تی ناکری به ته‌نیا سکالا

له دژی به‌شداریکار له‌و تاوانه به‌رزبکریته‌وه، ئە‌گەر سکالا له دژی پیاوه‌که یان ئافره‌ته‌که به‌رزنه‌کراییه‌وه، ئە‌وه‌ش بۆ پاراستنی به‌ها و په‌یوه‌ندی خیزانی نیوان پیاو و ئافره‌ته‌که و ئە‌ندامانی خیزانه‌که‌یه. "۱۱"

به‌شی هه‌شته‌م: باره‌کانی وه‌رنه‌گرتنی سکالای سزایی

یاسا دایناوه بۆ جولا‌ندنی داوای سزایی پێ‌ویسته دادخواز سکالا به‌رزبکاته‌وه بۆ ئە‌نجامدانی ریکاری یاسایی له دژی تۆمه‌تبار و ئە‌و سکالایه له تاوانه‌کانی مادده‌ی (۳) ی یاسای بنه‌ماکانی دادگاییکردنی سزایی به‌رکار، وه‌رناگیری ئە‌گه‌ر (۳) مانگ به‌سه‌ریدا تێپه‌ری سکالا له لایه‌ن دادخوازه‌وه به‌رز نه‌کریته‌وه، ئە‌و سی مانگه له‌و کاته هه‌ژمار ده‌کریت که تاوانلیکراو له رۆژی زانینی تاوانه‌که و هه‌موو ئە‌و باره نا ئاساییانه به‌سه‌ر بچن که ده‌بنه هۆکار دادخواز نه‌توانی داوا سزاییه‌که‌ی پێشکه‌ش بکات و به‌رزبکاته‌وه بۆ لایه‌نی تاییه‌تمه‌ند به‌ وه‌رگرتنی داوای سزایی که له به‌شه‌کانی پێشتر باس‌مان کردووه، ئە‌و کاته‌ش بۆ ئە‌وه دانراوه دادخواز بتوانی هه‌موو ئە‌گه‌ره‌کان و زه‌ره‌ره‌کانی خۆی بزانی و هه‌روه‌ها له‌و ماوه‌یه‌دا له‌وانه‌یه هه‌ردوو لایه‌ن یان چه‌ند لایه‌نه‌ی داوا سزاییه‌که، بگه‌نه ریکه‌وتن و کێشه‌کانیان چاره‌سه‌ر بکه‌ن پێش ئە‌وه‌ی بگاته دادگا. ئە‌وه‌ش بۆ پاراستنی په‌یوه‌ندییه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان و تیکه‌نچه‌چوونی شیرازه‌ی خیزان و کۆمه‌لگه‌یه.

مافی سکالا پێشکه‌شکردن نامینی له کاتی مردنی دادخواز ئە‌گه‌ر یاسا پێچه‌وانه‌ی ئە‌وه نه‌لی، به‌لام ئە‌گه‌ر دادخواز پێش مردنی داوای سزایی پێشکه‌شکردبوو ریکاری یاسایی ده‌ست پیکردییت، ئە‌وه میراتگه‌ره‌وه‌کان ده‌توانن به‌رده‌وامی به‌ داوا سزاییه‌که تا دوا قۆناغه‌کانی بدن و به‌رده‌وام بن له داوای مه‌ده‌نیان ئە‌وه‌ش بۆ ئە‌وه ده‌گه‌رپه‌ته‌وه که خاوه‌ن ماف پێش مردنی داوای سزایی و مه‌ده‌نی خۆی کردووه، ته‌نیا له داوای سزایی ناپاکی هاوسه‌رییه‌تی نه‌بییت،

داواکه بهسه دهچیت و مافی مهدهنی نامینی به مردنی دادخواز تهنا نهته گهه
پیش مردنیشی داواکهی پیشککش کردبیت.

بهشی نۆیه م: لیخۆشبوون له سکاڵا

له کاتی پیشککشکردنی داوا و دهست پیکردنی ریکاری یاسایی لهو داوايانه ی
یاسا ریگهی داوه که دادخواز دهتوانی له تۆمهتبار خوشبییت، بهدهر له مافی
گشتیی کۆمه لگه نهو کاته دادخواز لیخۆشبوونه که یان به نووسین یان به زاره کی
دهداته لایه نی تایبه تمه ند، نهو لیخۆشبوونه ش یان له مافی سزاییه که یه یان له
مافه مهده نییه که یه یان له ههردووکیانه پیکه وه، نهوه ی قسه هه لده گری و
شروقه کاری دهویت له کاتی بوونی ژماره یه که دادخواز یان بوونی ژماره یه که
تۆمهتبار لیخۆشبوونی دادخواری نهوانی تریش دهگریته وه؟ یان لیخۆشبوون له
یه که تۆمهتبار بو نهوانی تریشه، یاسادانه نهو بارانه ی زور به روونی
دیاری کردوه که لیخۆشبوونی دادخواری مافی دادخواریه کانی تر هه ر ده مینی
ته نیا مافی نهو دادخواریه نامینی که له تۆمهتباره که یان تۆمهتباره کان خوشبووه،
ههروه ها لیخۆشبوون له ته نیا تۆمهتباری که مانای نهوه نییه دادخواز له هه موو
تۆمهتباره کان خوشبووه، له بهر نهوه ی له وانه یه به هه ر هۆکاریکی خزمایه تی و
نزیکی یان مامه له ی باش یان گه راندنه وه ی ماف وا له دادخواز بکات له
تۆمهتباری که خوش بییت، به لام له وانی تر خوش نه بییت.

هه ندی داوا هه یه جگه له وه ی دادخواز له مافی سزایی خوی خوشده بییت، به لام
ریکاری یاسایی لهو داوا سزاییه هه ر بهردهوام ده بییت به هوی بوونی مافی گشتی
له م جوړه داوايانه، لیخۆشبوون له لایه ن دادخواز له مافی سزایی مانای نهوه نییه
له مافی مهده نی خوشبییت، به لام نه گه ر له ههردوو مافی سزایی و مهده نی
خوشبوو نهوا له بهردهم دادگایه کی تر ناتوانی داوا پیشککش به هیچ دادگایه کی
سزایی و مهده نی بکات، نهو لیخۆشبوونه به نووسراو و زاره کی ده بییت فهوتانی
نهو مافه سزایی و مهده نییه بو نهوه ده گه ریته وه تا دادگا کان سه رقال نه کرین،

ئەمڕۆ دادخوێنەر بە بەردەم ئەو دادگایە لە مافی مەدەنی و سزایی خۆی خۆش دەبیێت و چەند جاریکی تر بچیت سکاڵا بەرز بکاتەوه، بەلام ئەگەر لە بەردەم دادگای سزایی لە مافی سزایی خۆی خۆش بیێت بەبی مەدەنی ئەوا دەتوانی لە بەردەم دادگای مەدەنی داوای مافی مەدەنی بکات. "١٢"

"١" اصول المحاکمات الجزائية الاستاذ عبدالامير العکيلي والدكتور سليم ابراهيم حربة بغداد صفحە (٢١)

"٢" اصول المحاکمات الجزائية الاستاذ عبدالامير العکيلي والدكتور سليم ابراهيم حربة بغداد صفحە (٢٣)

"٣" وانهی یاسای بنه ماکانی دادگاییکردنی سزایی له خولی بههیزکردنی لیکۆلەرەوهی دادوهری له ٢٠٠٦/٥/١٨ ههولیر-پیشکەشکراوه له لایهن دادوهر: سهردار یاسین حههدهمین.

"٤" موسوعة مصطلحات القانون الجنائي الدكتور سعد ابراهيم الاعظمي الجزء الثاني بغداد ٢٠٠٢ صفحە (١٩١-١٩٢)

"٥" قانون اصول المحاکمات الجزائية رقم ٢٣ لسنة ١٩٧١ وتعديلاته مادهه (١٥٩)

"٦" وانهی یاسای بنه ماکانی دادگاییکردنی سزایی له خولی بههیزکردنی لیکۆلەرەوهی دادوهری له ٢٠٠٦/٥/١٨ ههولیر-پیشکەشکراوه له لایهن دادوهر: سهردار یاسین حههدهمین (هه مان سهرچاوهی پیشوو)

"٧" قانون اصول المحاکمات الجزائية رقم ٢٣ لسنة ١٩٧١ وتعديلاته مادهه (١)

"٨" شرح قانون الاجراءات الجنائية تأليف الدكتور محمود مصطفى ١٩٧٦ - صفحە (٢٢٦)

"٩" قانون اصول المحاکمات الجزائية رقم ٢٣ لسنة ١٩٧١ وتعديلاته مادهه (٣)

"١٠" اصول المحاکمات الجزائية الاستاذ عبدالامير العکيلي والدكتور سليم ابراهيم حربة بغداد صفحە (٣٥).

"١١" وانهی یاسای بنه ماکانی دادگاییکردنی سزایی له خولی بههیزکردنی لیکۆلەرەوهی دادوهری له ٢٠٠٦/٥/١٨ ههولیر-پیشکەشکراوه له لایهن دادوهر: سهردار یاسین حههدهمین

"١٢" قانون اصول المحاکمات الجزائية رقم ٢٣ لسنة ١٩٧١ وتعديلاته مادهه (٨ و ٩)

فه سلی چوارهم : لايه نه کانی داواي سزايي

به شی یه کهم : هه والډهر

به شی دووهم : لیکوډهر و هه والډهر

به شی سییه م : تاوانلیکراو (دادخواز)

به شی چوارهم : شاهید

به شی پینجه م : لیپرسینه وهی تومه تبار

به شی شه شه م : دانپینانی تومه تبار

به شى يه كه م : هه والدهر

هه والدهر ئه و كه سه يه زانيارى له سه ر روودانى كرداريكى تاوانكاي ده گه يه نيته لايه نى په يوه نديدار بو ئه نجامدانى ريكارى ياسايى، دواى ئه وهى هه وال ده دري ته لايه نى په يوه نديدار كه تاوانيك روويداوه له لايه ن هه والدهر كه تاوانى له سه ر ئه نجامدراوه، لي ره دا سيفه ته كه ي ده بي ته دادخواز يان ئه وه تا بينويه تى تاوانه كه له سه ر كه سيك ئه نجامدراوه لي ره دا سيفه ته كه ي ده بي ته شا هيد، هه والدهر هه واله كه ي يان به نووسراو يا زاره كي ده داته دادوه رى ليكۆلئنه وه و داواكارى گشتيى يان نزى كترين بنكه ي پوليس و نووسينگه ي نه هيشتنى تاوان، بو ئه وهى ئه و زانياريان هى لايه تى له سه ر تاوانه كه بيگه يه ني له سه ر راستى دروستى هه واله كه ده ست ده كريت به ريكارى ياسايى، ليكۆلئنه وهى يه كه م و سه ره تايى له تاوانه كه .

هه والدهر ئه و كه سه يه كه له گه ل روودان و ئاگادار بوونى له تاوانه كه راسته وخو هه ولى ئه وه ده دات لايه نى تايبه ته مند به ليكۆلئنه وه ئاگادار بكا ته وه، زانيارى له سه ر رووداوى تاوانه كه پييان بدات، جگه له وانه ي باس مان كرد چه ند جو ريكي ترى هه والدهر هه يه كه راسته وخو كاريان كو كردنه وهى زانيارى و گه ياندنيه تى به و لايه نه ي لاي كار ده كهن و هه واله كانيان ده گه يه ننه ئه فسه رانى ليكۆلئنه وه و ليكۆله ر و بنكه كاني پوليس و نووسنگه كاني نه هيشتنى تاوان، ئه و هه والده رانه چه ند جو ريكن :

١- هه والده رى هه ميشه يى :

ئه و كه سانه ن كه كاريان كو كردنه وه و گه ياندنى زانياريه له و كاته ي روودانى تاوانيك ده بينن يان ئه وه تا پييان راده سپي دري ت كه زانيارى كو بكه نه وه به رامبه ر ئه وه به هه ميشه يى تا له و كاره كه دا بن مانگانه مووچه يان خو يان وه رده گرن .

۲- ههوالدەری کاتی :

ئەو جۆره ههوالدەره راستهوخۆ له خۆیهوه زانیاری کۆنکاتهوه، بهلکو دواى ئەوهى له رووداوى تاوانیک رادهسپێردرى که ههوال کۆبکاتهوه بىگهيه نیتته لیکۆلەر و ئەفسەر و رێپێدراوى لیکۆلینهوه، کارهکەى لهگهڵ تهواوبوونى لیکۆلینهوه و دۆزینهوهى تۆمهتباران بهرامبەر ئەو کارهى بریک پارهى ديارىکراو وەردهگریت.

۳- باوهرپیکراوان :

ئەو جۆره ههوالدەرانه له خۆيانهوه زانیاریهکان لهسەر روودانى تاوانهکان و تۆمهتباران دهگهيهننه ئەو لایه نانهى کارى لیکۆلینهوه بهپى ياسا دهکەن، بهرامبەر ئەو کارهيان هىچ بهرامبەرىک نىيه و پارەيان پینادریت، بهلکو ته نیا بۆ خزمهتکردنى کۆمه لگه و چه سپاندنى دادپهروه رىيه.

ههوالدەر یان له خۆیهوه یان ئەوهتا رادهسپێردرى ههوال بگهيه نیت ئەو کاره شى به ويست و ئاره زوى خۆیه تى بهو هۆکارانهى خواره وه :

۱- وهستان له ریزى ياسا و به ديهینانى دادپهروه رى.

۲- بۆ به دهستهینانى سوودى ماددى له رىگهى ئەو یارمه تىيانهى بهرامبەر ههوالهکانیان پىیان دهریت یان به شىوهى مانگانه مووچه یان بۆ براوه ته وه.

۳- له پیناو هینانه کایهى دادپهروه رى و سهروه رى ياسا و بهرژه وهندى گشتى لای ئەو که سانهى زۆر خه مخۆرن بۆ کۆمه لگه که یان له پیناو که مکردنه وهى تاوان و دهستگیرکردنى تۆمه تباران.

۴- خۆشه ويستى بۆ خۆ دهرخستن و گه یاندنى ئەو مه سجه به خه لک که له گه ل پیاوانى ئاسایش و پۆلیس کار دهکات.

۵- بۆ دهستگیرکردنى تۆمه تباران به هوى گیانى تۆله سه ندنه وه.

۶- بۆ به لاریدانى بردنى لیکۆلەر به هوى پیدانى ههوالى نادروست و هه لبه ستراو به هوى وه لیکۆلەر ئەگەر ورد نه بییت له وهرگرتنى ههوالهکان لهسەر تاوان، ئەوا

رئی لیکۆلینهوهی به ئاراستهیهکی دور له نزیکبوونهوه له تۆمهتباردا دهپوات. "۸"

بهشی دووهم : لیکۆلهر و ههوالدەر

لیڤه دا پیویسته بزانی لیکۆلهر چۆن مامهلهی راست و دروست لهگهڵ ههوال و زانیارییهکانی ههوالدەر لهسەر روودانی تاوانیک دهکات، له کاتی گهیشتنی ههوالی تاوانیک راستهخۆ دهبیئت کات و روژی روودانی تاوانهکه تۆمار بکات بۆ ئهوهی بزانی چهند کات بهسەر تاوانهکه رویشتوو، یان بۆ زانیانی مهبهستی ههوالدەر که لهوانهیه خۆی بیئت و له دوا کاتیکی زۆر بهسەر روودانی تاوانهکه دهپوات، ئینجا ههوالدهدات له دوا ئهوهی شوینهارای تاوانهکه بز دهبیئت.

لیکۆلهر پیویسته زۆر وریا و ئاگادار بیئت له گهیشتنی ههوال لهسەر تاوان لهبهر ئهوهی لهوانهیه به درۆ بیئت یان مهبهستیکی تایبهتی له دواوه بیئت، به خۆیندنهوهی وردی ههوالهکه لای لیکۆلهر زۆر وردهکاری بۆ روون دهبیتهوه و بههوی ئهوه ههوالهوه دهتوانی تۆمهتبارهکه ئاشکرا بکات، پیویسته له چۆنیهتی روودان و لهسەر کوی و شوین و کاتی تاوانهکه بپرسیت تاوهکو ههمو زانیارییهکان له ههوالدەر وهریگریت ههر زانیارییهی بۆ لیکۆلهر و گهیشتن به راستییهکان سوودی دهبیئت. ههوالدەر ههیه که زانیاری ههوالی روودانی تاوانهکه دهگهینیتته لیکۆلهر لهوانهیه راست بکات یان مهبهستییهتی زهره به کهسیک بگهیهنیئت، یان خۆی دووربخاتهوه له سزای تاوانهکه که خۆی ئهجامیدهوه و بۆ به لاریدا بردنی لیکۆلهر ههوالی نادروست و ههلهبستراو به لیکۆلهر بلیئت.

دوا دنیای بوونی لیکۆلهر له راستی ههوال و زانیارییهکانی پیی گهیشتوو پیویسته به زووترین کات بچیتته شوینی روودانی تاوانهکه، وهک تاوانی کوشتن و ئاگرییهردان و تیکدانی بهروبوومی کشتوکالی و دزی ههمو ئهوه تاوانانهی سروشتی ئهوهیان ههیه پیویستی بهوه بکات لیکۆلهر به زووترین کات بگاته شانۆی تاوان. "۲"

ههوالدهر بهو هۆکارانهی له سهروهه باس کران ههوالهکه دهگهیهنیته ليکۆلهر، جار ههیه ههوالدهر تاوانهکه بينیوه دهترسی ههوالی رووداوی تاوانهکه بگهیهنیته لایهنی پهیهوهندیدار بههۆی نهبوونی وشياری یان دهترسی له ههوالدانهکه دووچاری کیشه بیتهوه، که ئەمەش وانیهی، بهلکو ههوالدانی ئەو کهسه دهبیته هۆکاریک بۆ خیرا ئاشاکراکردنی تۆمهتباران، یاسا لهسهه ئەو کهسهی نهکردوه، که دهبی ههوالی تاوانهکه بگهیهنیته ليکۆلهر، بهلکو تهنیا له ههندی تاوان ههوالدهر لهسهههی ئهرکه و دهبی به زووترین کات له کاتی بینینی تاوان و تۆمهتبار راستهخۆ ریکاری یاسایی بکات، بهبی بهرزکردنهوهی سکالا لهو کاتهی راسپێردراوی بهرژهوهندی گشتی له کاتی ئەنجامدانی کارهکهی یان بههۆی کارهکهیهوه به روودانی تاوان یان شکی کرد تاوان روودهات، یان ههر کهسی یارمهتی پزیشکی بدات و شک بکریته به روودانی تاوان لهو کارهی و کهسیک له تاوانهکه ئاماده بوو له سهههههه و ئهرکه به زووترین کات دادوهی ليکۆلینهوه یان ليکۆلهر یان داواکاری گشتیی یان بنکهیهکی پۆلیس ئاگادار بکاتهوه، له کاتی ئاگادار نهکردنهوهی ئەو لایههانهی ناومان هینان له مادهه (٤٧)ی یاسای بنهماکانی دادگاییکردنی سهزایی بهرکار، هاتوه بهرپرسیار دهبیته له رووی یاساییهوه له بهر ئەوه به یاسا ئەو کهسانه ریکاری یاساییان بۆ دانراوه لهکاتی زانین و درکردن به روودانی تاوان به زووترین کات لایهنهکانی ليکۆلینهوه ئاگادار بکهنهوه. "٣"

به شی سییههه: تاوانلیکراو (دادخواز)

دوای ئهوهی ههوالی روودانی تاوانیک له لایهن ههوالدهر یان تاوانلیکراو به بریاری دادوهری لیكۆلینهوه کۆنووسی پی ریک دهخریت و ههموو زانیارییهکانی روودانی تاوانهکه تۆمار دهکریت و دهست دهکریت به ئهجامدانی ریکاری یاسایی و لیكۆلینهوه له چوون بو شانۆی تاوان و وهرگرتنی وتهی شاهیدهکان و پاراستنی شوینی رووداو و ههلگرتهوهی ههموو بهلگهکانی تاوان و وینهگرتنی شوینهوارهکان و ئهوه شوینههی تاوانهکهی ئی ئهجامدراوه، ههروهها له تاوانی کوشتن و مردن وینه تاوانلیکراوهکهش له چهند گۆشهیهکه دهگریت، له ههندی تاوان دوای ئهوهی دادخواز به ماوهیهکه ئینجا به تاوانهکه دهزانی خوی دهچیته بهردهم دادوهری لیكۆلینهوه یان نزیکترین بنکهی پۆلیس و نووسینگهی نههیشتنی تاوان، ههوالی ئهوه تاوانههی له دژی ئهجامدراوه دهیگهیهنی و سکالا تۆمار دهکات و تۆمهتباران ئهگهر ناسراو بن لای دادخواز ئهوا زانیارییان لهسهه دهوات له لایهن دادوهری لیكۆلینهوه بریاری ئامادهبوون و راگرتنیان دهردهچیته، وتهی دادخواز وهردهگیری و داواکاری ماف و سکالای ههموو تۆمار دهکریته، ههر کاتی داوای سکالای پیشکەشی دادوهری لیكۆلینهوه کرد له روی سزایی و مهدهنی دهبیته، پیویست ناکات دادخواز بیلی سکالاکی ههردووکیان سزایی و مهدهنی دهگریتهوه تهنیا ئهگهر دادخواز خوی له مهدهنییهکه خوش بیته یان له ههردووکیان خوش دهبیته، بهلام ئهوه تاوانانهی مافی گشتی تیדיیه به لیخوشبوونی دادخواز ریکاری یاسایی تییدا تهواو دهکریته تا دوا قوئاغهکانی لیكۆلینهوه و دادگاییکردن.

تاوانلیکراو لهو تاوانانهی ناتوانی راستهوخو خوی بگهینیته بهردهم دادوهری لیكۆلینهوه یان نزیکترین بنکه یان تاوانلیکراو له هوش خوی چووه، یان ئهوهتا بریندار بووه، پیویستی به چارهسههرکردنه یان منداله تهمهنی یاسایی بهزرکردنهوهی سکالای نییه یان کوژراوه، ئهوا راستهوخو ههوالدهر یان کهسه نزیکهکانی یان ئهوانههی تاوانهکه دهبینن و ئاگادارینه راستهوخو لایهنی

په‌یوه‌ندی‌دار به‌ لیکۆلینه‌وه‌ ئاگادار ده‌که‌نه‌وه‌، سیفه‌تی هه‌والده‌ر یان داواکاری مافی که‌سی وهرده‌گرن له‌سه‌ر ئه‌و بنه‌مایه‌ ریکاری یاسایی له‌ لیکۆلینه‌وه‌ له‌ تاوانه‌که‌ ده‌ستپیده‌کات بۆ کو‌کردنه‌وه‌ی به‌لگه‌ی تاوان له‌ پینا‌و ئاشکراکردنی تۆمه‌تباران و دادگاییکردنیان.

به‌شی چواره‌م: شاهید

وته‌ی شاهید رووداوێک ده‌سه‌لمینی به‌هۆی ئه‌وانه‌ی بینویه‌تی یان گو‌یی لی‌بووه‌ یان هه‌ستی پیکردوو به‌ شی‌وه‌یه‌کی راسته‌وخۆ، پێ‌ویسته‌ وته‌ی شاهید له‌سه‌ر بنچینه‌ی بینین بێت که‌ پێ‌ی ده‌وتریت شاهیدی بینین یان گو‌یی لی‌بووه‌ یا هه‌ستی پێ‌ی ده‌کات به‌هۆی هه‌سته‌کانی، بۆ نمونه‌ بۆنکردنی ماده‌ هۆشبه‌ره‌کان، نابێ‌ وته‌ی شاهید له‌ راو بۆچوونی تایبه‌تی خۆی بو‌تریت یان شاهیده‌که‌ ئه‌م رووداو هه‌لسه‌نگینی وته‌کانی خۆی پێ‌ی ده‌ربکات ئه‌و جو‌ره‌ بۆ چوونانه‌ ده‌که‌ونه‌ خانه‌ی رای که‌سی پێ‌ی ناوتری شاهید.

به‌ندی یه‌که‌م: ریساکانی ئاماده‌کردن و وه‌رگرتنی وته‌ی شاهید

ئاماده‌کردنی شاهید به‌ شی‌وه‌ی بانگکردن و ئاگادارکردنه‌وه‌ له‌ لایه‌ن که‌سیکی نزیک‌ی یان براده‌ریکی نابیت، به‌لکو به‌هۆی پسوله‌ی ئاماده‌بوونی تایبه‌ت و فه‌رمی ده‌بیت به‌هۆی ئه‌و پسوله‌وه‌ که‌ ته‌واوی زانیاری ماده‌ی سزایی تۆمه‌تبار و هۆکاری ئاماده‌بوونی تیدا ده‌نوسریت به‌ چ سیفه‌تی‌کیش دوا‌ی ئاماده‌بوونی لی‌کراوه‌، له‌ کاتی ئاماده‌نه‌بوونی شاهید به‌بێ‌ هۆکاری ره‌وا، دادوهر ده‌توانی‌ بریاری ئاماده‌کردنی ده‌ربکات و به‌ زۆری به‌پندریته‌ به‌رده‌م دادگا بۆ شاهیدی، پاش ئاماده‌بوونی سو‌یندی یاسایی ده‌دری له‌ (١٥) سال به‌ سه‌ره‌وه‌ سو‌یند ده‌دریت و هه‌رچی بینوه‌ و زانیاری هه‌یه‌ له‌سه‌ر رووداو‌ی تاوانه‌که‌ به‌ راستی بی‌ درۆ ده‌یلت، له‌به‌رده‌م دادوهری لیکۆلینه‌وه‌ له‌ تاوان و که‌تن دادوهری لیکۆلینه‌وه‌ له‌ به‌رده‌می وته‌ی شاهید وهرده‌گیری و ئاساییه‌ شاهید پشت به‌ یادگاری و تی‌بینییه‌ تایبه‌ته‌کانی که‌ بۆ خۆی نووسییوه‌تی پشتی پێ‌ی به‌هستی بۆ

شاهیدیه‌که‌ی پاش ئه‌وه شاهیدیه‌که‌ی ده‌نوسریتته‌وه، بۆ ئه‌وه له به‌رده‌م دادگا ئه‌گه‌ر شاهید به‌هۆی به‌سه‌رچوونی ماوه‌یه‌که‌ی رووداوه‌که‌ی بیرچۆوه، ئه‌وا دادگا وته‌کانی پێشوو‌ی بۆ ده‌خوینیتته‌وه که‌ پێشتر داویه‌تی، لێره‌دا خویندنه‌وه‌ی وته‌که‌ی شاهید له به‌رده‌می به‌و شیویه‌یه‌هه‌ژمارده‌کریت له به‌رده‌م دادگا شاهیدی داوه، لایه‌نه‌کانی داوا ده‌توانن گفتوگۆی له‌سه‌ر بکه‌ن و خه‌مالاندنی بۆ دادگا ده‌میینیتته‌وه. ئه‌گه‌ر شاهید نه‌یتوانی قسه‌ بکات و به‌زار شاهیدی بدات ئه‌وا ده‌توانی به‌نوسین یان به‌ئیشاره‌، شاهیدی بدات و ئه‌گه‌ر زمانی ئه‌و شوینه‌ نه‌زانی ئه‌وا وه‌رگیپری زمانی شاهیده‌که‌ ئاماده‌ده‌کریت، دوا‌ی سویندانی که‌ به‌ راستی وته‌کانی شاهید وه‌رده‌گه‌ریت له به‌رده‌م دادگا و وته‌ی هه‌ر شاهیدی‌که‌ به‌ ته‌نیا وه‌رده‌گه‌ریت بۆ ئه‌وه شاهیده‌کان و لایه‌نه‌کان کاریگه‌ریان له‌سه‌ر وته‌ی یه‌کتری و شاهیده‌کان نه‌بییت.

وته‌ی شاهید گرنگی زۆری هه‌یه بۆ یه‌کلاییکردنه‌وه‌ی داوا به‌ شاهیدی سه‌لماندنی تاوانه‌که‌ له‌سه‌ر تۆمه‌تبار و کۆتایی هینان به‌ داوا له به‌رژه‌وه‌ندی تۆمه‌تبار به‌هۆی شاهیدی به‌رگری، ریگه‌یه‌کی تایبه‌ت نییه بۆ دیاریکردنی ئه‌و که‌سه‌ی بییتته‌ شاهید، به‌لام به‌هۆی بارودۆخی رووداوی تاوانه‌که‌ شاهیده‌کان ده‌ناسرین له ریگه‌ی هه‌والده‌ره‌کان یان دادخواز یان تۆمه‌تبار یان هه‌ر لایه‌نیکی داواکه‌ و دادگا ده‌توانی بۆ خۆی شاهیده‌کان هه‌لبژی‌ریت و ئاماده‌ بکرین له به‌رده‌می، له‌و کاته‌ی بزانی ئه‌و که‌سانه‌ سوودیان بۆ په‌راوی تاوانه‌که‌ ده‌بییت، هه‌ندی که‌س هه‌ر بۆ خۆیان بی ئه‌وه‌ی پسه‌وله‌ی ئاماده‌کردنیان بۆ بچیت یان ناویان هاتبییت له په‌راوی تاوانه‌که‌ له به‌رده‌م دادگا ئاماده‌ ده‌بن شاهیدی ده‌ده‌ن دادگا ده‌توانی پێی وه‌رگیری دوا‌ی دله‌نیابوونی له‌وته‌ی شاهیده‌که‌ که‌ سوودی ده‌بییت بۆ ئاشکراکردنی راستیه‌یه‌کانی رووداوی تاوانه‌که‌، به‌په‌یچه‌وانه‌ گه‌ر بزانی سوودیان بۆ لیکۆلینه‌وه‌ و یه‌کلاییکردنه‌وه‌ی داواکه‌ نابێ ده‌توانی پێیان وه‌رنه‌گریت .

ده توانرى و تهى تۆمه تبار وه كو شاهيد له سهر تۆمه تباريكي يان زياتر وه ربگريت دواى ئەوهى تۆمه تباريک دان به تاوانه كهى ده نيئت و ناوى هه موو تۆمه تباره كانى تريش ئاشكرا ده كات كه تاوانه كه يان له گه ل ئەنجام داوه، جگه له سيفه تى تۆمه تبارى خو ى و ته كانى له سهر تۆمه تباره كانى تر ده بيته شاهيد، به و مهرجه ى په راوى دوو تۆمه تباره كه ده بى له يه كتر جيا بگريته وه و په راوى ههر يه كه يان سه ره خو بيت، و اتا په راوى نكوليكار له دانپينه ر جيا ده كريتته وه و دانپينه ر ده بيته شاهيد له سهر نكوليكار. " ۴ "

به ندى دووم: جوړه كانى شاهيد له رووى بابته وه

۱- شاهيدى سه لماندن:

ئهو جوړه شاهيدييه له بارودوخى روودانى تاوانه كه يه و شاهيده كه به هو ى ديتن و زانيارى به كانى هه و لى سه لماندن ى تاوانه كه له سهر تۆمه تبار ده دات، كه تۆمه تبار تاوانه كه ى له سهر تاوانليكار و ئەنجام داوه، به هو ى شاهيدييه كه و به لگه ى تر تاوانه كه ده سه لميندرى له سهر تۆمه تبار.

۲- شاهيدى ره تگردنه وه:

به م جوړه شاهيدانه ده وترى شاهيدى به رگرى، ئهو جوړه شاهيدانه له سهر بنه ما و بارودوخى ئەنجام نه دانى تاوانه كه له لايه ن تۆمه تبار وه قسه ده كهن كه تۆمه تبار تاوانى له دژى تاوانليكار و ئەنجام نه داوه و بويه تاوانه كه ى ئاراسته ى تۆمه تبار كراوه ره تده كه نه وه. " ۵ "

وته ى شاهيد له به رده م دادوه رى ليكۆلئنه وه يان دادگا وه رده گيرى يان باسكردن به شيوه يه كى هه ره مه كى ئەم شيويه له لايه ن ياسادانه رى فه رهنسى و لاتينى به ركار ده هينريت، يان به شيوه ى ليپرسينه وه له لايه ن لايه نه كانى داوا ئهو ريگه يه ش له لايه ن ياسادانه رى ئينگليزى و ئەنگلۆسه كسونى كراوه ته ريچكه ى وه رگرتنى و ته ى شاهيد و دوا ى وه رگرتنى و ته ى شاهيدى سه لماندن و ته ى شاهيدى به رگرى وه رده گيرى، پرسيارى ئەوه يان ليده كرى كه چون تاوانليكار و يان دادخواز ده ناسن په يوه ندييان له گه لئاندا چييه و تۆمه تبار له كه يه وه

دهناسن، یاسای بنهماکانی دادگاییکردنی سزایی بهرکار له کوردستان و عێراق ههردوو ریگه و سیستهمی فهره‌نسی و ئینگلیزی تیکه‌ل به یه‌کتر کردوه بو وه‌رگرتنی وتهی شاهیده‌کان، شاهید وته‌کانی خۆی ده‌لیت و هه‌موو زانیارییه‌کانی ده‌خاته روو سه‌بارهت به رووداو و لایه‌نه‌کانی تاوانه‌که به‌هۆی ئەوانه‌ی بینوییه‌تی یان گوێی لیبوو، لی‌ره‌دا که‌س ناتوانی ریگه له شاهید بگری که‌وته‌کانی له‌سه‌ر بنهما‌ی گوێ لیبوون بدات مه‌سه‌له‌ی خه‌ملاندنه‌که‌شی بو دادگا ده‌مینیته‌وه، شاهید وته‌کانی له‌سه‌ر زانیارییه‌کانی دروست ده‌دات و نابێ راو بو‌چوونی تایبه‌تی خۆی خۆی بخاته ناو شاهیدییه‌که‌ی، ته‌نیا ئەگه‌ر وه‌کو لی‌زان یان هونه‌ری بو ئاماده‌بوونی له‌به‌رده‌م دادگا بانگراییت، له لایه‌ن دادگا داوای لی‌کراییت رای خۆی له‌سه‌ر بارودۆخیکی تایبه‌ت به رووداوه‌که ده‌ربهری، هه‌ر شاهیدی‌ک به‌ته‌نیا شاهیدی وه‌رده‌گیری و له‌و کاته‌ی وته‌کانیان وه‌رده‌گیری ده‌بی له یه‌کتر جیا‌بکری‌نه‌وه هه‌تا له تۆمه‌تباریش دووربن بو ئەوه‌ی کاریگه‌ریان له‌سه‌ر قسه‌ی یه‌کتر نه‌بی‌ت و زانیاری له یه‌کتر وه‌رنه‌گرن.

ئهو شاهیدییه‌ی دادگا ده‌یه‌وی‌ت له شاهیدی وه‌رگری‌ت بو به‌ده‌یه‌نایی دادپه‌روه‌رییه، بو‌یه شاهید وته‌کانی له‌ناو بارودۆخی تاوانه‌که ده‌بی‌ت، به‌هۆی بینین و هه‌سته‌کانیه‌وه وه‌ریده‌گری له‌به‌ر ئەوه نابێ له شاهیدییه‌که په‌نا بو یه‌کیکی تر ببات و به‌زار ده‌یلی و ده‌نووسری‌ته‌وه ئەوه‌ش وا ده‌کات به وردی چاودیری شاهید بکری‌ت له کاتی قسه‌کردن و ئەو کردارانه‌ی ده‌یکات و ئەو هه‌لچوون و ئارامیه‌ ده‌روونییه‌ی لی‌ی رووده‌دات و گو‌رانی شیوه‌ی قسه‌کردن و روو راستی قسه و فی‌ل و گو‌رانه‌کانی شیوه‌ی به‌گشتیی هاوکاری دادگا ده‌بن بو خه‌ملاندنی وته‌کانی شاهید و سه‌نگی بو دادگا چه‌ند ده‌بی‌ت له یه‌کلاییکردنه‌وه‌ی په‌راوی کی‌شه‌که. هه‌روه‌ها شاهید پشت به بیر و هۆشی خۆی به‌سته‌ی و وته‌کانی له‌سه‌ر بدات ته‌نیا له‌و بارانه‌ی به‌یری نایه‌ته‌وه دادگا ریگه‌ی پی‌ده‌دات بو بیرخه‌ره‌وه‌کانی و ئەگه‌ر نه‌یتوانی قسه بکات ئەوا دادگا ریگه‌ی پی‌ده‌دات به نووسین یان ئیشاره‌تدان شاهیدییه‌که بدات. " ٦ "

به‌ندی سییه‌م : گرنگی شاهیدی

شاهیدی له داوای سزایی و مه‌سه‌له تاوانکارییه‌کان گرنگی خۆی هه‌یه و به‌کیکه له به‌لگه‌ی مه‌عنه‌وی و چاره‌نووسی تۆمه‌تباری پێوه‌به‌ند ده‌بییت، له‌گه‌ڵ به‌لگه‌کانی تری تاوان ده‌بیته هۆکاریک بۆ ئاشکرابوونی هه‌موو لایه‌نه‌کانی تاوانه‌که و له‌سه‌ر ئه‌و بنه‌مایانه دادگا بپریاری خۆی ده‌رده‌کات، زۆر جار وته‌ی شاهید بووه‌ته هۆی به‌هه‌له‌بردنی دادگا و که‌سیکی بی‌تاوان به‌هۆیه‌وه چۆته بن په‌تی له‌ سیداره‌دان یان به‌ندکردنی هه‌تایی یان ئابرووچوونی که‌سه‌که، له‌ هه‌مان کاتدا شاهیدی هه‌یه ده‌بیته هۆکاریک بۆ ئازادبوونی تۆمه‌تباریک.

له‌به‌ر گرنگی شاهیدی ئیستا لیتۆژینه‌وه‌ی ورد بۆ که‌سایه‌تی شاهید ده‌کریت له‌ بوا‌ری زانستی لیکۆلینه‌وه‌ی تاوانکاری، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی شاهید مرۆڤه‌ و ده‌که‌ویته ژیر کاریگه‌ری بارودۆخ و با‌ری کۆمه‌لایه‌تی له‌ سۆز و ترس و که‌سایه‌تی و نزیکي و خزمایه‌تی هه‌موو کاریگه‌رییان له‌سه‌ر وته‌کانی شاهید ده‌بییت، ئینجا به‌ قه‌ست بی‌ت یان به‌ ئه‌نقه‌ست. لیکۆلینه‌وه‌ زانستییه‌کانی وه‌کو زانستی ده‌روونزانی و کۆمه‌لناسی به‌ هه‌موو لقه‌کانیانه‌وه‌ گه‌یشتوونه‌ته ئه‌و راستییانه‌ی که‌ مرۆڤ بێر و هۆش و بیره‌ره‌وه و سۆز و هه‌لسه‌نگاندنی به‌پیی به‌سه‌رچوونی کات گۆپانکاری به‌سه‌ر دی‌ت ئه‌وه‌ش به‌ رۆلی خۆی کاریگه‌ری له‌سه‌ر راستی و دروستی وته‌ی شاهید ده‌بییت، له‌به‌ر ئه‌وه‌ گرنکه له‌ کاتی وه‌رگرتنی شاهیدی لایه‌نه‌کانی که‌سایه‌تی و وته‌کانی شاهید به‌ ئارامی و له‌سه‌رخۆ وه‌رگیرێ، به‌ وردی شرۆڤه‌ بکریت پێش ئه‌وه‌ی کاری پێبکریت بۆ دیاریکردنی چاره‌نووسی تۆمه‌تبار له‌گه‌ڵ به‌لگه‌کانی تری تاوان. "۷"

به‌ندی چواره‌م : مه‌رجه بنچینه‌یه‌کانی شاهیدی

۱- پرسیار له‌ شاهید ده‌کریت له‌ناو و ناسناو کار و ته‌مه‌ن و شوینی دانیشتن و په‌یوه‌ندی به‌ تاوانلیکراو و تۆمه‌تبار و دادخواز و داواکاری مافی که‌سی.

۲- شاهید سویند دهرییت که تهمەنی (۱۵) سالی ته‌واوکردبی که به راستی قسه دهکات و وته‌کانی ده‌دات ، نه‌گەر نه‌گه‌یشتبوووه نه‌وه تهمەنه سویند نادری و گوپی لیده‌گیری ته‌نیا بو به‌رچا‌روونی.

۳- شاهیدی به‌زار دهرییت، ده‌کری به‌ نووسین و هیما‌بردن و گه‌رانه‌وه بو بیرخه‌ره‌وه‌کان نه‌گەر دادگا به‌ پیویستی زانی و پیریاری له‌سه‌ردا.

۴- شاهید نه‌گەر زمانی نه‌و شوینه‌ی نه‌زانی یان که‌رولال بو، نه‌وا وه‌رگی‌ری زمان و لی‌زانی زمانی هیما‌بردن به‌ پیریاری دادگا بو‌ی ناماده‌ ده‌کرییت.

۵- شاهیدی له‌ به‌رده‌م دادوه‌ری لیکۆلینه‌وه له‌ تاوان و که‌تنی گرنگ ده‌بییت.

۶- شاهید به‌ ته‌نیا وته‌ی وه‌رده‌گیرییت و ده‌کرییت شاهیده‌کان رووبه‌پرووی به‌کتر بکرینه‌وه ته‌نانه‌ت له‌گه‌ل تۆمه‌تباریش ده‌کرییت.

۷- وته‌ی شاهید ده‌نووسریته‌وه له‌ کۆنووسی په‌راوی لیکۆلینه‌وه به‌بی ره‌شکردنه‌وه و زیاد کردن و چاک‌کردن له‌سه‌ر وشه‌کان دوا‌ی ته‌واو بوونی وته‌کانی، په‌نجه‌مۆر یان واژۆی له‌سه‌ر ده‌کات و ده‌کری تۆمه‌تبار و لایه‌نه‌کانی تر تی‌بینی و گفتوگو‌کانیان له‌سه‌ر وته‌کانی شاهید بخه‌نه روو.

۸- نا‌کری ریگه له‌ شاهید بگری ته‌ شاهیدی دانی و نابی قسه‌کانی پیی بپردری و ته‌نیا نه‌گەر باسی بابه‌تیکی کرد په‌یوه‌ندی نه‌بوو یان قسه‌کانی دوور له‌ ره‌وشت و نادابی گشتیی بییت.

۹- هاوسه‌ره‌کان له‌سه‌ر به‌کتری نابنه شاهید نه‌گەر تاوانه‌که ناپاکی هاوسه‌رییه‌تی نه‌بوو، یان تاوانه‌که له‌سه‌ر که‌سایه‌تی یان سامانی یان مندالی یه‌کییان نه‌بییت، وه بنچینه له‌سه‌ر بنه‌چه‌ی نابیته شاهید و به‌ پیچه‌وانه‌وه نه‌گەر له‌سه‌ر که‌سایه‌تی یان سامانی نه‌وانه‌ی له‌سه‌ره‌وه باسامان‌کردن ته‌نیا بو به‌کتری ده‌بنه شاهیدی به‌رگری و هه‌ربه‌شیک له‌ شاهیدییه‌که تۆمه‌تبارکردنی تی‌دا بییت نه‌و به‌شه هه‌لده‌گیری.

۱۰- تۆمه‌تباری دانپینه‌ر ده‌توانی بییته شاهید له‌سه‌ر تۆمه‌تباریکی نکۆلیکار به‌ مه‌رجیک نه‌و داوا‌یه جیاده‌کریته‌وه و سه‌ربه‌خۆ ده‌بییت له‌ داوا سه‌ره‌کییه‌که. " ۸ "

بهندی پینچه م: رووبه رووکردنه وهی شاهیده کان

له کاتی بوونی جیاوازی له نیوان وتهی شاهیده کان که ههریه که یان به جیا وهرگیراوه بۆ راستی و دروستی لیکۆلینه وهی ئەو شاهیدانهی جیاوازی له وته کان یان ههیه رووبه پرووی یه کتر ده کرینه وه، تا بزانی له کوئی رووداوی تاوانه که جیاوازی له قسه کان ههیه تاوه کو بگهینه راستیه کان، ئەو رووبه پروو بوونه وهیه له کۆنوس ریکه خریت و ئاماده بووان واژۆی له سه ره ده که ن، لی ره دا لیکۆلەر ده بی ت زۆر زیره کانه مامه له له گه ل رووبه پروو بوونه وه که بکات و ئاگاداری وتهی هه موو شاهیده کان بی ت و له ئارامی و توو پره بوون به رزی و نزمی قسه و ئەو گو پرا نکاری یانه ی به سه ره شاهیده کان دی ت هه مووی ئاگادار بی ت.

نمونه: دوو شاهید یه کیکیان له وته کانی ده لی تۆمه تبارم بینی چه کوچی له ده ست بوو دای به سه ری تاوان لیکراو، شاهیده که ی تر ده لی تۆمه تبار داریکی له ده ست بوو دای به سه ری تاوان لیکراو له کاتی رووبه پروو بوونه وه ده گه ی نه راستی له دای گفتو گو ی شاهیده کان یه کیکیان ده لی هه ندی دوو بووم د دنیا نیم که داربوو به ده ست تۆمه تبار وه یان نا، ئەو یتر ده لی من د دنیا م چونکه من زۆر نزیك بووم له تۆمه تبار و ئەوهی له ده ستی تۆمه تبارم بینی چه قو بوو، لی ره دا راستی رووداوی تاوانه که بۆ لیکۆلەر روونده بیته وه و رووبه پروو بوونه وه که ئاکامی باش به ده سه ته وه ده دات.

بهندی شه شه م: پیودانگی راستی شاهیدی

کاری لیکۆلەر ته نیا گو یگرتن و وه رگرتنی شاهیدی نییه به لکو ده بی به دوا دا چوون بۆ راستی وته کانی شاهید بکات بۆ د دنیا بوونی له قسه کان که ئایا راستن، ئەو کاته وه کو به لگه یه که له گه ل به لگه و گرینه کانی تر له دادگا به رکار ده هی خری ت بۆ سزادان یان ئازا کردنی تۆمه تبار، کۆمه لیک خال هه یه لیکۆلەر ده یگریته بهر بۆ گه یشتن به راستی وتهی شاهیده کان.

۱- به‌رکاره‌ینانی هییزی بیر:

لیکۆلەر له ریگه‌ی هۆشمه‌ندی و بیرى راستى رووداوه‌کان هه‌لده‌سه‌نگینى و پیکه‌وه‌یان گریڤه‌دات وینه‌یه‌کی رووداوه‌که له ناومیشکی له‌سه‌ر چۆنیه‌تى روودانى تاوانه‌که‌ی لا دروست ده‌ییت.

بۆنمونه: شاهید ده‌لى من به چاوى خۆم تۆمه‌تبارم بینى به چه‌قۆ تاوانلیکراوى کوشت، به‌لام ته‌ماشاه‌که‌ین تاوانلیکراو به چه‌قۆ نه‌کوژاروه به‌لکو خنکیندراوه.

۲- خۆیندنه‌وه‌ی که‌سایه‌تى و ره‌فتار و هییزی بیرى شاهید:

خۆیندنه‌وه‌ی که‌سایه‌تى شاهید و پله و پایه و ئاستى خۆینده‌وارى و بوون و نه‌بوونی پێشینه‌ی تاوان هییزی بیر و هه‌لسوکه‌وتى ده‌بنه‌هۆکار و لای لیکۆلەر راستى و ناراستى شاهیدییه‌که‌ی بۆ ده‌رده‌خات، به تاییه‌ت ئەو گێرانه‌وه و باسکردنى تاوانه‌که له لایه‌ن شاهید به‌و جوړه‌ی خۆی ده‌یه‌ویت و ده‌یگێریته‌وه، له وه‌لامى ئەو پرسیارانه‌ی به‌ره‌وانى و ئەوانه‌ی لێی هه‌لدیت، هه‌موو راستى قسه‌کانى شاهید ده‌سه‌لمینن.

بۆ نمونه: که‌سیکی نه‌خۆینده‌وار بلى من تۆمه‌تبارم بینى تاوانلیکراوى به جوړى ده‌مانچه‌ی تاریق کوشت که ئەو ده‌مانجه‌یه دروستکراوى فلانه ولات و سال و دان ورد یان درشت و دروستکراوى فلانه کۆمپانیایه، ئەو شاهیدییه دیار پێشتر خۆی بۆ ئەم وتانه ناماده‌کردوه، ئەگەر نا ئەو که‌سه نه‌خۆینده‌واره ئەسته‌مه ئەو هه‌موو زانیارییه‌ی له‌سه‌ر چه‌که‌که هه‌بییت.

۳- تاقیکردنه‌وه‌ی هه‌سته‌کانى شاهید:

لیکۆلەر ده‌توانى هه‌سته‌کانى شاهید له بینین و بیستن و بۆنکردنى تاقیبکاته‌وه ئەگەر زانى شاهید له قه‌سه‌کانى راستى نالییت.

بۆنمونه شاهید ده‌لى فلانه که‌سم بینى له دووری (۱۰۰) مه‌تر تاوانلیکراوى کوشت له کاتیك ته‌ماشاه‌که‌ریت چاوه‌کانى زۆر بیهیژن و چاویلکه‌ی هه‌یه و

ئەوكاتەى تۆمەتبارى بينيوە چاويلكەى لە چاۋ نەبوو، يان لە دورى (۲۰) مەتر گويى لىبوو تۆمەتبار بە تاوانليكرائى وتوو لەگەل چوونە دەرەووت لەم شوينە دەتكورم و لە راستيدا شاھيدەكە گويى زور گران بوو، بويە دەكرى خودى ليكۆلەر تاقىكردنهو لەسەر ھەستەكانى شاھيد بكات و لەو شوينە يان شوينيكى ھاوشيوە دروست بكات ھەمان شت تيايدا دووبارە بكاتەو بەمەش زور وردەكارى و راستى بۆ ئاشكرا دەبيت.

۴- زانين و ديارىكردى جياوازى لە شاھيديەكان :

ليكۆلەر دەتوانى لە ئاكامى وردبوونەوھى لە شاھيديەكان ھەموو ئەو جياوازيانەى نيوان وتەكانى شاھيدەكان ديارى بكات، ئەو كارەش زور گرنگە و ليزانى زيرەكى دەويت تا بتوانى قسە و شاھيديە راستەكان و ناراست و درۆكان لە يەكتر جيا بكاتەو.

بۆ نمونە: شاھيديك دەلى تۆمەتبارم بينى بە دەمانچە لە تاوانليكرائى داو كوشتى، يەكيى تر دەلى بە ئۆتۆمبيل بەسەرى كەوت ليژەدا پزىشكى دادوھرى رۆلى زور دەبينى ئەم جياوازيە يەكلادەكاتەو لەو كاتەى لە راپورتي خوى دەلى تۆمەتبار بە گوللە گيانى لە دەستداوھ يان بە ھۆكارىكى تر.

۵- پيچچوونى شاھيدى :

پيچچوونى وتەى شاھيدەكان لە رووى بابەتى تاوانكە ئاسايە يان وتەى دوو شاھيد ئەگەر لە ھەندى روو بە يەكتر بچن ھەر ئاسايە، ئەوھى ئاسايى نيبە كە بە ريژەيەكى گەليك زور لە ھەموو روويكەوھ لە ناوەرۆك و بابەت و ناو و شوين و جەختكردنهوھى چەند شاھيديك لەسەر يەك بارى قسەكردى يان پيچچوونى قسەى چەند شاھيديك بيري ئەوھ لاي ليكۆلەر دروست دەكات، كە ئەو شاھيدانە ئاگادارى يەكترن شاھيديەكە بە ريككەوتن و دانىشتن بوو بۆ چەواشەكردى ليكۆلەر لە بەرژەوھەندى لايەنيكى تاوانكە.

۶- پرسپارکردن له شاهد له هموو ورده‌کاری تاوانه‌که :

لیکۆلەر له شته ورد و درشته‌کان و هموو لایه‌نه‌کانی تاوانه‌که پرسپاره‌کانی به‌ریک و پیکی یه‌که له دوای یه‌کتر ئاراسته‌ی شاهد ده‌کات، به‌مه‌ش شاهد هموو ئه‌و زانیارییه‌ی له‌سه‌ر تاوانه‌که هه‌یه‌تی ده‌یداته لیکۆلەر، ئه‌م شیوازه واده‌کات شاهد ئه‌گه‌ر به ناراستی و ته‌کانی بداته لیکۆلەر، ئه‌وا له کاتی پرسپارکردن له ورده‌کارییه‌کان تووشی دله‌راوکی و دوودلی ده‌بی‌ت له وه‌لامدانه‌وی پرسپاره‌کان.

۷- دووباره‌کردنه‌وی شاهی‌دی :

شاهد له‌کاتی وه‌رگرتنی و ته‌کانی و دووباره‌پیکردنه‌وی ئه‌و زانیارییه‌ی به لیکۆله‌ریداوه، چه‌ند جارێک زۆر به ئارامی و هیچ ناکوکی و جیاوازی نه‌بوو له و ته‌کان، به‌لگه‌ی ئه‌وه‌ن شاهی‌دییه‌که راسته، به‌لام ئه‌گه‌ر جیاوازی په‌یدا بوو هه‌ر جاره‌ی به شیوه‌یه‌که که له جاری پیشوو زۆر جیاوازی بوو ئه‌وا ناراستی و ته‌کانی شاهد ده‌گه‌یه‌نی‌ت.

۸- پیدانی رینمایی به شاهد :

رینمایی لیکۆلەر بۆ شاهد که به راستی قسه بکات له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سویندی خواردوو و له بوا‌ری کۆمه‌لایه‌تی کاریکی ناشرینه درۆ بکات، تا به شیوه‌یه‌کی دروست و هموو لایه‌نه‌کانی رووداوه‌که باس بکات و هه‌رچی ده‌زانی ده‌رباره‌ی تاوانه‌که بی‌لی واده‌کات شاهد شاهی‌دییه‌که به راستی و ته‌کانی بدات. "۹"

به‌ندی چه‌وته‌م : وه‌رگرتنی شاهی‌دی وه‌کو به‌لگه له دادگا

دادگا به چه‌ندین ریگه له‌سه‌ر راستی و ناراستی شاهی‌دییه‌کان ده‌وه‌ستی و به بارودۆخی تاوانه‌که‌ی ده‌به‌ستیته‌وه و هه‌لیده‌سه‌نگینی، که له‌و بارودۆخه ئه‌گه‌ری

روودانی ده‌بیټ و ده‌كریټ بیټ یان ئەسته‌مه روودانی له‌سه‌ر بنه‌مای وته‌كانی شاهید، هه‌روه‌ها له‌ته‌ندروستی هه‌سته‌كانی شاهید و كه‌سایه‌تی ده‌كۆلینه‌وه، به‌سروش و باری روودانی تاوانه‌كه‌ی ده‌به‌سه‌تیه‌وه، بۆ به‌دیارخستنی جیاوازییه‌كان له‌ته‌كانی شاهیده‌كان ئەگه‌ر هه‌بن.

دادگا سه‌ربه‌سته‌ییه‌کی فراوانی هه‌یه له‌پێوه‌ركردن و خه‌ملاندنی شاهیدییه‌كان سه‌باره‌ت به‌وه‌رگرتنیان یان وه‌رنه‌گرتنیان ئەوه بۆ به‌ریاری دادگا ده‌مینیته‌وه، ده‌توانی ئەو وتانه‌ی لییان دڵنیا‌یه وه‌ریان‌بگه‌یت یان هه‌ر ئەوه‌نده له‌ته‌كان وه‌ر‌بگه‌یت له‌كاتی هه‌له‌سه‌نگاندی به‌راستی ده‌بینیت، گه‌نگ نییه، ئەو شاهیدییه له‌كی وه‌ر‌گه‌راوه شاهید ده‌وله‌مه‌نده یان هه‌ژار خاوه‌ن به‌روانامه‌یه یان بی‌به‌روانامه‌یه، گه‌نگ ئەوه‌یه وته‌كان راست بن هاوكاری دادگا بیټ له‌كاتی وه‌ر‌گرتنی به‌ریاره‌كانی، دادگا ده‌توانی وته‌ی شاهید له‌هه‌ندی قو‌ناغی دادگایی وه‌ر‌بگه‌یت و هی هه‌ندی قو‌ناغ وه‌رنه‌گه‌ری، ده‌توانی شاهیدی به‌ش بكات كام به‌شی پی‌راست بیټ ئەو وه‌ر‌بگه‌ری و ئەوانی تر كار پینه‌كات، ته‌نیا یه‌ك شاهید بۆ سه‌لماندنی تاوان به‌ریاری دادگا به‌س نییه، ته‌نیا ئەگه‌ر گه‌رنه‌ی تری له‌گه‌ندا بیټ. له‌به‌ر ئەوه هه‌له‌سه‌نگاندن و وه‌ر‌گرتنی هه‌مووی یان به‌شیکی شاهیدی بۆ دادگا ده‌مینیته‌وه تاوه‌كو دادگا به‌هۆیه‌وه به‌ریاری خۆی بدات. "١٠"

به‌ندی هه‌شته‌م: ریگه‌رییه‌كانی شاهیدی

مرو‌ف ئەو كاته‌ی له‌رووی ده‌روونی و هه‌زییه‌وه ته‌ندروست بوو توانای شاهیدی دانی هه‌بوو ئەو كاته به‌هه‌ریه‌ك له‌هه‌سته‌كانی كه‌درکی به‌تاوانه‌كه‌كردووه و پێی زانیوه وته‌ی خۆی ده‌دات له‌به‌رده‌م دادگا، به‌لام هه‌ندی بوار هه‌یه یاسا دانه‌ر قه‌ده‌غه‌ی كردووه شاهیدی وته‌ی بدات، ته‌نانه‌ت ئەگه‌ر له‌بوا‌ری ده‌روونی و جه‌سته‌یی و می‌شکی ته‌ندروست بیټ له‌به‌رده‌م لایه‌نی لیكۆلینه‌وه و دادگاكانیش بیټ، ئەو كاته شاهید ناتوانی شاهیدی بدات كه‌ته‌كانی زۆر له‌سه‌ر كه‌سه‌ك بکه‌ویته‌وه و ناوی به‌زپی یان زانیاری نه‌ینی دركین بیټ، بۆ نمونه كارمه‌ندیکی حكومی به‌هۆی كاره‌كه‌یه‌وه زانیاری له‌سه‌ر ئەو كه‌سه وه‌ر‌گرتبێ به‌تایبه‌ت ئەو

شوینه ی کاری تیده کات فرمی بیټ و نه کری ټه و زانیاریانه بدرکینی یان پزیشک و مامان و پاریزهر و دهرمانساز له ریگه ی پیشه که یان زانیاریان له سه ر ټه و که سه لا گه لآه ټه بیټ، نابی ټه و زانیاریان ته نانه ت له به رده م لایه نی ليكۆلینه وه بدرکینن، ته نیا ټه گهر ټه و که سانه خو یان ریگه یاندا زانیاری و نه یینییه کانیان بلا و بکریته وه یان بلا و کردنه وه ی ټه و نه یینیانه بیټه هو کاریک بو رونه دانی تاوانیک.

سه بارت به شاهیدی هاوسه ره کان و لق و بنچینه ی پشتی ټه و نابی له سه ر یه کتری ببه شاهید ټه گهر تاوانه که نا پاکی هاوسه رییه تی و که سایه تی و له درتی مال و سامان و مندالی یه کیکیان نه بیټ، هه روه ها نابی باوک و دایک له سه ر کوپ و کچیان ببینه شاهید کوپ و کچیش له سه ر باوک و دایک و داپیر و باپیر نابنه شاهید، ته نیا ټه گهر تاوانه که په یوه ندی به سامان و که سایه تی یانه وه هه بیټ، به لام ده توانن له سه ر یه کتری ببه شاهیدی به رگری و هه ر کاتی زانرا به شیک له شاهیدییه که زه ره ده گه یه نی، ټه و ټه و به شه هه لده گیری، ټه مه ش بو به رده و امی و پاراستنی په یوه ندییه کو مه لایه تییه کانه به تایبه ت لای روژ هه لاتیان ټه و جو ره په یوه ندی یانه پیروزی خو یان هه یه، سه بارت به زانیاری و نه یینییه کان که نابی بدرکیندرین په یوه ندی به که سایه تی که سه که وه هه یه له ناو کو مه لگه و له روژ هه لاتی ناوه راست ټه و جو ره ناو زراندا نه په یوه ندی به مافی مروقه وه هه یه و، ده بیټه هو کاریک بو ره تکر دنه وه ی که سایه تی ټه و که سه لای هه موو خه لک له به ر ټه وه هه ولی پاراستنی ده دریت. "۱۱"

به شی پینجه م: لیپرسینه وه ی تۆمه تبار

مه به ست له لیپچینه وه و لیپرسینه وه گفتوگو و گو یگر تنه له و ته کانی تۆمه تبار به هو ی ټه و روودا وه ی روویدا وه و وه کو تاوان خراوته پالی، یان ټه وه تا دان به تاوانه که ده نی یان هه ولی سه له ماندن ده دات که تاوانه که ی ټه نه جمانه دا وه، ليكۆلینه وه له قسه کانی جیاوازی پیکردنی له گه ل رووداوی تاوانه که و کرداری

تاوانه که یه کده گرنه وه تاوانه که پیده هیینه وه و ریژهی بهرپرسیارییه تی تۆمه تبار له ئەنجامدان و ئەنجامه دانی تاوانه که روونده کاته وه و لیپرسیینه وه له گهل تۆمه تبار کۆمه لیک ره هه ندی تاوانه که روونده کاته وه.

ئارمانجی لیپرسیینه وهی تۆمه تبار

۱- بهرپرسیارییه تی تۆمه تبار روونده کاته وه له ئەنجامدان و ئەنجامه دانی تاوانه که.

۲- به دهسته یانی دانپینانی تۆمه تبار له چۆنیه تی ئەنجامدانی تاوانه که.

۳- روونبوونه وهی لایه نه کان و بارودۆخی تاوانه که.

۴- زانینی ناسنامه ی به شداربووان له تاوانه که.

۵- روونبوونه وهی هۆکاری روودانی تاوانه که.

۶- زانینی ئەو که سانه ی تاوانه که یان له دژدا ئەنجامدراوه

۷- زانینی ورده کاری له سه ره ئەو تۆمه تبارانه ی تاوانه که یان کردووه "۱۲"

لیپرسیینه وه گرنگترین ریکاری داوای سزاییه بۆ گه یشتن به راستی بارودۆخی روودانی تاوانه که و ئاشکرا بوونی هه موو لایه نه کانی تاوانه که له پیناو به سزا گه یاندنی تۆمه تبار بۆ پاراستنی مافه کانی تاک و کۆمه لگه به گشتی، تیگه یشتن بۆ لیپرسیینه وه له مانا کۆنه که ی ده رچوو ه که ته نیا به مه به سستی وه رگرتنی دانپینانی تۆمه تبار بییت، به لکو به مانا هاوچه رخه که ی ریگه خۆشکردنه بۆ تۆمه تبار بۆ گه یشتنی ده نگی به لایه نه کانی لیکۆلینه وه، بۆ ئەوه ی بییته هۆکاریک بۆ بهرگری له خۆکردن و پاساوه یناوه و بۆ هه موو ئەو تۆمه تانه ی خراوه ته پالی و گفتوگو له سه ره هه موو به لگه کان بکات، که بانگه شه ی ئەنجامدانی تاوانه که ن، له هه مان کاتدا لیپرسیینه وه هۆکاری سه لماندنی تاوانه که یه له سه ره تۆمه تبار، ئەگه ره تاوانه که ی ئەنجامدابییت، لیرده ا گرنگی لیپرسیینه وه به دیار ده که ویت که ته نیا ریگه نییه بۆ ریکاری یاسایی تۆمه تبارکردن و بهرگری له خۆکردن، به لکو لیپرسیینه وه هۆکاریکه بۆ گه یشتن به راستییه کان و په رده لادان له سه ره هه موو

لايهن و نهينىيه كانى تاوانه كه و له نيو ريكارى ليكۆلئنه وه ريگهيه كى گرنگى ههيه، به هوى ئه وهى ليپرسينه وه هوكاريكه بو به دهستهينان و هرگرتنى دانپينان به هويه وه دهتوانين هه موو لايه نه كانى تاوان بزائرى، له بارودوخى روودان و له سهر كى تاوانه كه ئه نجامدراوه ؟ چهند كهس بوينه و له سهر چهند كهس ئه نجامدراوه ؟ هوكارى ئه نجامدانى تاوانه كه روون دهبيته وه، بويه تومه تبار به هوى ليپرسينه وه خال له سهر هه موو پيته كان داده نييت و رسته كان و تيگه يشتنه كان به هادار و مانادار دهكات، به لام له گه ل ئه وه ش ناتوانرى ئه و مافه له تومه تبار بسه ندريته وه، كه مافى ههيه، دهتوانى هيچ ورده كارييه كه نه دات و تومه ته كهى ئاراستهى كراوه ره تيكاته وه.

ليپرسينه وهى تومه تبار گفتوگو له گه لكردى له سهر بارودوخى روودانى تاوانه كه و ئاراسته كردنى به لگه كان و چۆنيه تى مامه له كردن له گه ليدا ياسادانه ر هه مووى ريكخستوه، ليپرسينه وهى تومه تبار له لايه ن دادوه رى ليكۆلئنه وه و ليكۆله ر له ماوهى (٢٤) بيست و چوار كاتزمير له كاتى ئاماده بوونى يان ئاماده كردنى ده بى ئه نجام بدرييت و له ناسنامه و ناوى دلنيا ده بييت و ته كانى وهرده گيرى هه موو ئه و به لگانه شى ليپوه رده گيرى، كه ده يسه لمينن كه تاوانه كهى ئه نجام نه داوه و ده كرى و تهى تومه تبار وهر بگريته وه بو گه يشتن به راستييه كان. بو تومه تبار هه يه گفتوگو له گه ل شاهيده كان له سهر و ته كانيان بكات و تومه تبار دهتوانى وه لامى پرسياره كانى ئاراستهى ده كرى هه نديكى بداته وه، يان وه لامى هيچ پرسيارى كه نه داته وه و له كاتى وهرگرتنى و ته كانى سويند نادرييت، ته نيا له كاتى ئه وهى بيته شاهيد له سهر تومه تبارى تر له و كاته ش ئه و په راوه جيا ده كرينه وه و سه ربه خو ده بييت. ليپرسينه وه كاريكى ريكارى ياساييه و ده بى به وردكارييه كانيه وه له كوئوسيك بنوسريته وه و تومه تبار بزائى له و كوئوسه چى نووسراوه ئينجا واژوى دهكات، وا باشتره په نجه مورى تومه تبار له جياتى واژو له سهر و ته كانى وهر بگرييت، ليپرسينه وه له دوو قوناغ يه كه ميان له قوناغى يه كه م و سه ره تايى ليكۆلئنه وه و كوكردنه وهى به لگه كى تاوان كه له لايه ن ليكۆله ر

یان ئەفسەری لیکۆلینه‌وه یان پەلە خوارتر لە بنکە‌ی پۆلیس، دوو‌میان لە بەردەم دادوهری لیکۆلینه‌وه و تەکانی وەر‌ده‌گیری بە‌هەمان شیوه‌ی بە‌نووسین چ‌ی لە زاری تۆمە‌تبار دیتە دەر‌وه‌ ئە‌وه دە‌نووسریته‌وه، کۆ‌نووسی لێ‌پرسی‌نه‌وه پێ‌ویسته هە‌موو ئە‌و زانیاری‌بانه‌ی ئی تۆ‌مار بکریته‌ له‌ روژی وەر‌گرتنی و تە‌کان و ناو و سیفە‌تی ئە‌و کە‌سه‌ی و تە‌که وەر‌ده‌گری و ناسینی لە‌ لایەن تۆمە‌تبار و هە‌موو زانیاری‌بە‌کانی تۆمە‌تباری لێ‌ده‌نووسری، لە‌ ناوی چواری و ناسناو و روژی لە‌ دایک‌بوونی شوینی دانیشتن و کاری و لە‌ هە‌ندی ولات زانیاری تری تۆمە‌تبار دە‌نووسری بۆ‌ نمونه‌ بارود‌خی تۆمە‌تبار و لە‌ فەر‌ه‌نسا روونکرد‌نه‌وه لە‌سەر خزمە‌تی سە‌ربازی دە‌نووسریته‌.

وتە‌ی تۆمە‌تبار لە‌ لایەن دادوهری لیکۆلینه‌وه و لیکۆلەر لە‌ کۆ‌نووس دە‌نووسریته‌وه تۆمە‌تبار واژۆ‌ی یان پە‌نجە‌مۆ‌ری لە‌سەر دە‌کات و لە‌ لایەن دادوهر واژۆ‌ دە‌کری، لە‌ کاتی رازی نە‌بوونی تۆمە‌تبار بە‌ واژۆ‌نە‌کردنی و تە‌کانی لە‌ کۆ‌نووسە‌که دە‌نووسری تۆمە‌تبار رە‌تیکرد‌ه‌وه و ئە‌گەر لە‌وتە‌کانی تۆمە‌تبار دانپینان هە‌بوو، پێ‌ویسته دادوهر خۆ‌ی دانپینانە‌که بنووسیته‌وه و دوا‌ی بۆ تۆمە‌تباری دانپینە‌ری بخوینیتە‌وه، ئە‌گەر تۆمە‌تبار ویستی ئە‌وه‌ی هە‌بوو خۆ‌ی دانپینانە‌که بە‌ دە‌ست‌نووسی خۆ‌ی بنووسیته‌وه، ئە‌وا دە‌کری دادوهری رێ‌گە‌ی پێ‌دات بە‌ مە‌رجیک لە‌ بە‌ردەم ئە‌و بینووسیته‌وه و لە‌ کۆ‌نووسە‌که تیشک دە‌خ‌ریته‌ سەر ئە‌وه‌ی تۆمە‌تبار خۆ‌ی نووسویته‌ "١٣"

بە‌ندی یە‌که‌م: رێ‌سا‌کانی لێ‌پرسی‌نه‌وه‌ی تۆمە‌تبار

لێ‌پینچینه‌وه و لێ‌پرسی‌نه‌وه تە‌نیا ئە‌رکیک نییه‌ لیکۆلەر جیبە‌جیبی بکات، بە‌‌کو لێ‌زانی و هونە‌ری تاییبە‌تی پێ‌ویسته و لیکۆلەر لە‌ رووی تیۆ‌ری و کرداری‌بە‌وه تە‌واو شارە‌زا بیته‌، بۆ ئە‌وه‌ی بتوانی لێ‌پرسی‌نه‌وه‌که‌ی ئاکامی هە‌بیته‌ و نابێ‌ تە‌نیا بۆ وەر‌گرتنی دانپینان لێ‌پرسی‌نه‌وه بکات، بە‌‌کو بۆ زانین و ئاشکراکردنی هە‌موو لایە‌نه‌کانی تاوانە‌که‌یه، کۆ‌مە‌لیک رێ‌سا هە‌یه‌ لیکۆلەر لە‌ کاتی لێ‌پرسی‌نه‌وه لە‌گە‌ڵ تۆمە‌تبار پە‌یره‌ویان دە‌کات:

۱- لیئۆژینه وهی تاوانه که :

به مه بهستی دهره نجامیکی باش له لیپرسینه وه لیكۆلهر هه موو لایه نه کانی تاوانه که له هه موو رویکه وه ده خوینیته وه، له بهر ئه وهی نه بوونی زانیاری ته واو له سه ر تاوانه که لیپرسینه وه که ئاکامی باشی نابیت، به لام ئه گه ر لیكۆلهر به زانیاری و شاره زابوونی له تاوانه که ده توانی له هه موو رویکه وه گه فگوگۆ له گه ل تۆمه تبار بکات و به هۆیه وه هه موو لایه نه کانی تاوانه که ئاشکرا ده کات.

۲- لیئۆژینه وهی که سایه تی تۆمه تبار :

لیكۆلهر هه لده ستی به کو کردنه وهی زانیاری ته واو له سه ر که سایه تی و خانه وا ده و پیشینه ی تۆمه تبار و کاره کانی رابردو و شوینی ژیان به سه ر بردن و ره قنار و مامه له ی رۆژانه ی، واده کات که سایه تی تۆمه تبار به ئاسانی بخوینیته وه و تاوانه که ی چۆن و بۆچی کردو وه و ئه و هۆکارانه ی وایلی کردو وه ببیته تۆمه تبار و له سه ر ئه و بنه مایانه لیپرسینه وه که ی ئاکامی باشی ده بیت.

۳- خیرایی لیپرسینه وهی تۆمه تبار :

پیویسته لیكۆلهر له ما وهی (۲۴) بیست و چوار کاترمیر له کاتی ئاماده کردن و ده ستگیرکردنی تۆمه تبار کاری لیپرسینه وهی له گه لدا بکات، هه ر دو اکه و تنیک له رووی یاسایی ریگه پیدرا و نییه و ده بیته هۆکاری نزمبوونه وهی ئاستی هه ستکردنی تۆمه تبار به تاوانه که ی و وای لیده کات به وردی بهرنامه بۆ خو ی دابنیت و هه رکاته ی بچیته ناو بهندیخانه و لای هاوړپیکانی ده یان ریگه ی خو دزینه وه و لابرندی تاوانه که له سه ر خو ی وه رده گری، ههروه ها بۆ تۆمه تباری بی تاوان باشتره که زوو به لگه کانی خو ی بداته ده ست که ئه و تاوانه ی نه کردو وه.

۴- جوړی پرسیاره کان که ئاراسته ی تۆمه تبار ده کریت :

ئه و پرسیارانه ی ئاراسته ی تۆمه تبار ده کریت ده بیت کورت و روون و ئاشکرا بن و له شیوه ی مه ته ل هه له یان و تاقیکردنه وهی زیره کی نه بیت بۆ تۆمه تبار، ده کری لیكۆلهر له پرسیاره زور زهقی راسته و خو ی نیو روودانی تاوانه که نه بیت، به لکو

به پرسپاری سادهی وهکو چی دهکهی و ژنت هیئاوه و چهند مندالت ههیه و نهوهش بۆ ناسینی زیاتری کهسایهتی و خویندنهوهی بارودۆخی کۆمه لایهتی تۆمهتبار و ئامادهسازیهی بۆ ئاراستهکردنی پرسپاره گرنگ و سههرهکییهکان، پرسپارهکان له رووی ریکهوتتهوه یهک له دواى یهک بن نهک پرسپاری ئهمپۆی لیبکریت، پاشان بگهرييتهوه مانگیگ پيش ئیستا و پرسپارهکانی تایبته به تاوانهکه گشتی بیته، ئینجا به پرسپارکردنی وردی تاوانهکه بیته و زۆر جار بههۆی ترسهوه تۆمهتبار له کاتی پرسپار ئاراستهکردنی وهلامناداتهوه، لیکۆلهه لهم بارانه نابێ هاوسهنگی خۆی له دهست بدات، بهلکو به زیرهکی و لیزانی خۆی له لایهکی تر بۆ تۆمهتبار بیتهوه و وهلامی ئهوه پرسپارهی لیوهریگری که وهلامی نهداوتهوه و ههموو ئهوه پرسپار و وهلامانه له کۆنوووس دهنوووسریتهوه و له لایهن تۆمهتبار و لیکۆلهه وازۆ دهکریته.

بهندی دووهم: شوینی لیپرسیینهوهی تۆمهتبار

ههندی یاساناس و شارهزای بواری لیکۆلینهوه پێیان باشه لیپرسیینهوه لهگهڵ تۆمهتبار ههه له شوینی تاوانهکه بیته بههۆی ئهوهی ئهوه ترس و دلهراوکی و ئهوباره دهروونییهی که تۆمهتباری تیدایه له کاتی لیپرسیینهوهی له شوینی روودانی تاوانهکه، وای لیدهکات زووتر دان بهتاوانهکهی بنیته، بهلام زۆربهی کات بههۆی تیکچرژان و زۆری کارمندان و شارهزایان له شانۆی تاوان دهرفتهی وهرگرتنی وتهی تۆمهتبار لهوه شوینه ئهستهم دهبیته و ئهوه شوینهی لیپرسیینهوهی تیدا ئهجامدهدریته، پیوستی به ههندی ئامادهکاری و تایبتهمهندی ههیه لهوانه:

۱- ژووری لیپرسیینهوه تهنیا یهک دهرگا و پهنجهری ههبیته و هیلی نۆرمالی تهلهفۆنی تیدا نهبیته.

۲- ژووری لیپرسیینهوه پیوسته قهبارهکهی مامناوهندی بیته و هیچ تابلۆ و وینهیهکی ههلواسراوی تیدا نهبیته.

۲- كورسى تۆمه تبار نابى دەسك و راگىرى دەستى ھەبىت، پېويستە رووى تۆمه تبار لە ژوررەكە بكرىت و پشتى لە ھەرگا و پەنچەرەكە بىت.

۴- ئەگەر پېويستى كرد ھۆكارى تۆماركردنى دەنگ و وینەى قىديووى تىدا بىت.

۵- بە ھىچ جوړىك لە كاتى لېپرسىنەوہ نابى ھاتووچو لە ژوررەكە بكرىت بو ئەوہى سەرنجى تۆمە تبار رانەكيشرى و بەخوى و وتەكانى داچىتەوہ.

۶- ژوررەكە سادە بىت كەل و پەلى جوانكارى و قەنەفەى تىدا نەبىت و رووناكىيەكەى ئاساىى بىت. "۱۴"

بەندى سېيەم : ھونەرى لېپرسىنەوہى تۆمە تبار

لېپرسىنەوہى تۆمە تبار لە لايەن لېكۆلەر رىكارەكانى بەپىيى ياسا رىكخراوہ، ئەمە ئەوہ ناگەينى لېكۆلەر لە كارەكەى ھونەر بەركار نەھىنىت، بەلكو شارەزايى و لىزانى لېكۆلەر شىوازى نوئى و زىرەكانە كارەكەى سەركەوتوو دەكات، لېكۆلەر دەبى سەر و سەلىقەى زورى بو ئەو كارە ھەبىت بتوانى بارى دەروونى و ھەستى خوئى ھاوسەنگ بكات تۆمە تبار كارى تىنەكات، تۆمە تبار ھەيە بەھوى پېشىنەى زورى تاوانى شارەزايى لە شىوازى لېپرسىنەوہ دەبىت و دەزانى لېكۆلەر چى ئاراستە دەكات و بەرنامە دادەنى بو شىواندى بارى دەروونى لېكۆلەر تا لېپرسىنەوہكە بە ويستى تۆمە تبار بىت، لىرەدا لېكۆلەر دەبى بە وريايى مامەلە لەگەل ئەو تۆمە تبارانە بكات بە ھىچ شىوہىەك قسە و رەفتارى تۆمە تبار كار نەكاتە سەركەسايەتى و كارەكەى.

شىوازىكى تايبەت بو لېپرسىنەوہ نىيە بەلكو لىزانى و شارەزايى لېكۆلەر ھۆكارى سەركەوتنىيەتى لە كارەكەى و ئەزموونى لېكۆلېنەوہ ھەندى رىساي بە سوود دەخاتە ھەگبەى لېكۆلەر بو ئەوہى لېپرسىنەوہكەى سوودى ھەبىت، بو ئاشكراكردنى ھەموو نەھىنىيەكانى تاوان بەتايبەت لەو تاوانانەى ئالۆز و لە بارودۆخىكى ناديار روودەدەن و لە ھونەرەكانى لېپرسىنەوہى تۆمە تبار:

۱- وانیشانان به بوونی به لگه له دژی تۆمه تبار:

لیکۆلنه ده توانی وا له تۆمه تبار بکات دان به تاوانه که ی بنیّت، که وا نیشانبدات که به لگه ی ته وا له سه ری نه وه هه یه که تاوانه که ی نه جامبداه، به تۆمه تبار بلیّت نکۆلیکردن له تاوانه که زهره ری پیده گه ی نیّت و دانپینان به تاوانه که سوودی بو ی ده بیّت.

۲- وانیشانان به بوونی دانپینانی تۆمه تباره کان له سه ری به کتری:

لیپرسینه وهی تۆمه تبار به ته نیا ده بیّت و ناب ی لیپرسینه وه به نامادبوونی تۆمه تباره کان و شاهیده کان بیّت، لیکۆلنه وانیشانده دات که تۆمه تباره کان دانیان به تاوانه که له سه ری ناوه و نه وهش به وه ده بیّت به هه ر تۆمه تباریک ده وت ریّت هاوبه شه کانت له تاوانه که له سه ر تو و نه وانی تر بو قازانجی خو یان دانیان به تاوانه که ناوه، نه وهش ده بیّته هانده ریک تۆمه تبار هه موو تاوانه که ئاشکرا بکات، به لام پیویسته نه و جو ره شیوازه نه گه ی شته خانه ی فیلکردن و له خشته بردنی تۆمه تبار، له بهر نه وه نه و کاته ده بیّته پیچه وانه ی یاسا، چونکه یاسا واده و فیلی له لیپرسینه وه قه ده غه کردوه.

۳- وروژاندنی سوژی تۆمه تبار:

تۆمه تبار به هو ی هه سته کردنی به ناره حه تی دهروونی له ئاکامی نه جامدانی تاوانه که ی هه ست به بو شایه ی رو حی و سوژی ده کات و حه ز ده کات یه کیک نه و بو شایه ی بو پر بکاته وه، له و باره دهروونیه نا له باره ی رزگار بکات، لیکۆلنه ده توانی کار له سه ر نه م باره ناهه مواره دهروونیه ی تۆمه تبار بکات و هه ست و سوژی بروژی نی وای لیبکات دان به تاوانه که ی بنیّت.

۴- چوونه پال تۆمه تبار و وه ستانه وه له دژی:

نه و کاره به دوو لیکۆلنه ده کریّت یه کیان پرسیاره کانی به ئاسایه لیده کات و یه کیکی تر به نه رمی، به ویتر ده لی تۆمه تبار هه موو لایه نه کانی تاوانه که ئاشکرا ده کات و ناوه شوینی لیپرسینه وهی هه ردوو لیکۆلنه ده گو ردریّت

هه‌ره‌یه‌که‌یان به‌و شیوازە‌ی له‌سه‌ر ریککه‌وتن پرسیار ئاراسته‌ی تۆمه‌تبار ده‌کات و زۆر جار ئە‌و شیوازە‌ و ده‌کات تۆمه‌تبار دان به‌ تاوانه‌که‌ی بنیّت.

۵- بیهیزکردنی باری مه‌عنه‌وی تۆمه‌تبار:

لیکۆلەر له‌م شیوازە‌ و له‌ تۆمه‌تبار ده‌کات باری ده‌روونی و مه‌عنه‌وی تۆمه‌تبار بیهیز بیّت و زۆر جار تۆمه‌تبار وه‌لامی پرسیار ناداته‌وه‌، ئە‌وه‌ش مافی خۆیه‌تی لیکۆلەر ناتوانی زۆری لیبکات بۆ وه‌لامدانه‌وه‌ی پرسیاره‌کانی، به‌لام ئە‌و کاته‌ی وه‌لام ناداته‌وه‌ به‌ قسه‌ی به‌ینی و باسی رووداو و تاوانه‌که‌ بکات له‌و کاته‌ لیکۆلەر له‌ نیو بیری خۆی ئە‌و پرسیارانه‌ له‌ گیرانه‌وه‌کانی تۆمه‌تبار ده‌ربه‌ینیّت و پاشان بجیته‌ ئە‌و قوناغە‌ی پرسیاره‌ ئاماده‌کراوه‌کانی لیبکات و ورده‌ ورده‌ له‌ دانپینان نزیک‌ی بکاته‌وه‌.

۶- ده‌ستپیکردن به‌ لیپرسینه‌وه‌ له‌ تاوانی بچوک بۆ‌گه‌وره‌:

تۆمه‌تبار هه‌ول ده‌دات رۆلی له‌ تاوان که‌مبکاته‌وه‌ و بیکاته‌ رۆلیکی لاوه‌کی رۆلی سه‌ره‌کی له‌ ئە‌نجامدانی تاوانه‌که‌ له‌سه‌ر خۆی دوور ده‌خاته‌وه‌، هه‌ندی جار تاوانی بچوک و اتا له‌ روی سزایه‌وه‌ سزای که‌میّت به‌وه‌ ده‌ستپیده‌کات بۆ ئە‌وه‌ی سه‌رنجی لیکۆلەر رابکیشی بۆ ئە‌و تاوانانه‌ و سه‌رنجی له‌ تاوانه‌ گه‌وره‌که‌ دووربخاته‌وه‌، لی‌ره‌دا لیکۆلەر نابێ ئە‌و تاوانانه‌ فه‌رامۆش بکات، به‌لکو گه‌فتوگۆی له‌سه‌ر ئە‌وانه‌ی پێشوو له‌گه‌ل بکات و ئینجا ورده‌ ورده‌ بیه‌ینیته‌ سه‌ر تاوانه‌کانی تر، به‌مه‌ش تۆمه‌تبار دان به‌ هه‌موو ئە‌و تاوانانه‌ ده‌نیّت که‌ ئە‌نجامیداوه‌. "۱۵"

به‌شی شه‌شه‌م: دانپینانی تۆمه‌تبار

مه‌به‌ست له دانپینانی تۆمه‌تبار دانپینایه‌تی له‌سه‌ر خۆی که تاوانه‌که‌ی ئەنجامداوه، هه‌موو تاوانه‌که‌ی یان هه‌ندیکی به‌هۆی به‌شداریکردنی له ئەنجامدانی تاوانه‌که، ئەو دانپینانه‌ی به‌شیوه‌ی نووسین و زاره‌کی ده‌بیّت، دانپینانی نووسراو له به‌رده‌م دادگا خۆی ده‌ینوسیته‌وه و واژۆی له سه‌ر ده‌کات، دانپینانی زاره‌کی ئەو وتانه‌ی په‌یوه‌نیدار به تاوانه‌که‌یه تۆمه‌تبار له به‌رده‌م لیکۆلهر دانی پیداده‌نیّت و دوای نووسینه‌وه‌ی بۆ ده‌خویندریته‌وه و له‌سه‌ری واژۆ یان په‌نجه‌مۆر ده‌کات.

مه‌رجه‌کانی دانپینانی تۆمه‌تبار به تاوانه‌که‌ی:

۱- دانپینانی تۆمه‌تبار ده‌بیّ له به‌رده‌م دادوه‌ری لیکۆلینه‌وه و دادگا بیّت، دانپینانی تۆمه‌تبار له به‌رده‌م لیکۆلهر وه‌رناگیری ئەگه‌ر ده‌رفه‌ت و کاتی هه‌بوو بیگه‌یه‌نیته به‌رده‌م دادوه‌ری لیکۆلینه‌وه له دادگا.

۲- له کاتی دانپینان تۆمه‌تبار ده‌بیّت له باری هۆشدار و ئیراده‌ی خۆی بیّت.

۳- دانپینانی تۆمه‌تبار ده‌بیّ به‌ویست و ئاره‌زووی خۆی بیّت، هه‌یج ریگه‌یه‌کی ناره‌وایی نه‌گیرایه‌ته به‌ر له خراپی مامه‌له و لی‌دان و ترساندن و زۆرلیکردن و په‌یمان‌دان و به‌رکاره‌ینانی ماده‌ی هۆشبه‌ر بۆ وه‌رگرتنی دانپینانه‌که.

۴- دانپینانی تۆمه‌تبار ده‌بیّ روون و دیار بیّت، له‌گه‌ل بارودۆخی روودانی تاوانه‌که‌ی به‌کبگریته‌وه.

۵- دانپینانی تۆمه‌تبار له تهمه‌نی ته‌واوی به‌رپرسیاریه‌تی تاوانکاری بیّت که (۱۱) سالی ته‌واو کردبێ، له‌به‌ر ئەوه‌ی تۆمه‌تبار ده‌بیّ درک به‌وه بکات دانپینانه‌که له‌سه‌ر تاوانیکه و به‌پێی یاسا سزا ده‌دریّت "۱۶"

له‌ کۆنه‌وه و تویانه (دانپینان گه‌وره‌ی به‌لگه‌کانه) ئەو کاته هه‌موو ریگه‌یه‌کی ئازاردان و لی‌دان ده‌گیرا به‌ر بۆ وه‌رگرتنی دانپینانی تۆمه‌تبار، به‌لام له سه‌رده‌می ئەم‌پرو ئەو شیوازه به‌ده‌ر له یاسا و مافی مروّفه و نه‌ماوه، به‌لکو ته‌نیا به ریگه‌ی

لیپرسینه وه و ناراسته کردنی به لگه کانی تاوان دانپینان و دردهگری و تومه تبار به ویست و نارهنووی دان به تاوانه کهی دهنیت، و هرگرتنی دانپینان و وهرنه گرتنی وه کو به لگه بو پیودانگ و خه ملاندنی دادگا ده میینتته وه، دادگا له تهن دوستی دانپینانه که ده کولیتته وه له بهر نه وهی تومه تبار ههیه به هوی په یوه ندی له گهل نه جامدهری تاوانه که، بو نمونه تومه تباری سهره کی باوکیه تی یان برایه تی یان که سیکی نزیکه لی، بو نه وهی تاوانه که له و دور بخاته وه ده لی من کردوومه. یاسادانه ریگه ی به دادگا داوه بو دهر کردنی پریاری به تهنیا بهر کاره یینانی دانپینانه که له دوا ی نه وهی له دانپینانی تومه تبار دلنیا ده بی، نه وهش بو دادگا ده میینتته وه و ده توانی له گهل دانپینانه که و ته ی شاهیده کان وهر بگریت و ده توانی دانپینانه که وهر بگریت، به لام ناتوانی ریکاری دادگاییکردنه که رابگریت .

دانپینان له بهردهم دادگا ده بیته دانپینانیکی دادگه ریپانه ده بی دور بیته له فشار و زور لی کردن، دلنیا بوون لی بو دادگا ده گه ریته وه له دوا ی نه وهی له گهل بارودوخ و چو نیه تی روودانی تاوانه که له هه موو بواریک له رووی قسه کردن و کرداری تاوانه که یه کده گرنه وه، دادگا ده توانی دانپینانی تومه تبار وهر بگریت، که له بهردهم دادگایه کی تر وهر گریا بیته له هه مان داوا، بو نمونه داوا یه که له دادگای که تن رهوانه ی دادگای تاوان دهر گریت له و کاته تومه تبار له بهردهم دادگای که تن دانپینانی ههیه، لی ره دا دادگای تاوان به و دانپینانه ودرده گریت، دانپینان له بهردهم دادوهر تهنیا به لگه یه که و ده توانی وهر بگری و به پیچه وانه شه وه و اتا ده توانی به شیک له دانپینانه که وهر بگری و هه ندیکی لیوهر نه گریت که ناگاته باوهر و دلنیا بوونی دادگا، و اتا ده توانی دانپینان بهش بهش بکات به لام نه و کاره ناتوانی بکات نه گهر دانپینانه که تهنیا به لگه بیته. "۱۷"

به ندی یه که م: لیخوشبوون خستنه بهردهم تومه تبار

به پیی ماده ی (۱۲۹) یاسای بنه ماکانی دادگاییکردنی سزایی ژماره (۲۳) ی سالی ۱۹۷۱ و هه موار کردنه کانی، دهر گری لیخوشبوون بخریته بهردهم ههر تومه تباریک له تاوان بو به دهسته یینانی شاهیدی تومه تبار له سه ر تومه تباره کانی

تری تاوانهکه، ئەو لیخۆشبوونەش له لایەن دادوەری لیکۆلینهوه دەخریته بەردەم تۆمەتبار، دواي ئەوهی رەزاهەندی دادگای تاوان پێوەردەگیریت، لەگەڵ نووسینی ھۆکارەکی لە کۆنووسەکی و لیڕەدا رۆلی تۆمەتبار دەگۆڕی بۆ شاھید دژی ئەو کەسانە بەشدارییان کردوو لە ئەنجامدانی کرداری تاوانەکی، دواي ئەوهی تۆمەتبار بە خستنەرووی لیخۆشبوونەکی رازی دەبیت پێویستە ھەموو بەیان و زانیارییەکان بە تەواوی لەسەر تاوانەکی بەداتە دادگا و دەبی راست و دروست بن و کەموکۆپی تێدا نەبیت، تۆمەتبار ھەر بەو سیفەتە تۆمەتبارییە دەمیئیتەوه سەرەپای وەرگرتنی شاھیدیەکی لەسەر ھاوبەشەکانی لە تاوانەکی و دادگای تاوان تەماشای ھەمووی دەکات لە کاتی تەندروستی شاھیدیەکی و ئەو بەیانانە لە لایەن تۆمەتبارەوه دراو، ئەوا بپاری راگراتنی ریکاری یاسایی تەنیا لە دژی ئەو تۆمەتبارەوی بەلیخۆشبوونەکی رازیبوو و شاھیدی لەسەر تۆمەتبارەکانی بە ھەموو وردەکارییەکانەوه داو و ئازاد دەکری، بەلام ئەگەر بۆ دادگای لیکۆلینەوه روون بیتەوه شاھیدیەکی تۆمەتبار کەموکۆپی ھەبە، ئەوا لیخۆشبوونەکی ھەلدەو شینیتەوه و ئەو وتانە داویەتی ھەمووی لەسەری دەبیت بەلگە، لە ماددە (۱۲۵) ی یاسای بنەماکانی دادگایەکانی سزایی عێراقی بەرکارد، ھاتوو شاھیدی تۆمەتبار لەسەر تۆمەتبارەکانی تر دەنوسریتەوه و ئەو داوایە جیادەکریتەوه و سەرەخۆ ریکاری یاسایی تێدا دەکریت. "۱۸"

بەندی دووھم: نکۆلیکردنی تۆمەتبار

ئەو تاوانە تۆمەتبار ئەنجامیدەدات یان ئەو تاوانی پێدادەنیت و ھەموو لایەنەکانی تاوانەکی بۆ دادگا ئاشکرا دەکات، یان ئەو تاوانی نکۆلی لە تاوانەکی دەکات و دەلی من ئەنجام نەداو، بە شیوازی جۆراوجۆر ھەولی لابردنی گومانەکانی سەری دەدات، لەو کاتە تۆمەتبار دان بە تاوانەکی دەنیت ریکارە یاساییەکی ئاسایی دەپرات، دادگا ئەو ھەندە ماندوو نابیت تەنیا لە تەندروستی دانپینانەکی دەکۆلیتەوه، بەلام ئەگەر تۆمەتبار نکۆلی لە تاوانەکی کرد ئەو دەکەوینە بەردەم باری نکۆلیکردنەکی بەم شیوہیە:

١- بى به لگه تۆمه تبار نكۆلى دهكات:

لهم باره ليكۆلهر له تۆمه تبار دهپرسى كاتى روودانى تاوانه كه له كوى بووه و چ به لگه ههيه بۆ نكۆلى كردنه كهى و ليهدا ههندى جار به ديار دهكهوى كه تۆمه تبار نه وهى دهيلى ته نيا بانگه شهيه و به لگه له سهر نه وه نيبه كه تاوانه كهى نه جامنه داوه، نه به لگانى بۆ دههينريته وه كه تاوانه كهى نه جامداوه و ته نانه ت نه گهر پيويست بوو كردارى رووبه روو بوونه وه له گه ل شاهيده كانى سه لماندن بكات بۆ زياتر روون بوونه وهى لايه نه كانى تاوانه كه.

٢- به به لگه تۆمه تبار نكۆلى له تاوانه كه دهكات:

لهم باره دا تۆمه تبار ته نيا به بانگه شه نكۆلى له تاوانه كه ناكات، به لكو به لگه دههينريته وه و بۆ دادگاي روونده كاته وه كه تاوانه كهى نه كردوه، ليهدا ده بى به لگه كان وه ربگيرى و گووى له شاهيده كانى به رگرى ره تكدنه وهى تاوانه كه له سهر تۆمه تبار بگيرى، ليكۆلهر پيويسته زۆر به وردى مامه له له گه ل نه وه به لگانه بكات له وه دلنيا بيت كه تۆمه تبار نه كه وتۆته نيو هه له و نه وانى دهيلى به به لگه ده توانى له سهر خوى لايان ببات. "١٩".

"١" علم التحقيق الجنائي الحديث، بين النظريات و التطبيق تاليف: الدكتور عبدالستار الجميلي و محمد عزيز طبعة الاولى ١٩٧٧ (صفحه ٣٢٥)

"٢" علم النفس الجنائي، كامل احمد ثابت - الطبعة الاولى القاهرة ١٩٧٦ (صفحه ١٠٣-١٠٧)

"٣" قانون اصول المحاكمات الجزائية رقم ٢٣ لسنة ١٩٧١ وتعديلاته مادده (٤٨)

"٤" موسوعة مصطلحات القانون الجنائي - الدكتور سعد ابراهيم الاعظمي - الجزء الثاني بغداد ٢٠٠٢ صفحه (٢١٩)

"٥" شرح قانون اصول المحاكمات الجزائية الجديدة، عباس الحسيني بغداد ١٩٧١

"٦" موسوعة مصطلحات القانون الجنائي - الدكتور سعد ابراهيم الاعظمي، الجزء الثاني بغداد ٢٠٠٢ صفحه (٢٢١)

"٧" اصول التحقيق الاجرامى، تاليف الدكتور سلطان الشاوي - طبعة بغداد ١٩٨١ (صفحه ١٠٠)

- "٨" المرشد العلمي للمحقق، اعداد عميد الشرطة الحقوقي فخري عبدالحسن علي (صفحه ١١٣-١١٤).
- "٩" اصول التحقيق الاجرامى، تأليف الدكتور سلطان الشاوي- طبعة بغداد ١٩٨١ (صفحه ١٠٧-١١١) .
- "١٠" موسوعة مصطلحات القانون الجنائي، الدكتور سعد ابراهيم الاعظمي الجزء الثاني بغداد ٢٠٠٢ صفحه (٢٢٧-٢٢٨).
- "١١" اصول المحاكمات الجزائية، الاستاذ عبدالامير العكلي والدكتور سليم ابراهيم حربة ٢٠٠٩ بغداد - (صفحه ١٢٥) .
- "١٢" المرشد العلمي للمحقق، اعداد عميد الشرطة الحقوقي فخري عبدالحسن علي .
- "١٣" موسوعة مصطلحات القانون الجنائي الدكتور سعد ابراهيم الاعظمي الجزء الثاني بغداد ٢٠٠٢ صفحه (٢٥٧) .
- "١٤" المرشد العلمي للمحقق، اعداد عميد الشرطة الحقوقي فخري عبدالحسن علي (صفحه ١٢٣-١٢٧)
- "١٥" احمد فؤاد عبدالمجيد - التحقيق الجنائي العملي (صفحه ٢٩٧)
- "١٦" اعتراف المتهم ، سامى صادق الملا - دار النهضة العربية -صفحه (٦)
- "١٧" موسوعة مصطلحات القانون الجنائي الدكتور سعد ابراهيم الاعظمي الجزء الثاني بغداد ٢٠٠٢ صفحه (٢٦١-٢٦٦) .
- "١٨" قانون اصول المحاكمات الجزائية رقم ٢٣ لسنة ١٩٧١ وتعديلاته مادده (١٢٩).
- "١٩" اصول التحقيق الاجرامى تأليف الدكتور سلطان الشاوي طبعة بغداد ١٩٨١ (صفحه ١٦٥)
(و علم التحقيق الجنائي الحديث ، بين النظريات والتطبيق تأليف: الدكتور عبدالستار الجميلي
و محمد عزيز طبعة الاولى ١٩٧٧ (صفحه ٢١٢)

فەسلى پىنچەم:

رېگەكانى كۆكردنەۋەي بەلگەي تاۋان

بەشى يەكەم: پشكىنى شانوۋى تاۋان

بەشى دوۋەم: ھەلگرتنەۋەي بەلگەكان

بەشى سېيەم: نۆرىنى بەرېنمايى

بەشى چۈارەم: مەرچە بابەتېيەكانى نۆرىنى بەرېنمايى

بەشى پىنچەم: كىردارى ناسىنەۋە

بەشى شەشەم: كىردارى روۋبەروۋبوۋنەۋە

بەشى ھەۋتەم: ناسىنەۋە بەھۋى سەگى پۆلىسى

بەشى ھەشتەم: پشكىن

به شى به كه م: پشكيني شانوى تاوان

چوون بۇ شانوى تاوان به كيكه له هوكاره كاني كۆكردنه وهى به لگه ي تاوان ليكۆلهر له دواى روودانى تاوانه كه به ماوه به كي كه م و به خيىرايى ده چيته شويني رووداو بۇ كۆكردنه وهى به لگه كان، كۆمه ليك ريكارى ياساييه له لايهن ليكۆلهر له شانوى تاوان نه نجامده دريىت بۇ پاراستنى شويني روودانى تاوانه كه و زانيني هه موو لايه نه كاني شوينه كه و تۆمه تبار و تاوانليكارا، راقه كردن و خستنه پرووى وردى شوينه كه و هه لگرتنه وهى هه موو به لگه كاني ماددى و چه سپاندى سه رچاوه ي به لگه كاني ماددى و مه عنه وي و ريكخستنى هيلكارى شويني رووداو، پشكيني شويني رووداو له لايهن دادوه رى ليكۆلئنه وه يان ليكۆلهر نه نجامده درى و ده كرى داواكاراى گشتيى ئاماده بيىت و له گه ل شاره زايانى به لگه ي تاوان.

به كيك له خاله هه ره سه ره كييه كاني سه ره كه وتنى كارى پشكيني شانوى تاوان خيىرا گه يشتنى ليكۆلهر و هاوكاره كانيه تى به شوينه كه، بۇ ليپرسينه وهى هه والدر و دادخواز و شاهيد و پاراستنى هه موو شوينه واره كاني تاوان و پيوسته ليكۆلهر لئنه گه رى هيج كه سيك ده ستكارى شوينه وارى به لگه كان بكات و نابى ليىگه رى نه وانه ي راسته خو په يوه ندييان به تاوانه كه هه به شوينه كه به جيبه يان تا وته كانيان و ده گيريت، له بهر نه وهى له وانه به زانياريان لابيىت كه زور سوودى بۇ ليكۆلهر هه بيىت بۇ ئاشكرا بوونى هه موو لايه نه كاني تاوانه كه و دوزينه وهى تۆمه تباران. په يوه نديكردن و ئامادبوونى شاره زايانى بواره كاني به لگه ي تاوان و پسپوڤى هونه رى و ويىنه گرى تاوانكارى بۇ شانوى تاوان پيوسته بۇ وهرگرتنى ريكارى هه لگرتنه وه و ره وانه كرنى به لگه كان بۇ پشكيني و شيكردنه و هيان به پيى ريگه ي هونه رى و زانستى به هوى ئاميره كاني به لگه ي تاوان كه زور كاريگه ر ده بيىت بۇ ئاشكرا بوونى بارودوخ و راستى روودانى تاوانه كه و زانيني هوكار و چۆنيه تى روودانى تاوانه كه و كه له كوى روويداوه و كاتى روودانه كه ي كه ي بووه و تۆمه تبار به هوكار و پالنه رى چى تاوانه كه ي

ئەنجامداوه؟ بۆ زانینی نیهت و کەسایهتی و سیفەت و کار و دۆزینەوه و دەستگیرکردنی تۆمەتبار. هیلکاری شوینی رووداو بۆ دیاریکردنی جیگەیی روودانی تاوانەکەیه بە خستنه‌رووی شوینه‌کە بە هەموو لایەنەکانیەوه بۆ دیاریکردنی سروشتی شوینه‌کە کە راستەخۆ پەيوەندی بە سروشتی تاوانەکەوه هەیه، دەکری دادگا بۆ شوینی رووداو بۆ خۆی یان لەسەر داواکاری یه‌کێک له لایەنەکانی داوا بچیتە شانۆی تاوان، ئەمەش بە چوونی تەواوی دادگا بۆ پشکنینی شوینی رووداو بە ئامادەبوونی تۆمەتبار و داواکار یان بریکاری یاساییان بۆ بە دیهینانی دادپەرەری، پشکنینی شوینی رووداو له قۆناغی لیکۆلینه‌وه‌ی یه‌کەم و سەرەتایی گرنگی تایبەتی خۆی هەیه، بەلام له هەندی باردا پشکنینی شوینی رووداو له لایەن لیژنە‌ی دادگا بۆ قۆناغی دادگاییکردن گرنگی خۆی هەیه. ئەمەش بۆ دروستبوونی مەزنده‌ی دادگا و ئەو بەلگانە‌ی دەپشکیندری بۆ دادگا دەسەلمینی بە‌روودانی تاوانەکە و بۆ لیکۆلینه‌وه و خەم‌لاندنی بەلگەکانی ماددی و مەعنە‌وی گە‌یشتنی دادگا بە بریاری خۆی لەسەر تاوانەکە"۱".

(شانۆی تاوان)

به‌ندی یه‌که‌م: پیناسه‌ی شانۆی تاوان

له‌ژێر رۆشنای شیکردنه‌وه‌ی سه‌ره‌وه ده‌توانین بیژین پشکنینی شوینی تاوان (کۆمه‌لیک ریکاری یاسایی لیکۆله‌ره له شانۆی تاوان بۆ ده‌ستبه‌سه‌رداگرتن و پاراستنی شوینی روودانی تاوانه‌که، بۆ خستنه‌ رووی شوینه‌که ده‌وی تاوانه‌که و باری تاوانلیکراو و تۆمه‌تبار به‌شیوه‌یه‌کی ورد و پاراستنی شوینه‌واره‌کانی تاوان و هه‌لگرتنه‌وه‌ی به‌لگه‌کانی ماددی و چه‌سپاندنی به‌لگه‌کانی مه‌عنه‌وی و ریکخستنی هیڵکاری شوینه‌که) "۲" له‌به‌ر ئه‌وه پشکنین پێشاندانی ئه‌و شوینه‌یه که تاوانی تێدا ئه‌نجامدراوه و له‌گه‌ڵ شیکردنه‌وه‌ی باری تاوانلیکراو له‌گه‌ڵ تۆمه‌تبار ئه‌گه‌ر ده‌ستگیرکراوو، وه خستنه‌پرووی هه‌موو ئه‌و بارانه به‌ شیوه‌یه‌کی فراوان و ورد له‌ کۆنووسی پشکنینی شانۆی ده‌خریته‌ روو.

به‌ندی دووهم: گرنگی پشکنینی شوینی تاوان

پشکنینی شانۆی تاوان به‌ گرنگترین ریکاری لیکۆلینه‌وه‌ی تاوانکاری هه‌ژمار ده‌کریت و ده‌که‌ویته‌ ریزبه‌ندی یه‌که‌می ئه‌و ریکارانه، به‌هۆی ئه‌وه‌ی باری روودانی تاوانه‌که به‌ هه‌موو لایه‌نه‌کانییه‌وه شیده‌کاته‌وه به‌ شیوه‌یه‌کی ورد و راسته‌قینه‌ شانۆی تاوان به‌رچاو روونی ده‌داته لیکۆله‌ر له‌ بوون و روودانی تاوان، یان روونه‌دانی و چۆنیه‌تی ئه‌نجامدانی تاوانه‌که له‌ لایه‌ن تۆمه‌تبار یان چه‌ند تۆمه‌تباریک له‌ ریکه‌ی شوینه‌واره‌ی به‌لگه‌کانی ماددی و مه‌عنه‌وی و شیکردنه‌وه‌ی زانینی باری تاوانلیکراو و تۆمه‌تبارن به‌مه‌ش وینایه‌کی ته‌واو له‌سه‌ر تاوانه‌که هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه تا کۆتایی لای لیکۆله‌ر دروست ده‌کات، لیکۆله‌ر به‌هۆی هه‌موو ئه‌وانه‌ی له‌ شانۆی تاوان ده‌ستیده‌که‌ویت ئاسانکاری و یارمه‌تیده‌ری سه‌ره‌کی ده‌بیته‌ له‌ ئاشکراکردنی تۆمه‌تباران و راقه‌کردنی تاوانه‌که به‌ شیوه‌یه‌کی زۆر چاک تاوه‌کو بزانری ئه‌و تاوانه بۆ ئه‌نجامدراوه و له‌ ریکه‌ی ئه‌مه‌وه ده‌زانری کێ ئه‌نجامیدوه و پالنه‌ره‌کان چین بۆ روودانی تاوانه‌که.

لیکۆله‌ر به‌هۆی گرنگی و سوود وه‌رگرتنی له‌ شانۆی تاوان تا کاره‌که‌ی سه‌رکه‌وتوو بیته‌ و بتوانی له‌ ئه‌نجامی لیکۆلینه‌وه‌ی تاوانه‌که ئاشکرا بکات،

پيويسته زۆر به وردی مامه‌له له‌گه‌ل شوینی روودانی تاوانه‌که بکات، هه‌ول دهدات هيچ شتيك به‌سه‌ريدا تينه‌په‌ريت و شوينه‌که به ته‌واوی ده‌خاته ژير کاره‌کانی و بیری هه‌موو ئه‌و به‌لگه و شوينه‌وارانه‌ی ده‌ستی ده‌که‌ويت ده‌يانپاريزی و کاریان له‌سه‌ر ده‌کات نه‌وه‌ک گرنگی به هه‌نديکیان بدات و هه‌نديک فه‌رمۆش بکات، به‌لکو ئه‌و شتانه‌ی ده‌ستیده‌که‌ويت هه‌مووی ته‌واوکه‌ری يه‌که‌تر بۆ يارمه‌تيدانیان له ناشکرکردنی تۆمه‌تباره‌که و دووبار له‌م پرسه‌ دیته کایه‌وه يان ئه‌وه‌تا تۆمه‌تبار هه‌لاتوووه و ديار نييه يان ئه‌وه‌تا له شوینی رووداو ده‌ستگیر ده‌کريت، ئه‌م ده‌ستگیرکردنه‌ی تۆمه‌تبار مانای کو‌تایی هاتن به کاری ليکۆله‌ره نييه، به‌لکو له‌گه‌ل ئارمانجی ده‌ستگیرکردنی تۆمه‌تبار، چۆنيه‌تی روودان و هۆکاری تاوانه‌که و به‌شداربوونی تاوانه‌که، به ته‌نیا تاوانه‌که ئه‌نجامدراوه يان چه‌ند تۆمه‌تباريکن و پاراستن و هه‌لگرته‌وه‌ی هه‌موو به‌لگه‌کانی تاوان و فه‌رمۆش نه‌کردنیان، وه‌لامی هه‌موو ئه‌و پرسيارانه‌ی ليکۆله‌ر ده‌داته‌وه، له هه‌موو بواره‌کان ليکۆله‌ر پيويسته ريکاره‌کانی ليکۆلینه‌وه‌ی يه‌که‌مین و سه‌ره‌تایی به‌ريک و پيکی ئه‌نجامدات، ئه‌وه جگه له‌وه‌ی کاریه‌تی به‌لام بۆ ناشکرابوونی هه‌موو لایه‌نه‌کانی تاوان پيويسته ئه‌و کارانه‌ی له سه‌ريه‌تی و پيويسته که به‌پيی ياسا بۆ دياریکراوه يه‌که له‌دوای يه‌که وه‌ک زنجيره‌ی به يه‌که‌به‌ستراو ئه‌نجاميان بدات. "۳"

به‌ندی سيبه‌م: ئارمانجی پشکينی شانۆی تاوان

کو‌مه‌ليک ئامانج و هۆکار هه‌يه له بیری ليکۆله‌ر له پشت پشکينی شوینی تاوانه‌وه‌ن، مه‌به‌ستيه‌تی کو‌مه‌ليک ره‌هه‌ند له‌ئه‌نجامدانی کاری ليکۆلینه‌وه‌که‌ی به ده‌ست به‌يني‌ت، تاوه‌کو بتوانی شروقه‌يه‌کی راست و دروستی تاوانه‌که بکات له ريگه‌ی هه‌لگرته‌وه‌ی به‌لگه‌کانی تاوان ئه‌وه‌ش له دوو ره‌هه‌نده‌وه راقه ده‌کريت.

يه كه م- هۆكاره كانى پشكىن سەبارەت بە تاوانه كه وه :

۱- بوونى تاوان :

پشكىنى شويى تاوان ئەوه روونده كاته وه كه كردارىكى تاوانكارى هۆكارى تاوانىكى ليكه وتۆته وه له سەر تاوانليكر او چ له گيانى يان سامانى بيت، بۆنمونه ليكۆلەر له شانوى تاوان تەرمى كوژراويك دەبينى.

۲- چۆنیه تی روودانى تاوانه كه :

ليكۆلەر له شويى تاوان شويى وهارى شكاندى دەرگا يان په نجه ره دەبينى له گەل ئەو ناميرانهى بۆ شكاندى بهركار هاتوون له گەل بوونى قهوانى فيشهكى چهك، لي ره دا بۆ ليكۆلەر روون دەبيته وه كه تۆمه تبار چۆن هاتۆته ژور وه بۆ ئەنجامدانى تاوانه كهى بوونى قهوانى فيشهك يان هەندى جار چه قۆى به خويى تۆمه تبار به لگهى ئەوه ن كه به چهك يان چه قۆ تۆمه تبار كوژراوه.

۳- شويى روودانى تاوان :

ليكۆلەر دەبى له ديارى كردنى ئەو شويى تاوانه كهى لى ئەنجام دراوه ورد بيت و ژيرانه شويى كه ديارى بكات، له وانیه تۆمه تبار بۆ دوورخستنه وهى تاوانه كه له خوى، لاشهى تاوان بگوازىته وه شويى تى تر، بۆ نمونه بوونى تەرمى كوژراويك له خانوويهك و خويىكى زۆر له دەورووبەرى كوژراوه كه ئەوه دهگهيهنى كه تۆمه تبار تاوانليكر او لهم خانووه كوشتوو، به لām بوونى تەرمى كوژراو به گولله يان چه قۆ و هيچ خويىكى لهو خانووه و له نزيك كوژراو به دينه كريت و نه دۆزىته وه، ئەوه دهگهيهنى تۆمه تبار تۆمه تبارى له شويى كوشتوو و گواستوييه تيبه وه ئەو شويى.

۴- كاتى روودانى تاوان :

گوپىنى رهنگى پيستی تاوانليكر او ئەگەر كوژرا بيت، بۆ ليكۆلەر روونده بيته وه كه ماويهك به سەر تاوانه كه رويشتوو، به لām ليكۆلەر به مه زندهى خوى نابى كاته كه ديارى بكات، به لكو دەبى پزىشكى دادوهى كاته كه ديارى بكات ئەوان به راسته قينهى كاتى به سەرچوونى تاوانه كه ديارى دهكەن.

۵- ئامیڤری ئه نجامدانی تاوان:

بوون و دۆزینه‌وه‌ی ئامیڤری بهرکارهاتوو له ئه نجامدانی تاوانه‌که و دۆزینه‌وه‌ی له شانۆی تاوان، بۆ نمونه بوونی تهرمی کوژراویک به‌سه‌ر بپراوی له‌ته‌کیه‌وه چه‌قۆیه‌کی به‌خوین ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی تۆمه‌تبار به‌چۆ سه‌ری تاوانلیکراوی بپریوه.

۶- هۆکاری تاوان:

تۆمه‌تبار پالنه‌ری دیاریکراوی هه‌یه بۆ ئه نجامدانی تاوانه‌که‌ی، ئینجا بۆ دزیکردن بی‌ت یان کوشتن به هۆکاری تۆله‌سه‌ندنه‌وه و به هه‌ر هۆکاریکی کۆمه‌لایه‌تی بی‌ت، لیکۆله‌ر له کاتی لیکۆلینه‌وه‌ی به تاییه‌ت له پشکنینی شانۆی تاوان بۆی روون ده‌بیته‌وه هۆکاری ئه نجامدانی تاوانه‌که چیه‌یه. بۆ نمونه بوونی تهرمیکی کوژراو له‌سه‌ر سیسه‌م په‌رش و بلا‌وبوونی که‌ره‌سته‌کانی نیو ژوره‌که و شکاندنی ده‌رگای که‌نتۆر و بلا‌وه پیکردنی جلو‌به‌رگه‌کان، ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی هۆکاری کوشتنه‌که بۆ دزیکردن بووه، به‌لام ئه‌گه‌ر ژوره‌که و که‌نتۆره‌که هه‌ر وه‌کو خۆی بی‌ت ته‌نیا تهرمی کوژراوه‌که له‌م ژوره‌که بدۆزریته‌وه، ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی ئه‌و تاوانه کوشتنه به هۆکاری کۆمه‌لایه‌تی یان سیاسی یان هه‌ر هۆکاریکی تر.

۷- هاتنه ژوره‌وه و چوونه ده‌ره‌وه‌ی تۆمه‌تبار:

له ریگه‌ی جینیشانی پی و په‌نجه‌مۆر و شکانی ده‌رگا و په‌نجه‌ره شوینی هاتنه ژوره‌وه و چوونه ده‌ره‌وه‌ی تۆمه‌تبار ده‌ستنیشان ده‌کریت، دیاریکردنی ئه‌و شوینه زۆر گرنگه له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ده‌توانری پله‌ی نزیکه تۆمه‌تبار به‌و شوینه دیاریبکریت، ئه‌گه‌ر ده‌رگا و په‌نجه‌ره نه‌شکابن و تۆمه‌تبار به‌ کلیل ده‌رگای کردبیته‌وه و هاتبیته ئه‌و شوینه مانای ئه‌وه‌یه یان ئه‌وه‌تا کلیل جۆراوجۆری پیبووه، یان ئه‌وه‌تا نزیکه له‌و ماله و توانیویه‌تی کلیله‌که به‌ده‌ست به‌یئیت و له‌سه‌ری کۆپی بکات.

دووهم: هۆکارهکانی پشکنین سه بارهت به تۆمهتبارهوه:

۱- کهسایهتی تۆمهتبار:

تاوان له لایهن تۆمهتباریك یان زیاتر ئهجامدهدریّت لهسهر تاوانلیکراو یان تاوانلیکراوان بوونی پهنجهمۆر و جینیشانهی پی، بهلگهی کهسایهتی تۆمهتبارن و لهشوینی تاوان و پشکنینی مۆرکی کهسایهتی تۆمهتبار له ریگهی بهلگهکانهوه به دیار دهکهویت.

۲- سیفهتهکانی تۆمهتبار:

له شوینی تاوان به شوینهوارهکانی تاوانهوه دهتوانی خویندنهوهی نهريت و سیفهتهکانی تۆمهتباری پی دیاریبکریّت، بۆ نمونه بوونی جگهرهی فریدراو له شوینی تاوان ئهوه دهگهیهنی تۆمهتبار جگهره کیش بووه یان بههوی جینیشانهی پی له زۆر داگرتن و کالی، سیفهتی دریژی و بههیزی و قهلهوی و باریکی تۆمهتبار به دیار دهخهن و بۆ لیکۆلهر وینایهک لهسهر تۆمهتبارهکه دروست دهبیّت.

۳- پیشهی تۆمهتبار:

کاری تۆمهتبار له ریگهی ئهوه شوینهوارانهی لهسهر لاشهی تاوانلیکراو یان له شوینی تاوان دهکری دهستنیشان بکریّت، بۆ نمونه پارهی دزرا و لهناو قاسهی کراوه بهکلیل ئهوه دهگهیهنی که تۆمهتبار کاری کلیلسازی دهکات یان بوونی کهرستهی دارتاشی لهتهک تاوانلیکراو ئهوه دهگهیهنی که تۆمهتبار دارتاشه، ئهوه به شیوهیهکی رهها نییه لهبهر ئهوهی له وانهیه تۆمهتبار تهنیا ئهوه شتانهی بۆ تاوانهکه بهرکار هینابیّت، یان بۆ خو دهربزاکردن و رزگاربوونی ئهوه دهکات، بهلام لیکۆلهر ههموو گریمانەکان دادهنیّت و کار له سهر ههموویان دهکات.

۴- شارهزابوونی تۆمهتبار له شوینی تاوان:

کاتی تاوانیک له شوینیك دهکریّت به پشکنینی شوینهکه، لیکۆلهر دهتوانی ئهوه دیاریبکات که تۆمهتبار پهیوهندی چۆنه بهتۆمهتبار و مالهکهوه، بۆ نمونه دزرانی پاره له ناو کهنتۆر بی ئهوهی هیچ جیگهیهکی ناو کهنتۆرهکه یان دهووبهری

تيكهنه چووبيت، ئەوه دهگهيه ني که تۆمه تبار شاره زايي له ماله که هه بووه و شويني پاره کەشی پي زانيوه ئەوهش هاوکاري ليکۆلەر دهکات له نزیکبوونهوه و ئاشکراکردنی تۆمه تبارەکه.

۵- ژماره‌ی تۆمه تباران:

تۆمه تبار و ئەوانه‌ی لهگه‌لیدا به‌شدارن له ئەنجامدانی تاوانه که به‌وه ده‌زانری، له کاتی هه‌لگرته‌وه‌ی شوینه‌واره‌کانی تاوان له بوونی په‌نجه‌مۆری زیاتر له تۆمه تباریک یان جینیشانه‌ی پپی تۆمه تباران، ليکۆلەر دهگهيه نيته ئەو راستییه‌ی که تاوانه که له لایهن ژماره‌یه‌ک تۆمه تبار ئەنجامدراوه و له ئەنجامی ليکۆلینه‌وه و پشکنینی شوینی روودانی تاوانه که رۆل و ریژه‌ی کرداری تاوانی هه‌ر یه‌ک له تۆمه تباران به‌دیار ده‌که‌ویت. "۴"

۶- زانینی ره‌گه‌زی تۆمه تبار:

بوونی تاله‌مووی دريژ یان به‌جیه‌یشتنی جانتای شانی ئافره‌تان له شوینی تاوان به‌لگه‌ی ئەوه‌یه که تۆمه تبارەکه ئافره‌ته، یان له‌جینیشانی پپی کاله‌ی به‌هیز دانراوه یان په‌نجه‌مۆری باریکی په‌نجه‌کان و ده‌ست ده‌توانری ليکۆلەر جیاوازییه‌ک بکات و بزانی هی پیاوه یان هی ئافره‌ته، به‌مه‌ش ره‌گه‌زی تۆمه تبارەکه مینه‌یه یان نی‌ر به‌ دیار ده‌که‌ویت و هاوکار ده‌بی‌ت بۆ نزیکبوونهوه له ئاشکراکردنی تۆمه تبار و ئەمانه‌ش ریژه‌ی ره‌ها ناده‌نه ليکۆلەر، به‌لکو به‌ نزیکه‌یی ده‌بی‌ت و وه‌ک له پيشتر باسمان کرد، له‌وانه‌یه به‌ ئەنقه‌ست ئەو شتانه له شانۆی تاوان دابنری بۆ سه‌ر لی‌شیاواندنی ليکۆلەر، به‌لام ليکۆلەر ده‌بی شاره‌زا و لی‌زان بی‌ت و ليکۆلینه‌وه له‌سه‌ر هه‌موو ئەگه‌ره‌کان بکات.

به‌ندی چواره‌م: ری‌نماییه‌کانی پشکنینی شانۆی تاوان

ليکۆلەر به‌پپی یاسا کاره‌کانی پشکنین ده‌کات له هه‌لگرته‌وه‌ی به‌لگه‌کانی تاوان لی‌پرسینه‌وه له‌گه‌ل لایه‌نه‌کانی داوا، بۆ ئەوه‌ی کاره‌که‌ی سه‌رکه‌وتوو بی‌ت و بتوانی ئەره‌که‌کانی ليکۆلینه‌وه به‌ریک و پپیکی به‌ریوه‌بات، تاوه‌کو پشکنینه‌که‌ی ئاکامی

باش به دهستهوه بدات له ئاشکراکردنی تاوانهکه و دۆزینهوه و دهستگیرکردنی تۆمهتباران به پێی کۆمهڵیک رێسا لهوانه :

۱- لیکۆلەر به خیرایی بۆ شوینی روودانی تاوانهکه بچیت، ئەو خاله دهیته هۆکاری ئەوهی لیکۆلەر بتوانی سوود له شانۆی تاوان وهربگری و لینهگهری هیچ به لگهیهک دووچاری فهوتان بی، له گهله گهیشتنی به شوینی تاوان دهی لهوه دلتیا بیتهوه هیچ به لگهیهک دهستکاری نهکراوه، ئەگهه کرابیت دهی بزانی بۆ کراوه، ههروهکو خۆی ههموو شتی که له شوینی خۆی دهی بمینیت و بۆ ئەوهی بتوانی سوود له به لگهکان وهربگری ههیه که لهوانهش له شوینی خۆی لایهنی که بۆ لیکۆلەر ئاشکرا دهکهن .

۲- په یوه ندی کردن به شارهزایانی به لگهی تاوان و پسیوری هونهری و وینهگری تاوانکاری بۆ نامادهبوونیان به خیرایی له شانۆی تاوان، دهکری لیکۆلەر به پێی هندی ریکاری هونهری ئەو به لگانهی ههلهگهگیرینهوه بۆ به لگهی تاوانیان بگواستهوه نهوه که جاری یه کهم بیانگوازیتهوه بنکهی پولیس و نووسینگهکانی نههیشتنی تاوان، ئینجا بۆ به لگهی تاوان له بهر ئەوهی لهوانهیه لهم هاتووچۆیه ئەم به لگانه له ناو بچن و جاری واش ههیه بههۆی گواستنهوهیان دهستکاری دهکری، یان ئەوهتا به پێی به سهرچوونی کات به لگهکان سوودی نامینیت، بۆیه پیویسته به لگه ههلهگهراوهکان راستهوخۆ و بیدواکهوتن بگوازینهوه به لگهی تاوان بۆ ئەنجامدانی پشکنینی تایبته له تاقیگهکان. لیکۆلەر کاری هونهری و شارهزاییان ئاسان دهکات به تیگه یاندنیان به گرنگی شوینهکه و بارودۆخی رووداوهکه، بۆ نمونه چۆنیتهی هاتنه ژورهوه و چوونه دهرهوهی تۆمهتبار و ئەو شوینانهی تۆمهتبار پێی گهیشتوووه و کاری تاوانهکهی خۆی تیدا ئەنجامداوه، ههروهها تییان دهگهیهنیت ئەو شوینهوارانهی هی تاوانلیکراو و خاوهن مالهکهن ئەوانهش هی لیکۆلهرن تا بزانی کار له سهه چي دهکهن و ئەو به لگانهی ههلیاندهگرنهوه به نزیکهیی هی کین.

۲- دابه‌شکردنی هاوکاره‌کانی لیکۆلەر له شانۆی تاوان و ههریه‌که‌یان کاریکی پی دەسپێردری بۆ پاراستنی شانۆی تاوان، نابێ هیچ که‌سیک له‌مانه له خۆیه‌وه شوینه‌که‌ی به‌جیبیلێ یابچیت ئه‌رکیکی تر به‌جی بگه‌یه‌نیت، له‌بهر ئه‌وه‌ی له‌وانه‌یه نه‌مه بپیته هۆکاری له ناوچوونی به‌لگه‌کان، یان چوونه دهره‌وه‌ی یه‌کیک له‌گومانلیکراوان، لیکۆلەر یارمه‌تیده‌ره‌کانی دابه‌شده‌کات، بۆ ئاگاداربوون له‌شوینه‌که و دهرگا و په‌نجه‌ره‌کان ده‌پاریزی، هه‌ندیکی تر راده‌سپێری بۆ ده‌ستگیرکردن و ئاگاداربوونیان له تۆمه‌تیار ئه‌گه‌ر له شوینی رووداو بوو، هه‌ندیکیشیان ئاگاداری شاهیده‌کان و دوورخستنه‌وه‌ی خه‌ک و قه‌ده‌غه‌کردنی چوونه ژوور و دهره‌وه‌ی شوینی روودانی تاوانه‌که و خوشی له‌گه‌ل هه‌ندیک له یارمه‌تیده‌رانی به‌ دوا‌ی به‌لگه‌کان ده‌گه‌رین به مه‌به‌ستی پاراستن و هه‌لگرته‌وه‌یان.

دوو بۆچوون هه‌یه له‌سه‌ر ژماره‌ی گروپی کار له‌گه‌ل لیکۆلەر بۆچوونی یه‌که‌م ده‌لی گروپی کار ئاساییه ژماره‌یان هه‌ر چه‌ند بێت، له‌بهر ئه‌وه‌ی هه‌ریه‌که‌یان ئه‌رکی خۆی هه‌یه و جیبه‌جیبی ده‌کات و بۆچوونیکی تر ده‌لی چه‌نده‌ی ژماره‌ی گروپی کار له‌گه‌ل لیکۆلەر له شاره‌زایانی به‌لگه‌ی تاوان و هونه‌رییه‌کان و یارمه‌تیده‌ره‌کانی که‌م بن هینده باشته، بۆ پارێزگاریکردن له به‌لگه‌کانی تاوان پێیان وایه ژماره‌یان چه‌ند زۆر بێت ده‌بیته هۆکاری له ناوچوونی به‌لگه‌کانی تاوان.

۴- لیکۆلەر له دوا‌ی گه‌یشتنی به شوینی روودانی تاوان ئه‌نجامدانی ریکاره‌کانی پێشتر باسما‌ن کرد ده‌ست ده‌کات به خستنه‌پرووی شانۆی تاوان به شیوه‌یه‌کی ساده و زانراو و ته‌واو و ورد له سروشتی شوینه‌که و به‌شه‌کانی و شوینه‌وار و ماکی به جیماو و ئامیره‌کانی به کارهاتوو له تاوانه‌که و ئه‌وانه‌ی له‌وشوینه‌که به‌رچاو ده‌که‌ون و له‌گه‌ل خستنه‌پرووی هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی په‌یوه‌ندییان به تاوانه‌که‌وه هه‌یه، ئه‌وانه‌ی په‌یوه‌ندییان به تاوانه‌که نییه به‌و شیوه‌یه جه‌ختیان له‌سه‌ر ناکریته‌وه به‌لکو به‌گشتی باسیان ده‌کریت.

۵- ليكۆلەر خاليك بۆ دەسپيكردى پشكنينى شوينى تاوان ديارى دهكات و لهويوه دەسپيدهكات تا كۆتايى، بهمهش ههموو شوينهكه دەپشكنى لهبەر ئهوهی گەر بهشيويهكى رهمهكى و هەر جارەى له شوينيك دەستپييكات لهوانهيه زۆر شويندى ههيه ناييينى و بهجیدهميئي لهبەر ئهوهی ههموو جيگاكان پى نازانى بهمهش بهلگهى تاوان ههيه نايدۆزیتتهوه.

۶- ئەنجامگیری ليكۆلەر له دواى پشكنينى شوينى رووداو، ئەو وينايهى لهناو ميشكى دروست دهبييت له شيوازی چۆنيهتى ئەنجامدانى تاوانهكه بهچ ريگهيهك تۆمهتبار هاتۆته زوورى و چۆن چۆته دهري و بۆ تاوانهكهى ئەنجامداوه به شيويهكى گشتى ليكۆلەر سهرهداوهكانى دهكهويته دهستی هاوکار دهبن بۆ شيكردنهوهی تاوانهكه و زانينى ئەنجامدهرانى و ئەوهش ريرهوى ليكۆلینهوه دهخاته سهر ريگهى راست بۆ ئاشكراکردنى تاوانهكه و نزيكبوونهوه له دستگیرکردنى تۆمهتباران.

۷- ليكۆلەر ههموو ئەو ريکارانهى له شانۆى تاوان ئەنجاميدهدات به شيويهكى ورد و فراوان له كۆنوسيك ريك دهخات، ناييت كۆنوسهكه تهنيا سهره خالهكانى و تهنيا تيبينى تيدا بنووسرى، بهلكو پيوسته ههموو ئەو كارانهى ئەنجاميداوه به تهواوى بينوسيت لهبەر ئهوهی ئەوانه دهبنه سهرهتاييهكانى تهواوکردنى كارى ليكۆلینهوه.

بهندى پينجهم: شيوازهكانى پشكنينى شوينى تاوان

شوينى تاوان بههوى سروشتى شوينهكه و كاتهكه جياواز دهبن ، ههروهك چۆن تۆمهتباران به شيوازی جياواز تاوانهكهيان ئەنجامدهدن، ليكۆلەر بهپيى بارودۆخى تاوانهكه ليكۆلینهوه و كارى پشكنينى خوى ئەنجامدهدات، بهمهش شارهزايى ئەزمونى ليكۆلەر دياريدهكات، به چ شيويهك كارى پشكنينهكه ئەنجامبدات و له كوى دەسپييكات و له كوى كۆتايى پييهينيت، چوار جور شيوازی زانستى بۆ پشكنينى شانۆى تاوان ههيه:

۱- شىۋازى پشكىنى خولگەيى:

بەشىۋەيەكى خولگەيى ليكۆلەر و يارمەتيدەرەكانى دەست دەكەن بەركارى پشكىن، بەم شىۋەيە و لە دەرەو دەسپيدەكات، بۇ ناوہو شويى تاوان تا دەگاتە چەقى شويىنەكە، زۆر جار ليكۆلەر لە شويىنە هاتنە ژورەوہى تۆمەتبار دەست پيدەكات، بەلام مەرج نىيە لە ھەموو تاوانىك ئەوہ پەپرە و بكرىت و لە شويىنە هاتنە ژورەوہى تۆمەتبار دەستپيدەكات، لە خالى سەرەتاوہ كارى پشكىن تا ناوہو دەستپيدەكرىت، ھەرچى دەست دەكەويت لە بەلگە ھەلدەگيرىتەوہ و ھەر شويىنكىش بۇ زياتر شيكردەنەوہ و كاركردن لەسەرى دەپارىزى بە دانانى كەسيك يان دانانى شريت بە دەورى جىگاگە.

۲- شىۋازى پشكىنى بازنەيى:

لەم شىۋازە شويى روودا وەكو بازنەيەك ليڈەكرى و خالى دەستپيدەكردن لە چەقى بازنەكە چەند كەسيك ھەريەكە و بەرە و ليۋارى بازنەكە دەپرات، ھەرچى دەكەويتە پيش دەپپارىزى و ھەلدەگيرىتەوہ، پاشان بە لايەكى ليۋارى بازنەكە يەكيك يان دوان لە دەرەوہ و ليۋارى بازنەكە شويى تاوان دەسوپرئەتەوہ، تا كارى پشكىنەكە تەواو دەبيت.

۳- شىۋازى پشكىنى شريتى:

لەم شىۋازەدا ليكۆلەر لەگەل يارمەتيدەرەكانى شويى روودانى تاوان بە شىۋەي چوارگۆشە دەپشكىن و زۆر جار لە لايەن سى كەس ئەنجامدەدرىت، كارەكە لە خالى دەستپيدەكەوہ دەكرىت لەگەل لايەكان بە شىۋازىكى ھاوسەنگ، وەكو يەكترى تا ھەموو شويىنەكە دەپشكىندرى و بەلگەكەكان ھەلدەگيرىتەوہ و دەپارىزىن.

۴- شىۋازى پشكىنى چوارلايى:

لەم شىۋازە شويى تاوان دەكرىتە (۴) چوارگۆشە و لە ناو ھەريەك لە چوار گۆشەكان چەند چوارگۆشەيەكى تر دەكرىت بەپيى رووبەرى شويىنەكە، چەند گەورە بيت چوارگۆشەكان زياد دەبن و رووبەرى شويىنەكە چەند بچوك بيت چوارگۆشەكان بچووك دەبن و لە لايەن ليكۆلەر و يارمەتيدەرەكانى دەست دەكرىت

به کاری پشکنین و له چوارگۆشه گه‌وره‌کان و لایه‌کانی ده‌ستپێده‌کریٔ، تا ده‌گاته چوارگۆشه بچوکه‌کانی ناوه‌وه به‌م شیوه‌یه ده‌کریٔ تا هه‌مووی ته‌واو ده‌بیٔ، به‌لگه‌کان هه‌لده‌گیریته‌وه و پارێزگاری له‌سه‌ر ده‌کریٔ. "ه".

به‌شی دووهم: هه‌لگرتنه‌وه‌ی به‌لگه‌کان

به‌ندی یه‌که‌م: بنه‌مای تیۆری لۆکار

یه‌کیك له هۆکاره‌کانی بوونی شوینه‌وار و به‌لگه‌کانی تاوان بنه‌ما و تیۆری به‌ریه‌ککه‌وتنی (لۆکار) ه، ئه‌و بنه‌مایه له‌وه سه‌رچاوه ده‌گریٔ کاتی دوو شت یان لاشه به‌ریه‌ک ده‌که‌ون هه‌ریه‌ک له لاشه‌کان شوینه‌واری ده‌که‌ویٔته سه‌ر لاشه‌که‌ی تر و له سه‌ری به‌جێده‌میٔ، واتا هه‌ریه‌که‌یان شوینه‌واری ئه‌ویتر هه‌لده‌گریٔ. بۆ نمونه کاتی به‌ پیلۆ به‌سه‌ر مافوریك داده‌چی شوینه‌واری پیلۆوه‌که ده‌چیته سه‌ر مافوره‌که و هی مافوره‌که‌ش ده‌چیته نیۆ خانه‌کانی پیلۆوه‌که.

به یه‌که‌به‌ستنه‌وه‌ی بنه‌مای لۆکار له‌گه‌ل شانووی تاوان کاتی تۆمه‌تبار تاوانه‌که‌ی ئه‌نجامده‌دات شوینه‌واری به‌ریه‌ککه‌وتنی هه‌ر شوینیکی لاشه‌ی تۆمه‌تبار به‌ هه‌ر جیگایه‌ک، ده‌بیٔته هۆی به‌جیه‌یشتنی پاشماوه و ده‌بنه به‌لگه به‌هۆیه‌وه ده‌توانری تۆمه‌تبار بدۆزریٔته‌وه دوا‌ی پشکنینی به‌لگه‌کان له تاقیگه ئه‌و شوینه‌وارانه‌ی تۆمه‌تبار له جینیشانی پی و په‌نجه‌مۆر و موویان خوین و شله‌کانی له‌ش هه‌مووی ده‌بنه به‌لگه و تۆمه‌تبار به‌و به‌لگانه ده‌ناسریٔ و ده‌ستگیر ده‌کریٔ، بۆیه بنه‌مای لۆکار زۆر سوودی ده‌بیٔته بۆ لیکۆله‌ر له شانووی تاوان.

به‌ندی دووهم: روئی لیکۆله‌ر له شانووی تاوان

لیکۆله‌ر له شانووی تاوان سه‌ره‌رشته‌ی کاره‌کانی لیکۆلینه‌وه ده‌کات بۆ ئه‌وه‌ی به‌لگه‌کانی تاوان به‌ شیوه‌یه‌کی زانستی هه‌لب‌گیریته‌وه، ئه‌و به‌لگانه‌ش هه‌لده‌سه‌نگینی ئه‌وانه‌ی له ریزی پێشه‌وه‌ن و ریزه‌ندیان ده‌کات به‌پیی گرنگیان هه‌لیانده‌گریٔته‌وه، به‌لام ئه‌وه مانای ئه‌وه نییه لیکۆله‌ر گرنگه‌کان هه‌لب‌گیریته‌وه ئه‌وانی تر هه‌لنه‌گریٔته‌وه، به‌لکو راستییه‌که‌ی به‌پیی بۆچوونی نوپی بواری زانستی به‌لگه‌ی تاوانکاری، پێویسته هه‌موو به‌لگه‌کان به‌ گرنگ و لاوه‌کییه‌کانه‌وه

هه‌لبگیریتیهوه له‌بهر ئه‌وهی له‌وانه‌یه سوود له بچوکتزینیان ببینریت، کاری لیکۆلهر له‌گه‌ل گروپی کار له هونه‌ری و شاره‌زایانی بواری به‌لگه‌ی تاوان و یارمه‌تیده‌ره‌کانی پارێزگاریکردن و هه‌لگرتنه‌وه و ئاماده‌کردنی به‌لگه‌کانی تاوان و پێشه‌شکردنیه‌تی به‌ دادگا، رۆلی لیکۆلهر له شانۆی تاوان گرنگیه‌که‌ی له‌و خالانه‌ی خواره‌ویه:

- ١- پارێزگاریکردن له شانۆی تاوان.
- ٢- پاراستنی هه‌موو به‌لگه‌ هه‌لگیراوه‌کان.
- ٣- به‌ به‌لگه‌کردنی شوینی رووداو له رێگه‌ی وینه‌گرتنی فوتۆگرافی و قیدیۆ و هیلکاری و ئاماده‌کردنی کۆنووس.
- ٤- پشکنینی شانۆی تاوان و له‌گه‌ل هه‌موو ئه‌و شوینانه‌ی گرنگ و پێویست به‌ پشکنین ده‌کات، به‌ یارمه‌تی پسیپۆره‌کانی بواری به‌لگه‌ی تاوان له هه‌لگرتنه‌وه‌ی شوینه‌واری په‌نجه‌مۆر و ماک و دلۆپه‌ خوین یان هه‌ر به‌لگه‌یه‌کی تر.
- ٥- ره‌وانه‌کردنی به‌لگه‌کانی ماددی بۆ تاقیگه‌کان به‌ مه‌به‌ستی پشکنینیان.
- ٦- ئاماده‌کردنی پێداویستییه‌کانی پاراستنی شانۆی تاوان و هه‌لگرتنه‌وه‌ی به‌لگه‌کان.
- ٧- ریک‌خستنی به‌لگه‌کانی تاوان به‌ شیوه‌یه‌کی ریزه‌بندی له کاتی هه‌لگرتن و پشکنینیان، بۆ نمونه هه‌لگرتنه‌وه‌ی ئامیره‌کانی به‌کارهاتوو له تاوان و په‌نجه‌مۆر و به‌ مه‌به‌ستی ئه‌نجامدانی پشکنینی DNA له سه‌ریان.
- ٨- وه‌رگرتنی راستی رووداوه‌کانی مردن له‌رێگه‌ی راپۆرتی پزیشکی دادوه‌ری له‌سه‌ر ته‌رم و کوژراوه‌کان.
- به‌ شیوه‌یه‌کی زانستی و ئاماده‌کراو به‌لگه‌کانی تاوان پێشکەش به‌ دادگا‌کانی تایبه‌تمه‌ند ده‌کات.
- ٩- شاره‌زابوون و زانینی ئه‌و پشکنینانه‌ی له‌ بواری به‌لگه‌ی تاوانی ئه‌نجامده‌درین.
- ١٠- په‌رپه‌وه‌کردنی شیوازی نوی و زانستی له هه‌لگرتنه‌وه و ئاماده‌کردنی به‌لگه‌کانی تاوان.

به‌ندی سییه‌م: شاره‌زایانی شانۆی تاوان

ئه‌و شاره‌زایانه‌ی لیکۆلهر له شانۆی تاوان پێویستی پێیانه به‌پراڤه‌یه‌کی زۆر هاوکاری ده‌بن بۆ پاراستنی گیانی تیمی لیکۆلینه‌وه و پارێزگاریکردن له به‌لگه‌کان و شانۆی تاوان به‌گشتی، لیکۆلهر به‌ته‌نیا کاره‌که‌ی پیناکرێت به‌لکو له‌گه‌ل تیمی هونه‌ری و شاره‌زایان و پسیپۆرانی بواری لیکۆلینه‌وه و به‌لگه‌ی تاوان و پولیس، ته‌واوکه‌ری کاری یه‌کترن و پیکرا ده‌توانن کاری هه‌لگرتنه‌وه‌ی به‌لگه‌کانی تاوان بکه‌ن.

بۆنمونه شانۆی تاوان گهر ته‌قینه‌وه‌ی تێدا بوویت نابێ لیکۆلهر و تیمه‌که‌ی راسته‌وخۆی بچنه‌ ناو شوینه‌که به‌لکو پێشتر ده‌بی‌ت له لایه‌ن شاره‌زای بواری ته‌قینه‌وه‌کان شوینه‌که پێشکیندری‌ت و به‌بێ ده‌ستکاریکردنی به‌لگه‌کانی تاوان دوا‌ی دانیابوون، له‌وه‌ی شوینه‌که دانیایی تێدا‌یه ئینجا لیکۆلهر و تیمه‌که‌ی ده‌چنه‌ ناو شوینی تاوان، نمونه‌یه‌کی تر بینایه‌ک رووخاوه به‌ هۆکاریکی تاوانکاری پێویسته ئه‌ندازیاری مه‌ده‌نی و کاره‌بایی شوینه‌که بپشکنن که مه‌ترسی رووخان و کاره‌بای تێدا نه‌ماوه و دوا‌ی دانیابوون، ئینجا لیکۆلهر و یارمه‌تیده‌ره‌کانی ده‌چنه‌ شوینه‌که بۆ پشکنین و هه‌لگرتنه‌وه‌ی به‌لگه‌کان.

لیکۆلهر لیستی شاره‌زایان و پسیپۆرانی بواره‌کانی له لایه‌ت بۆ ئه‌وه‌ی هه‌ر کاتی کاری پشکنینی شوینی تاوان بی‌ته‌ پێشه‌وه راسته‌وخۆ یارمه‌تیده‌ره‌کانی دیاریبکات به‌پێی سروشتی شوینی تاوانه‌که، ئه‌و شاره‌زا و هونه‌ری و پسیپۆرانه‌ی له‌گه‌ل لیکۆلهر شانۆی تاوان ده‌پشکنن بریتین له‌:

- ١- شاره‌زایانی به‌لگه‌ی تاوان به‌گشتی.
- ٢- شاره‌زایانی هه‌لگرتنه‌وه‌ی په‌نجه‌مۆر
- ٣- شاره‌زایانی بواری هه‌لگرتنه‌وه‌ی شوینه‌واری به‌لگه‌ی تاوان
- ٤- شاره‌زایانی بواری ساخته‌کاری
- ٥- شاره‌زایانی بواری وینه‌گرتن
- ٦- شاره‌زایانی پزیشکی دادوه‌ری

۷- شاره‌زایانی شیکردنه‌وهی خوین

۸- شاره‌زایانی بواری ته‌قه‌مه‌نی

۹- شاره‌زایانی بواری چه‌ک

۱۰- ئەندازیاران

۱۱- زانای بواری زینده‌وه‌رزانی

۱۲- شاره‌زایانی بواری دیاریکردنی ره‌گه‌زی مروّقه

۱۳- روویو

به‌ندی چواره‌م: چۆنیه‌تی پاراستنی شانۆی تاوان

پاراستنی شانۆی تاوان له لایه‌ن ئەو که‌سانه‌ی کاری لیکۆلینه‌وه ده‌که‌ن له ریزی پیشه‌وه‌ی ئه‌رکه‌کانی تره، چه‌نده‌ی بتوانن پارێزگاری له‌و شوینه‌ بکه‌ن هینده سوود له شانۆی تاوان وهرده‌گیری بۆ هه‌لگرتنه‌وه‌ی به‌لگه‌کان و ئاشکراکردنی هه‌موو گری کۆپه‌ره‌کانی تاوانه‌کان، له‌به‌ر ئەوه‌ پێویسته‌ که‌سی یه‌که‌م له لیکۆله‌ر و ئەفسه‌رانی پۆلیس کۆمه‌لیک خاڵ هه‌یه‌ په‌یره‌وه‌ی بکه‌ن، بۆ پاراستنی شانۆی تاوان تا هه‌موو ئەندامانی تیمه‌که‌ ده‌گه‌نه‌ شوینه‌که‌ و هه‌ریه‌که‌یان کاری خوین ده‌که‌ن:

۱- د‌ل‌ن‌ی‌ای‌ی و ئە‌ن‌ج‌ام‌دان‌ی ر‌ی‌ن‌م‌ای‌یه‌کان‌ی خ‌ۆ‌پ‌ار‌ی‌زی:

پێویسته هه‌موو ئە‌وانه‌ی له شانۆی تاوان ئه‌رکیان هه‌یه‌ کارده‌که‌ن ر‌ی‌ن‌م‌ای‌یه‌کان‌ی خ‌ۆ‌پ‌ار‌استن به‌رکار به‌ی‌ن و گیان و ته‌ندروستی خوین فه‌رامۆش نه‌که‌ن، بۆ نمونه خ‌ۆ‌پ‌ار‌استن له‌بوونی ماده‌ و گازی ژه‌هراوی و ماکی خوین و شله‌مه‌نییه‌کانی له‌شی مروّقه‌یان هه‌ر زینده‌وه‌ریک.

۲- دانانی ناوه‌ندی ده‌ستبه‌سه‌رداگرتن:

پێویسته ناوه‌ندی هه‌بیت بۆ ده‌ستبه‌سه‌رداگرتنی شانۆی تاوان، تا کاره‌کان به‌ریک و پیک‌ی به‌رپوه‌ بچیت هه‌ر یه‌که‌ له‌ تیمی کاری لیکۆلینه‌وه‌ کاری خ‌ۆی بزانی و ر‌ی‌ن‌مای له‌و ناوه‌نده‌ وهرگیری، بۆ نمونه له‌کاتی بوونی چه‌ند ده‌رگایه‌که‌ له‌ شوینی تاوان پێویسته هه‌مووی دا‌ب‌خ‌ری‌ت و ته‌ن‌یا یه‌که‌ ده‌رگا بۆ هاتوچۆ به‌ی‌لد‌ری‌ته‌وه‌،

ته‌نانه‌ت پی‌ویسته‌هه‌موو ئه‌وانه‌ی له‌ شوینی تاوان هه‌ر به‌م ده‌رگایه‌ هاتووچۆ بکه‌ن.

۳- ده‌وره‌دانی شانۆی تاوان به‌ شریتی تایبه‌ت:

تاوه‌کو بتوانری شانۆی تاوان له‌ هه‌موو بواریکه‌وه‌ بخریته ژیرچاودی‌رییه‌وه‌، پی‌ویسته‌ به‌ شریتی تایبه‌ت ده‌وری شانۆی تاوان بدریت و پاسه‌وانی تایبه‌ت له‌ چه‌ند جیگایه‌ک دابنریت بۆ ئه‌وه‌ی که‌س دزه‌ نه‌کات بۆ ده‌روه‌ه‌ و ناوه‌وه‌ی شانۆی تاوان.

(ده‌وردانی شانۆی تاوان به‌ شریتی)

۴- تۆماری پاراستن:

تۆماریک ریك بخریت هه‌رچی ده‌چیته‌ شانۆی تاوان ده‌بی به‌ریپیدان بی‌ت و ناوی هه‌موو ئه‌وه‌ که‌سانه‌ و سیفته‌ و ئه‌رکیان له‌ شانۆی تاوان تیدا ده‌نوسری بۆ ئه‌وه‌ی بزانی کۆ له‌ شوینه‌ کار ده‌کات و کۆ نامۆیه‌ له‌ شوینه‌که‌، له‌ هه‌مان کاتدا لی‌ناگه‌ری هیچ که‌سیک به‌بی کار بچیته‌ ناو شانۆی تاوان.

۵- هینانه دهره وهی خه لك :

ههندى جار شانوى تاوان به هوى زورى خه لك لهم شوينه دووچارى تىكچرژان و په شيوى زور ده بیته وه، بو نارامى شوينه كه و پاراستنى خه لكه كه هیمنى ده هیندرینه دهره وه، به لام پیویسته ناو و زانیارى هه موو نه و كه سانه ی ده چنه دهره وه تو مار بکریت .

۶- لیپرسینه وه له گه ل گومانلی کراوان :

له کاتى به ری کردنى خه لك بو دهره وهی شانوى تاوان نه و كه سانه ی گومانیان لی ده کریت راده گیردین و له لایه ن لیكۆله ر لیپرسینه وه یان له گه لدا ده کریت، بو نه وهی نه گه ر زانیاریان لایه و، نه و به زووترین کات کار به و زانیاریان به کریت، بو نمونه ناوی تو مه تبار بدن بو نه وهی راسته خو ده ستگیر بکری .

۷- وه رگرتنى وته ی شاهیده کان :

نه و كه سانه ی زانیاریان له سه ر تاوانه كه هه یه شاهیدن، له لایه ن لیكۆله ر وته کانیان وه رده گیریت بو نه و مه به سه ته كو نووس ری كده خریت هه مووی ده نوو سری ته وه به شیوه یه كى ورد .

به ندى پینجه م : به به لگه کردنى شانوى تاوان

به به لگه کردنى شانوى تاوان له کاره گرنگه کانه و پیویسته فه راموش نه کریت، تا وه كو وینای سه ره كى دوا ی پشکنینى شوینى رووداو بمینى، هه ر کاتى له هه ر قو ناغى كى ليكۆلینه وه پیویست بوو به رکار ده هینریت و سوودى زورى ده بیته و وه لامى زورى له و پرسیارانه ی پی ده ریته وه كه له قو ناغه کانى ليكۆلینه وه دادگا یی کردن دینه پیشه وه. به چوار ریگه شانوى تاوان به به لگه ده کریت :

۱- وینه ی قو تو گرافى :

وینه گرتنى شانوى تاوان به هه موو پیكه اته کانه وه کارى كى گرنگ ده بیته، له به ر نه وهی شانوى تاوان به به سه رچوونى کات و ته و او بوونى قو ناغى یه كه مى پشکنینى شوینه وه رده کان ده گو ردرین و هه ندیکیان نامینین و دوا ی سه یرکردنى گشتى شانوى تاوان پیش هه لگرتنه وهی به لگه کان وینه یان ده گیرى، نه گه ر له

ژووریک وینه گیرا پیویسته له هەر چوار گوشهکهی ژوورهکه وینه بگیری، ئینجا له ناوهراست دواهی نزیکبوونهوه له لاشهی تاوان یان کوژراو یان هەر بهلگهیهک هەر چهند وینهش بگیری باشته پاشان دهتوانی ئەو وینانهی باش گیراون ئەوانه کار پیبکری، ههروهها پیویسته راسته له وینهگرتنی ههندیك بهلگه بهرکاربهینریت و زانیاری تهواو لهسهه ئەو راستهیه یان کونجیکی بهلگهکه بنوسری، تاوهکو بزانی شوینهکه کویندهره و کاتهکهی و رۆژهکهی و ناوی ئەو کهسهی وینهکه دهگریت لهگهڵ زانیاری لهسهه بهلگهکه بۆ ئەوهی سوودی لیببینریت، راستهکهش جگه لهوهی شوینی لهسههه بۆ زانیاری نووسین بۆ پیوهکردنی بهلگهکهش بهرکار دههینریت.

(وینهگرتنی بهلگهی تاوان له شوینی رووداو)

۲- وئنه گرتنى قيديويى:

ههروهك چۆن به كاميراي فوتۆگرافى وئنهى شانۆى تاوان بهديكۆمىنت دهكرىت، لههه مان كاتدا دهكرى به قيديۆ شانۆى تاوان بهديكۆمىنت بكرىت، ههه له سههه تاي هاتنه ژووره وه تا ژووره كان و تاوانليكارا، هه موو به لگه كان له ئامير و چهك و په نهجه مۆر جيئيشانى پى و شووشه يان ههه كهه و په ليك هه بوو پيش هه لگرتنه وه يان، ئينجا به سى جور و له چه ند لايه كه وه وئنهى ده گيرى له نزيكه وه و له ناوه راست و له دوور، ههروه ها لي ره ش راسته له تهك به لگه كان و به زانياريه كه انه وه وئنهى قيديويى ده گيرى، ته نانه ت نه و ئوتۆمبيل و كهه و په لانهى له ويئ هه مووى ويئنه ده گيرى، گرنگه ويئنهى نه و خه لكهى له ده وروپشتى شريتى ده وردرا و به شانۆى تاوان به قيديۆ وئنه يان بگيرى، له بهر نه وهى له وانه يه تۆمه تبار له نيو ئاپۆرهى خه لك بيت بيه وى بزاني چى دهكرىت و ئاكامى ليكۆلئنه وه به چى دهگات.

۳- تۆمار كردنى زانيارى و تيبينيه كان:

ههه ريكاريك بو پشكنين و هه لگرتنه وهى به لگه كان دهكرىت ده بيت له كوئووس بنووسرته وه، تاوه كو بزاني چيبه و بوچى هه لگيراوه له گه ل تۆمار كردنى هه موو زانياريه كان له سهه شانۆى تاوان و گشت به لگه كان، ههروه ها كات و روژ و ريكه وت و شوينه كهه و خستنه رووى بارى كهش و ههوا و باره گشتيه كان و تايبه ته كانى شانۆى تاوان و چۆنيه تى هه لگرتنه وهى به لگه كان، هه موو نه و تيبينى و زانياريه يانه تۆمار دهكرىت و له لايه ن ريخهه ر و به شداربوو واژۆ دهكرىت.

۴- هيلكارى شانۆى تاوان:

به هيلكارى كردنى شوينى تاوان گرنگه و له هه موو كرداريكى پشكنين دهكرىت كه به شيوه يه كى گشتى و تايبه ت هه موو شوينه كهه ده خاته روو، ته نانه ت ده وروپشتى شانۆى تاوانيش له گه ل ناوه وهى شانۆى تاوان و به ديارخستنى نه و شوين و ژوورانهى كه تاوانه كهى تيدا نه جامدراوه ته نانه ت له نيو هيلكاريه كهه وئنهى تاوانليكارا و پيش دهكرىت.

بهندی شه شه م : به لگه کانی شانۆی تاوان

له کاتی پشکنینی شانۆی تاوان کۆمه لیک به لگه به هۆی ریگهی زانستی هه لده گیرد ریته وه ئه وانه ی به چا و ده بینرین، وه کو ئامیره کانی بهرکار هاتوو له ئه نجامدانی تاوانه که و ئه وانه ی به چا و نابینرین، وه کو په نجه مۆر، به لگه هه یه ته نیا گومانی لیده کریت که له تاوانه که بهرکار هاتیبیت و هه یانه زانرا و دیارن که تۆمه تبار بۆ ئه نجامدانی تاوانه که ی بهرکار یه یناوه و شوینه واری تاوانه که شی به سه ره وه دیاره، بۆ نمونه تۆمه تبار به چه ک کوژرا وه و شوینه واری گولله به سه ر لاشه ی دیاره و خوینی لی پۆیشتوو ه، چه که که له و ییه، یان بوونی چه قۆیه کی به خوین له نزیک کوژرا و یان له نا و لاشه ی کوژرا و ئه وانه زانرا و ن که تاوانیان پی ئه نجامدرا وه و هه مو و ئه و به لگانه هه لده گیرینه وه و پشکنینیان بۆ ده کریت.

ئه و به لگانه ی له شانۆی تاوان هه لده گیرد ریته وه :

۱- په نجه مۆر :

یه کیکه له به لگه هه ره گرنگه کان و ئه و شوینه واره هی ده ست و پی و شوینه کانی له شی مرۆف ده کریته وه و به ریگهی تایبه ت کاری هه لگرتنه وه ی بۆ ده کریت.

(چه ند جوړیک له په نجه مۆری مرۆف)

۲- نووسراو:

ئەو نووسراوانەى گومانیان لێدەکریت و بە دەست نووسراون دەکریت لە کاتی پشکنین جیاوازی پیکردنیان لە نوسینی ئەو کەسانەى گومانیان لە سەرە دەردەکەوێت کە کۆ ئەو نووسراوهى نووسیوه.

۳- خوین و لیک و سپیرم یان هەر شلهیههکی تری لەشى مرۆف:

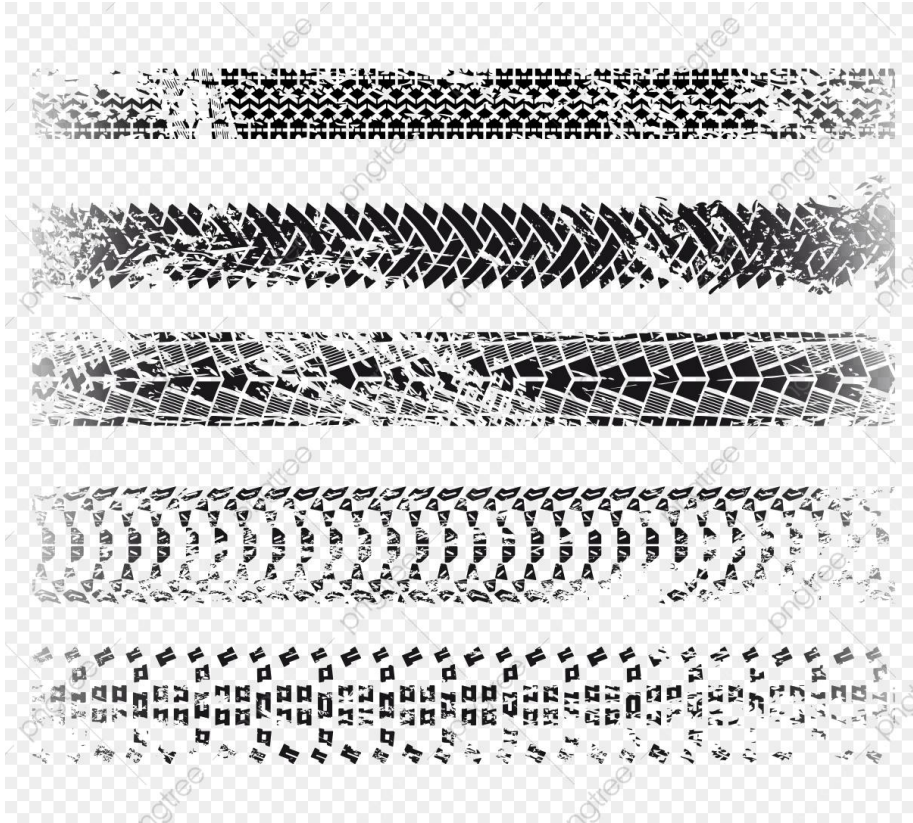
بوونی دلۆپە خوین یان لیک یان هەر شلهیههکی تری مرۆف لەشوینی رووداو یان لەسەر لاشەى تاوانلیکراو هەلدهگیریتەوه، بۆ جیاوازی پیکردنی لەگەل شلهکانی لەشى گومانلیکراوان لە ریگهه تاقیکردنهوه و پشکنینی DNA.

۴- شانهکانی مرۆف:

بوونی شانهکانی بهجیماوی مرۆف لەسەر ئامیرهکانی بهرکارهاتوو، لە ئەنجامدانی تاوانهکه یان لەسەر لاشەى تاوانلیکراو یان جلو بهرگ یان ژیر نینۆک یان لە هەر شوینیکی تاوانهکه، سوودی دهبیته بۆ پشکنین و جیاوازی پیکردنی لەگەل گومانلیکراوان.

۵- شوینهواری پى و تايهه هۆکاری گواستنهوه:

لە کاتی بوونی جینیشانی پى بهشیوهیکی زانستی وینهه دهگیردری و بهشیوهی تاییهت هەلدهگیریتەوه، زۆر جار شوینههکه و دهو روپشتی لەگەل هەلدهگیریتەوه و دهگوازیتهوه تاقیگه، ههروهها شوینهواری تايهه تۆتۆمبیل و پایسکل و ماتۆر و لۆری لە شانۆی تاوان وینهه دهگیردری و لەکاتی پیویست هەلدهگیریتەوه.

(چەند جۆریك له شوینه‌واری تایه‌ی هۆکاری گۆستنه‌وه)

٦- ئامیره‌كان:

هه‌موو ئه‌و ئامیره‌كانه‌ی شوینه‌واریان له‌سه‌ر دیاره به‌ شیوه‌ی تایبه‌ت هه‌لده‌گیرین و تییینی هه‌موو ئه‌و دلوپه‌ خوین و شله و شانیه‌ی له‌ش له‌سه‌ریان هه‌لده‌گیریتنه‌وه و پشکنینیان بۆ ده‌کریت، ئه‌گه‌ر ئامیره‌که نه‌بوو به‌لام شوینه‌واری له‌سه‌ر ده‌رگا و جه‌که‌مه‌جه و دۆلاب یان هه‌ر شتیکی تر هه‌بوو به‌ ریگه‌ی تایبه‌ت هه‌لده‌گیریتنه‌وه و شوینه‌واره‌که به‌هۆی ماده‌ی سلیکوون و شه‌می هه‌لده‌گیرین و به‌ دیار ده‌که‌وی ئه‌و ئامیره‌ چیه‌ و چۆنه‌.

۷- چه‌کی ئاگرینی :

چه‌ک و پارچه‌کانی له شانۆی تاوان هه‌لده‌گیریتته‌وه، گولله‌ی چه‌که‌که، ئینجا قه‌وانه‌که بیټ، یان به‌شه‌که‌ی تری جیاوازی پیده‌کریت، بۆ ئه‌وه‌ی بزانی ئه‌و گولله‌ی تاوانلیکراوی پێ کوزراوه له‌گه‌ل چه‌که‌که یه‌کده‌گیریتته‌وه، یان به‌ پیچه‌وانه‌وه یان کاتی تۆمه‌تبار له‌ نزیکه‌وه یان که‌سی کوزراو خۆی له‌ حاله‌تی خۆکوشتن شویننه‌واری لوله‌ی چه‌که‌که و بارپوت به‌سه‌ر لاشه‌وه ده‌بیټ، هه‌روه‌ها له‌ نه‌جامدا خوی ئان پاشماوه‌یه‌کی تاوانلیکراو ده‌که‌ویته‌ سه‌ر چه‌که‌که ئه‌مانه هه‌مووی پشکنینی بۆ ده‌کریت و گرنگی زۆری له‌ ناشکراکردنی تاوانه‌که هه‌یه .

بۆ نمونه له‌ گونديک که‌سیک ده‌کوزری و تۆمه‌تبار نه‌ناسراوه، به‌لام له‌ نزیک ته‌رمه‌که قه‌وانی کلاشینکۆف هه‌یه، دواي ئه‌وه‌ی پشکنین بۆ چه‌کی هه‌موو ئه‌و که‌سانه ده‌کری که‌ کلاشینکۆفیان هه‌یه له‌ گونده‌که له‌گه‌ل نووسینی ژماره و ناوی هه‌ر چه‌کیک و دواي پشکنین ده‌رکه‌وت ئه‌و قه‌وانه له‌ یه‌کیک له‌ کلاشینکۆفه‌کان ده‌رچووه و راسته‌وخۆ تۆمه‌تبار دانی به‌ تاوانه‌که ناو وتی تاوانلیکراوم به‌هۆی شه‌پرکردن له‌گه‌لیه‌وه له‌سه‌ر جوگه‌له‌ی ئاوی ره‌ز و باخ کوشته‌وه.

۸- بۆیاخ و شووشه :

زۆر جار به‌هۆی بوونی ره‌نگیکی جیاواز به‌ شوینیکی شانۆی تاوان و لای گومانلیکراویک هه‌مان ره‌نگ ده‌بینریت، جیاوازی پیده‌کری و ده‌زانی ئه‌و که‌سه‌یه، یان بوونی پارچه‌ شووشه له‌ ناو جلوبه‌رگ و که‌لوپه‌لی تۆمه‌تبار که‌ هه‌مان شووشه‌ی شانۆی تاوانه‌.

بۆ نمونه دوکانیک دزی لیده‌کریت ئه‌و ده‌رنافیسه‌ی که‌ جه‌که‌مه‌جه‌کانی دوکانه‌که‌ی پێ شکیندرا بوو به‌جیما‌بوو، هه‌ندی بۆیاخی شینی پیوه‌بوو، بینرا له‌ ته‌نیشته دوکانه‌که نانه‌واخانه‌یه‌که هه‌یه دیواره‌که‌ی هه‌موو شینه، دواي لیکۆلینه‌وه ده‌رکه‌وت ئه‌و ده‌رنافیسه‌ی نانه‌واخانه‌که‌یه، که‌سیکی نانه‌واخانه‌که به‌ هیئانی ده‌رنافیسی خۆیان ناشکرا بوو .

(هه لگرتنهوهی پارچه شوشه له شوینی رووداو)

9- تالنه مووددان:

له شانۆی تاوان هه ندی جار به هۆی توند و تیزییه ی تۆمه تبار له دژی تاوانلیکراو به کاریده هینی، ئه ویش به رگری له خۆی ده کات ده بیته هۆی به جیمانی تالنه موو یان ددانی، تالنه مووه که پشکنینی بۆ ده کریت و له گه ل گومانلیکراوان جیاوازی پیده کریت و به هۆیه وه ده زانری تۆمه تباره که کییه .

به ندی چه وته م: چۆنیه تی هه لگرتنی به لگه کان

ئه و به لگانه ی له ناکامی پشکنینی شوینی رووداو ده ست ده که ون دوا ی وینه گرتنیان پیویسته بۆ هه لگرتنه وه یان و پاراستن و گواستنه وه یان، ریوشوینی تایبته بکریت، تا به لگه کان تیک نه چن و نه فه وتین تا ده گه یه ندرینه تاقیگه کانی به لگه ی تاوان بۆ پشکنینیان، پیویسته هه ر یه که له به لگه کان بخرینه ناو کیسی نایلۆن و کاغه ز ، بۆ نمونه جلوه به رگ و هه ندی ئامییری ره ق ده کرینه ناو ئه و جوړه کیسه نه و کیسی نایلۆن به رکار دیت، بۆ کاغه ز و هه ندی به لگه ی که سیفه تی لوسیان

ههیه و رهقن، به لām کاتی جلو بهرگ به خوین بیته، نابی راسته خو بخریته ناو کیسی کاغهزه که له بهر ئهوهی له گهل کیسه که کارلیک ده کهن، بویه ده بی خوینه که وشک بیتهوه، ئینجا هه لېگری، هه لگرتنی ئه و به لگانه به هوی بارودوخه کهی ده بیته راسته وخو ده خریته و ناو کیسه یان وشک بیتهوه، لیڕه دا ئه و کهسه ی به لگه کان هه لده گری، ده بی ناگادار بیته چون هه به لگه ی ده خاته نیو چ جوړه هه لگریک، له کیسه و لوله ی پلاستیکی، بو هه لگرتنی چه قو و بوکسی پلاستیکی به لگه کانی تر، دوا ی ئه وه هه موو زانیارییه که له کاتی هه لگرتنه وه روژ و ریکه وت و شوینه که و ئه و کهسه ی هه لگرتوته وه، پاشان بیداته هه ر کهسیک به نووسراو بیته، ئه گه ر کیشه که گه وره و رای گشتی تیډا بوو یان په یوه ندی به سلکی دیپلوماسی هه بوو ده کری له کاتی ئه وه ی به لگه که ده دریته کهسیک و لایه نیک وینه ی فوتوگرافی یان قیدیوی بگریته و ئه وه ده بیته به لگه له کاتی بزربوون یان شیوانی به لگه کان. "۶"

(چۆنیهتی هه لگرتنه وه ی نامیری تاوان)

بهشی سییه م : کرداری نۆرینی به رینمایی

ئهم کرداره یه کیکه له پالپشته سه ره کییه کان، کاتی تۆمه تبار دان به تاوانه که ی ده نیت، پیویسته لیکۆله ر تۆمه تبار و ده سته ی هه لساو به کرداره ناماده بکات، به رینمایی ئه و بچنه وه ئه و شوینه ی تۆمه تبار تاوانه که ی تیدا ئه نجامداوه، ئه وه ش واده کات دانپینانی تۆمه تبار له کاتی ئه نجامدانی تاوان چون بوو بیت، له روی شوین و کات و شیوازی ئه نجامدانی تاوانه که ی واده کات دانپینانه که ی به هیز ده بیت، ئه گه ر نا به پیچه وانه ئه وه ده رده خات تۆمه تبار تاوانه که ی نه کردوه، له به ر ئه وه ی کرداری نۆرینی به رینمایی کاتی تۆمه تبار ده سته ی لیکۆلینه وه ده باته ئه و شوینه ی تاوانه که ی تیدا ئه نجامداوه، ئینجا چۆنیه تی ئه نجامدانی تاوانه که ده کات ئه گه ر تاوانه که نه کردبی ئه و دانپینانه که ی وه کو کرداره که ی نۆرینی به رینمایی نابیت، له وانه یه دانپینه ر به هو ی هه ره شه لیکۆلینه یان تۆمه تباری سه ره کی که سیکی نزیکیه تی تاوانه که ده خاته سه ر خۆی، به پیچه وانه ئه گه ر دانپینانه که ی له گه ل کرداره که ی یه کبگریته وه، مانای وایه تۆمه تبار دانپینانه که ی راسته و تاوانه که ی ئه نجامداوه.

بۆ نمونه له تاوانی دزیکردن له شوینی تاوانه که پرسیار له تۆمه تبار ده کریت، چون چۆته ژووره وه و هاتۆته ده ره وه، چی به رکاره یناوه له کردنه وه ی ده رگا یان په نجه ره چۆنیه تی ئه نجامدانه که ی ده کات، پاشان چی بر دووه و ئه گه ر تۆمه تباری تری له گه لدا بوو بیت، رۆلی هه رییه که یان چ بووه؟ باسی ده کات و ئه و پالنه رانه چین بۆ ئه نجامدانی تاوانه که ی و چون تاوانه که ی ئه نجامداوه؟، تۆمه تبار چۆنیه تی ئه نجامدانی تاوانه که ی ده گپریته وه و به کردار ده یکات و له لیکۆله ر ده گه ینی که چون تاوانه که ی ئه نجامداوه، ئهم کرداره به بریاری دادوه ری لیکۆلینه وه ده کریت و ئه و کرداره بی دانپینانی تۆمه تبار ناکریت، هه موو ئه و ریکارانه ی له و کرداره هه ر له کاتی ده رچوون له بنکه ی پولیس تا شوینی تاوان و چۆنیه تی ئه نجامدانی تاوانه که له لایه ن تۆمه تبار و هه موو ورده کارییه کانی له کۆنوو سی ک به ناوی (کۆنوو سی

کرداری نۆپینی به رینمایى تۆمه‌تبارى دانپینهنر) ئاماده ده‌کریت، له لایهن لیکۆلهر و ئه‌فسهر و شاهیدی سه‌لماندن و تۆمه‌تبارى دانپینهنر واژۆ ده‌کریت. "۷"
بۆیه ده‌توانین ئه‌و کرداره به‌م شیوه‌یه پیناسه بکه‌ین: کرداری نۆپینی به رینمایى گواسته‌وه‌ی تۆمه‌تباره بۆ شوینی تاوان به رینمایى تۆمه‌تبار له لایهن لیکۆلهر بۆ چۆنیه‌تی ئه‌نجامدانی تاوانه‌که به شیوه‌یه‌کی ورد بۆ دلنیا‌بوون له دانپینانه‌که‌ی.

دووباره‌مای سه‌ره‌گی هه‌یه له کرداری نۆپینی به‌رینمایى ده‌بی بیته‌دی:

۱- تۆمه‌تبار نابى پيشتر زانیاری له‌سه‌ر شوینی تاوان هه‌بوو بیته‌، ئه‌و کاته‌ی تاوانه‌که باس بکریت، له چۆنیه‌تی ئه‌نجامدانی و له‌سه‌ر شوینه‌که واده‌کات کرداره‌که دروست نه‌بیته‌.

۲- رینمایى و ئاراسته‌کردن بۆ شوینی تاوان له لایهن تۆمه‌تباره‌وه ده‌بیته‌، کاتی گه‌یشتن به شوینه‌که تۆمه‌تبار خۆی چۆنیه‌تی چوونه ژوروه‌وه و هاتنه‌ ده‌روه‌وه و ئه‌و ئامیرانه‌ی له تاوانه‌که به‌رکاریه‌یناون و چۆنیه‌تی ئه‌نجامدانه‌که به وردی دووباره‌ده‌کاته‌وه. "۸"

به‌ندی یه‌که‌م- نۆپینی به‌رینمایى له‌بارى بوونی چه‌ند تۆمه‌تباریك:

له‌کاتی بوونی چه‌ند تۆمه‌تباریك پینوسته‌ کرداری نۆپینی به‌رینمایى بۆ هه‌ریه‌که له تۆمه‌تباران به‌ته‌نیا ئه‌نجامبدریته‌، هه‌ریه‌که‌یان کۆنوسى تایبه‌تی بۆ ساز ده‌کریته‌، له‌کاتی گواسته‌نه‌وه بۆ شوینی تاوان ده‌بی هه‌ر تۆمه‌تباره‌ی به‌ته‌نیا بگوازیته‌وه، کرداره‌که به‌ته‌نیا ئه‌نجامدات تا کاریگه‌ریان له‌سه‌ر یه‌کتری نه‌بیته‌، دوا‌ی ته‌واوبوونی رۆلی هه‌ریه‌که‌یان، کۆنوسى گشتیى سازده‌کریته‌ و کرداری نۆپینی به‌رینمایى هه‌موو تۆمه‌تباران تییدا ده‌نوسریته‌وه، بۆ دیاریکردنی رۆلی هه‌ریه‌که‌یان تۆمه‌تبارى سه‌ره‌کی به‌شداربووانی تاوانه‌که، ئامادبووان له لیکۆلهر و ئه‌فسه‌رى لیکۆلینه‌وه و شاهیدانی کرداره‌که و تۆمه‌تباران واژۆ ده‌کریته‌ و مۆرى فه‌رمى فه‌رمانگه‌ی لیده‌دریته‌ و کۆنوسه‌که ته‌واو ده‌بیته‌.

بهندی دووهم- نۆرینی به رینمایی له باری بوونی چهند شوینیکی تاوان:

له کاتی بوونی چهند شوینیکی تاوان بۆ نمونه تۆمهتباریک له مائیک دزی دهکات، پاشان له باخچهیهک دهیاشاریتهوه، یان لهو مالهی دزی دهکات کهسیک دهکوژی و تهرمهکهی دهگوازیتهوه شوینیکی ترو دهنیژی، لهم باره دا دهبیئت چهند کرداریکی نۆرینی به رینمایی ئەنجامبدریئت و اتا بۆ ههر یهکیک له شوینی تاوان کرداریک ئەنجامبدریئت ، یان تۆمهتبار چهند دزییهک دهکات و شوینهکان جیاوازن، بۆ نمونه تۆمهتبار له مال و سوپهرمارکیئت و دوکان و میوانخانه دزیکردووه ئەوا کرداری نۆرینی به رینمایی بۆ ههر یهک لهو دزییانه، و اتا بۆ ههموو شوینهکان به جیا دهکریئت. " ۸ "

بهندی سییهم: مهرجه بابه تیبیهکانی نۆرینی به رینمایی

کرداری نۆرینی به رینمایی هۆکاریک دهبیئت بۆ دهرکهوتنی راستی دانپینانی تۆمهتبار و لیکۆلهر له کاتی گواستنهوهی تۆمهتبار بۆ شوینی رووداو که به رینمایی تۆمهتبار بۆ شوینی تاوان دهچیئت، تا دهگاته شوینهکه و تۆمهتبار به شیوهیهکی ورد کرداری تاوانهکهی چۆن ئەنجامداوه، دهیخاته بهرچاو و ههر جیاوازییهک له دانپینان و کردارهکه دهبی لیکۆلهر ههلهستهی لهسهه بکات، به دوا داچوونی بۆ بکات و دلنیا بیتهوه، که تۆمهتبار دانپیناکی لهسهه بنهمای ئەنجامدانی تاوانهکه بووه، نهوهک تاوانهکهی نهکردبی و خستبتهیه سهه خۆی، لهبهه نهوه کرداری نۆرینی به رینمایی راستییهکان بۆ لیکۆلهر رووندهکاتهوه، ئەم کرداره کۆمهلیک مهرجی بابهتی هیه:

۱- دانپینانی تۆمهتبار ههبیئت و ههموو وردهکارییهکانی لهسهه شوینی تاوان و چۆنیهتی ئەنجامدانی تاوانهکه ههبیئت.

۲- تۆمهتبار نابی پيشتر زانیاری لهسهه شوینی رووداو ههبیئت ، ئەگهر ههبیئت، ئەوا پیویسته لیپرسیینهوهی لهگهڵ بکریئت، که چۆن شارهزایی له شوینهکه ههیه و چۆن تاوانلیکراو دهناسی و پرسپاری وردی لهسهه شوینهکه لیدهکریئت، تا بزانیی چهند زانیاری ههیه و سههراوهی ئەو زانیارییهانهش چیهه و چۆن دروست بووه.

۲- چون بۆ شوینی تاوان به رینمایی تۆمه‌تبار ده‌بیټ تا ده‌گه‌یه‌نریتته شوینه‌که، تۆمه‌تبار به شوفیره‌که ده‌لیټ چون بپروا و بۆ کوی بپروا، ئینجا چۆنیه‌تی ئەنجامدانی تاوانه‌که ده‌خاته‌وه‌ روو.

۴- له‌کاتی بوونی چهند تۆمه‌تباریک و چهند شوینیکی تاوان بۆ ههریه‌که له تۆمه‌تبار و شوینیکی تاوان، کرداره‌که به‌ته‌نیا ده‌خریتته‌وه‌ روو، پاشان له‌کۆنوووسی گشتی کرداری هه‌مووان ده‌نوووسری له‌گه‌ل تۆمه‌تباری سه‌ره‌کی و رۆلی ههریه‌که‌یان له تاوانه‌که.

۵- کرداری نۆپینی به‌رینمایی بۆ ئەو جووره تاوانانه ده‌کری که شوینه‌واری ماددی له‌ شانۆی تاوان به‌جیده‌هیلن، وه‌ک تاوانی دزی و کوشتن و سووتاندن، به‌لام له‌و تاوانانه‌ی شوینه‌واری ماددی به‌جیناهیلن ناکری وه‌ک سپه‌لیی نهم‌کرداری و فیل و ساخته‌یی و به‌رتیل.

۶- له‌ کاتی دانپینانی تۆمه‌تبار به تاوانه‌که‌ی و شوینی ئەو شتانه‌شی ئاشکرا کرد، که له تاوانه‌که دزیویه‌تی ئەوه ریزبه‌ندی یه‌که‌م بۆ گه‌رانه‌وه‌ی که‌لوپه‌له‌ دزراوه‌که ده‌بیټ، ئینجا کرداری نۆپینی به رینمایی ئەنجامده‌دریټ.

۷- لیکۆله‌ر پیویسته چهند پۆلیسیک له‌گه‌ل خۆی ببات، بۆ پاراستنی شوینه‌که له‌ تیکپیرژان و دوورخستن‌وه‌ی خه‌لک له شوینه‌که، تا کرداره‌که به‌ ریک و پیکی ئەنجامده‌دریټه‌وه‌.

۸- له‌ کۆتایی کرداره‌که لیکۆله‌ر کۆنوووسیک بۆ ئەم مه‌به‌سته ریک ده‌خات، ناماده‌بووان له‌سه‌ری واژۆی ده‌که‌ن و مۆری فرمی فرمانگه‌ی لیده‌دریټ.

به‌ندی چوارهم: کرداری نۆپینی به‌رینمایی له‌ لایه‌ن تاوانلیکراو

هه‌ندی جار کرداری نۆپینی به رینمایی له‌ لایه‌ن تاوانلیکراوه‌وه‌ ده‌کریټ، له تاوانه‌کانی سیکی و رفاندنی منداڵ و کچ و گواستنه‌وه‌یان بۆ شوینیکی دیاریکردا بۆ ئەنجامدانی کاری سیکی له‌ گه‌لیان یان داواکردنی پاره له‌ به‌رامبه‌ر ئازادکردنیان، لیکۆله‌ر تاوانلیکراو ده‌باته‌وه‌ شوینی تاوانه‌که، و ته‌ی وه‌رده‌گری

له سهر چۆنیه تی تاوانه که و شوینه که و تۆمه تبار و به شدار بووانی تاوانه که و ئەو رهفتارانهی له دژی ئەنجام دراوه و هه موو ئەو ئامیرانهی له تاوانه که بهرکارهاتوون. "۹"

به شی چوارهم : لپیرسینه وهی تۆمه تباری نکۆلیکار له شانۆی تاوان

لیکۆلهر له م کارهی مه به سستییه تی شوینی تاوان کار بکاته سهر تۆمه تبار و هاندهریک بیّت بۆ دانپینان، به تایبهت ئەو تۆمه تبارانهی تاوان له ژیر کاریگهری سۆز و خو شه ویستی دهکن و له کاتی بردنی بۆ شوینه که ههست به په شیمانی و تاوانه که ی دهکات، راسته و خو دان به تاوانه که ده نیّت، یان ئەو تۆمه تبارانهی یه که م جار تاوان ئەنجام ده دن یان ئەوانه ی له ژیر کاریگهری به کی کاتی تو په بوون یان وروژاندنی ههست و تو په یی ئەم جو ره تۆمه تبارانه، له ئاکامی ترس و قسه ی که سوکار و نزیکه کانی نکۆلی له ئەنجامدانی تاوانه که دهکات، له م بارانه دا لیکۆلهر، تۆمه تبار ده باته وه ئەو شوینه و لپیرسینه وهی له گه لدا دهکات و ههست و سۆزی ده وروژینی و ههست به په شیمانی دهکات و دان به تاوانه که ده نیّت، بۆ ئەوه ی ئەم کرداره یاسایی و دروست بیّت پیویسته له لایه ن لیکۆلهر په ی ره وهی ئەو مه رجانه بکریّت:

ئاگادار کردنه وه و وهرگرتنی ره زامه ندی سهر و به تایبهت دادوهری لیکۆلینه وه.

۱- گواستنه وهی تۆمه تبار بۆ شوینی تاوانه که له دوا ی ئەوه ی نکۆلی له تاوانه که ی دهکات.

۲- ده بی خویندنه وه یه ک لای لیکۆلهر هه بیّت که تۆمه تبار ئەو تاوانه ی ئەنجام داوه.

۳- له کاتی بزبوونی به شی که له تاوانه که بۆ گه پرا نه وه و دروست کردنه وهی تاوانه که له ریگه ی لپیرسینه وه له تۆمه تبار، ئەو به شه بزبووانه ده دۆزینی وه.

۴- له کاتی دانپینانی تۆمه تبار وته ی ده نووسریّت کرداری چۆنیه تی ئەنجامدانی تاوانه که ده خاته روو.

بۆ نمونه : ئافره تی (ف) هه والی بزبوونی میرده که ی (ق) گه یانده بنکه ی پولیس و دوا ی لیکۆلینه وهی ده رکه وت له روژی بزبوونی ئەو پیاوه له گه ل ئاموزای (س)

ئافرهتهکه بینهراوه، له کاتی لێپرسینهوه لهگهڵ (س) نکۆلی کرد و دوای گواستنهوهی بۆ شوینی تاوان لهوکاته (س) تهواو دوو چاری پهشیوی بۆوه و دانی به تاوانهکه ناو وتی من کوشتومه، بههۆی ئهو پهیهوندییی لهگهڵ ئافرهتهکه ههیهتی، دوایی له ژێر بهردیکی گهوره ئهو چهقویشی ئاشکرا کرد که تاوانهکهی پی ئهجامداوو. "۱۰"

بهشی پینجهم: کرداری ناسینهوه

ریکاریکی یاساییه و بهشیکه له لیکۆلینهوه و کرداری ناسینهوهی کهسی تۆمهتبار له لایه ن دادخوایان شاهیدهکان، ئهم کرداره لهو کاته ئهجامدهدری، که دادخوایان شاهیدهکان تۆمهتباریان له کاتی ئهجامدانی تاوانهکهی بینیهوه، له کاتی دیتنهوهی دهتوانن بیناسنهوه که ئهوه تۆمهتبارهکهیه، پیویسته تۆمهتبار سهبارت بهو کهسانهی کرداری ناسینهوه ئهجامدهدن نهیناسن، تهنیا له کاتی ئهجامدانی تاوانهکه دیتبیتیان ئهگهر بیناسن و پییشت چهند جاریک بینبیتان ئهوا کرداری ناسینهوه هیچ سوودیکی نابیت و کاتی پهنا بۆ کرداری ناسینهوه دهبردیت ئهو کاتهی دادخوایان شاهید تۆمهتباریان رووبهروو، وه له نزیکهوه بینبیت و وینه و ئاکاری دهم و چاویان کهوتبیته نیو میشک له بهر ئهوهی ئهگهر له دوروه تۆمهتبار بینرا بیت یان له کاتیگ ته مومژاوی باران و تاریکی بوو بیت ئهو کاته شیوهی تۆمهتبار ناچیته میشکی دادخوایان و شاهید، لهم بارودۆخانهدا ئهو کرداره ئهسته م ده بیت و ئاکامی باش به دهسته و نادات.

کرداری ناسینهوه له بنکهی پۆلیس یان گۆرپهپانی دادگای لیکۆلینهوه ئهجامدهدریت، به بریاری دادوهی لیکۆلینهوه، ئهگهر له هه مان شوینی تاوان بکریت باشتره، بهلام ههندی جار بههۆی باری ئاسایش و زهحمهتی دروستکردن بۆ ئهو کهسانهی لهو شوینهن، ئهوا له شانۆی تاوان ناکریتهوه، بۆ ئهم کرداره چهند کهسیکی نزیکه لیکچوون له دهم و چاو و رهنگی پیست و دریزی تۆمهتبار ناماده دهکریت، ژماره ی کهسهکان وا باشتره له (۱۰) کهس که متر بیت، زۆر جار به (۷)

كەس لەگەڵ تۆمەتبار ئەنجام دەدرێت، لە ریزبەندى دادەنرێت ئەو كەسەى تۆمەتبار دەناسیتەوه لە ژورێك دادەنرێت و دواى سویند خواردن، لە ریزبەندییهكە نزیك دەبیتهوه و كات و ئازادى تهواوى پێدهدرێت لە تهماشکردنى كەسەكان رووبهپروو لێیان نزیك دەبیتهوه، ئینجا ئەگەر تۆمەتبار بناسیتەوه دەستنیشانى دەكات، پاشان ژمارهى تۆمەتبار لە ریزبەندییهكە دەگۆردرێت، جاریكى تر دادخواز یان شاھید دەھیندریتەوه بۆ دانیابوون لە راستى دەستنیشان کردنەكەى، بەم شیوہیە کردارەكە تهواو دەكریت، بۆ تەندروستی کردارەكە پێویستە ئەو كەسەى تۆمەتبار دەناسیتەوه بە شیوہیەكى ورد ھەموو شیوہى ئەو كەسە بلییت كە دەیناسیتەوه پاشان لەگەڵ شیوہ تۆمەتبارەكە جیاوازی پێبكریت و نابى تۆمەتبار ناسراو بیئ سەبارەت بەو كەسەى دەیناسیتەوه، ئەگەر بیناسى پێویست ناكات کردارى ناسینەوهى بۆ ئەنجامدەریت، بەلام دەكرى تەنیا ئاراستەى ئەو بكات كە ئەو كەسە دەناسیت و ئەو بوو كە بینویهتی لە كاتى ئەنجامدانى تاوانەكە، ئەگەر چەند تۆمەتبارێك بوون ئەوا ھەر تۆمەتبارە و بە تەنیا کردارى ناسینەوهى لەسەر دەكریت، دادخواز و شاھیدەكانیش ھەر یەكەیان بە تەنیا کردارى ناسینەوه دەكەن كۆنوسى ھەریەكەیان بەجیا رێكدهخریت، لە لایەن ليكۆلەر و بەشداربووانى کردارەكە و دادخواز یان شاھید و تۆمەتبار واژۆ دەكریت و مۆرى فەرمى لێدەدریت و کردارەكە كۆتایى پێدەھینریت.

بۆ نمونە: لە بازار تۆمەتبارێك ھەلەدەستى بە دزینی جانتای ئافرەتیك و كاتى جانتاكە دەرفینى لە لایەن دادخوازەوه دەبینرى، ئەو كاتەى تۆمەتبارەكە بە رووى دادى و پاشان بە خیرایى جانتاكە لە دەست دادخواز وەردهگرى و رادەكات، دادخواز لە وتەكەیدا دەلى ئەو تۆمەتبارە ناسم و پێشتر نەمبیبیوه، بەلام ئیستا ئەگەر بیتهوه پێشم دەیناسمەوه لەبەر ئەوهى كاتى دزی لێكردم، بەرە و رووم دەھات وینەى لە ناو میشكەم وینابوو، بۆ ئەم مەبەستە کردارى ناسینەوه ئەنجامدرا و دادخواز لەناو ھوت كەس تۆمەتبارى دەستیشانكرد و ناسیبیەوه.

به شی شه شه م : کرداری رووبه رووبوونهوه

رووبه رووبوونهوه ریکاریکه له قۆناغی لیکۆلینهوه نهجامدهدریّت، هیچی که متر نییه له گرنگی لپیرسینهوهی تۆمهتبار و ئەم کرداره له لایهن دادوهری لیکۆلینهوه بپریاری لهسهر دهدریّت له نیوان تۆمهتبار و دادخواز و شاهیدهکان دهکریّت، له کاتیگ جیاوازی له وتهکان لهسهر مهسهلهیهکی دیاریکراوی نیو تاوانهکه دهبیّت، بۆ راستی و دروستی گهیشتن به ئاکامی راست، کرداری رووبه رووبوونهوه نهجامدهدریّت.

بۆنموونه: ئەو کهسانهیی له کردارهکه بهشدار دهبن ئاماده دهکریّن لهگهڵ ئەوهی بهخۆی گوپی لهو وتانه بیّت که لهگهڵ وتهکانی ئەو جیاوازن و یهکناگرهوه، ئەو کرداره دهبیّته هۆی گهیشتن به راستی ئەو قسانهیی پێشتر له وتهکانی تۆمهتبار لهگهڵ دادخواز یان شاهیدهکان یهکی نهگرتۆتهوه، ئەوهش ههله بۆ ههموو لایهنهکانی بهشدار لهو کرداره دروست دهکات، تا گفتوگۆی راستهوخۆ لهگهڵ یهکتر بکهن و ههندی شتی له بپیرکراوی به ئەنقەست یان به قەست به بیر یهکتر بیننهوه، دهبیّته هۆکاریگ بۆ بپرخستنهوهی ههندی شتی شاردراره له تاوان، ههندی جار ئەو کرداره کاریگهری لهسهر دهروونی تۆمهتبار دهبیّت و وتهکانی خۆی راستهکاتهوه، ههندی جار به پێچهوانه دهبیّته هۆی ئەوهی راستی بیتاوانی به دیار بکهوێت و ههموو ئەو پرسپارانیهی لهو کرداره ئاراستهیی کهسهکانی بهشدار لهو کرداره، لهگهڵ وهلامهکان له کۆنووسیگ ریک دهخریّت و واژۆی لهسهر دهکهن و مۆری فهرمی لیدهدریّت و کۆتایی به کردارهکه دههیندریّت.

بۆنموونه: تۆمهتباریک دهلی من فلانهشتم دزی بهلام زپرهکهم نه دزی کاتی لهگهڵ دادخواز و شاهید رووبه روو دهکرینهوه، ئەوان به بیر تۆمهتبار دههیننهوه پپی دهلین کاتی ههلهدهاتی زپرهکان لهناو دهستت بوو بهو مهرجهیی پارچهیهکیشت له دست کهوت و ههلتگرتهوه، بهم شیوهیه گفتوگۆ دهکریّت تۆمهتبار لهوکاته ناتوانی نکۆلی بکات، یان ئەوهتا له ژیر کاریگهری و ههست کردن به پهشیمانی وتهکانی خۆی راست دهکاتهوه، دهلی ئەوانیشم بردووه. ههندی جار

رووبه‌پروبوونهوه له نیوان خودی تۆمه‌تبارانیشت ده‌کریت، یان له نیوان شاهیده‌کان، له کاتی بوونی جیاوازی له‌نیوان قسه‌کانیان:

بۆ نمونه: تۆمه‌تبار هه‌لاتووه و که‌سیکی کوشتووه، شاهیدیکی که بینویه‌تی ده‌لی تۆمه‌تبارم دیت به چه‌کوش له سه‌ری تاوانلیکراوی داو کوشتی، له هه‌مان تاوان شاهیدیکی تر ده‌لی تۆمه‌تبارم دیت به دار له‌سه‌ری تاوانلیکراوی داو کوشتی، لی‌ره‌دا جیاوازی هه‌یه، یه‌کیان ده‌لی دار ئه‌و‌یت‌ر ده‌لی چه‌کوش، بۆ د‌نیا‌بووم له‌و ئامی‌زه‌ی له تاوانه‌که به‌رکار هاتووه کرداری رووبه‌پروبوونهوه له نیوان دوو شاهیده‌که ئه‌نجام‌ده‌ری‌ت له کاتی گفتوگو‌یه‌کیان ده‌لی وایه من به ته‌واوی له‌بیرم نییه و هه‌ندی دوور‌بووم وامزانی داره، به‌لام ئه‌و‌یت‌ر به د‌نیا‌یی ده‌لی من نزیک بووم، ئه‌وه‌ی دیتم چه‌کوش بوو، به‌م جو‌ره ئه‌و رووبه‌پروبوونهوه‌ی یه‌کلایی ده‌کاته‌وه که تاوانلیکراو به‌چی له‌سه‌ری‌داره‌وه.

به‌شی چه‌وته‌م: ناسینه‌وه به‌هۆی سه‌گی پۆلیسی

یه‌کیک له هۆکارانه‌ی بۆ ناسینه‌وه‌ی تۆمه‌تبار و دۆزینه‌وه‌ی سامانی دزرا و مادده‌ی هۆشبه‌ر به‌رکار ده‌هیندریت سه‌گی پۆلیسییه، ئه‌و ئاژه‌له له رووی هه‌سته‌وه‌ری بۆ‌نکردنه‌وه زۆر به‌هێژه، ئه‌وه‌ش به‌هۆی ئه‌و بۆنه‌وه ده‌بی‌ت که هه‌ر که‌سه و بۆنیکی تایبه‌تی هه‌یه، له هه‌وا بلا‌وده‌بی‌ته‌وه یان ده‌که‌وی‌ته سه‌ر جلو‌به‌رگ و که‌لوپه‌لی ده‌ستی لی‌ده‌دات، سه‌گی پۆلیسی ئه‌و بۆنه‌ وه‌رده‌گری به‌هۆیه‌وه به‌ دوای تۆمه‌تبار ده‌که‌وی‌ت و ده‌یدۆزیت‌ه‌وه، که بۆنه‌که له هه‌وا بلا‌وده‌بی‌ته‌وه، ئه‌گه‌ر تۆمه‌تبار بچیت‌ه شوینیکی تر سه‌گه‌که ئه‌و بۆنه‌ی هه‌لیمژیه‌وه، به‌ دوای ئه‌و بۆنه‌ ده‌که‌وی‌ت که له هه‌وا بلا‌و‌بو‌ته‌وه تا ده‌یگاتی ئه‌گه‌ر تۆمه‌تبار له‌و سنووره مابی که سه‌گه‌که بۆنه‌که‌ی ده‌کات، بۆن کاریگه‌ره و ریژه‌که‌ی ده‌گۆریت به‌هۆی که‌شی گه‌رمی و شی و باران و مانه‌وه‌ی له شوینیکی بۆ ماوه‌یه‌کی زۆر، یان ده‌بی‌ته که‌مبوونه‌وه یان نه‌مانی بۆنه‌که، به‌لام هه‌لب‌گی‌ری له ناو هه‌ل‌گریک ئه‌وا بۆ ماوه‌ی چه‌ندین هه‌فته و مانگ بۆنه‌که ده‌می‌نیت.

(سەگى پۇلىسى)

بەندى يەكەم: ئەو كارانەى سەگى پۇلىسى دەيكات

سەگى پۇلىسى راھىنراو كۆمەلىك كار ئەنجامدەدات لە كارى پاسەوانىيەتى و دۆزىنەۋەى تۆمەتبار و كەلوپەلى دزرا و ماددەى ھۆشبەر، سوود وەرگرتن لە سەگى پۇلىسى لە تاوانى كۆشتن و دزى دەتوانىن كارەكانى بەم شىۋەىيە چر بكةينەۋە:

۱- بەدواكەۋتن:

ئەو بۇنەى تۆمەتبار لە شانۆى تاوان بەجىي دەھىللىت، سەگەكە بۇنى دەكات و بەھۆى بلاۋبوونەۋەى ئەو بۇنە لە ھەوا بە دواى تۆمەتبار دەكەۋىت و شۆينەكەى دەدۆزىتەۋە، ھەرودھا لە دۆزىنەۋە تاوانلىكراۋىش سوودى لىۋەردەگىرپت لە كاتى رفاندنى يان كوشتنى، كەلوپەلىكى تاوانلىكراۋ بۇن دەكات و بەھۆى ئەو بۇنەۋە بە دواى دەكەۋىت و دەيدۆزىتەۋە.

۲- ناسىنەۋە:

لەكاتى بەجىيەشتنى شۆينەۋارىكى تۆمەتبار لە شۆينى رووداۋ سەگەكە بۇنى دەكات، بە ھۆيەۋە دەتوانرى چەند كەسىك و گومانلىكراۋىك، نىۋانىان ھەنگاۋىك

بیټ ریز ده‌کرین، سه‌گه‌که به‌هۆی بۆنکردنه‌وه تۆمه‌تبار ده‌ستنیشانده‌کات، هه‌ندی جار به‌هۆی بلا‌وبوونه‌وه‌ی بۆنه‌که به‌سه‌ر که‌سه‌کانی تریش به‌باشی ده‌ستنیشانیان ناکات لیبی تیکده‌چی.

۳- دۆزینه‌وه‌ی مائی دزراو:

به‌هۆی بۆنکردنی شوینه‌واری که‌لوپه‌له دزراوه‌کان، له ریگه‌ی ئه‌و بۆنه‌وه سه‌گی پۆلیسی به‌دوایدا ده‌گه‌ری و که‌لوپه‌له دزراوه‌که ده‌دۆزیتته‌وه.

۴- دۆزینه‌وه‌ی مادده‌ی هۆشبه‌ر:

سه‌گی پۆلیسی بۆنی مادده‌ی هۆشبه‌ره‌که وهرده‌گری، به‌هۆیه‌وه ده‌توانی مادده‌کان له هه‌ر شوینی‌ک شاردراییتته‌وه له شوینه‌کان یان لای که‌سه‌کان ده‌یدۆزیتته‌وه، له فرۆکه‌خانه و خاله‌ سنوورییه‌کان، له نیو جانتا و ئۆتۆمبیله‌ بار هه‌لگره‌کان، ئه‌و سه‌گانه ده‌توانن ئه‌و مادده‌ی هۆشبه‌رانه‌ بدۆزنه‌وه.

(دۆزینه‌وه‌ی مادده‌ی هۆشبه‌ر له‌لایه‌ن سه‌گی پۆلیسی)

بهندی دووهم: ئهرکه کانی لیکۆلهر له بهرکارهینانی سهگی پۆلیسی

- ۱- هه لگرتنی ئه و شتانهی بۆ بۆنکردنی سهگی پۆلیسی بهرکاردههینریت بۆ ئه وهی بۆنه کهی نه فه وتی.
- ۲- هاوکاریکردنی راهینهری سهگی پۆلیسی به بارودۆخی شوینی تاوان، تا وه کو به پپی بهرنامهیهک سهگه که بهرکار بهینن و سوودی لیوه ربگیریت.
- ۳- دواخستنی کاری هه لگره وه کانی په نجه مۆر و جینیشانی پی و هونه ره ییه کانی تر دوا ده خری، تا سهگی پۆلیسی بۆنه کان هه لده گریته وه.
- ۴- هه ر مادده یه ک ده بی به ته نیا بۆنه کهی بدریته سهگی پۆلیسی، له بهر ئه وهی بکریته وه دوو ماده له وانیه هی دوو کهس تیکه ل به یه ک بن و نا ناسرینه وه.
- ۵- پاراستنی شوینه واره کانی تاوان، ئه و شتانهی له شوینه که به جیماون تا سهگی پۆلیسی ده هیندریت.
- ۶- ریکخستنی کۆنوسی ئه و کارانهی له لایه ن سهگی پۆلیسی ئه نجام ده دریت.

"۱۱"

بهشی هه شته م: پشکنین

دوای ئه وهی تۆمه تباریک تاوان ئه نجام ده دات بۆ دوورخستنه وهی گومان له سهری بۆ ئه وهی ده ستگیر نه کریت، هه موو ئه و شتانهی له ئامیر و چه ک و جلوه برگ و که لوپه لی دزراو و لاشه ی تاوان، یان هه ر به لگه یه کی ماددی ده شاریته وه، یه کی له هۆکاره کانی تۆمه تبار ده دۆزیته وه پییه وه ده زانری که تۆمه تبار تاوانه کهی ئه نجام داوه.

بریتیه له پشکنین: که گه رانه به دوای لاشه ی تاوان و ئه و ئامرازانهی له ئه نجامدانی تاوانه که بهرکارهاتوون یان هه ر شتی که په یوهندی به تاوانه که و تۆمه تباره وه هه بییت.

هه موو ده ستوور و یاساکان جهخت له پاراستنی مافه کانی مروۆ له دلنیا یی له مال و گیانی ده که نه وه، نابی سنووری مالی هیچ تاکی که بهه زیندریت، له بهر ئه وهی ئه و جوړه ریکارانه هۆکاری بیزاری و زهحمه تی دروستکردن بۆ تا ک له ناو مالی

خۆی که شوینی پشو و کات به‌سه‌بردنه له چوارچیوهی خیزان، بویه پشکنین قه‌ده‌غه‌یه ته‌نیا نه‌گهر پیویست بوو نه‌وه‌ش به‌پیی یاسا ده‌کریت له ماده‌ی (٧٢) ی یاسای بنه‌ماکانی دادگاییکردنی سزایی ژماره (٢٣) ی سالی ١٩٧١ هه‌موارکردنه‌کانی، باس له نه‌نجامدانی کرداری پشکنینی که‌سه‌کان و ماله‌کان یان هه‌ر شوینیک به‌پیی یاسا ده‌بیته. هه‌روه‌ها باس له نه‌نجامدانی کاری پشکنین له لایه‌ن دادوه‌ری لیکۆلینه‌وه یان لیکۆله‌ر و نه‌ندامانی ریکخستنی دادگه‌ری به‌پریری دادوه‌ری لیکۆلینه‌وه یان هه‌ر که‌سیک یاسا رایسپاردوه بو نه‌نجامدانی کاری پشکنین ده‌کات، له کاتی روودانی ناگرکه‌وتنه‌وه و خنکان باری له‌م جو‌رانه که پیویستیان به یارمه‌تی خیرا هه‌یه، راسته‌خۆ کرداره‌که نه‌نجامده‌دریت و کاری پشکنین ده‌کریت.

به‌ندی یه‌که‌م: مه‌رجه یاساییه‌کانی پشکنین

- ١- که‌سی تایبه‌تمه‌ند یان هه‌ر که‌س و لیژنه‌یه‌که که به‌پیی یاسا نه‌وه کاره‌ی پیسپێردرا‌بیته.
- ٢- ده‌بی کاری پشکنین به‌ ناماده‌بوونی خاوه‌ن مال و دوو شاهید و موختاری گه‌رکه و تۆمه‌تبار نه‌نجام‌داریت و له‌سه‌ر کۆنوسه‌که واژۆ ده‌کن.
- ٣- ده‌بی له‌ پریری پشکنینه‌که چی هات‌بیته هه‌ر نه‌وه جیبه‌جی‌بکریته، بو نمونه شوینیک چه‌ندین خانه‌واده‌ی تیدایه و نه‌وه ژوره‌ی پریری پشکنینی بو ده‌رچوه هه‌ر نه‌وه ژوره پشکنینی بو ده‌کریت.
- ٤- هه‌ندی جار سکالا و گله‌یی له نه‌نجامدانی پشکنینی مامه‌له‌ی نه‌وانه‌ی پشکنینه‌که ده‌کن له‌سه‌ریان ده‌بیته، نه‌وه سکالا و نار‌ه‌زاییانه ده‌دریته دادوه‌ری لیکۆلینه‌وه، نه‌وه‌یش یه‌کلایان ده‌کاته‌وه.
- ٥- کۆنوسیک بو کاری پشکنینه‌که ریک ده‌خریته، له کات و شوینه‌که و روژ و ریکه‌وت و نه‌وه که‌لوپه‌لانه‌ی له پشکنینه‌که ده‌ستیان به‌سه‌ردا ده‌گیریت، ئینجا ناماده‌بوون واژۆی ده‌کن، هه‌ر یه‌کیکیان واژۆی نه‌کرد، ده‌نوسری واژۆی نه‌کرد، له‌گه‌ل هۆکاره‌که‌ی، دوا‌ی نووسینه‌وه ده‌کریت وینه‌یه‌کی کۆنوسه‌که بدریته

لایه‌نه‌کانی په‌یوه‌ندی‌دار به‌پشکنینه‌که و ده‌کری ئه‌و نامه و نووسراوانه‌ی له‌کاتی دانه‌وه‌ی به‌خاوه‌نه‌که‌ی ئه‌وا پێی ده‌دریته‌وه.

۶- له‌پشکنینی ئافره‌ت هه‌ر ده‌بی ئافره‌ت پشکنینه‌که بکات له‌کۆنوسه‌که ناو و زانیاری ده‌نووسریته‌ که کرداری پشکنینه‌که‌ی کردووه،
۷- ئه‌گه‌ر هه‌یج شتی‌ک له‌کاری پشکنینه‌که نه‌دۆزرایه‌وه له‌کۆنوسه‌که ده‌نوسری هه‌یج شتی‌ک نه‌دۆزرایه‌وه، که سوودی بۆ لیکۆلینه‌وه هه‌بیته. "۱۲"

به‌ندی دووه‌م: ریسا گشتییه‌کانی پشکنین

۱- خیرا چوون بۆ شوینی پشکنین:

کاری پشکنین به‌وه ئه‌نجامی باش به‌ده‌سته‌وه ده‌دات، لیکۆله‌ر به‌زووترین کات بگاته شوینه‌که، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی تۆمه‌تبار لاشه‌ی تاوان و شوینه‌واره‌کان به‌زووترین کات ده‌شاریته‌وه، بۆ ئه‌وه‌ی له‌سزا خۆی ده‌رباز بکات، به‌تایبه‌ت له‌تاوانی سی‌کسی که‌کاتی زیاتری ده‌ویته، تا شوینه‌واره‌که‌ی بشاریته‌وه، بۆیه‌کی‌برکی له‌نیوان تۆمه‌تبار و لیکۆله‌ر له‌سه‌ر کات دروست ده‌بیته، خیرا گه‌یشتنی لیکۆله‌ر و ده‌رچوونی بریاری پشکنین، له‌لایه‌ن دادوه‌ری لیکۆلینه‌وه، وا ده‌کات زوو بگاته شوینه‌که و ده‌ست به‌سه‌ر شوینه‌واره‌کان و به‌لگه‌کاندا بگریته، ته‌نانه‌ت هه‌ندی جار ده‌بیته هۆکاری ده‌ستگیرکردنی تۆمه‌تباریش، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی پشکنین ته‌نیا بۆ ده‌ستبه‌سه‌رداگرته‌ی به‌لگه و لاشه‌ی تاوان نییه، به‌لکو دۆزینه‌وه‌ی تۆمه‌تبارانیشه.

۲- ئاماده‌کارییه‌کانی پشکنین:

لیکۆله‌ر پێش ده‌سپیکردنی کاری پشکنین، پێویسته کۆمه‌لیک ریکار هه‌یه ئه‌نجامی بدات له‌وانه:

۱- ئه‌نجامدانی کرداری پشکنینه‌که له‌کاتیکی گونجاودا.

ب- به‌ئه‌سپایی چاودیریکردنی ده‌رووپشتی ئه‌و شوینه‌ی پشکنینی بۆ ئه‌نجامه‌دریته له‌لایه‌ن پۆلیسه‌وه.

ج- ريگه گرتن له هاتنه دهره وهو ژوره وهى كه سه كان لهو شوينهى پشكنينى بو دهكريت.

د- دانانى كه سه كان له شوينيك به مه به ستى پشكنينيان.

۳- ريگه ستى پشكنين:

پاش نه جامدانى ريكاره كانى پيشوو، ليكۆلهر بو نه وهى كارى پشكنينه كهى به ريك و پيكي نه جامبدات و هيچ شتيكى به سه ردا تينه په ريت، ده بى له خاليك ده سپييكات و پشكنين ده كات تا ده گاته وه هه مان خال، نه گهر بينايه كه دوو خانه بوو، يه كه م جار له خانهى زهوى ده سپيده كريت، ئينجا بو سه ره وه هه موو ژوره كان و به شه كان ده پشكنيت، نه گهر پشكنينه كه كه سى بوو نه وا له سه ره وه بو خواره وه ده بيت و له جل و به رگى دهره وه، ئينجا بو جل و به رگى ناوه وه، له لاي راست، ئينجا بو لاي چه پ، له گيرفانه كان له هى سه ره وه، ئينجا بو خواره وه، به م شيوه يه پشكنينه كه ته واو ده كه ين.

۴- هيزى تيبينى:

ليكۆلهر ده بيت هيزى تيبينى زور بيت، ناگادارى هه موو شتيك بيت هه رچى ده يبينى له شوينه كه بيخاته ژير پرسيار و له ميشكى شروقهى بكات، هيچ شتيك نابى به سه ريدا تيبه رى، ده بى ناگادارى رهفتار و جولهى نهو كه سانه بيت، كه له شوينى پشكنيندان، له بهر نه وهى له وان هيه كه سيك هه ولى بردنه دهره وهى شتيك بدات و بزاني تومه تبار هه ولى نه وه دهدات كام شوين كه سه كان بيريان بوى ناچى له وى لاشهى تاوان يان نهو ناميرهى بهر كار يه يناوه له نه جامدانى تاوانه كه بيشاريته وه.

۵- دوو باره كردنه وهى پشكنين:

هه ندى جار تومه تبار كه شوينيك پشكنينى بو ده كريت، وا ده خوينا ته وه كه جاريكى تر نهو شوينه پشكنينى بو نه جام نادريت، بويه شتومه كه دزرا وه كه ده هينا ته وه هه مان شوين، ليكۆلهر هه ركاتى هه ستى كرد و زانيارى نه وهى ده ست كه وت، كه تومه تبار شته كانى برودته وه هه مان شوين كه پشكنينى بو كراوه،

راسته وخۆ پشكئىن دووباره بكا ته وه، له بهر ئه وهى هيچ ريگرييه كه نيبه بۆ پشكئىنى شويننه كه بۆ چه ند جاريك.

۷- كۆنووسى پشكئىن:

ليكۆلەر دواى ئه نجامدانى هه موو ريكاره كانى پشكئىن كۆنووسيك بۆ ئه و مه به سته ريك ده خات، هه مووى تۆمار ده كات. له كردارى پشكئىنه كه ئه گه ر شتومه كى تاوانكارى دۆزرايه وه هه موو وردكارىيه كى له سه ر شويننه كه و ئه و كه سانه ي له وىن ده نووسرى، به لام ئه گه ر له پشكئىنه كه هيچ شتيك نه دۆزرايه وه، له كۆنووسه كه ده نووسرى هيچ نه دۆزراوه ته وه و له هه ردوو باردا ويئنه يه كه له كۆنووسه كه ده دريئه تۆمه تبار يان ئه وانه ي په يوه ندييان به تاوانه كه وه هه يه.

به ندى سيبه م: پشكئىنى شويننه كان

ليكۆلەر ده بى بريارى ياسايى بۆ ئه نجامدانى پشكئىنه كه ي پيبيت بۆ ئه نجامدانى كارى پشكئىنى شويننه كان و ده بى ريكاره كان به نه ينى بكات، بۆ ئه وه ي زانيارى نه گاته تۆمه تبار و هه لبيت و كه لوپه له دزراوه كان و ئاميرى به ركاره اتوو له تاوانه كه بگوازيته وه شوينيكي تر، ليكۆلەر له گه ل خۆى موختارى كه ره ك يان ئه و كه سه ي به كاره كانى هه لده ستي و دوو شاهيدي له گه ل خۆى ببات، بۆ ئه وه ي له داها توو تانه له ريكاره كانى پشكئىنه كه ي نه دريت، خودى تۆمه تباريش له پشكئىنه كه ئاماده ده بيت، ئاماده نه بوونى لايه نيك له وانه ي ناومان هيئان مافى ئه وه يان ده بيت تانه له ريكاره كه بدن و ئه و ريكارانه به هۆيه وه له وانه يه پووچهل ببنه وه. شوينه گشتييه كان وه كو شانۆ و سينه ما و باخچه گشتييه كان بريارى پشكئىنى ناويت، به لام شوينه تايبه ته كان وه كو مال و نووسينه كه و شويني هه لگرتنى كه لوپه ل و كوگا، ئه وانه ره زامه ندى و بريارى دادوه رى ليكۆلئنه وه ي پيوسته، ئه و كاته ي ليكۆلەر ده گاته ئه و شوينه ي مه به ستيه تى پشكئىنى بۆ بكرت، ريكارى ته واو وه رده گريت له پاراستن و ده وره دانى شوينه كه بۆ ئه وه ي كه س نه چيئه ده ره وه و ژوره وه، له شويني پشكئىن كه سه كان له ژورريك داده نرين، بۆ ئه وه ي پشكئىنيان بۆ بكرت،

ئاگاداری رهفتار و جولهیان بیټ ، له پشکنینی شوین خالیك دیاریده کریټ و دهست ده کریټ به پشکنین تا دهگهینهوه نهو خاله، نهو هوش بۆ نهوهی هیچ ژووریک و شوینیک به سهر لیکۆلهر تینه په ریټ. وردی چاودیریکردنی هه موو شته کان له لایهن لیکۆلهر واده کات زۆر شت ئاشکرا بکات، زۆر جار شوینی شاراو ههیه ده دۆز زیته وه یان تۆمه تبار ئامیری به کارهاتوو له تاوان و کهلوپه لی دزراو له شوینی وا دهشاریته وه که کهس بیرى بۆ نه چیت، به لام لیکۆلهری شارهزاو خاوهن نه زمون، نهو شوینانهی به سهردا تینه په ریټ و دهیان دۆز زیته وه، له کاتی پشکنین لیکۆلهر دهست به سهر هه موو نهو شتانه دهگریټ که په یوه ندی به تاوانه که ههیه و نه گهر شتی تر که په یوه ندی به تاوانی تر هه بوو یان هوکار بوو بۆ ئاشکرا کردنی تاوانی دهستی به سهردا دهگریټ.

بۆ نمونه: دزییه که له شوینیک کرا به دزینی پاره و زیر، دواى لیکۆلینهوه تۆمه تبار دهستگیرکراو بریاری پشکنینی شوینه که درا، نهو کاتهی لیکۆلهر به دهوری ماله که دهسوپرایه وه تۆمه تبار رهنگی تیکچوو، ته ماشاکرا لهو شوینه خۆل هه بوو که هه لکه ندرا پاره و زیره که له ناو سندوقیک له ژیر خۆل شاردرابوو و کهلوپه له دزراوه که بۆ خاوهنه کهی گهریند رایه وه.

به ندی چواره م: پشکنینی که سه کان

ههر که سیك تۆمه تبار کرا بیټ به تاوانیک بۆ دادوهری لیکۆلینه وهیه، بریاری پشکنینی بدات بۆ ده رکه وتنی ههر شتیک په یوه ندی به تاوانه که هه بیټ، نهوهی هه لدهستی به کاری پشکنین ده توانی که سه کان بپشکنیت، ههروه ها نه گهر نهوهی مه به ست بوو پشکنینی بۆ بکریټ ئافرهت بوو، به پیی یاسا ده بیټ ئافرهت پشکنینی بۆ بکات، پیویسته ناسنامه کهی له کۆنوس بچه سپیندیری و نهو هوش کیشه یه که، ئیستاش ههر به رده وامه به هووی که می ژماره ی ئافرهت ان بۆ پشکنینی ئافرهت ان له بنکه کانی پۆلیس و نووسینگه کانی نه هیشتنی تاوان، نهو هوش نه وه دهرده خات که پشکنینی که سه کان وه کو پشکنینی شوینه کان دلنیا یی تیدا نییه، بۆیه نابی له پشکنینی که سه کان پیشیلکردن و زیده پوی بکریټ، ته نیا نه گهر

پيويستى كرد و پريارى دادوهرى ليكۆلئنه وه هه بوو يان به هۆى هۆكارىكى سهلمينه و كهسيك له و شوينه ده رچوو كه كارى پشكنينى تيدا بيت بزانرى كه شتىكى شار دوته وه كارى پشكنينى بو ده كريت.

كارى پشكنين تاك نابى ته نيا له سه ر گيرفان بيت، به لكو ده بى هه موو جلو به رگ و ژيره وى و ته نانه ت ده بى پيالوه كان تو مه تبار پشكنينى بو بكرىت، له به ر ئه وهى هه ندى جار له ناو پاشيپى پيالو ماده هوش به ره كان ده شار دري ته وه، يان ده يخه نه ناو قايشى پشت، يان ناو كاتر مي رى ده ست، يان ناو موباي ل و هه ندى جار له ناو پو شى ده م و شو ينى زور هه ست يارى ناو ماي و و دا پو شه رى سين گى ئا فره ت ده يشار نه وه، بو ئه وهى ئه و كه سه ي پشكنين ده كات له دي دگاي كه سه كه پشك ينه ر ده ست بو ئه و جي گا يانه نا بات يان بى رى بوى نا چي ت، كاتى تو مه تبار پشكنينى بو ده كريت ده بى به را وه ستان بيت هه ردوو ده ستى به دي وا ره وه بيت و هه ردوو قا چى به كرا وه يى بيت رو وى له هيج لايه ك نه بيت تا سه رنجى بو ده و رو پشتى نه روا ت.

بو نمونه: پيا ويك پشكنينى بو ده كريت كه گو مانى ئه وهى لي ده كريت ماده ي هوش به رى پي بيت دوا ي ئه وهى به پي پى پشكنينى ورد هيج ماده يه كى هوش به رى پينه بوو، به لام ناسنامه ي ره گه ز نانه ي ئا فره تي كى له گيرفان بوو، ليكۆ له ر كه گو مانى ئه وهى كرد ئه و ئا فره ته په يو ه ندى به تا وان ي كه وه هه بوو، كه لي يان پرس يار كرد ئه و ناسنامه هى كي يه؟ وتى هى خو شه وي سه ته كه مه وت يان ژن ته؟ وتى نه خي ر، ته نيا براده ر مه، كه ليكۆ لئنه وه يان له گه ل ژن كه كرد دانى به وه نا كه زور ده مي كه په يو ه ندى هه يه و ها وسه ره كه شى ما وه يه كه ديار ني يه و بز ره، دوا ي ليكۆ لئنه وهى ورد له م كي شه يه ده ر كه وت، ئه و پيا و و ژنه له به ر ئه وهى يه ك تري ان خو شو ي سه تو وه هه لسا ون ها وسه رى ژنه كه يان كو شتو وه و، شار دو يانه ته وه، پاش داد گا يي ك ر دن پيا وه كه ي ته نيا مه به ست له گه لى پشكنين بوو، تا وان كه ي ترى له سه ر ئا ش كر ابو و سزاي له سي دا ره داني بو ده رچوو ئا فره ته كه ش زي ندانى هه تاي ي به سه ر دا ده رچوو

"١٣".

- ١" موسوعة مصطلحات القانون الجنائي، الدكتور سعد ابراهيم الاعظمي - الجزء الثاني بغداد ٢٠٠٢ صفحه (٣٠٤).
- ٢" علم التحقيق الجنائي الحديث، بين النظريات و التطبيق تأليف:الدكتور عبدالستار الجميلي و محمد عزيز- طبعة الاولى ١٩٧٧ -صفحه (٥٢)
- ٣" المبادئ الاساسية في التحقيق الجنائي العملي - محمد انور عاشور مصر- القاهرة ١٩٦٩ - صفحه (٧١).
- ٤" اصول التحقيق الاجرامى تأليف الدكتور سلطان الشاوي - طبعة بغداد، ٩٨١ - صفحه (٦٢-٦٠).
- ٥" علم التحقيق الجنائي الحديث ، بين النظريات والتطبيق تأليف:الدكتور عبدالستار الجميلي و محمد عزيز طبعة الاولى ١٩٧٧ -صفحه (٥٤-٥٦) .
- ٦" المحقق القضائي التحقيق في مسرح الجريمة - اعداد (الامر كروب) مشروع تدريب الادلة الجنائية - دورة تقوية المحقق ٨-٩ /٦/ ٢٠١٠
- ٧" موسوعة مصطلحات القانون الجنائي، الدكتور سعد ابراهيم الاعظمي، الجزء الثاني بغداد ٢٠٠٢ صفحه (٣٠٣) .
- ٨" اصول التحقيق الاجرامى- تأليف الدكتور سلطان الشاوي- طبعة بغداد ٩٨١ - صفحه (٦٦-٦٣)
- ٩" المرشد العلمي للمحقق، اعداد عميد الشرطة الحقوقي فخري عبدالحسن علي- صفحه (٦٥)
- ١٠" التحقيق الجنائي، قانون وفن - عبدالستار الجميلي -بغداد ١٩٧٣- صفحه (٧٦).
- ١١" التحقيق والبحث الجنائي - عبدالكريم درويش القاهره ١٩٥٥- صفحه (٣٠٣).
- ١٢" قانون اصول المحاكمات الجزائية رقم ٢٣ لسنة ١٩٧١ وتعديلاته مادده(٧٢-٨٦).
- ١٣" اصول التحقيق الاجرامى تأليف الدكتور سلطان الشاوي -طبعة بغداد، ٩٨١ - صفحه (٩٥-٨٥).

فەسلى شەشەم :

شۈينەۋارى تاۋان

بەشى يەكەم : پە نچە مۆر

بەشى دوۋەم : شۈينەۋارى پى

بەشى سېيەم : شۈينەۋارى شوشە

بەشى چۈرەم : شۈينەۋارى ھۆكارى گۋاستنەۋە

بەشى پېنچەم : شۈينەۋارى چەكى ئاگرىنى

بەشى شەشەم : شۈينەۋارى تەقەمەنى ئاگرىنى

بەشى جەۋتەم : شۈينەۋارى ئاگرکەۋتنەۋە

بەشى ھەشتەم : پرچە مۆر

بەشى نۆيەم : ئارەقە مۆر

بەشى دەيەم : ترشى DNA

بەشى يانزەھەم : ديارىکردنى ناسنامە

بەشى دوۋانزەھەم : شۈينەۋارى ددان

بەشى سېنزەھەم : شۈينەۋارى گۈيە مۆر

بەشى چۈاردەھەم : شۈينەۋارى نېنۈك

بەشى پانزەھەم : شۈينەۋارى سېيرم

بەشى شازدەھەم : شۈينەۋارى خوين و شلەكانى تىرى مروڧ

فهسلې شه شه م: شوينه وارى تاوانكارى

به شى يه كه م: په نجه مۆر

په نجه مۆر كۆمه ليك هيلې شيوه بهرز و نزمى به ليوارن له سهره په نجه كانن ههر كاتې به شتى بكه وى شوينه واره كهى ده كه وپته سهر و به جى دهمينيټ، نه و هيلانه سروشتى مروقن و زانستى پزىشكى نه وهى سه لماندوه، ههر كه مندال له ناو سكى دايكييه تى له مانگى چواره مه وه نه و هيلانه ي په نجه كان دروست دهن، به هيچ شيوه يه كه ته نانه ت به هوكارى بو ماوه يش گوپرانكارى به سهر دا نايه ت، تا نه و مروقه له سهر زيان بيت نه و هيلانه ي په نجه مۆر وه كو خوى دهمينيټ وه ته نيا هي جمك وه كو يه كه نه گهر له يه كه هيلكه ي پيتراو دروست بن و كرؤمؤسؤميان يه كه بيت، له بهر نه وه په نجه مۆر يه كيكه له به لگه كانى ماددى به چاو نه بيراو و زور گرنگه له بوارى ليكۆلينه وهى تاوانكارى كاتى تومه تبار له شوينى تاوان به جيى ده هيليت دهبته هوكارى ناسينه وهى ناسنامه ي تومه تبار كه هيچ شك و گومان هه لئاگرى به هوى بوونى شوينه وارى په نجه مۆر له شانوى تاوان نه وه دهرده خات كه نه و كه سه له وى بووه و په يوه ندى به م شوينه كردوه.

شوينه وارى په نجه مۆر به كارى زانستى و هونرى هه لده گيرپته وه، له گه ل په نجه مۆرى گومان ليكراوان جياوازي پيده كرپت، دهنرپت كه هي تومه تبار يان كه كيكي تره، هه موو نه وانى به شدارى تاوانه كه ن له ههر شوينيكى شانوى تاوان ده ستيان دايپته ههر شتى، نه و شوينه وارى په نجه مۆريان به جیده ميني، شوينه كه چه نده ي رووى لوس و ساف بيت په نجه مۆر باشت به ديار ده كه وپت و ناساتر هه لده گيرپته وه چه نده ي شوينه كه زير بيت هه لگرته وهى نه سته م دهبته.

رووى سهر وهى پيىستى په نجه كانى ده ست و پى مووى ليناى وه كو شوينه كانى ترى پيىستى له شى مروقه كه هه مووى داده پوشرى، نه وه ش تايبه تمه ندى داوه ته نه و په نجانه شوينه وارى يان به دياربكه وپت، له كاتى به ركه وتنيان به ههر رووكاريكى دهره كى له هه نديكيان زور باش به ديار ده كه ون، له هه نديكى تر كه متر به ديار ده كه ون، نه وه ش ده كه وپته سهر سيفه تى نه و رووه ي

بهريدهكهون، ئەم به ديار كهوتنهى شوينهوارى پهنجهكان، بۆ ئەو شيوه بهرزى و نزمى و سوپراوهى به دهورى يهكترىان دهبيت، زياتر به ديار كهوتنى پهنجهمۆر پهيوهئى به و رۆنهى سهر پيستهوه ههيه، ههئى جاريش بههوى ئارهقهكرندهوه به دياردهكهون و ئەگهر پهنجهكان به خوین و بۆيه بن ديسان شوينهواريان لهسهر ئەو رووهى بهريكهوتون بهديار دهكهويت، سهبارت به دياريكردنى كات و تهمنى پهنجهمۆر كهوتوته سهر شوينيك ناتوانى تهمهنهكهى دياريبكريت، پهنجهمۆر بههوى هۆكارى كهش و ههوا و دهستكارى كردن و شوشتن و دهست ليدان شوينهوارهكهى نامينيئ يان كهمدهبيتهوه"١"

ليواره بهرزهكانى پهنجهكان بهرژينهوه بهسترون ئارهقى رۆنى دهردهكهن، بههوى بوونى ماددهى كلوريدى سوڊيوم كه له نيو ئارهقهدا ههيه كاتى دهكهويته سهر شوينيكي لوس و وشك شوينهوارى ليواره بهرزهكانى سهر پهنجهكان بهجيدههيئي، ئەمەش دهبيته هوى به دياركهوتنى شوینی دهستليدانی كهسهكه لهو شوينهى دهستى ليداوه، ههئى كات لهبهر زۆرى شوينهوارى پهنجهكان كارى ليكۆلەر ئەستهم دهبيت، بهلام لهوكاتانه ههمووى شوينهوارهكان ههئدهگيرينهوه ههر يهكهى شوينهكهى دياریدهكريت و ئەوانى تريش به ههمان شيوه جياوازيان لهگهڵ پهنجهمۆرى ئەو كهسانه پیدهكريت كه گومانيان لیدهكريت، بۆيه له بانكهكان و دهزگا قهلهبالغهكان، ههموو سهره كاتژمييريك سهر ميژ و ليوارهكان شوينهكانى پارە و نووسراوى گرنگى ليدادهنريت به پارچه قوماشيك پاك دهكريتهوه بۆ ئەوهى له كاتى روودانى تاوان كهمترين پهنجهمۆر به سهر شوينهكه بيت تا ههنگرتنهوه و جياكرندنهوهيان ئاسان بيت، بۆيه ئيستايش كه سهدان ساله بهلگهى شوينهوارى پهنجهمۆر به يهكيك له گرنگترين هۆكارهكانى ئاشكراكردنى تۆمهتباران ههژمار دهكريت و به دريژايى ميژوو زۆريك له تاوانهكانى پى ئاشكراكراوه.

بهندی یه کهم : تاییه تمه ندیبه کانی شوینه واری په نجه مۆر

۱- به دیار که وتنی له شانۆی تاوان :

په نجه مۆری تۆمه تبار له شوینی تاوان ته نیا به دهستلیدانی له هر شتیك لوس بیټ و تهر نه بیټ نهوا به دیار ده که ویټ، زۆر تۆمه تبار ههیه له کاتی نهجامدانی تاوانه کهی دهستکیش له بهر دهکات، لینا گهری دهستی بهر شته کان بکهوی و کاتی دهستکیش له بهر دهکات، شوینه واری په نجه مۆری له سهر دهر ناچیت، له بهر نه وهی دهست و په نجهی مروڤ راسته و خو بی هیچ بهر به ستيك پيوسته بهر شته کان بکهون له شوینی رووداو، ئینجا شوینه واری ده بیټ، په نجه مۆر به چاو نابینریت، به لام له شانۆی تاوان نهو شوینانهی گومانی نه وهی لیده کریټ تۆمه تبار دهستی داوه تی به تاییهت نهو شوینانهی له ریگه یانه وه هاتۆته ژوور و چۆته دهره وه، نهو شوینانهی شتی لیدزراوه و دهستکاری کراوه بو دۆزینه وهی شته کان شوینه واره ی لیده بیټ و ده کریټ په نجه مۆری لیهه ل بگریته وه، نه گهر نه سته م بوو هه لگرتنه وه که و شوینه واری په نجه کان کالبوون باش به دیار نه که وتن و هه لنه گه ریا به وه، نهوا نهو که لوپه لانه ی گومانی لیده کریټ په نجه مۆری له سهر بیټ ده گوازیته وه تاقیگه و په نجه مۆره که ی له سهر هه لده گه ریته وه، سوودی بو لیکۆلینه وهی تاوانکاری ده بیټ، شوینه واری په نجه مۆر به به لگه یه کی گرنگ له زانستی تاوانکاری هه ژمار ده کری و جیگه ی تاییه تی خو ی هه یه و هوکاره بو ئاشکرا کردنی زۆر له تۆمه تباران.

۲- پیکنه چوونی په نجه مۆر :

یه کیك له تاییه تمه ندیبه کانی په نجه مۆر پیکنه چوونی په نجه مۆره کانه، هیچ که سیك له سهر گو ی نه م زه مینه په نجه مۆری به یه کیکی تر ناچیت، نه وهش گرنگی داوه تی بو سوود وهر گرتن له بواری لیکۆلینه وهی تاوانکاری، ههر کاتی تۆمه تبار له شوینی تاوان دهست به سهر ههر شتیك دایینی په نجه مۆری ده که ویټه سهر نهو شوینه و هاوکاری لیکۆله ر دهکات ، بو به دوا داچوون و هه لگرتنه وهی نهو په نجه مۆرانه ی شانۆی تاوان و جیاوازی پیکردنیان له گه ل په نجه مۆری

تۆمه تباران، ئەمەش رینگهيه كه بۆ ئاشكراکردنى تۆمه تباران، په نجه مۆرى چمك ئەگەر له يهك هيلكهى ئافره تيش دروست ببن له هيله كان و خاله كانى سه ره په نجه كان هه ندى جار جياواز ده بن.

۳- په نجه مۆر ناتوانى بگۆردى:

په نجه مۆر به هيچ شيوه يهك ناگۆردى و زۆر تۆمه تبار هه ولى شيواندى هيله كانى په نجورى خويانداوه، تا له ياسا و سزاي رزگاربان بيت، به لام ئەو هه و له يان سه رينه گرت و نه ياتوانى، له بهر ئەوهى هه ر گۆرانيك له په نجه مۆر به خشاندى به ماددهى زير و رهق ئەوا كاريگه رى هه ندىك ده بيت، به لام پاش ماوه يهك هيله كان و خاله كانى سه ر په نجه مۆر ده گه رينه وه دۆخى جارانيان، هه رچه ندهى هه ولى تيكدانى بدن ئەوا به به رزى نزمى و هيله كانى سه ر ده توانى بنا سريتته وه كه هى كييه، هه ندى جار به هوى سووتان په نجه مۆره كان ده شيويندريين، به لام ئەگه ر سووتانه كه ريژهى كه م و قول نه بيت، پاش ماوه يهك په نجه كان هيله كانيان وه كو خوى بۆ دروست ده بيتته وه، ئەوه نيبه جوړيكى تر دروست بيت به لكو هه ر ئەو جوړه ي پيشتر چۆن بووه هه ر ئەوه دروست ده بيتته وه، ئەگه ر سووتانه كه ش قول بيت ئەوا شان ه كانى مروڤه دوو چارى شيواندن ده بنه وه ئەوه باريكى تره گۆرانه له شان هى مروڤه و ده كه ويته سه ر په نجه مۆره كان.

۴- مانه وهى په نجه مۆر وهك خوى:

هيل و خاله كان و به رزى نزمى تايبه تمه ندييه كانى په نجه مۆرن، هه ره كه كو خوى ده مي نيته وه له سه رده مى مندالى و كهنجى و پيرى، ئەو هيلانه ناگۆردريين و پاريزگارى له تايبه تمه ندى شيوازى خويان ده كهن، به مردنيش دواى ماوه يهكى زۆر هيله كان وه كو خويان ده مي ننه وه، په نجه مۆر به گه شه و راوه ستانى گه شه ي مروڤه كاريگه ر ناييت و تايبه تمه ندى و هيله كان وه كو خويان ده مي ننه وه. بۆ نه گۆرپان و مانه وهى تايبه مه ندى په نجه مۆرى كه سه كان وه كو خوى به م دوو نمونه يه مه به سه ته كه زياتر روونده بيتته وه

نمونه‌ی یه‌كه‌م:

رۆبەرت جەیمس تۆمەتبارێکی ئەمریکی بە‌ناوبانگه و له لیكۆلینه‌وه له تاوانێك به گومان دەستگیر ده‌كری، دوا‌ی ده‌ستگیرکردنی لیكۆله‌ره‌كان ویستیان جیاوازی په‌نجه‌مۆری پێبکه‌ن له‌گه‌ڵ ئەو په‌نجه‌مۆرانه‌ی له شوینی تاوانه‌که به جیما‌بوو، ته‌ماشایان کرد سه‌ره په‌نجه‌کانی شیویندراوه ده‌رکه‌وت بۆ هه‌ر (١٠) سه‌ره په‌نجه‌کانی نه‌شته‌رگه‌ری کردوه و پێستی شوینه‌کانی تری له‌شی هیناوه و خسته‌یه‌تیبه سه‌ره په‌نجه‌کانی، به‌لام له دوا‌ی ورد لیكۆلینه‌وه له‌سه‌ره په‌نجه‌کان ده‌رکه‌وت هیله سه‌ره‌کییه‌کانی په‌نجه‌مۆری پیشووی شوینه‌واریان هه‌ر ماوه، سه‌ره‌رای ئەنجامدانی نه‌شته‌رگه‌ری و شیواندنی په‌نجه‌مۆره‌کانی و ده‌رکه‌وت ئەو تاوانه‌که‌ی ئەنجامداوه.

نمونه‌ی دووهم:

سا‌لی ١٩٤٥ به‌هۆی ئەو بۆمبه نه‌وه‌ییانه‌ی له لایه‌ن ئەمریکه‌کانه‌وه له هیرۆشیما و نا‌کازاکی یابانه‌کان درا، که تا ئیستا خه‌لکی ئەو وڵاته به ده‌ست شوینه‌وارییه‌وه ده‌نالین و بووه هۆکاری گۆرانی شیوه و به‌ژن و بالا و هه‌موو شوینیکیان گۆرا، به‌لام په‌نجه‌مۆری یابانییه‌کان سه‌ره‌رای ئەو هه‌موو گۆرانکارییه‌ی به‌سه‌ر له‌ش و شیوه‌یاندا هات هه‌ر وه‌کو خۆی مایه‌وه. "٢"

بە‌ندی دووهم: گه‌ران به دوا‌ی په‌نجه‌مۆر له شانۆی تاوان

به‌هۆی ترس و کاره نایاساییه‌ی تۆمەتبار ده‌یکات، له کاتی ئەنجامدانی تاوانه‌که‌ی دووچاری دله‌پراوکی و په‌شیوی ده‌بیته‌وه، ئەوه‌ش راسته‌وخۆ کار ده‌کاته سه‌ره‌رژینه‌کانی ئاره‌قه و به هۆیه‌وه ئاره‌قه‌یه‌کی زۆر ده‌کات، له ریگه‌یه‌وه ده‌بیته هۆی ده‌ردانی ئەو چه‌ورییه‌ی له ژیر پێستی مرۆ‌قدایه، ئەو ئاره‌قه کردنه‌ی واده‌کات هه‌ندی چه‌وری به‌سه‌ر په‌نجه‌کانه‌وه بیته، هه‌رکاتی تۆمەتبار ده‌ست بداته هه‌ر ماده‌ و لاشه‌یه‌کی ره‌ق شوینه‌واری په‌نجه‌مۆره‌که‌ی له هیله به‌رز و نزمه‌کانی سه‌ره په‌نجه‌کانی به دیارده‌که‌ون له شانۆی تاوان، زۆربه‌ی تۆمەتباران به‌هۆی ده‌ستکردنیان به‌که‌لوپه‌ل و شته‌کان، شوینه‌وار دوا‌ی خۆیان به‌جیدی‌لن،

ئەو تۆمەتبارانە‌ی ئەزموونیان لە تاوانکاری هەیه‌هەولێ ئەو دەدەن شوینە‌وار لە دوا‌ی خۆیان جینە‌هیلن، بە لە دەستکردنی دەستە‌وانە، هەندێ تۆمەتبار هەیه‌ لە شانۆ‌ی تاوان ئەو شتانە‌ی بەر دەستی کەوتوون شوینە‌واری پەنجە‌مۆرە‌کان دەشیوینێ یان رەشیان دەکاتە‌وه بەسپینە‌وه‌یان و تیکدانیان بە پارچە قوماشیک یان تەنیکی نەرم.

لیکۆلەر لە شانۆ‌ی تاوان بۆ دۆزینە‌وه‌ی پەنجە‌مۆر، سەرەتا لەو شوینانە‌ی تۆمەتبار پێیدا هاتۆتە ژوورە‌وه و پێدا چۆتە دەرە‌وه دەستپێدە‌کات، لەگەڵ پشکنینی هەموو ئەو کەلوپەل و ئامێر و پارچە شوشە و شتومە‌کانە‌ی لە سەر زەوی لە شوینێ ئاسایی خۆیان نین و تۆمەتبار هینا‌ویە‌تییه سەر زەوی و هەولێ هەلگرتنە‌وه‌ی پەنجە‌مۆرە‌کان لە سەریاندا دەدات، لیکۆلەر کیشە‌یه‌کی دیتە پیش ئە‌ویش بوونی پەنجە‌مۆری زۆرە لەسەر شتە‌کان کە هەندیکێ هی ئەندامانی ماله‌کەن، هەندیکیان هی ناسیار و برادەرە‌کانیان، لەبەر ئە‌وه لیکۆلەر دەبێ لە‌وه دُنیا بی‌ت ئە‌و پەنجە‌مۆرانە‌ی لە شوینە‌کەن هی تۆمەتبارە ئە‌وه‌ش بە وەرگرتنی پەنجە‌مۆرە‌کانی ئەندامانی ماله‌کە و جیا‌و‌زی پیکردنیا بۆ دُنیا‌بوون کە‌هی تۆمەتبار نییه، بە‌هۆیە‌وه پەنجە‌مۆری نامۆ‌ی ماله‌کە دیاریدە‌کرێت، دوا‌ی دیاریکردنی پەنجە‌مۆرە‌کانی خانە‌واده، ئینجا جیا‌و‌زی بە‌وانە دەکات کە گومانی ئە‌وه دەکات هی تۆمەتباران بی‌ت.

بە‌ندی سێ‌یه‌م: جو‌ره‌گانی پەنجە‌مۆر

لە شانۆ‌ی تاوان چەند جو‌ریک پەنجە‌مۆر بە دیار دەکەون کە هەندیکیان بە چا‌و دە‌بینرێن و هەندیکێ تریان بە چا‌و نابینرێن، دو‌وجو‌رن:

١- پەنجە‌مۆری بێ‌نرا‌و:

ئە‌و پەنجە‌مۆرانە‌ن لە لایەن لیکۆلەر و شارە‌زایان لە کاتی پشکنینی شانۆ‌ی تاوان بە چا‌و دە‌بینرێن، بە‌بێ ئە‌وه‌ی هیچ ماندووبوونیکێ بە دوا‌وه بی‌ت، وە‌ک ئە‌و پەنجە‌مۆرانە‌ی بە خوین یان بۆیه یان هەر‌ماددە‌یه‌ک بە دیارکە‌وتە‌وه، شوینە‌واری بە روونی و ئاشکرایێ بە دیار دەکە‌وێت. ئە‌وه‌شی لە شی‌وه‌ی ماکی پێ‌وه‌نووسا و

به شوینیک به دیار دهکهوئیت، بۆ لیکۆلهر هینده سوودی نابیت بههوی ئەوهی ههندی جار شیواون هیلهکانی پهنجهمۆری زۆر به سهروهه دیار نابیت، بهلام سوودی ئەوهی دهبیت سهرنجی لیکۆلهر بۆ بۆچوونیکى دیاریکراو رادهکیشیت، بۆ نمونه بوونی ماکی خوین و شوینهوارهکهی له شانۆی تاوان ئەوه بهدیار دهخات یان تۆمهتبار خوینی لیها توه، یان ئەوهتا خوینهکه هی تاوانلیکراوه، ئەو خوینه ئەگەر هی تۆمهتبار بیت، بۆ پشکنینی تاقیگهی DNA زۆر سوودی دهبیت و به دلنایای بههوی ئەو خوینهوه ناسنامهی تۆمهتبار دیاریدهکریت.

۲- په نجهمۆری نه بینراو:

ئهو جوهره په نجهمۆرانه به چاو نابینرین به لکو بههوی په پره وکردنی ریگهی تایبتهت په نجهمۆرکه به دیار دهکهوئیت، ههندی جار ئەگەر له سهر رووی زۆر لوس بیت به چاو ههولبدریت، ههندی له شوینهوارهکه به دیدهکریت، ههروهك چۆن تۆمهتبار دهستی دابیتته رووی شوشه و فهخفوری و ئەو رووانهی زۆر لوسن، بهلام ئەوه ناکه ویتته خانهی به چاو بینراو، چونکه هیلهکان به روونی دیار نین، به لکو ئەو دیتنه هاوکاری لیکۆلهر و شارهزایانی به لگهی تاوان دهوات به بوونی په نجهمۆر له سهر ئەو شوینانه، پاشان به ریکاری تایبتهت و به کارهینانی ههندی ماددهی کیمیایی و لیدانی تیشکی تایبتهت له شوینهواری په نجهمۆرکه به دیار دهکهوئیت و ههله گهریتتهوه.

ههندی جار بههوی کالی په نجهمۆرکه سه ره پای به کارهینانی پاودهر و لیدانی به فلچهی توکنی تایبتهتی زۆر نهرم زۆر به کالی شوینهواری په نجهمۆرکه به دیار دهکهوئیت، لهم حالتهدا پیویسته ئەو شته بگوازیتهوه تاقیگهی به لگهی تاوان بههوی ژووری ههلم به ریگهی تایبتهت ئەو په نجهمۆرانهی به دیار ناکهون له ریگهی ئەو ژووره به دیار دهکهوئیت. "۳".

به ندى چوارهم: هه لگرتنه وهى په نجه مۆر

ئهو شوينانهى ليكۆلەر و شاره زاي هه لگرتنه وهى په نجه مۆر گومانى ئه وهى ليده كه ن تۆمه تبار ده ستى دا بیتی شوينه واره كه دياریده كه ن و ده ست ده كه ن به هه لگرتنه وهى په نجه مۆر به چه ند ريگايه ك

۱- به هۆى بهر كارهيئانى پاودەر :

دواى ديارى كردنى ئهو شوينهى گومانى ليده كريت په نجه مۆرى له سهر بيت، ليكۆلەر و شاره زايانى به لگهى تاوان كه سندوقى تايبه تيان ههيه، هه موو پيداويستيبه كانى هه لگرتنه وهى په نجه مۆريان ههيه، سه ره تا پيوسته ئهو كه سهى په نجه مۆره كه هه لده گريته وه ده ستكيشى تايبه ت له ده ست بكات، ئينجا به هۆى فلچهى توكنى نه رمى تايبه ت به م كاره دروستكراوه پاودره كه به فلچه، به سه ر شوينه وارى په نجه مۆره كهى سه ر رووه كه داده كريت، به ئه سپايى و به نه رمى به شيوهى سوپان نه ك پالدانى له سه ر په نجه مۆره كه، ده سوپيندرى و په نجه مۆرى سه ر رووه كه به هۆى ئه وهى چه وره، پاودره ره شه كهى به سه ردا ده نووسيت، شوينه وارى په نجه كه به هه موو هيل و خاله كانى سه رى له به رزى و نزمى به ديار ده كه ويئت، پاشان به هۆى له زگهى روونى تايبه ت يان له زگهى روونى ئاسايى كه هه موومان له ژيانى رۆژانه مان بهر كاریده هينين، له سه ر به دياركه وته كهى شوينه وارى په نجه مۆره كه داده نريت، راسته وخۆ به له زگه كه ده نووسيت، پاشان له زگه كه له كاغه زى تايبه ت يان هر كاغه زيكي سپى ده دهين و په نجه مۆره كهى پيوه ده نووسيت، ده يگوازينه وه تاقىگه كانى به لگهى تاوان بو جياوازي پيكردى به هۆى ئامير و كومپيوته رى تايبه ت كه په نجه مۆرى گومانليكراوان وه رده گيرى و جياوازيان پيده كريت و به هۆيه وه تۆمه تبار ده ستنيشان ده كريت.

ليكۆلەر بو ئه وهى كاره كهى ريك و پيك بيت، ده بى له كاتى هه لگرتنه وهى په نجه مۆره كان، له سو جيكي نزيك شوينه وارى په نجه مۆره كه شوينيك كه ميك ته ر ده كه ين، پاودره كه به فلچه ليده ده ين و به نوو كيكي تير ژانيارى ته واو له سه ر شويني تاوان و ئهو كه سهى په نجه مۆره كه هه لده گريته وه ده نووسين، له گه ل

نووسینی کات و ریكەوت و روژ و هه موو ئه و زانیارییهانی به پیویست ده زانی، له گه ل لیسانی له زگه که و هه لگرتنه وهی په نجه مۆرکه ئه ویش هه لده گیریته وه و له کاغه زه سپیه که ده ریئت ئه وهش بۆ دانیایی کاری لیكۆلهر و زانیی دادوهری لیكۆلینه وه و دادگا، به ته و او ی زانیاری له سه ر په نجه مۆرکه شوین و ئه و که سه ی به کاره که هه لسا وه .

۲- به هو ی به رکاره یانی پاوده ری موگناتیسی :

ئه و ریگه یه ش وه کو ریگه ی سه ره وه ته نیا ئه و پاوده ره ی له و ریگه یه به رکارده هیندریئت سیفه تی موگناتیسی هه یه، له کاتی به رکاره یانی فلچه که ئه و پاوده ره به هو ی سه روشتی موگناتیسی به فلچه که ده نووسیئت، پاشان به ئه سپایی به شوینه واری په نجه مۆرکه له سه ر رووه که به هه مان شیوه ی سوپاندنی نه ک پالدان و فشار له سه ر نه کردن به سه ر په نجه مۆرکه داده هیندریئت و شوینه واره که به دیار ده که ویئت، ئینجا به کاره یانی له زگه و نووسینی زانیاری ته و او له سوچیک به کاغه زه ی سپی ده نووسیند ریئت و ده گوازییته وه تاقیگه ی به لگه ی تاوان .

لیكۆلهر ده بی ئه وه ی لا ئاشکرا بیئت پاوده ری موگناتیسی زیاتر بۆ رووی کاغه ز و داری روو لوس، به واتیه کی تر ئه و جو ره پاوده ره بۆ هه لگرتنه وه ی په نجه مۆر له سه ر ئه و رووانه ی ماده ی ئاسنیان تییدا نییه به رکار ده هیندریئت، به هو ی تیکه لبوون و گرتنی ئاسنه که وه کو قاسه و ده رگای ئاسن و تۆتۆمبییل و هه موو ته نه ئاسنه کان له م حالته ئه گه ر شوینه که ئاسنی نه بوو ده بی پاوده ری ره شی ئاسایی به رکار به یندریئت .

۳- هه لگرتنه وه ی له تاقیگه :

هه ندی جار شوینه واری په نجه مۆر زۆر به کالی له سه ر که لوپه ل و شته کان به دیار ده که ویئت، ئه وهش یان ئه وه تا تۆمه تبار زۆر به توندی پاله په ستۆوه ده ستی نه کردۆته شوینه که، یان ئه وه تا ماوه یه کی زۆر به هه ر هو کاریک بیئت به سه ر په نجه مۆرکه دا رویشته وه و کال بۆته وه، لییه دا لیكۆلهر ئه و که ل و په لانه بۆ

نمونه پهرداخیکه یان گولدانیکه به ریگهه هه لگرتنی تایبته له سندوق یان زهرنی تایبته دادنه نریات و نهو شتهه به لگه کهه پیده گوازیته وه به پیی قهباره و سروشتی شته که ده گورد رییت، ده برد ریته تاقیگه به لگه ی تاوان، له ژووری هه لم (هییوم) که نامیری تایبته تی دایه و که لوپه له کهه په نجه موری له سه ره له ناو نامیره که هه لده واسرییت، به هوئی مادهه تایبته و سوپه رگیل، بو ماوه ی چه ند کاترمیری که ده مینیته وه، به هوئی نهو مادهه هه لمه که شوینه واری په نجه موره که به دیار ده که وییت، ئینجا به هه مان ریگه کانی سه ره وه به پاوده ری رهش و بهرکاره یانی له زگه هه لده گیریته وه و ده خریته سه ر کاغهن و پاشان به هوئی نامیر و کۆمپیوته ره له گه ل په نجه موری گومانلیکراوان جیاوازی پیده کرییت.

٤- هه لگرتنه وهی به هوئی لی دانی تیشکه وه:

له ژبانی روژانه مان زور جار به لایت یان تیشکی لی زه ری که له شتی که ده ده ین شوینه واری جوړاوجور له سه ر ته نه کان ده بینین، له شانوی تاوانیش بو نه وهی کاری لی کۆله ر ئاسان بییت، بو ی به دیار بکه وییت که په نجه موره کان له شانوی تاوان له کوین بو دیاری کردنی شوینیان به هوئی لایت و تیشکه وه ده زانری نهو شوینه په نجه موری له سه ره یان به پیچه وانوه، نه وهش هاوکای کاری هه لگه وهی په نجه مور ده کات له شوین و دیاری کردنی په نجه موره کان به سه ر روو و که لوپه له کانه وه، له تاقیگه کانی به لگه ی تاوانیش به لی دانی تیشک به هوئی نامیری تایبته وه په نجه موره کان به دیار ده که ون و پشکنینی له ریگه ی بهرنامه و کۆمپیوته ره وه پی نه نجامه دریییت.

به ندی بی نجه م: هییری به لگه ی په نجه مور

په نجه مور له هه موو دنیا به یه کی که له به لگه به هیزه کانی بواری لی کۆلینه وهی به لگه ی تاوان دادنه نرییت، نهو به لگه یه بهرکار ده هی نرییت، بو بریاری کۆتایی دادگا و به لگه ی سه لمینی هری ته واوه له سه ر تومه تبار، به هوئی وه تاوانه که ی ناراسته ده کرییت و حوکی له سه ر ده دریییت، له زور به ی ولاتانی دونیا له دادگا کانیان به لگه ی په نجه مور به به لگه ی ته واو دادنه نرییت نه گه ر هیچ به لگه ی تریش نه بییت

هۆکاریک ده‌بییت بۆ دانه پالی تۆمهت و ده‌رکردنی بپیری دادگا له‌سه‌ر تۆمه‌تباره‌که.

له دادگا‌کانی کوردستان و عیراق په‌نجه‌مۆر وه‌کو به‌لگه‌ وه‌رده‌گیری و هه‌ژمارده‌کریت، به به‌لگه‌یه‌کی ماددی و له دژی تۆمه‌تبار به‌رکارده‌هیندرییت، دادگا ده‌توانی وه‌ریبگریت بۆ ده‌رکردنی حوکمی، به پپچه‌وانه ده‌توانی به‌رکاری نه‌هینیت و پپی وه‌رنه‌گریت، بۆیه وه‌رگرتنی وه‌کو به‌لگه‌ی تاوان بۆ خه‌ملاندنی دادگا ده‌گه‌رپه‌ته‌وه، به‌لام به‌ستییوه‌تیه‌وه به‌ گرینه و به‌لگه‌ی تر له‌وانه‌یه دادگا بانگی شاره‌زای په‌نجه‌مۆر بکات، سه‌بارهت به‌ چۆنیه‌تی جیاوازی پیکردنی له‌گه‌ل په‌نجه‌مۆری گومانلی‌کراو و نه‌و ده‌ره‌نجامه‌ی له‌ پشکنینه‌که و جیاوازی پیکردنه‌که‌ی ده‌رچوو‌ه چۆن بووه‌ نه‌وه‌ش بۆ زیاتر به‌رچاو روونی دادگایه.

له سه‌رده‌می نه‌مپۆ به‌لگه‌ی په‌نجه‌مۆر گرنگی تایبه‌تی خۆی هه‌یه له به‌لگه‌کانی تاوان و به‌هۆی هه‌لگرته‌وه‌ی په‌نجه‌مۆره‌کانی تۆمه‌تباران له شانۆی تاوان چه‌ندین تاوان ئاشکرا‌ده‌کرین و تۆمه‌تبارانی پی ده‌دۆزریته‌وه و دادگای ده‌کرین و سزا ده‌درین.

به‌ندی شه‌شه‌م: سیسته‌می نه‌لیکترۆنی په‌نجه‌مۆر

له‌ولاتانی دونیا و پپشکه‌وتوو له‌ بواری به‌لگه‌ی تاوان، تۆمه‌تبارانی هه‌موو ولاته‌که په‌نجه‌مۆریان وه‌رده‌گیری و له‌ کۆمپیوتەر و به‌ به‌رنامه‌ی تایبه‌ت ری‌کده‌خرییت، هه‌موو نه‌و په‌نجه‌مۆرانه له‌ هه‌موو شاره‌کانی نه‌و ولاته له‌ بنکه‌کانی پۆلیس و نوسینگه‌کانی نه‌هیشتنی تاوان و دادگا‌کان ده‌بن، له‌ کاتی روودانی تاوانی و هه‌لگرته‌وه‌ی په‌نجه‌مۆر له‌ شوینی تاوان په‌نجه‌مۆره‌که هه‌لده‌گیریته‌وه و جیاوازی پیده‌کریت، له‌ ماوه‌ی چه‌ند خوله‌کیک تۆمه‌تباره‌که ده‌دۆزریته‌وه، له‌به‌ر نه‌وه پپویسته له‌ ولاتی نی‌مه‌ش هه‌ولبدریت نه‌و سیسته‌مه په‌یپه‌ و بکریت به‌لگه‌ی تاوان له‌ کوردستان په‌نجه‌مۆری هه‌موو گومانلی‌کراویک و تۆمه‌تباری‌ک له‌ قۆناغی لی‌کۆلینه‌وه وه‌رگری، با کۆبکریته‌وه له‌ ناو کۆمپیوتەر و به‌هۆی سیسته‌م و به‌رنامه‌ی کۆمپیوته‌ری له‌ هه‌موو بنکه‌کانی لی‌کۆلینه‌وه له‌ تاوان هه‌بییت، هه‌ر

كاتەك تاوانىك ھەبوو راستەخۆ ھەر لە شوينەكەى گومانلىكراو پەنجەمۆرى پشكئىنى بۆ بكرىت، زانىارى تەواوئىش لەسەر پيشىنەى تۆمەتبارەكەى تىدا بىت، نەوەك بە نووسراو بۆ لايەنى پەيوەندىدار چەندىن رۆژى دەوئىت، ئىنجا دەرەنجامەكە دەرەچىت، لەبەر ئەوھى كاتى تۆمەتبار دەستگىر دەكرىت، ئەگەر ئەو زانىارىيانە لەبەر دەستدا بن، ئەوا راستەخۆ جىاوازى پىدەكرىت لەگەل پەنجەمۆرى تۆمەتباران، بەمەش كاريكى زۆر گرنگ پيشكەش بە دادگان دەكرىت بۆ ھاوكارىكردىيان لە ئاشكراكردن و دۆزىنەوھى تۆمەتباران بە زووترىن كات. "

ع"

بەشى دووهم: شوينەواری پى

يەكئىكە لە بەلگەكانى تاوان كە تۆمەتبار لە شوينى تاوان بەجىيدىلئىت بە ھۆيەوھ لىكۆلەر بە دواداچوون بۆ جىينىشانى پىي تۆمەتبار دەكات يان بە پىخواسىيە يان پىلاوى لەبەر بوو، بەھۆى شوينەوارەكەوھ دەتوانى قەبارەى پىيەكە و خىرايى رۆيشتنى تۆمەتبار كە لە بارى دەررونى نالەبار و پەلەكردىنابووھ يان بارى ئاسايى بوو، ئەو لاو ئەو لاي شوينەكەى كردووھ بۆ ئەوھى خۆى رزگار بكات، تەنانەت بەھۆى جىينىشانى پىيەوھ دەتوانرى كىشى تۆمەتبار بە رىژەيى بخەملىندرىت، ئەم خەملىندانە و ديارىكردن و ھەلگرتنەوھى شوينەواری پىي تۆمەتبار لە لايەن شارەزايانى ئەو بوارە و بەلگەى تاوان بكرىت ئاكامى باش بەدەستەوھ دەدات، شوين پىي تۆمەتبار بەھۆى گەورەيى و بچوكى دەتوانرى بزائرى تۆمەتبار مئرد مندالە يان نەوجەوان يان گەورەيە تەنانەت قەبارەى كەسەكە لە رووى ھەيكەلەوھ بچوكە يان گەورەيە، لە ھەمان كاتدا دەتوانرى بارى ھۆشدارى تۆمەتبار بزائىن لە بارى ئاساييدا بووھ يان ماددەى ھۆشبەر يان ماددە كحولىيەكانى وەرگرتووھ، بەھۆى شوينەواری پىي لەدواى يەكترن يان بەلاداچووھ، شوينەواری پى لەسەر ماددەى رەق يان نەرم و خۆل و قوپ و خۆل لە ھەر يەكەيان بە جۆرىك دەرەچىت، شوينەكە چەندەى نەرم بىت ئەوھندە باشتەر

دەردەچیت، بەلام شوینەکه چەندەى رەق بیټ کەمتر بە دیار دەکەوێت و لەم بارەدا شوینەواری پێیەکه چی لەسەر بیټ لە بۆیە و خوین و گریس دەردەکەوێت، ھۆکاریک دەبیټ بۆ ناسینەوێت تۆمەتبار و ئەو شوینەوارانە بەھۆی وەرگرتنی وینەى فۆتۆگرافی وینەیان دەگیرى و بەھۆی گەچ ھەلەدەگیریتەوہ یان شوینەوارەکه بەدەور و پشتییەوہ ھەلەدەکەندریټ و دەگوازیتەوہ بۆ تاقیگە و پشکنینی لەسەر دەکریت بۆ دیاریکردن و ناسینەوێت تۆمەتبار. "ه"

جینیشانی پى ئەو شیوہیە که تۆمەتبار لە شوینی تاوان بەجییدیلى لەو کاتەى پى بەر شتیك دەکەوێت رەق بیټ یان نەرم کاریگەرى لەسەر شوینەکه بە دەرکردنى شیوہى پى و خانەکان لەسەر ئەو شوینە بە دیار دەکەوێت، کەپى لەسەرداناوہ، ئەو شوینەوارە بە دیاری دەخات تۆمەتبار چۆن چۆتە شوینی تاوان و لى دەرچووہ و لە شانۆى تاوان دەبى ئەو جى پىیانەى خاوەن مالەکان کى لە ھى تۆمەتبار جیابکریتەوہ، تاوہکو لیکۆلینەوہ دووچارى شیواندن و نارىکى نەبیټەوہ، لەو کاتە لیکۆلەر بە دواى ئەو جیپیانە دەکەوێت، کە گومانى ئەوہى لیدەکریت ھى تۆمەتبار بیټ لە ریگای چوونە نیو شوینی تاوان و دەورپشتى شوینەکه و ھەموو ئەو شوینانەى گومان دەکریت تۆمەتبار پىیدا رویشتیټ لە ژورەکان و پىپىلکانە و ریگای ھۆل و چوونە دەرەوہ و دەورپشتى قاسە و کەنتۆر و دۆلابەکان و ئەو شوینانەى تۆمەتباران بۆ ئەنجامدانى تاوانەکەیان پىیدا رویشتون، ھەمووی بە وردى پشکنینی بۆ دەکریت لەبەر ئەوہى شوین پى تۆمەتبار ھەندى جار دەبیټە ھۆکارى دۆزینەوہى تۆمەتبار لە ریگەى بە دواچوون لە شوینەوارەکه تا دەگاتە شوینی ھەوانەى خۆى یان ئەو شوینەى مەبەستیەتى بۆى دەچیت و ھەندى جار بەھۆى خانەکانى پىلاوى تۆمەتبار دیاریدەکریت.

بۆ نمونە/ تۆمەتبارىک لە روژىکى خۆلاوى دەچیتە دزىکردن لە ھاوسىیەكى کە چەند مالیک لى دوورە دواى ئەنجامدانى دزىیەکە خاوەن مالەکە بە ناگا دىټ و دزەکە بۆ ئەوہى نە ناسریتەوہ خاوەن مالەکە دەکوژیت و بارى دەروونى

دهشلهژیی و رادهكات و دهچیتهوه مالهكهی و لیی نایهته درهوه، كاتی پۆلیس دهگاته شوینهكه و شوینهواری كالهی تۆمهتبار له شانۆی تاوان به دیدهكهن و به دوایدا دهچن و تا دهگهه بهردهم مائی تۆمهتبار و له درگا دهن دهلینه تۆمهتبار پیلاوت له چ جوریکه؟ نهویش پیلاویکی باتهیان پی نیشاندهدات و پاش پشکنین كالهكه دههوزنهوه و تۆمهتبار دان به تاوانهكهی دهنیّت.

بهندی یهكه م : جورهكانی شوینهواری پی

- ۱- پیخواسی: هندی جار تۆمهتبار تا شوینی تاوان به پیلاو دهچیّت كه چوه شوینهكه پیلاوهكهی له بهر دهكاتوه، ئینجا تاوانهكهی دهكات.
- ۲- پیلاو: كاتی تۆمهتبار له شانۆی تاواندا كاری تاوانهكهی نهجامدهدات جینیشانی پیی له شوینه جیاجیاكانی شوینی روداو به دیار دهكهویت، بهلام ئەگەر شوینهكه لوس و رهق بیّت ئەوا به جوانی به دیار ناکهویت.
- ۳- گۆرهوی: هندی جار تۆمهتبار به گۆرهوی تاوانهكهی نهجامدهدا بۆ ئەوهی شوین پیی به دیار نهكهویت و شوینهوارهكه بشیوینیّت.
- ۴- شوین پیی دیار: ئەو شوینهوارانهیه كه له شوینی نهرم به شیوهیهکی باش به دیار دهكهویت و ههنگرتنهوهی ئاسانه له لایهن شارهزایانی بهلگهی تاوان.
- ۵- شوین پیی نادیار: جینیشانی پی له سهر شوشه و رووی لوس و ساف به دیار دهكهویت هندی جار بهكالی به دیار دهكهویت و به چاو دهبینریت، هندی جاریش شوین پییهكه ههیه، بهلام بهچاو نابینریت، لهو كاتانه شارهزایانی بهلگهی تاوان وهك چۆن شوینهوارهكانی تر ههلهگرنهوه بهم شیوهیه ههلهگیریتهوه.

بهندی دووهم: شوینهواری پی له شانۆی تاوان چی دهگهیهنیّت

جینیشانی پی له شانۆی تاوان له رووی بهلگهی تاوان بۆ ليكۆلینهوه كۆمهلیك مانا و شیکردنهوهی ههیه:

- ۱- ناراستهی هاتنه ژورهوه و چوونه درهوهی تۆمهتبار له شانۆی تاوان دیاریدهكات.

۲-ژمارەى تۆمەتباران لە شانۆى تاوان دەزانرى لهگەل رۆلى ھەريەكەيان و ئەوانەى لە دەرەو چاودىرييان کردوو و ئەوانەى لە ناوہو تاوانەكەيان کردوو.

۳-ھەندى سيفەت و ئاكارى تۆمەتبارى پى دياريدەكرىت لە بارى ھوشدارى يان بېھوشى تۆمەتبار كە ھەنگاۋەكانى تىكەلدەبن يان تۆمەتبار شەلەيە يان سەرخۆش بوو.

۴-درىژى و كىشى تۆمەتبارى پىدەزانرىت ئەگەر شوينەكە نەرم بىت ھەر چەند كىشى تۆمەتبار زۆر بىت، شوينەۋارى خانەكانى پى باشتەر بە ديار دەكەون.

۵-تەمەنى تۆمەتبارى پىدەزانرىت كە مندالە يان مىرد مندالە يان گەورەيە، لەبەر ئەوہى تۆمەتبار چەندەى گەورە بىت شوينەۋارەكە قولتر باشتەر بە ديار دەكەويت، لە ھەمان كاتدا جى پىيى مندال بچوك دەبىت و لە شوينەۋارەكە بە دياردەكەويت كە ھى مندالە.

۶-شوینى تاوانەكەى پىديارىدەكرىت و ھەندى جار تۆمەتبار تاوانلىكراو لە شوينىك دەگوازيئەوہ شوينىكى تر و لە جى پىيى بە ديار دەكەويت.

بەندى سىيەم: ھەلگرتنەۋەى شوينەۋارى پى

لە شانۆى تاوان ھەركاتى شوينەۋارىكى تاوان دەبينرىت كە گومانى ئەوہى لىدەكرىت ھى تۆمەتبارە، راستەوخو پارىزگارى لىدەكرىت، لە لايەن شارەزاي بوارى ھەلگرتنەۋەى شوينەۋارى پى ھەلدەگىرئەوہ

۱- ھەلگرتنەۋەى جى پىيەكە بە بەركارھىنانى گەچى شل و رەق و شەمى و ماددەى تايبەت، كە دەكرىتە سەر خانەكانى شوين پىيەكە و ھەلدەگىرئەوہ، بو جياۋزى پىكردى لەگەل پى و پىلاۋەكانى تۆمەتبار، ئەو كارە لە جۆرە جىنيشانا نەكرىت كە نەرم بىت و خانەكانى پىلاۋەكەى لە شوينەكە بە ديار دەكەويت، بەلام ئەو كارە بو شوينى لوس و رەق ئەستەم دەبىت.

۲- ھەلگرتنەۋەى جى پىيەكە بە برىنى دەورويشتى شوينەۋارى پىيەكە و گواستەۋەى بو تاقىگە و ئەو كردارە بو شوينەۋارى پى لە سەر بەرد و گەچ و دار بە كار دەھىندرىت.

۳- وەرگرتنی وینهی فۆتۆگرافی شوینەواری پێ له هه‌موو لایه‌که‌وه، له هه‌مان کاتدا پێویسته راسته‌که له‌گه‌ڵ شوینە‌واره‌که دابنریت، تاوه‌کو درێژی و پانی بزانی‌ت.

به‌ندی چواره‌م: هێزی شوینە‌واری پێ له سه‌لماندنی تاوان

شوینە‌واری پێ و‌ه‌کو په‌نجه‌مۆر به‌هێز نییه‌ بۆ سه‌لماندن و چه‌سپاندنی تاوان به‌سه‌ر تۆمه‌تبار، به‌لام کاریگه‌ریشی هه‌یه و به‌رکار ده‌هیندریت، له‌گه‌ڵ به‌لگه‌ی تر ده‌بیته‌ هۆکاری سه‌لماندن، به‌لام دادگا ده‌توانی پێی و‌ه‌رگری یان پێی و‌ه‌رنه‌گری، ئه‌و خه‌م‌لاندن و و‌ه‌رگرتنه‌ی بۆ دادگا ده‌گه‌رێته‌وه، شوینە‌واری پێی هێزی سه‌لماندنی و‌ه‌کو په‌نجه‌مۆر نییه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی دروستکردنی ئاسانه‌ و، هه‌ندی جار تۆمه‌تبار بۆ ئه‌وه‌ی سه‌ر له‌ لیکۆله‌ر بشیوینی پیلای له‌ پێی خۆی گه‌وره‌تر له‌به‌ر ده‌کات، یان شوینە‌واره‌که له‌به‌ر ئه‌وه‌ی دیاره‌ و به‌ ئاسانی ده‌شیویندری و لاده‌بریت. به‌لام له‌ کاتی بوونی شوینە‌واری پێ به‌پێخواسی ئه‌وه به‌ ئاسانی هیله‌کانی پێی تۆمه‌تبار ده‌ناسرێته‌وه و به‌هۆیه‌وه جیاوازی له‌گه‌ڵ شوین پێی گومانلیکراو ده‌کریت، ده‌توانی تۆمه‌تباری پێناسرێته‌وه، له‌م کاته هێزی سه‌لماندنی ئه‌و جو‌ره شوین‌ه‌وار پێیه‌ زۆر به‌هێز ده‌بیته‌. "۶"

به‌شی سییه‌م: شوینە‌واری شوشه

هه‌ندی جار له‌ئه‌نجامی تاوان، شکاندنێ شوشه‌ی په‌نجه‌ره‌کان و ده‌رگا‌کانی له‌ شانۆی تاوان له‌گه‌ڵ‌دایه، ئه‌و پارچه‌ شوشانه‌ له‌ سه‌ر جلو‌به‌رگی تۆمه‌تبار یان له‌ ناو هۆکاری گواستنه‌وه‌که‌ی ده‌بینریت، دوا‌ی دۆزینه‌وه‌ی ئه‌و پارچه‌ شوشانه‌ لای تۆمه‌تبار له‌گه‌ڵ شوشه‌کانی شانۆی تاوان جیاوازیان پێده‌کریت و ده‌ناسرێته‌وه، له‌ کاتی بوونی پارچه‌ شوشه‌ لیکۆله‌ر و‌ه‌کو به‌لگه‌ ته‌ماشای ده‌کات و لێناگه‌ری که‌س ده‌ستی لێ‌دات و ئه‌و پارچه‌ شوشانه‌ له‌ناو زه‌رفی تایبه‌ت ده‌کریت و ره‌وانه‌ی به‌لگه‌ی تاوان ده‌کریت، ئه‌و تاوانانه‌ی له‌ناو هۆکاره‌کانی گواستنه‌وه

وهكو ئۆتۆمبېل و باره‌لنگر تاوانيان تېدا ده‌كرىت به‌هۆى شكاني جامه‌كان هه‌ندى جار هۆكارىك ده‌بىت بۆ دۆزىنه‌وه‌ي تۆمه‌تبار.

بۆ نمونه: تاوانىكى كوشتن هه‌بوو لاشه‌ي تاوانليكارو له شوينىك فرېدراپوو دواي پشكنينى لاشه‌كه له لايه‌ن پزىشكى دادوه‌رى پارچه شوشه‌كه له‌سه‌رى تاوانليكارو ئەو شوينه‌ي برينداربوو دۆزرايه‌وه، دواي به‌ دواداچوون بينرا يه‌كيك له براده‌ره‌كاني جامى ته‌نېشتى شوفىرى ئۆتۆمبېله‌كه‌ي شكاهه، دواي جياوازي پيكردى پارچه شوشه‌ي سه‌رى تاوانليكارو له‌گه‌ل پارچه شوشه‌كاني نيو ئۆتۆمبېله‌كه ده‌ركه‌وت وهكو يه‌كن و هى يه‌ك سه‌رچاوه‌ن، دواي ليكولينه‌وه تۆمه‌تبار داني به‌ تاوانه‌كه‌ي ناو، له كاتي ئەوه‌ي تۆمه‌تبار شوفير بووه تاوانليكاراويش له ته‌نېشتى بووه و رايگرتوهه يه‌كسه‌ر سه‌رى گرتوهه و به‌جامى ته‌نېشتى داداوه و پارچه شوشه‌ي جامى په‌نجه‌ره‌ي ئۆتۆمبېله‌كه ده‌چىته سه‌رى و گيان له ده‌ست ده‌دات.

هه‌ندى جار بووني پارچه شوشه به‌ تايبه‌ت له كاتي شكاني بووبىته هۆى ئەوه‌ي خوڻى تۆمه‌تبارى پيوه‌بنوسى، ئەم دلۆپه خوڻه له دواي پشكنين و ئەنجامداني تاقىكرده‌وه‌ي DNA ده‌زانرى هى كىييه و تۆمه‌تبارى پى ده‌دۆزرىته‌وه، يان ئەو پارچه شوشانه شوينه‌وارى په‌نجه‌مۆرى به‌ ئاسانى له‌سه‌ر هه‌لده‌گىريته‌وه. "۷"

به‌شى چواره‌م: شوينه‌وارى تايه

زانستى به‌لگه‌ي تاوان به‌هۆى شوينه‌وارى تايه‌ي هۆكاره‌كاني گواسته‌وه له ئۆتۆمبېلى ئاسايى و باره‌لنگر و ماتۆر و پايسكل و عاره‌بانه ده‌توانى ئاراسته‌ي تۆمه‌تبار ديارىبكات، به‌هۆى بووني شوينه‌واره‌ي تايه‌كه له شانۆى تاوان، يان له‌ده‌وروپه‌رى يان رۆيشتنى روون و زه‌يت به‌ تايه‌كان به‌جىديليت، به‌ هۆيه‌وه ده‌زانرى ئەو ئۆتۆمبېله خىرايى چه‌ند بووه بچوك بووه، يان باره‌لنگر، ئەمانه ده‌بنه هۆكار ليكۆله‌ر به‌ هۆيه‌وه ده‌زانىت تۆمه‌تبار به‌پى بووه، يان هۆكارى

گواستنە‌وه‌ی ئۆتۆمبیل، یان شتی تر بووه، له‌بەر ئە‌وه‌ی زۆر جار تۆمه‌تبار ئە‌مانه‌ به‌رکار ده‌هێنێت، تا به‌ زووترین کات شوینە‌که‌ به‌جیبه‌یلت و هه‌ندی جار که‌لوپه‌لی دزراوی پێیه‌ و به‌ئۆتۆمبیل ده‌یگوازیته‌وه‌.

شوینە‌واری تایه‌ی هۆکاره‌کانی گواستنە‌وه‌ له‌ سه‌ر خۆل و قور زۆر به‌ جوانی به‌ دیار ده‌که‌وێت، به‌لام له‌سه‌ر جاده‌ ئە‌سته‌مه‌ به‌ دیارکه‌وتنی، ته‌نیا ئە‌گه‌ر شتیکی شل به‌ تایه‌که‌وه‌ بێت شوینە‌واره‌که‌ی به‌ دیار بخات یان له‌ کاتی خێرایي بریککردن شوینە‌واری تایه‌که‌ به‌سه‌ر جاده‌که‌وه‌ به‌ دیار ده‌که‌وێت.

به‌ندی یه‌که‌م: سووده‌کانی شوینە‌واری تایه‌ی هۆکاره‌کانی گواستنە‌وه‌

۱- ده‌توانی به‌ هۆیه‌وه‌ بزانی تۆمه‌تبار چ جورە هۆکاریکی گواستنە‌وه‌ی له‌ تاوانه‌که‌ی به‌رکاره‌یناوه‌، ئە‌وه‌ش له‌ رێگه‌ی شیوه‌ و خانه‌کانی سه‌ر تایه‌که‌ و قه‌باره‌که‌ی.

۲- ئاراسته‌ی تۆمه‌تبار ئە‌و کاته‌ی لیکۆله‌ر د‌ل‌نیا ده‌بێت، که‌ تۆمه‌تبار هۆکاری گواستنە‌وه‌ی به‌ کاره‌یناوه‌ به‌ هۆیه‌وه‌ ئاراسته‌ی تۆمه‌تبار ده‌زانرێت، که‌ چۆن هاتوو و به‌ره‌ و کوی رۆیشتوو، ئە‌وه‌ش ئاسانکاری بۆ لیکۆله‌ر ده‌کات بۆ دۆزینه‌وه‌ی شوینی تۆمه‌تبار.

۳- جور و شیوه‌ و قورسی هۆکاری گواستنە‌وه‌، بۆ ئە‌وه‌ی بزانی تۆمه‌تبار چ جورە ئۆتۆمبیلیکی به‌رکاره‌یناوه‌، نایا باری قورس بووه‌ و اتا تۆمه‌تبار که‌لوپه‌لی دزراوی گواستۆته‌وه‌ و جوره‌که‌ش به‌ پێوانی درێژی و پانی تایه‌که‌ و چه‌ند له‌ یه‌کتر دوورن هه‌موو ئە‌و پێوه‌رانه‌ جوره‌که‌ی دیاریده‌کات.

۴- شوینی وه‌ستانی ئۆتۆمبیلی تۆمه‌تبار به‌ تایبه‌ت ئە‌گه‌ر تۆمه‌تبار ه‌ی شوینیکی نزیکي شانۆی تاوان بێت، هه‌ر له‌ شوینی ده‌رچوون به‌ دواي شوینە‌واره‌که‌ ده‌که‌ون تا ئە‌و شوینە‌ی ئۆتۆمبیله‌که‌ی لێده‌وه‌ستینرێت.

بۆ نه‌ونه‌: له‌ گونديکی ده‌وروبه‌ری شاریکی کوردستان دزییه‌که‌ ده‌کریت له‌سه‌ر شینایی یه‌کیک له‌ جوتیاره‌کان، لیکۆله‌ر و پولیس که‌ ته‌ماشای ده‌که‌ن شوینە‌واری

تایه‌ی ماتۆر له شۆینه‌که هه‌یه، ئەو شۆینه بۆ هاتن و دەرچوون بەرکار هاتوو، له دادخواز پرسیار دەرکریت دەلی ماتۆرمان نییه له گوندیش ماتۆری زۆر هه‌یه، له دوا‌ی شۆینه‌واری ماتۆرکه ده‌کەون له‌بەر ئە‌وه‌ی جاده نییه و خۆله تا شۆینه‌واره‌که له بەردەم مالی تۆمه‌تبار ته‌واو ده‌بی‌ت و دوا‌ی لی‌کۆلینه‌وه تۆمه‌تبار دان به تاوانه‌که‌ی ده‌نی‌ت.

به‌ندی دووهم: هه‌لگرتنه‌وه‌ی شۆینه‌واری تایه

به‌هۆی ئە‌وه‌ی شۆینه‌واری تایه به کارده‌هینی‌ت له لی‌کۆلینه‌وه، ده‌بی‌ت هۆکاری دۆزینه‌وه‌ی تۆمه‌تبار لی‌کۆله‌ر له کاتی بوونی ئەو شۆینه‌وارانه ده‌بی‌ پارێزگاریان لی‌بکری‌ت و له لایه‌ن شاره‌زایانی به‌لگه‌ی تاوان هه‌لبگی‌ری‌ته‌وه، هه‌مان ری‌گاکانی هه‌لگرتنه‌وه‌ی شۆینه‌واری پی‌ بۆ هه‌لگرتنه‌وه‌ی شۆینه‌واری هۆکاره‌کانی گواستنه‌وه به‌رکار ده‌هینی‌ت، له وه‌رگرتنی وی‌نه‌ی فۆتۆگرافی و به‌رکاره‌ینانی گه‌چ و شه‌می ئەو کاته‌ی شۆینه‌واری تایه‌که دیاره و خانه‌کانی قۆلن ئەوا له‌سه‌ر قو‌ر و جاده‌ی خۆل به‌ دیار ده‌که‌وی و ده‌توانی‌ هه‌لبگی‌ری‌ته‌وه، ئە‌گه‌ر ئەم ری‌گایه ئە‌سته‌م بوو بۆ هه‌لگرتنه‌وه شۆینه‌واره‌که ئە‌گه‌ر پی‌ویستی کرد شۆینه‌واری تایه‌که و هه‌ندی‌ ده‌ورویشتی هه‌لده‌که‌ندی ده‌گوازی‌ته‌وه تاقی‌گه‌ی به‌لگه‌ی تاوان بۆ جیا‌وازی پی‌کردنی له‌گه‌ل شۆینه‌وار و شی‌وه و خانه‌ی ئەو تایانه‌ی گومانده‌کری‌ت هی هۆکاری گواستنه‌وه‌ی تۆمه‌تبار بن. " ۸ "

به‌شی پین‌جه‌م: شۆینه‌واری چه‌کی ئاگرینی

تاوان کرداری‌که هه‌ندی‌ جار پی‌ویستی به‌رکاره‌ینانی ئامی‌ر هه‌یه و تۆمه‌تبار بۆ ئە‌نجامدانی تاوانه‌که‌ی و رزگارکردنی خۆی له ده‌ستی ئەو که‌سه‌نه‌ی له کاتی تاوانه‌که ده‌یبینی‌ن چه‌ک به‌رکارده‌هینی‌ت، له ماوه‌ی رابردوو به‌ تاییه‌ت دوا‌ی جه‌نگی جیهانی دووهم له تاوانه‌کان چه‌کی ئاگرینی زۆر به‌رکاره‌اتوو، په‌رچه‌کرداری ته‌قه‌کردن به چه‌ک کۆمه‌لی‌ک کاردانه‌وه‌ی هه‌یه، له‌وانه دەرچوونی گولله و ئاگر و دو‌که‌ل و گاز و بارووت و قه‌وان، که هه‌ریه‌که‌یان له‌مانه له زانستی

به‌لگه‌ی تاوان گرنگی خو‌ی هه‌یه و لایه‌نیکی تاوانه‌که بو لیکۆلهر ئاشکرا ده‌کات، بوونی شوینه‌واریان ده‌ریده‌خات تۆمه‌تبار چ جوهره‌ چه‌کیکی به‌رکاره‌ی‌ناوه و نه‌و شوینه‌واریان هه‌ندیکیان له‌سه‌ر ده‌ستی تۆمه‌تبار به‌هۆی گرتنی چه‌که‌که‌ی به‌ده‌ست له‌ بوونی بارووت و پارچه‌ ناسن، له‌سه‌ر لاشه‌ی تاوانیش بوونی برین و بارووت و دووکه‌ل و شوینی سووتاو ده‌رچوونی لیواری لوله‌ی چه‌که‌که‌ له‌سه‌ر له‌شی تاوانلیکراو ده‌رده‌که‌ویت. ئەم شوینه‌واریان له‌سه‌ر له‌ش و جلو به‌رگی تاوانلیکراو به‌ دیار ده‌که‌ویت، بو‌ئوه‌ی بزانی‌ت له‌ دووری یان نزیکه‌ی گولله‌که‌ی به‌رکه‌وتوو له‌ شیوه‌ی برینه‌که‌ و بوونی بارووت و شوینه‌واری سووتان و غاز له‌ ده‌روو‌پشتی برینه‌که‌ له‌ کوی چۆته ژووره‌وه‌و له‌ کوی ده‌رچوو، ئەم شیکردنه‌وانه‌ی برینه‌که‌ له‌ لایه‌ن پزیشکی دادی ده‌کریت که‌ رۆلیکی زۆر گرنگی هه‌یه بو ئاشکرا بوونی هه‌موو لایه‌نه‌کانی تاوانه‌که، ئەوانی تر له‌ پشکنینی چه‌که‌که‌ و به‌شه‌کانی هه‌موو له‌ لایه‌ن شاره‌زیانی به‌لگه‌ی تاوان که‌ نه‌و چه‌که‌ ته‌قه‌ی پیده‌کریت و نه‌و گولله‌یه‌ی له‌ناو له‌شی تاوانلیکراو دۆزراوه‌ته‌وه‌ یان قه‌وانه‌کانی له‌ شانۆی تاوان یان هه‌ر شوینه‌واریکی تر چه‌کی ناگرین هی نه‌و چه‌که‌یه‌ ده‌ستی به‌سه‌ردا گیراوه‌ یان به‌ پیچه‌وانه‌وه‌، هه‌ندی له‌و شوینه‌واری چه‌کی ناگرین له‌سه‌ر لاشه‌ی تاوان و له‌ شانۆی تاوان به‌ چاو ده‌بینرین و هه‌ندیکی تریان به‌ ریگه‌ی تایبته‌، تاقیکردنه‌وه‌ ده‌سه‌لمیندری و راقه‌ده‌کرین به‌هۆی مایکرو‌سکۆپی گه‌وره‌کردن و تیشکی ژیر سوور و سه‌رووی وه‌نه‌وشه‌یی و وینه‌گرتنی به‌ تیشکی سینی و تاقیکردنه‌وه‌ی کیمیایی و شیکردنه‌وه‌ی هه‌مه‌جووری فیزیایی و تاقیگه‌یی هه‌مووی ئاسانکاری بو‌کاری لیکۆلهر ده‌که‌ن، که‌ نه‌و چه‌که‌ کۆی به‌رکاره‌ی‌ناوه‌ و چ جوهره‌که‌ و تۆمه‌تبار له‌ چ گو‌شه‌و دوورییه‌که‌ ته‌قه‌ی له‌ تاوانلیکراو کردوو و نه‌م چه‌که‌ که‌ی به‌رکاره‌اتوو و گولله‌ی لیده‌رچوو. "۹"

پشکنینی شانۆی تاوان و هه‌لگرته‌وه‌ی چه‌که‌ و به‌شه‌کان و هه‌موو شوینه‌واره‌کانی به‌ ریگه‌ی تایبته‌ ده‌بی‌ت، بو‌ئوه‌ی نه‌و به‌لگانه‌ له‌ناو نه‌چن

پيويسته ليكۆلەر به ريگه زانستى پاريزگاربيان ليبيكات و وينه يان له چند لايه كه وه بگيريت، پاشان نهو پارچانه به ريكوپيكي هه لده گيريته وه بگريته وه و بيانخاته ناو شيوه و قالب و زهرفى تايبهت، به مه به ستي گواستنه وه يان بو تاقه گه كان، وا باشتره نهو به لگانه راسته وخو ببردرينه به لگه تاوان يان راسته خو له لايه ن شاره زايانى به لگه تاوان به ريگه تايبهت هه ل بگيرينه وه و بيگوازنه وه تاقه گه كان يان بو پشكنين و راقه كردن يان. له هه مان كاتدا لاشه ي تاوان ليكراو له دهرخستنى روى دهره كى و شويني چوونه ژور و هاتنه دهره وه ي گولله و هه موو شوينه واره كانى سه رى، له لايه ن پزيشكى دادى راپورتى پزيشكى له سه رى دهنوسريت، بوونى زانيارى له لايه ن ليكۆلەر له سه ر چهك و جوره كان و به شه كانى له گه ل جوره كانى برين و زانيارى له سه ر له شى مروث ، هوكارىك ده بيت بو زياتر روونكردنه وه ي ته و اوى لايه نه كانى تاوانه كه، له بهر نه وه ي راپورتى پزيشكى دادوه رى و به لگه تاوان له ناوه روكددا وه لامى هه موو پرسياره كانى ليكۆلهره كه له م دوولايه نه ي ده كات.

به ندى يه كه م: ريكاره كانى ليكۆلهر له پشكنينى چهكى ناگرينى

له كاتى بوونى هه و اليك له سه ر روودانى تاوانىك تيايدا چهك به كارها توه، بو نمونه له روودا وه كه كوژراو هه يه، له و كاته ليكۆلهر پيويسته كو مه ليك ريكار هه يه نه نجاميبدات:

- ١- به زوترين كات بچيته شويني تاوان.
- ٢- بردنى وينه گرى فوتوگراف و وينه گرتنى شانوى تاوان به گشتيى و وينه گرتنى چهك و به شه كانى له ويده بينرين
- ٣- ناگادار كردنه وه ي گرپى پشكنينى شويني تاوان شاره زايانى به لگه تاوان بو ناماده بوون يان له شانوى تاوان به زوترين كات.

۴- هه لگرتنه وهی هه موو به لگه کان له ناویاندا ئه و چهک و فیشهک و بارووت و قهوانانهی ئه و شوینه وارانیهی به هوی چهکه وه دروستبوینه به ریگهی زانستی په ییره وکراو.

۵- هه لگرتنه وهی ئه و شوینه وارانیهی چهکی ناگرین دروستی کردووه و له شانوی تاوان بهرچاو دهکه ون له دلۆپه خوین و شانیهی مروژ و پارچه گوشت و هیسک و هه موو ئه وانهی له ئاکامی بهرکارهیانی چهک ده رکه و توونه.

۶- ده رخشتنی هه موو ئه و چهک و بهش و شوینه وارانیهی له بهرکارهیانی چهکه که دروست بووه، له کۆنوسییک و هه موو ئه مانیهی بهرچاو دهکه ون، ده نووسریت له گه ل ئه وانهی ده ستیان به سه ردا ده گیری و ره وانهی تاقیگه کان ده کرین.

۷- له کاتی بوونی چهک له شانوی تاوان دواي وینه گرتن و پشکنیی ئه و گوللانهی له بهریه تی ده رده هیندریت تاوه کو مه ترسی چهکه که نه هیلدری.

۸- پیچان و هه لگرتنی چهک و به شهکانی له ناو زهرف و قالبی تایبهت و گواستنه وه یان بو تاقیگه کانیهی به لگهی تاوان. "۱۰"

به ندی دووه م: پیکهاته کانی ده رچوونی چهکی ناگرینی

۱- گولله:

بوونی گولله له شانوی تاوان ئه وه ده گه یه نییت که چهک له م تاوانه بهرکارهیندراوه، گولله یان له ناو له شی تاوانلیکراو ده دۆزیته وه یان له شوینییک، ئینجا دیار بییت و به چاو ببینریت یان له ناو که ننتور و دیوار و میز و هه ر شوینییکی تری شاراره که به هوی کونی گولله که وه ده توانری به دوایدا بچیت و بیدۆزیته وه، له بهر ئه وهی تۆمه تبار له وانه یه ئه و کاته ی نه بییت که هه موو شوینه واره کانی چهکه که هه لبگریته وه له گولله و قه وان، ته نانهت هه ندی جار چهکه که شی لیبه جیده مینی یان هه ر به و چهکه ده یکوژییت که له ماله که هه یه، هه ندی جار تۆمه تبار وا بیرده کاته وه که شوینه واره کان ئه وه نده گرنگی نه بییت له

لیکۆلینهوه و لهوهش پێچهوانهکهی راسته، ئهگهر بینرا شیوهی گوللهکه تیكچووه ئهوه مانای ئهوه دهگهیهنی که ئهوه گوللهیه بهر دیوار یان تهنیکی رهق کهوتووه، یان ئهوهتا لهناو لهشی تاوانلیکراو بهر رهقهیهکه له ئیسک کهتووه بووته هۆی تیكچوونی شیوهکهی، دواي ئهوهی ههموو ئهوه شوینهوارانه به وردی پشکنینیان بۆ دهکریت له تاقیگه و بهلگهی تاوان لهگهڵ چهک و گوللهکانی گومانلیکراو جیاوازی پێدهکریت و، ئهگهر وهک یهک بن ئهوه دهگهیهنی که گومانلیکراو تاوانهکهی ئهجامداوه، ئهگهر پێچهوانهکهی بسهلمینی که چهکهکهی لیدزراوه و تۆمهتبارهکه تاوانهکهی پیکردوووه و دوور و نزیک ناگاداری و پهیوهندی به تاوانهکهوه نییه.

(چهند جوریکی گولله)

۲- قهوان:

لهکاتی دهههچوونی گولله له چهک له تهنیشتی چهکهکه قهوانهکه وهک کاردانهوهیهکه دهههچیت و له دووری چهند مهتریکهوه دهکهویت، جوړ و شیوازی قهوان به پێی چهکهکه دهگوڤرێ چهکهکه چهندهی گهوره بیته قهوانهکهشی گهوره دهبیته، بوونی قهوان له شانۆی تاوان بۆ دۆزینهوهی تۆمهتبار گرنگی تایبهتی

ههیه، له بهر ئهوه ليكۆلهر دهبيت پاريزگاری لهو قهوانانه بکات به ويتهگرتن و ههنگرتنهوه و رهوانهکردنی بۆ تاقیگهی بهلگهی تاوان تا لهوی جیاوازی پیدهکریت، لهگهڵ قهوانی چهکی گومانلیکراو و فشاری دهرزی چهک و دهرچوونی له چهک و بوونی فشاری بهشهکانی گهراوه و چوونه پیشی چهکهکه کاریگهريان له سهر گۆرینی شیوهی خانهکانی قهوانهکان ههیه، بهلام ئهم گۆرینه بۆ ههموو قهوانهکان وهکو یهک دهبيت تهنیا ههندي جیاوازی زۆر بچووک نهبيت.

(جۆریك له قهوان)

۳- بارپوت:

دهرچوونی گولله له قهوان له چهکهکه بههوی گپرگرتنی ئهوه بارپوتهوه دهبيت که له ناو قهوانهکه ههیه، له کاتی تهقهکردن شوینهواری بارپوتهکه لهسهر خودی چهکهکه یان جلو بهرگ و پیستی تاوانلیکراو یان لهسهر دهست و جل و بهرگی تۆمهتبار بهدیدهکریت، ههر چهکهی تییکه لاوی بارپوتی تایبتهت بهخوی ههیه، بهلام ههموویان ناگرینین و گر دهگرن شوینهواری ورده بارپوت یان رهشکردن و سووتاندنی شوینهکه ئینجا پیست بیت، یان جلو بهرگ بهجیدیلی و لهریگهی ههنگرتنهوهی بارپوت و شوینهوارهکهی، پاشان جیاوازی پیکردنی له تاقیگهی بهلگهی تاوان لهگهڵ بارپوتی چهکی تۆمهتبار

دهرده که ویت که ئەو بارووته هه مان بارووته له سه ر لاشه ی تاوان هه یه یان به پیچه وانه وشه وه.

له بهر ئەوه هه لگرتنه وهی بارووت و شوینه واره که ی له لایه ن شاره زایانی به لگه ی تاوان له شانۆی تاوان گرنگی هه یه و زۆر لایه نی شارا وه ی تاوانه که بۆ لیکۆله ر روونده که نه وه. "۱۱"

به ندی سییه م: ریگه ی زانستی بۆ پشکنینی شوینه واری چه ک

۱- بیینی به چاو:

لیره دا شوینه واری چه کی ئاگرین له گولله و قه وان و بارووته که به چاو ده بی نریت له سه ر جلو به رگی تاوانلیکرا و یان هه ندی جار شوینه واره که له سه ر جلی تۆمه تباریش ده مینیت.

۲- بیینی به هۆی هاوینه ی گه وره کردن

پشکینه ر بۆ زیاتر وردبوونه وه و دۆزینه وه ی به لگه ی تاوان له شانۆی تاوان یان له سه ر لاشه ی تاوان و شوینی برینه که، به هاوینه ی گه وره کردن ده توانی شته ورده کان ده بی نیته وه و بۆ کاری لیکۆله ر سوودی زۆری ده بی ت.

۳- به کاره یانی تیشکی ژیر سوور و سه رووی وه نه وشه یی

شاره زای بواری به لگه ی تاوان به هۆی ئەو تیشکانه وه شوینه واری چه ک له سه ر له شی تاوانلیکرا و جلو به رگه که ی ده توانی شوینه واری ره ساس و شوینی چونه ژووره وه و چوونه دهره وه ی دهرچووی چه که که و دیاریکردنی چه ندین شوینه واری تر که هاوکاری لیکۆله ر ده بن بۆ ناشکراکردنی تاوانه که گه یشتن به راستیه کان.

۴- تاقیکردنه وه ی کیمیا یی

به بهرکاره یانی هه ندی ماده ی کیمیا یی له سه ر چه که که یان جلو به رگی تاوانلیکرا و کۆمه لیک شوینه وار به دیار ده که ون، له وانه ماده ی پارافین که هۆکاری دیاریکردنی ماده ی نترات و نیتریته که له پیکهاته ی بارووت هه نه، ئەو ماده

پارافینه گهرمه دهکریٔ و دهتویتهوه به فلچهی تایبته به ناو له پهی ئه وه که سه دادههیندریٔ که گومانی بهرکارهینانی چهکی لیدهکریٔ و نهگهر بهرکارهیناییت و شوینهواری بارووت هه بیٔ دواي ساربوونهوه و رهقبوونی پارافینه که لیدهکریٔهوه و مادههکهی بهسهردا دهکریٔ و نهگهر بارووت هه بیٔ رهنگی شین ده بیٔ.

5- کرداری والکهر:

ئه وه کرداره ی بهرکار دههیندریٔ بو دیاریکردنی بوونی بارووت له سه ر جلویهرگ و بههوی بوونی مادهی تتراتی که یهکیکه له پیکهاتهکانی بارووت، له م کرداره کاغزی وینهگرتن دههیندریٔ و دهخریته نیو شلهی ترشی کبریت و وشکدهکریٔهوه، پاشان دهخریته نیو نهفتیل ئه مین و وشکدهکریٔهوه و دهخریته سه ر ئه وه جلهی مه بهستی پشکنینی له سه ره و له کاتی بوونی مادهی تتراتی بارووت رهنگی کاغزه که پرته قالی هه لده گهریٔ.

6- وینه گرتن به تیشکی سینی

ئه وه تیشکه به کار دههیندریٔ بو دیاریکردنی گولله و دهراویشتهکانی چهکی ئاگرینی له نیو له شی تاوانلیکراو بو ئه وهی له لایهن پزیشکی دادوهی در بهیندریٔ و پاشان رهوانه کردنی بو به لگهی تاوان به مه بهستی پشکنینیان.

به شی شه شه م: شوینهواری تهقه مه نی ئاگرینی

هه ندی تاوان بههوی تهقه مه نی دهکریٔ و بههوی بههیزی تهقه مه نییه که زهره ی گیانی و مادهی ده بیٔ، هه ندی له تهقه مه نییه کان له بارووت و مادهی کیمیایی و گرگرتوو دروستده کریٔ که سیفه تی زوو سووتان و زهره رگه یانندن به رو به ریکی زوریان هه یه له ماوه یه کی زور کورتی وه کو چرکه ک له ملیون چرکه، بههوی فشاری هه وایی و گهرمی زوری جو ره ها زهره رده گه یه نیٔ و شوینهواری جو راو جو ر له شانوی تاوان به جیده هیلٔ ئه م زهره ر و شوینهوارانه به بری تهقه مه نییه که و جو ره که ی ده گورٔ.

بهندی یه کهم : کاریگهری تهقه مه نیهه کان له شوینه واری تاوان

بههوی بههیزی تهقه مه نیهه کان گرتنه وهی رووبه ریکی زوری ئه و شوینه واره ی که تهقه مه وه که بههوی ئه و ماددانه ی تیدایه دروست ده بیته، سی هۆکاری سه ره کی له تهقه مه نیهه کان ده بیته هۆکاری به جیهیشتنی شوینه واریکی زور نارێک و تیکچوو له شانۆی تاوان:

۱- هیزی تهقه مه نیهه که.

۲- فشاری تهقه مه نیهه که.

۳- گه رمایی تهقه مه نیهه که.

ئه م سی هۆکاره پیکرا شوینه واری شانۆی تاوان هه ندی جار به جوړیک تیک ده دن که هه یچ شتی نامینی هه مووی دوو چاری سووتان و تیکچوون ده بیته وه، ئه وه ش کاری لیکۆله ر زه حمه ت ده کات و هه ندی جار تهقه مه وه که قوړتیکی گه ره دروست ده کات، لیکۆله ر بههوی ئه و قوړته وه ده توانی به هیزی و توندی تهقه مه وه که به ریزهیی بخرمه لینیته و شوینی قوړته که شوینی بوونی تهقه مه نیهه که یه، کاتی تهقه مه وه و هه مووی له لایه ن لیکۆله ره وه به وردی شه کردنه وهی بو ده کریته و زور جار تهقه مه وه تهقه مه وهی تری له دوای دیت یان بههوی به شه کانی یان تهقه مه وه که یان بههوی دانانه وهی تهقه مه نی تر بو ئه وهی تهقه مه وهی تر بکریته، له بهر ئه وه لیکۆله ر به ناگادارییه وه پێویسته مامه له له گه ل ئه و شوینه واره بکات که تهقه مه وه یان تیدا ئه نجام دراوه، پێش ئه وهی لیکۆله ر بچیته شانۆی تاوان ده بیته شه ره زایانی بواری تهقه مه نی شوینه که بشکنن، به لام ده ستکاری شوینه واره کان نه که ن ته نیا له کاتی پێویسته نه بیته و شوینه که ده پیشکنن تهقه مه نی دانراو نه ماوه و هه یچ زیانی که له شوینه که نامینیته، ئینجا لیکۆله ر و گروپی کار و شه ره زایانی بواری به لگه ی تاوان بچنه ناو شوینه که بو پیشکنن و هه لگرتنه وهی به لگه کان.

بهندی دووم: ریکارهکانی لیکۆلەر له پشکنینی تهقهههانی

لهکاتی بوونی ئەو تاوانانەی له رێگەی تهقهههانی دهکریت کۆمهلیک ریکاری تایبەت ههیه لیکۆلەر دهیگریته بهر بۆ زانینی چۆنیهتی روودانی تهقینهوهکه و جوۆری تهقهههنبیهکه و ئەنجامدهران و زهرهههاندانی تهقینهوهکه:

- ۱- خیرا چوون بۆ شوینی تهقینهوهکه.
- ۲- پارێزگاریکردن له شوینهکه .
- ۳- وهگرتنی ههموو ریکارهکانی خوپاریزی پیش چوونه ناو شانۆی تاوان .
- ۴- رهوانهکردنی بهرکهوتووان و بریندارهکان بۆ نهخۆشخانه.
- ۵- دهستبهسهرداگرتنی ههموو هۆکاریکی گواستنهوه که له شانۆی تاوان به دیدهکرین، گرنگی بهو هۆکاری گواستنهوهیه دهدریت که گومانی تهقینهوهی لیدهکریت .
- ۶- وینهگرتنی شانۆی تاوان له چهند گۆشه و شوینیکهوه.
- ۷- به وردی ههموو شوینهوارهکان دهپشکنیندرین و گرنگیان پیدهدریت .
- ۸- ههڵگرتهوهی ههموو شوینهوارهکان له دار و شوشه و پلاستیک و ئاسن مادهی تر که گومانی لیدهکریت بهرکار هاتبیت له تهقینهوهکه .
- ۹- گواستنهوهی ههموو بهلگهکان بۆ تاقیگهکانی بهلگهی تاوان به مهبهستی پشکنینان و پێویسته له ناو زهرفی تایبەت دابنرین و لهسه زهرهکه ههموو زانیارییهکه دهنوسریت، ئەگەر مادهکان لیواری تیژیان ههبوو ئەوا پێویسته لهناو سندوقی تایبەت بگوازینوه.

بهشی ههوتهم: شوینهواری ئاگرکهوتنهوه

لهسهردهمی ئەمڕۆ ئاگرکهوتنهوهی به دهستی ئەنقەست زیادیکردوه لهسه راستی جیهان به شیوای جیا ئەنجامدهدریت، هۆکارهکانی جیاوازان و بهشیکیان بۆ وهگرتنی پاره له کۆمپانیاکانی دُنیاوی و ههندیکیان بۆ تۆلهسهندنهوه و بهشیکی تریان بۆ شاردنهوهی شوینهواری تاوان، لهبهر ئەوه ئەم جوۆره

ئاگرکه وتنه‌وانه به مه‌ترسیدارترین کرداری تاوان هه‌ژمار ده‌کریت له رووی زهره‌رو زیان، له‌بهر ئەوه‌ی کۆتەرۆلکردنی ئەسته‌مه و شوینە‌واره‌کان و به‌لگه‌کان به‌هۆی ئاگره‌وه ده‌سوتین و له‌ناو ده‌چن، یان به‌هۆی ئاو و ئەو ماددانه‌ی بۆ کۆژاندنه‌وه‌ی ئاگره‌که به‌رکاریده‌هینن و چوونی پیاوانی ئاگرکۆژینه‌وه‌و کۆژاندنه‌وه‌ی ئاگره‌که به‌ ده‌ستکاریکردنی شوینە‌که به‌لگه‌کان له شوینی خۆیان نامینن و به‌شی هه‌ره زۆریان له ناو ده‌چیت، ئەمه‌ش کاری لیکۆلەر زه‌حمه‌ت ده‌کات بۆ پاراستن و هه‌لگرته‌وه‌ی به‌لگه‌کان، به‌لام لیکۆلەر سه‌ره‌رای ئەوه پێویسته کاره‌کانی خۆی بکات به وودری هه‌ولی دۆزینه‌وه‌ی به‌لگه‌کان بدات، گرنگه هۆکاری ئاگرکه‌تنه‌وه‌که بزانی‌ت به‌ده‌ستی ئەنقه‌سته یان ئاگره‌که خۆی بووینه‌وه به‌هۆی شوړتیک یان به‌رزبوونه‌وه‌ی پله‌ی گه‌رما، له‌بهر ئەوه‌ی لیکۆلەر له سه‌ره‌تای ئاگرکه‌تنه‌وه‌که، ئەو مادده‌ی بۆته هۆکاری ئاگرکه‌وتنه‌وه‌که زۆر شتی بۆ ئاشکرا ده‌کات، له بوونی ماده سوتمه‌نییه‌کان (نه‌وت و گاز و گازوایل و به‌نزین) و پۆدrey کبریت و فوسفور و شقارته و هۆکاره‌کانی تری ئاگرکه‌وتنه‌وه، یان هه‌ر پارچه قوماش و کاغز و مقه‌بایانه‌ی تۆمه‌تبار ماده سوتمه‌نییه‌کانیان پێدا ده‌کات، به‌رکاریده‌هینیت بۆ تاوانی ئاگرکردنه‌وه‌که، لیکۆلەر هه‌ولی ئەوه ده‌دات له نیو ئەو خۆله‌میش و سووتاوانه به‌لگه‌ی ئەوه‌ی ده‌ست بکه‌ویت که هۆکاری ئاگرکه‌وتنه‌وه‌که تاوان بووه و یان بۆ شارندنه‌وه‌ی تاوانیکی تر و سووتاندنی هه‌موو به‌لگه‌کانی ئەو تاوانه بووه، ئەمه‌ش له لایه‌ن تۆمه‌تباره‌وه ده‌کریت بۆ ئەوه‌ی لیکۆلەر به لاپیدا ببات و تاوانه‌که له‌سه‌ر خۆی دووربخاته‌وه و گومان له‌سه‌ری نه‌مینی به‌هۆی سووتاندنی هه‌موو شوینە‌وار و به‌لگه‌کان.

به‌ندی یه‌که‌م: ریکاره‌کانی لیکۆلەر له پشکنینی شوینی ئاگرکه‌وتنه‌وه

بوونی شوینە‌وار و به‌لگه‌کانی تاوان له شوینی تاوان که به‌هۆی ئاگرکه‌وتنه‌وه گومان ده‌کریت تاوان بی‌ت، کاری لیکۆلەر زه‌حمه‌ت ده‌بی‌ت و پێویستی به کۆمه‌لیک ریکاری زانستی هه‌یه تاوه‌کو به‌لگه‌کان بدۆزین‌وه له‌م ریکارانه:

۱- هه‌لگرتنه‌وهی شوینه‌واری ئه‌و مادانه‌ی راسته‌وخۆی یارمه‌تی سووتان ده‌ده‌ن له شوشه‌یه‌کی تایبته‌ یان سندوقی‌ک به‌ مه‌رجی‌ک ئه‌و مادانه‌ی تیی ده‌کریت به‌ هه‌وا نه‌پۆن.

۲- وه‌رگرتنی هه‌ندی له‌ به‌شی سه‌ره‌کی ئه‌و مادانه‌ی له‌ شوینی ناگرکه‌وتنه‌وه‌که‌ ده‌بینرین له‌ جلو به‌رگ و په‌رده و دار و خۆله‌می‌ش و شوشه و ئه‌و مادانه‌ی سووتاون.

۳- هه‌لگرتنه‌وه‌ی به‌شی‌کی ئه‌و شله‌مه‌نیانه‌ی له‌ شانۆی تاوان ده‌بینرین.

۴- داخستن و هه‌لگرتنی ئه‌و مادانه‌ی وه‌کو به‌لگه‌ ده‌ستکه‌وتوون له‌ شوشه و ئامیر و هوکاري ناگرکردنه‌وه له‌ سندوقی تایبته و نووسینی ته‌واوی زانیاریه‌کان له‌سه‌ر ئه‌و سندوقانه‌ ده‌نووسریت، به‌ مه‌به‌ستی گواستنه‌وه‌یان بۆ تاقیگه‌کانی به‌لگه‌ی تاوان.

۵- خیرا گواستنه‌وه‌ی ئه‌و به‌لگانه‌ بۆ تاقیگه‌کانی به‌لگه‌ی تاوان.

۶- تۆمارکردنی هه‌موو به‌لگه‌کان و ده‌رخستنی شانۆی تاوان له‌ کۆنووسی‌ک و له‌ لایه‌ن ئاماده‌بووانه‌وه‌ واژۆ ده‌کریت.

۷-

به‌ندی دووهم: کۆکردنه‌وه‌ی خۆل و خۆله‌می‌ش له‌ شانۆی تاوان

به‌هۆی ئه‌وه‌ی خۆل و تۆز و خۆله‌می‌ش سیفه‌تی پێوه‌نووسان و گرتنیان له‌سه‌ر پێست و جلو به‌رگی مرۆڤه‌یه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ لیکۆله‌ر له‌ریی کۆکردنه‌وه‌ی خۆل و خۆله‌می‌شی ئه‌و شوینه‌ی سووتاه، له‌ رووی لیکۆلینه‌وه‌ سوودی لێوه‌رده‌گری‌ت و لیکۆله‌ر پێویسته‌ له‌ ریی شاره‌زایانی بواری به‌لگه‌ی تاوان له‌ شوشه‌ی تایبته‌ هه‌لیان بگریته‌وه‌ و پشکنینیان بۆ بگری‌ت سوودی ده‌بی‌ت بۆ:

۱- زانینی ئه‌و شوینه‌ی تۆمه‌تبار لێوه‌ی هاتوه‌.

۲- زانینی ئه‌و شوینه‌ی تۆمه‌تبار بۆ ده‌چی‌ت.

۳- به‌یه‌کتر به‌ستنه‌وه‌ی تۆمه‌تبار به‌ تاوانه‌که‌ یان رووداوه‌که‌. "۱۲"

بهشی ههشتهم: گرنگی پرچ له لیکۆلینهوه

پرچ یهکیکه لهو بهلگانهی لهسهردهمی ئەمپرۆ بههۆی پهیداوونی ئامیری تهکنۆلۆژی له تاقیگهکانی بهلگهی تاوان له ناشکرکردنی تۆمهتباران بهرکار دههیندرییت و، بهرکارهینانی ئەو بهلگهیه ئاکامی باش بهدهستهوه دهدات به تایبەت پرچ به ئاسانی تیکناچیت بۆ ماوهیهکی زۆر دەمینیتتوهه، لهبەر ئەوه له زانستی بهلگهی تاوان سوودی لێوهردهگیریت و به هۆیهوه دهتوانریت ناسنامهی تۆمهتباری پێ بدۆزیتتوهه، لهسالی ۱۹۵۰ به دواوه له جیهان تاله مووی پرچ وهکو بهلگه لهبهردهم دادگاكان بهرکارهینراوه، دهتوانری تاله مو و پشکنینی بۆ بکریت له ریگهی پشکنینی ریشالهکانی و بوونی رنگی پرچ لهسەر ئەو تاله مووانه له ژێر مایکروۆسکۆبی ئاسایی و ئەلیکترونی، که به تیشک کار بکن دهتوانری ئەو ریشالانه و تاله مووانه شیکردنهوهی بۆ بکریت له شیوهی ریشالهکان و خانهکانی دهردهکهویت سیفتهتهکانی سهری چین و چون دابهشبوونه، پرچ له دوو بهش پیک دیت مو و رهگی مووهکه بهو شیوهیهی باسمان کرد، وهکو بهلگه مامهلهی لهگهڵدا دهکریت، سهبارەت به رهگهکهی گرنگی تایبەتی بهخۆی هیه لهبەر ئەوهی رهگی موو دهکری له ریگهیهوه پشکنینی DNA بۆ بکریت که بهگرنگترین پشکنین دادهنریت له بواری بهلگهی تاوان بیشک و گومان خویندنهوه و زانیاری له ریگهی ئەو پشکنینه هه موو گومانیک هه لدهگریت و دهتوانری تۆمهتباری پێبدوزیتتوهه.

بهندی یهکهم: ئەو شوینانهی مووی لیبه له شانۆی تاوان

۱- لهشی تاوانلیکراو و تۆمهتبار: بههۆی به یهککهوتن و ئەنجامدانی تاوان له لایه ن تۆمهتبارهوه له درژی تاوانلیکراو و لهوانهیه مووی تاوانلیکراو بکهویتتوهه لهشی تۆمهتبار یان له ژێر نینۆکهکانی تاوانلیکراو بدۆزیتتوهه.

۲- دهستی تاوانلیکراو: لهو تاوانانهی تاوانلیکراو بهرگری له خۆی دهکات و له کاتی خۆ دهربازکردن و بهرگری له خۆکردن، تاله مووی تۆمهتبار دهکهویتتوهه نینۆ

دهستی تۆمهتبار و دهمیڤینهوه و تۆمهتباریش بههۆی شلهژانی ههستی پینکات و نازانی ئەو بهلگه چۆته دهستی تاوانلیکراوهوه.

۳- جلوبه‌رگ و ناوجی: ئەو تاوانانهی له ناوجیی تۆمهتبار دهکری، له ئاکامی کردار و کاری تۆمهتبار له شانۆی تاوان مووی به جیده‌میڤینی له‌ناو جلوبه‌رگی تاوانلیکراو یان ههر شوینیکی شانۆی تاوان.

۴- له‌سه‌ر ئەو نامیرانهی له‌تاوانه‌که به‌رکار هاتوون: له ئاکامی به‌رکاره‌ییانی ئامیریکی تایبتهت و مامه‌له‌ی تۆمهتبار به‌و ئامیرانه له‌وانه‌یه تاله مووی بکه‌ویته سه‌ر ئامیره‌که بۆ ماوه‌یه‌ک بمیڤینه‌وه.

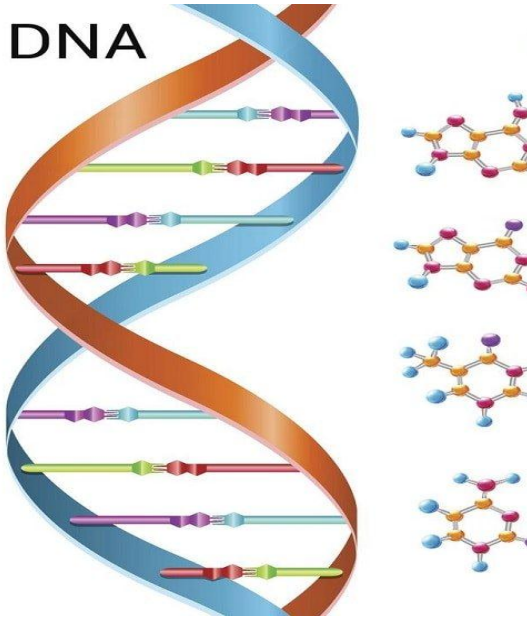
به‌ندی دووهم: چۆنییه‌تی هه‌لگرتنه‌وه‌ی موو له شانۆی تاوان

له کاتی بوونی موو له شانۆی تاوان یان له‌سه‌ر لاشه‌ی تاوانلیکراو به‌ شیوه‌یه‌کی زانستی له لایه‌ن شاره‌زای به‌لگه‌ی تاوان هه‌لده‌گیریته‌وه به‌هۆی هه‌لگره‌وه‌ی تایبتهت و ده‌خړیته‌و، ناو قوودیه‌ک و هه‌لده‌گیری، ئەو مووه‌ی هه‌لده‌گیریته‌وه هه‌رچی پێوه بیته‌و به‌و شته‌وه وه‌کو خۆی هه‌لده‌گیریته‌وه، واته‌ ده‌ستکاری ناکریت و خاویڤ ناکریته‌وه، بۆ نمونه ئەو مووه‌ی ده‌دۆزیته‌وه به‌ خوینه‌ وه‌کو خۆی به‌ خوینه‌وه هه‌لده‌گیریته‌وه و ره‌وانه‌ی به‌لگه‌ی تاوان ده‌کریت.

به‌شی نۆیه‌م: گرنگی ئاره‌قی مرۆڤ له لیکۆلینه‌وه‌دا

شیکردنه‌وه تاقیگه‌یه‌یه‌کان ئەوه‌یان روونکردۆته‌وه له ریگه‌ی ئامیری هه‌ستیار ده‌توانن پیکهاته‌کانی ئاره‌قه‌ی مرۆڤه‌ شیبکه‌نه‌وه و هه‌ولیانداوه ئەو پیکهاته‌نه‌ به‌ جوړیک شیبکه‌نه‌وه، له ریگه‌ی بوونی ئاره‌قه‌ی گومانلیکراو جیاوازی پیبکریت، به‌ هۆیه‌وه ده‌ناسریته‌وه که ئەو ئاره‌قه‌یه‌ی له شانۆی تاوان دۆزراوه‌ته‌وه هی تۆمه‌تباره‌ یان هی یه‌کیکیتره.

دۆزینه‌وه‌ی ئاره‌قی مرۆڤ له شوینی تاوان سوودی تری هه‌یه به‌هۆی ئەو بۆنه‌ی له ئاره‌قه‌که‌وه ده‌رده‌چیته‌ له ریگه‌ی سه‌گی پۆلیسی ئاره‌قه‌ بۆن ده‌کات و به‌ دوا‌ی تۆمه‌تبار ده‌که‌ویته‌ تا ده‌یدۆزیته‌وه گه‌ر تۆمه‌تبار له‌و چوارچێوه‌ و بازنه‌یه مابوو که بۆنه‌که‌ی تیڤایه.

(ناوکه ترشی DNA ی مرۆڤ)

پیشکەوتنی زانست ئەوهی دەرخستوه کەسەکان پیک ناچن لە هەندی شوینی دیاریکراو لەسەر ترشی نەوهی و ئەو ترشه لەناو هەموو خانەکانی مرۆڤ هەیه، لەسەر ئەو ترشه گریی بۆماوهیی هەیه کە هەلگری هەموو سیفەتەکانی ئەو کەسەیه و ئەو ترشه دەتوانری دەرپهیندری و پشکنینی لەسەر بکری، لە خوین و لیک و سپیرم و نینۆک و رهگی پرچ و ئیسک و میز و هەموو شانەکانی لەشی مرۆڤ، واتا لە هەموو شوینیکی لاشە ی مرۆڤ هەیه و لە هەریەک لەم بەشانە دەتوانری وەرگیریت.

بەندی یەکەم: گرنگی DNA بۆ بەلگە ی تاوان

ناوکه ترشی DNA بۆ زانست بە گشتی و زانستی پزیشکی دادوهری گرنگی خۆی هەیه و لە ریگە ی ئەو ترشه وه سیفەتە بۆماوهییەکانی مرۆڤەکان بە دروستی دەزانن، توانیویانە لە ریگە ی ئەو زانسته وه مرۆڤەکان شیبکەنوه و تەنانهت هەندی دەولەت و کۆمپانیا لە ریگە ی ئەو زانسته وه مرۆڤ و گیانلەبەری وهکو مەریان کۆپیکردوه، لە ریی ئەو زانسته وه خانە ی تریان گەشه پیکردوه،

ئه‌وه‌ش ده‌نگۆیه‌کی گه‌وره‌ی له‌سه‌ر ئاستی دونیا دروست کرد، له‌ نیوان ئه‌وانه‌ی ره‌تیان کرده‌وه و ئه‌وانه‌ی به‌ پیشک‌ه‌وتنیان زانی دروست کرد، ئه‌مه‌ش ئه‌و بیره‌ی لای لیکۆله‌ره‌وانی بواری تاوان دروست کرد به‌ به‌یه‌ک به‌ستنه‌وه‌ی ئه‌و زانسته‌ به‌ زانستی به‌لگه‌ی تاوان و له‌ دروستکردنی ئه‌و په‌یوه‌ندییه‌یان کۆمه‌لگه‌ی مروّقیه‌تی به‌ گشتی سوودی وه‌رگرت بۆ ریگرتن و که‌مکردنه‌وه‌ی تاوان له‌ ریگه‌ی ده‌ستگیرکردنیان به‌هۆی پشکنینی ترشی نه‌وه‌وی، له‌به‌ر ئه‌وه‌ زانستی به‌لگه‌ی تاوان توانیوه‌تی زۆر له‌ تۆمه‌تباران ئاشکرا بکات که‌ تاوانه‌کانیان زۆر به‌ وردی و لی‌زانیه‌وه‌یه‌ نه‌جامداوه‌، ده‌توانری نمونه‌ی خوین یان لیک یان هر شانه‌یه‌کی تۆمه‌تبار له‌ شانۆی تاوان هه‌لب‌گیرته‌وه‌ پشکنینی DNA بۆ بکریت به‌م شیوه‌یه‌ به‌ ئاسانی ده‌دۆزریته‌وه‌ له‌ ریگه‌ی هه‌لگرتنه‌وه‌ی ئه‌و ترشه‌ له‌ شانۆی تاوان و جیاوازی پیکردنی له‌گه‌ل هی تۆمه‌تباران.

به‌ندی دووه‌م: ریکاره‌کانی هه‌لگرتنه‌وه‌ی ناوکه‌ ترشی DNA له‌ شانۆی

تاوان

ناوکه‌ ترشی DNA پیک دیت له‌ دوو شریتی لیک ئالوا به‌ شیوه‌ی په‌یژه‌یه‌کی لوول پیچ، ئه‌م پیکهاته‌یه‌ له‌ناو هه‌موو خانه‌یه‌کی مروّق دا به‌دی ده‌کریت وه‌ هه‌موو زانیاریه‌ک ده‌رباره‌ی ئه‌و که‌سه‌ له‌ DNA کۆبۆته‌وه‌ له‌ هه‌موو خانه‌یه‌کی له‌شی مروّق به‌دیده‌کریت و له‌ شانۆی تاوان لیکۆله‌ر زۆر به‌ هه‌ستیا‌ری چۆن به‌دوای به‌لگه‌کانی ترده‌ ده‌گه‌رپیت به‌هه‌مان شیوه‌ ده‌بی له‌ هه‌موو شوینه‌واریکی شانه‌ و هر شله‌یه‌کی به‌ جیما و له‌ شوینی تاوان ده‌گه‌رپیت، به‌ شیوه‌ی تاییه‌ت هه‌لیانده‌گریته‌وه‌و ره‌وانه‌ی تاقیگه‌ی به‌لگه‌ی تاوانیان ده‌کات، ئینجا ئه‌و شوینه‌وارانه‌ شانه‌ بن، خوین و سپی‌رم و نینۆک و لیک و پرچ بی‌ت راسته‌وخۆ له‌ لایه‌ن شاره‌زای ئه‌و بواره‌ هه‌لده‌گریته‌وه‌

هه‌موو ئه‌وانه‌ی باس‌مان کرد ترشی ناوکیان تیدی‌یه‌ و ده‌توانری پشکنینی DNA یان له‌سه‌ر بکریت و کاتی ئه‌و به‌لگانه‌ هه‌لده‌گریته‌وه‌ بۆ جیاوازی پیکردنی له‌گه‌ل DNA تۆمه‌تبار، واباشه‌ به‌هۆی ستریپی تاییه‌ته‌وه‌ به‌ناو پۆشی ده‌می تۆمه‌تبار

بسورپیندری و ته‌واو به‌لیکه که ته‌ر ده‌بیټ، ئینجا لییده‌گه‌رپین تا وشک ده‌بیته‌وه و ده‌خړیته ناو زه‌رفی نایلون و زانیارییه پیوستییه‌کانی له‌سه‌ر ده‌نوسریټ و ره‌وانه‌ی تاقیگه ده‌کریټ، پرسپاریک خوی قووته‌ده‌کاته‌وه ئایا خوینیش ئەم ترشه یان به‌شه‌کانی تری له‌شی مروڤه تییدا نییه؟ له وه‌لامدا وه‌ک باس‌مان کرد هه‌موو خانه‌یه‌کی مروڤه ئەو ترشه‌ی تی‌دایه به‌لام که لیک به باشی هه‌ژمار ده‌کریټ له‌به‌ر ئەوه‌ی زوو وشکده‌بیته‌وه و به ناسانی ده‌گوازیته‌وه بۆ نمونه خوین له ناو نایلون تی‌کده‌چیت و هه‌روه‌ها گه‌ر له شوینیکه‌وه که دوور بیټ بگوازیته‌وه له‌وانه‌یه شی ببیته‌وه و پیکهاته‌کانی تی‌ک بچیت، به‌لام ئەو ترشه له هه‌موو شوینیکی مروڤه هه‌یه و لیکۆله‌ر له شانوی تاوان هه‌رچی شله و شانیه له‌شی تۆمه‌تباره‌که‌ی ده‌ست ده‌که‌وت ده‌توانی سوودی لیوه‌ر‌بگریټ به‌رکاریه‌بینیت له پشکینیی DNA.

به‌شی یانزه‌هه‌م: دیاریکردنی ناسنامه

زانستی به‌لگه‌ی تاوان ته‌نیا به‌ نچه‌مۆر نه‌وه‌ستاوه تا به‌هۆیه‌وه ناسنامه‌ی تۆمه‌تبار دیاریبکات، به‌لکو ئەو زانسته ئیستا ریگه‌ی جو‌راو‌جو‌ر و زۆربه‌ی ئەندامانی له‌شی مروڤه ده‌توانی به‌رکاریه‌بینیت بۆ ئاشکراکردنی تۆمه‌تبار، ناوله‌پ و گوچکه و ده‌نگ و چاو و شیکردنه‌وه‌ی شیوه‌ی دهم و چاو هه‌مووی به‌رکارده‌هینریټ، ئەوه‌ش به‌هۆی ئەو بازدانی زانسته‌کان و له پالیاندا زانستی لیکۆلینه‌وه له تاوانه، بۆ قوناغیکی تر و تۆمه‌تباران به‌هۆی لی‌زانی و شاره‌زاییان گه‌ر ئەو هه‌موو شی‌وازه به‌رکار نه‌هینریټ ئەوا ئاشکراکردنیان ئەسته‌مه. هۆکاری پاراستنی سامانی مروڤه ته‌نیا قفل و کلیل بووه، به‌لام له‌و سه‌رده‌مه به‌هۆی پیشکه‌وتنی زانست تاوانراوه به‌هۆی کۆد و کارتی تایبته‌ نه‌بیټ، قاسه و ده‌رگای که‌نتۆر و ده‌رگا‌کانی هۆلی کۆبوونه‌وه و میوانخانه‌کان ته‌نیا به‌ کۆدی تایبته‌ ده‌بنه‌وه و کارتی زیره‌کی بانکه‌کان و ژماره‌ی نه‌ینیه‌کان، به‌لام ئیستا له‌و سه‌رده‌مه به‌ تایبته له ولاته پیشکه‌وتوه‌کان له‌ بواری ته‌کنه‌لۆژی‌ایه‌وه له‌ لایه‌ن

تۆمه‌تبارانه‌وه به‌هۆی ئامییری تایبەت زۆر به ئاسانی کۆد و ژماره نه‌یینییه‌کان له ریگهی پرۆگرامی کۆمپیوتەر‌ه‌وه ئاشکرا ده‌کریین. له‌گه‌ڵ ئەوه‌ش زانیانی بواری ته‌کنۆلۆژیا و کۆمپانیا زه‌به‌لاحه‌کان هه‌ولده‌دن ریگهی نوی دابه‌ینن بۆ ده‌سته‌و وه‌ستانکردنی تۆمه‌تباران تا سنووریک بۆ تاوانه‌کانیان دابه‌نریت، ته‌نانه‌ت له هه‌ندی شویینی تایبەت و له بانکه‌کان و فرۆکه‌خانه‌کان له ریگهی ناسنامه‌ی تایبەته‌وه به‌هۆی پێوه‌رکردنی شیوه‌ی وینه‌ی که‌سه‌که له هه‌موو رویکه‌وه، له‌گه‌ڵ ئەوانه‌ی پێی ده‌چن و ئەو که‌سانه‌ی ئەو ناسنامه‌یه هه‌لده‌گرن به‌هۆی ئەو داتا‌یانه‌ی پێشوه‌خت تۆماریانکردووه ده‌بیته هۆی ناسینه‌وه‌ی که‌سه‌کان، ته‌نانه‌ت ئیستا له ریگهی چاوه مۆر گوێیه مۆر له فرۆکه‌خانه‌کان راستی و دروستی ناسنامه و هه‌لگره‌که‌ی به ئاسانی دیاریده‌که‌ن و هه‌ندی جاریش بۆ کردنه‌وه‌ی ده‌رگا و شویینی تایبەت جگه له کۆد چاوه مۆر و ده‌نگه‌مۆر به‌رکارده‌هیئریین، که‌سه‌که چاوه‌کانی ده‌خاته سه‌ر ئامییره‌که و ده‌زانی کێیه یان له ریگهی ده‌نگه‌وه که‌سه‌که به‌هۆی ده‌رچوونی ده‌نگی و به‌رکه‌وتنی به ئامییره‌که ناسنامه‌ی ئەو که‌سه دیاریده‌کات ئەوه‌ش به‌وه ده‌بیته پێشتر ئەو چاو و ده‌نگه‌مۆرانه خرابیته نیو ئامییره‌که، له هه‌ندی ولاتان راده‌ی تاوان و زیره‌کی تۆمه‌تباران گه‌یشتۆته ئەو ئاسته‌ی هه‌ولی دزینی ئەو په‌نجه‌مۆرو ده‌نگه‌مۆر و چاوه‌مۆر بدن تا تاوانه‌کانیان نه‌نجامده‌ن. ده‌نگی مرو‌ڤ ده‌توانری له ریگهی به‌رنامه‌ی کۆمپیوته‌ری لاسایی بکریته‌وه، به‌لام چاوه‌مۆر هه‌روه‌کو په‌نجه‌مۆر گرنگی هه‌یه و هیله‌کانی ناو نیگا و بیلبیله‌ی چاوی مرو‌ڤ به یه‌کتر ناچن، ته‌نانه‌ت هیله‌کانی ناو چاوی راست وه‌کو هی چه‌پ نییه، له تویرینه‌وه‌یه‌کی زانستی ده‌لی چاو ۲۶۶ تایبەتمه‌ندی لیدۆزراوه‌ته‌وه، ئەمه‌ش هۆکاریکی باشه بۆ دیاریکردنی ناسنامه‌ی که‌سه‌کان به‌هۆی ئەو تایبەتمه‌ندیانه‌ی چاوه‌وه.

ئیستا له هه‌ندی ولاتی پێشکه‌وتوو نیشانه‌کانی زینده‌گی مرو‌ڤ به‌هۆی ئامییری تایبەت دیاریده‌کریت، له به‌ندیخانه‌کانی ئەمریکا ئامیریان هه‌یه به‌ندییه‌کان له‌وانی تر جیا‌بکاته‌وه له هه‌ندی ولاتی پێشکه‌وتوو ئامییری پێشکه‌وتوو یان هه‌یه

له ههر کوێیه‌کی ئه‌و وڵاته تاوانیک بکات له کۆمپیوتەر توّمار ده‌کریت و له‌ماوه‌ی ته‌نیا چه‌ند چرکه‌یه‌ک ده‌چیته‌ هه‌موو بنکه‌یه‌کی پۆلیس و نووسینگه‌یه‌کی نه‌هه‌شتنی تاوان، له‌ شه‌قام پیاوانی پۆلیس و ئاسایش ئامیریان لایه‌ راسته‌وخۆ هه‌موو زانیاری له‌سه‌ر ههر که‌سیک داوا بکه‌ن راسته‌وخۆ و بی‌ دواکه‌وتن پێیان ده‌دریت. "١٣".

به‌شی دوانه‌هه‌م: شوینه‌واری ددان

مه‌به‌ست له‌ ددانی ئاسایی مروّقه‌ و ددانی دروستکراو له‌ شیوه‌ی تاخم و به‌شه‌کان و گه‌زه‌ که‌ ده‌بیته‌ دروست بوونی شوینه‌واریک له‌ سه‌ر ئه‌و شوینه‌ی گازه‌که‌ی پێده‌گیریت، ددان هۆکاریکی نا راسته‌وخۆیه‌ بۆ ناسینه‌وه‌ی خاوه‌نه‌که‌ی به‌هۆی گازگرتنی تاوانلیکراو له‌ لایه‌ن توّمه‌تبار و به‌ هۆیه‌وه‌ تاوانلیکراو بریندار ده‌بیته‌ یان گیان له‌ ده‌ست ده‌دات، دۆزینه‌وه‌ی ددان و پارچه‌ و به‌شه‌کانی له‌ ههر شوینیکی تاوان به‌ هۆکاریکی ره‌ق شکاوه‌ و به‌ربۆته‌وه‌ شانۆی تاوان یان له‌ کاتی به‌رگری تاوانلیکراو له‌خۆی له‌و کیشمه‌یه‌ی نیوان تاوانلیکراو و توّمه‌تبار ددانیک یان پارچه‌یه‌کی به‌ربۆته‌وه‌. له‌کاتی هه‌لگرته‌وه‌ و وینه‌گرتن و گه‌وره‌کردنی و جیاوازی له‌گه‌ڵ ددانی گومانلیکراوان ده‌کریت و به‌هۆیه‌وه‌ توّمه‌تبار ده‌ناسریته‌وه‌.

به‌ندی یه‌که‌م: شوینه‌واری ددان

١- له‌شی تاوانلیکراو، له‌وانه‌یه‌ توّمه‌تبار به‌هۆی گازگرتنی تاوانلیکراوی بریندار کردیته‌، یان کوشتیبه‌ت، له‌وانه‌یه‌ شوینه‌وار و پارچه‌ی له‌سه‌ر جلو به‌رگی و ههر شوینیکی شانۆی تاوان.

٢- له‌سه‌ر پاشماوه‌ی هه‌ندی خواردن و میوه‌جات به‌جیبمینیته‌.

٣- له‌و شوینه‌انه‌ی ته‌قینه‌وه‌ی تیدا ده‌بیته‌ و له‌ ئاکامی پارچه‌بوون له‌وانه‌یه‌ ددان بمینیته‌ له‌ شانۆی تاوان بدۆزیته‌وه‌.

بهندی دووهم: چۆنییهتی ههنگرتنهوهی شوینهواری ددان

شوینهواری ددان بههۆی وینهگرتن وهردهگیری، یان ئهگهر شوینهوارهکه کونی دروستکردبوو ئهوا بهشیوهی قالب دهردههیندری و لهگهڵ شیوهی قالبی گومانلیکراو جیاوازی پیدهکریت و بههۆیهوه تۆمهتبار دهکری بناسریتهوه و شوینهواری ددان بههۆیهوه دهکری له تاوانی کوشتن و لاقهکردن تۆمهتباری پیدهناسریتهوه، یان له تاوانی بزر و تییدا تاوانلیکراو نهناسراوه دهتوانری دواى جیاوازی پیکردن، بزانی هی کییه خاوهنهکهی بدوزریتهوه.

بهشی سینزهههم: شوینهواری گوئییهمۆر

گوئییهمۆر له دواى پهنجهمۆر دیت له رووی گرنگی، له زانستی بهلگهی تاوان گرنگی زۆری پیدهدریت و شوینهواری هیلهکانی سهر گوئی مروقهکان جیاوازن و تهناهت شوینهواری گوئی راست بههی چهپ ناچیت و هی مروقهکان به گشتیی له رووی شیوه و قهبارهوه جیاوازی ههیه.

بهندی یهکههم: ئهوه شوینانهی گوئییهمۆری لییه

۱- ههندی جار تۆمهتبار بو ئهوهی بزانی خاوهن مال له مالهوهیه گوئی خوی به دهرگای سهرهکی یان هی ژوورهوه دهنی و لهم باره گوئییهمۆری تۆمهتبار دهکهویته سهر دهرگاکه.

۲- بو کردنهوهی قاسهکان بههۆی بوونی کوډ و ژمارهی نهینی بو ئهوهی تۆمهتبار گوئی له لاچوونی راستهکانی نیو دهرگای قاسهکه بیته گوئی خوی پیوه دهنیت و شوینهواری گوئییه مۆرهکان دهکهونه سهر قاسهکه.

۳- ههندی جار تۆمهتبار بو هاتنه ناو شوینهکه ریگای تهسک دهگریته بهر، لهو کاتهی شوینهکه لووس و ساف بیته گوئی بهریان دهکهویت و شوینهواری گوئییه مۆرهکه بهجیدهمینیت.

۴- له کاتی به‌ربوونه‌وه‌ی تۆمه‌تبار به‌هۆی شله‌ژان و ترس و تاریکی شویننه‌که به‌ر ده‌بیته‌وه و گویێ به‌ر شوینی لوس ده‌که‌ویت و شوینه‌واری گوییه‌ مۆر به‌جیده‌مینیت.

۵- هه‌ندی جار تۆمه‌تبار به‌هۆی ماندوو بوون و شه‌که‌تی و دلنیا‌بوونی له‌ شویننه‌که هه‌ندی پالده‌داته‌وه و پشت و سه‌ری به‌شته‌کانی شانۆی تاوان له‌وانه‌ می‌زان فی‌نکه‌ره‌وه، له‌ ناکامدا شوینه‌واری گوییه‌مۆری له‌ سه‌ر شویننه‌که به‌جیده‌مینیت.

به‌ندی دووهم: چۆنیه‌تی هه‌لگرتنه‌وه‌ی گوییه‌مۆر

هه‌ر وه‌ك چۆن په‌نجه‌مۆر هه‌لده‌گیریته‌وه، به‌هه‌مان شیوه‌ش گوییه‌ مۆر هه‌لده‌گیریته‌وه و جیاوازی له‌گه‌ل گوییه‌ مۆری تۆمه‌تبار پیده‌کریت به‌ هۆیه‌وه ده‌زانری تۆمه‌تبار کێیه.

بۆ نمونه: ساڵی ۱۹۸۵ تاوانیکی سه‌ر سوپه‌ینه‌ر له‌ ولاتی یابان روویدا و بووه‌ هۆی سه‌رنجی جیهان، دوو ئافه‌رت یانه‌یه‌کی شه‌وانه‌یان هه‌بوو هه‌ردووکیان به‌په‌یوه‌یان ده‌برد و له‌ ناکامی کارکردنیان نه‌گه‌یشتنه‌ یه‌کتري و شه‌ویکیان یه‌کیان هاوبه‌شه‌که‌ی ده‌خنیکنی و ده‌بیاته‌وه شوینی حه‌وانه‌وه‌ی، دوا‌ی لیپرسینه‌وه تۆمه‌تبار نکۆلی ده‌کات و ده‌لی تاوانلیکراو نه‌و شه‌وه‌ی کوژراوه له‌گه‌ل من نه‌بووه، دوا‌ی پشکنین هه‌ندی گوییه‌ مۆریان دۆزیه‌وه له‌سه‌ر زه‌وی و یه‌کیک له‌ لیکۆله‌ره‌کان تاوانه‌که‌ی وه‌کو خۆی شیکرده‌وه، نه‌ریتی یابانییه‌کانه هه‌ندی جار له‌ سه‌ر زه‌وی یان شتی ره‌ق ده‌نوون له‌وکاته‌ی تاوانلیکراو خه‌وتوو، تۆمه‌تبار به‌سه‌ریدا درێژبووه بۆ نه‌وه‌ی بیخنیکنی و له‌ ناکامدا چه‌ند جارێک گویێ به‌ر ته‌به‌قی ره‌قی زه‌وییه‌که‌ که‌وتوو و شوینه‌واری گوییه‌مۆری له‌سه‌ر زه‌وییه‌که‌ به‌ جیماوه. دوا‌ی هه‌لگرتنه‌وه‌و جیاوازی‌پیکردنی له‌گه‌ل گوییه‌مۆری هاوبه‌شه‌که‌ی ده‌رکه‌وت هی نه‌وه‌و تۆمه‌تبار دانی به‌ تاوانه‌که‌ی ناو به‌ سزای خۆی گه‌یشتن.

سه‌ر جیی نوستن به شیوهی دلۆپ و ماك به سه‌ر شوین و جله‌وه ده‌بیټ، له ریگه‌ی هه‌لگرتنه‌وه‌ی ده‌توانری پشکینیی بۆ بکریټ له‌گه‌ل هی گومانلیکراو جیاوازی پببکریټ و به هوییه‌وه تۆمه‌تبار ده‌ناسریټه‌وه، ئەو شله‌یه به چاویش له‌سه‌ر جلوه‌برگ و فهرش و سه‌ر جی و دۆشه‌ک و به‌تانی ده‌بینریټ و ده‌ناسریټه‌وه، هه‌ندی جار ئافره‌ته‌که ره‌وانه‌ی پشکین ده‌کریټ و پزیشکی دادوه‌ری له راپۆرته‌که‌ی ئەوه روونده‌کاته‌وه که له نیو یان ده‌ورپشتی ئەندامی زاوژی ئافره‌ته‌که سپیرم هه‌یه و سپیرمه‌که هه‌لده‌گیرټه‌وه، له‌هه‌ندی تاوانیش تۆمه‌تبار که ده‌بینی تاوانلیکراو ئافره‌ته‌ لاقه‌ی ده‌کات و شوینه‌واری سپیرمی له شانۆی تاوان یان له‌سه‌ر تاوانلیکراو به‌جیده‌میټی و پشکینیی بۆ ده‌کریټ و سپیرمه‌که هه‌لده‌گیرټه‌وه، له‌رووی پشکینینه‌وه ده‌توانری له ریگه‌ی سپیرمه‌وه جگه له پشکینینه‌کانی تر پشکینیی ناوکه ترشی DNA بۆ بکریټ، که پشکینییکی گرنگه و به هوییه‌وه ده‌توانری تۆمه‌تبار بدۆزریټه‌وه.

به‌شی شازده‌هه‌م: شوینه‌واری خوین و شله‌کانی تری مروؤ

ئهو تاوانانه‌ی توند و تیژی له‌گه‌ل‌دایه و ئامیر و چه‌کی تیڤا به‌رکار ده‌هیندریټ و خوینیش له شانۆی تاوان به‌دیده‌کریټ، هه‌ندی تاوان هه‌یه شوینه‌واری خوین و شله‌کانی تری مروؤ له لیک و شله‌کانی تری به‌سه‌ر له‌شی تاوانلیکراو یان جلوه‌برگی و شوینه‌کانی تری شانۆی تاوان له وانه دیوار و زه‌وی له سه‌ر فهرش و کۆمبار و که‌نتۆر و ده‌رگا و په‌نجه‌ره‌کانه‌وه هه‌یه، یان له ناو سه‌وز و گه‌رما و له‌سه‌ر چه‌ک و ئامیری به‌رکار هاتوو له تاوانه‌که به‌جیده‌میټی له شیوه‌ی دلۆپ یان لیخشان و شوینه‌واره‌که‌ی دیار ده‌بیټ بۆ نمونه تاوانلیکراو ده‌گوازیټه‌وه شوینییکی تر له کاتی گواستنه‌وه‌ی شوینه‌واری خوینی به ژیریڤا دیار ده‌بیټ، بوونی خوین له شانۆی تاوان ئەوه ده‌گه‌یه‌نیټ ئەو خوینه یان هی تاوانلیکراوه یان هی تۆمه‌تبار، له‌و کاته‌ی تۆمه‌تبار تاوانلیکراو به ئامیر یان چه‌ک ده‌کوژیټ خوین له‌و شوینه به‌جیده‌میټی قه‌باره‌ی خوینه‌که ئەوه ده‌رده‌خات ئەگه‌ر خوینه‌که

هی تاوانلیکراو بیټ که خوینی زۆری لی رویشتووه دووچاری خوینبه ربوون بووه، ههندی جار له ئاکامی بهرگری تاوانلیکراو له گیانی خوی ئامیریک بهرکار دههینیت و بهر تۆمهتبار دهکهویت و له ئاکامدا تۆمهتبار بریندار دهبیټ و خوینی له شوینی تاوان بهجیده مینی، بوونی نهو خوینه گرنگی خوی هیه دوای پشکنین و ههنگرتنهوهی لهگهڵ هی گومانلیکراوان جیاوازی پیده کریټ و تۆمهتباری پی ئاشکرا دهکریټ.

بهندی یه کهم: ریگه گانی ههنگرتنهوهی خوین

۱- خوینی شل:

له ههندی تاوان دوای نهوهی به زووترین کات لیکۆلەر و شارهزایانی به لگهی تاوان دهگه نه شوینه که تاوانه که زۆری به سهردا نه رویشتووه و خوین یان شلهی تر هیشتا وشک نه بوونه تهوه و به شلی ماونه تهوه، له م باره به هوی سرنجهوه راده کیشری و دهخریته نیو تیوبی تایبه تهوه یان له سهر کاغزی پالۆتن داده کری تا وشک ده بیته وه، ئینجا دهگوازیته وه تا قیگه و پشکنینی له سهر دهکریټ.

۲- خوینی مه یوو

ئه م جوړه خوین شلانهی له ش له دۆخی شلی تیپه ریون به ماوه یه کی که م مه یوون، به لام وشک نه بوونه تهوه، به هوی په مۆ یان شاشیکی پاک هه لده گیریته وه، دهخریته سهر شوینیک تا وشک ده بیته وه، ئینجا هه لده گیری و دهگوازیته وه تا قیگه.

۳- خوینی وشک بوو

نهو ماکانه ی به هوی نهو خوینه وه دروست بووه، نه گهر گه وره بوو نهوا به نامیری تیژی پاکي تایبهت به هه لکه ندنی هه لده گیریته وه، نه گهر بچوک بیټ نهوا به هوی شاشی ته ر هه لده گیریته وه، نه گهر له سهر ئامیر و که لوپه ل بوو ده توانرا بگوازیته وه به ئامیر و که لوپه له که وه دهگوازیته وه، تا قیگه به مه به سستی پشکنین.

بهندی دووهم: گرنگی خوین و شلهکان له زانستی به لگهی تاوان

١- ناسینهوهی ناسنامهی تۆمهتبار: بههوی پشکنینی خوینهکه و جیاوازی پیکردنی لهگهڵ هی تۆمهتبار.

٢- چه سپاندنی ره چه لهک و بابایهتی: لهو بارانهی منداڵ ده بیّت له ئاکامی تاوانیک بو نمونه تاوانی لاقه کردن یان ناپاکی هاوسه رییه تی له ریگهی پشکنینی خوین به دیار ده که ویّت نه و مندا له کی باوکییه تی.

٣- دیاریکردنی جو لهی تۆمهتبار له شوینی تاوان نه گهر تۆمهتبار بریندار بوویّت و خوینی لیرویشتیبت.

٤- دیاریکردنی شوینی تاوانلیکراو له شانوی تاوان و گواستنه وهی بو شوینیکی تر بههوی نه و خوینهی لیی رویشتوو.

٥- له ریگهی پشکنینی خوینه وه ده زانری تۆمهتبار له ژیر کاریگه ری مادهی هوشبهر بووه یان به پیچه وانه.

٦- لهو تاوانه هاتوچو بیانهی رووده دن بههوی پشکنینی خوینه وه ده زانری تۆمهتبار چند مادهی هوشبهری وهرگرتوو بههوی دیاریکردنی ریژه که له خوینی تۆمهتبار.

٧- بههوی خوینه وه به شیوهیه کی نزیکه یی ده توانری کاتی نه جامدانی تاوان دیاریبکه ین، له بهر نه وهی خوین و شلهکانی له ش چه ندهی کاتی به سه ر بچیت ده مهی و پاشان وشک ده بیته وه. "١٤".

"١" المحقق القضائي التحقيق في مسرح الجريمة، اعداد من قبل (الامر كروب) مشروع تدريب الادلة الجنائية- دورة تقوية المحقق العدلي ٨-٩/٦/٢٠١٠.

"٢" الجريمة واساليب البحث العلمي - حسين محمد علي - القاهرة ١٩٦٠ لاپه ره (١٧٩).

"٣" اصول التحقيق الاجرامی تأليف الدكتور سلطان الشاوي طبعة بغداد ١٩٨١ صفحه (١٧٥)- (١٨٠).

- " ٤ " المحقق القضائي التحقيق في مسرح الجريمة، اعداد من قبل (الامر كروب) مشروع تدريب الادلة الجنائية- دورة تقوية المحقق العدلي ٨-٩/٦/٢٠١٠ .
- " ٥ " شبيب عيماد- قضايا جنائية ٢٠٩ مقالة في انترنت.
- " ٦ " اصول التحقيق الاجرامى تأليف الدكتور سلطان الشاوي طبعة بغداد ١٩٨١ صفحه (١٨٣)
- " ٧ " شبيب عيماد- قضايا جنائية ٢٠٩ مقالة في انترنت.
- " ٨ " اصول التحقيق الاجرامى تأليف الدكتور سلطان الشاوي طبعة بغداد ١٩٨١ صفحة (٢١٣)- (٢١٥).
- " ٩ " ذنون احمد مقالة (الجريمة و الاسلحة النارية) ٢٠١٠ انترنت.
- " ١٠ " كشف الجريمة بالوسائل العلمية الحديثة، عبدالعزيز حمدي الجزء الاول الطبعة الاولى قاهرة ١٩٦١ صفحه (١٢٥).
- " ١١ " اصول التحقيق الاجرامى تأليف الدكتور سلطان الشاوي طبعة بغداد ١٩٨١ صفحه (١٩٥-٢٠٢).
- " ١٢ " شبيب عيماد- قضايا جنائية ٢٠٩ مقالة في انترنت
- " ١٣ " ههمان سهراچاوهى پيشوو.
- " ١٤ " الادلة الجنائية و التحقيق الجنائي، الدكتور منصور عمر المعايطه - عمان ٢٠٠٧.

فہ سلی حہوتہم:

شیوازی لیکوئینہوہ لہ تاوانہکان

بہشی یہکہم: لیکوئینہوہ لہ تاوانی کوشتن

بہشی دووہم: لیکوئینہوہ لہ تاوانی خوکوشتن

بہشی سیبہم: لیکوئینہوہ لہ تاوانی دزیکردن

بہشی چوارہم: لیکوئینہوہ لہ تاوانی ناگرکہوتنہوہ

بہشی پینجہم: لیکوئینہوہ لہ تاوانی لاقہکردن

بہشی شہشہم: لیکوئینہوہ لہ تاوانی رفاندن

بہشی حہوتہم: لیکوئینہوہ لہ تاوانی مادہ ہوشبہرہکان

بہشی ہہشتہم: لیکوئینہوہ لہ رووداوی ہاتووجو

بہشی نویہم: لیکوئینہوہ لہ دزیکردن لہ مال و بالہ خانہکان

بہشی دہیہم: لیکوئینہوہ لہ تاوانی دزینی قاسہ

بہشی یازدہہم: لیکوئینہوہ لہ رووداوی بزربوونی کہسہکان

به‌شی به‌که‌م: لیکۆلینه‌وه‌ له تاوانی کوشتن

کوشتن کۆنتڕین تاوانه‌ مرۆڤه‌ نه‌جامیداوه‌، به‌ قیژه‌ وه‌نتڕین تاوان له‌ نیو تاوانه‌کان هه‌ژمار ده‌کریته‌، به‌هۆی ئه‌وه‌ی هه‌یج که‌سیک جگه‌ له‌ خودا مافی وه‌رگرته‌وه‌ گیانی مرۆڤی نییه‌، ئینجا چ کوشتن و له‌ ناویردنی مرۆڤیک ئه‌وپه‌ری پێشیلکردنی مافی به‌رامبه‌ره‌، کاتی که‌سی رێگه‌ به‌خۆی ده‌دات گیانی که‌سیک به‌سه‌نیته‌وه‌ و کۆتایی به‌ ژیا‌نی به‌ینیت، هه‌موو یاسا‌کانی دنیا توندترین سزایان بۆ ئه‌و که‌سانه‌ دا‌ناه‌ که‌ تاوانی کوشتن به‌ هه‌ر هۆیه‌که‌وه‌ نه‌جامده‌دن، یاسا‌کانی سه‌رده‌می رۆمانی و فیره‌ونی و هه‌مورابی و شه‌ریعه‌ی ئیسلامی پێش و پاش ئه‌وانیشه‌وه‌ به‌ هه‌موو شیوازیک هه‌ولیا‌نداوه‌ و یاسایان دا‌رشتوو بۆ نه‌هه‌شتن و که‌مکردنه‌وه‌ی تاوانی کوشتن، به‌ تایبه‌ت کوشتنی به‌ قه‌ستی پیکهاتوو له‌ بنچینه‌ی ماددی، کوشتن کرداری تۆمه‌تبار به‌ هه‌ره‌شه‌کردنه‌ تاوانلیکراو و کۆتایی هه‌نان به‌ ژیا‌نی و بنچینه‌ی مه‌عنه‌وی پێشی ده‌لێن (مه‌به‌ستی تاوانکاری) که‌نیه‌ت و ئیراده‌ی تۆمه‌تبار له‌ نه‌جامدانی تاوانه‌که‌ی دژ به‌ تاوانلیکراو ده‌یکات. یاسادا‌نهری عیراقی پیناسه‌ی کوشتنی به‌ قه‌ستی نه‌کردوو به‌لام ئه‌وه‌ مانای ئه‌وه‌ نییه‌ پیناسه‌که‌ی دیار نه‌بیته‌، به‌لکو هه‌موو یاسا‌کانی دنیا له‌سه‌ر ئه‌و تیگه‌هه‌شتنه‌ کۆکن کوشتن کۆتایی هه‌نانه‌ به‌ ژیا‌نی که‌سیک و لێسه‌ندنه‌وه‌ی گیانیه‌تی. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هۆکاری سه‌ره‌کی له‌ کوشتن ده‌بی له‌سه‌ر که‌سیک نه‌جامبه‌دریته‌ که‌ زیندوو بیته‌ و گیانله‌به‌ره‌که‌ مرۆڤ بیته‌، نه‌گه‌ر کوشتن له‌سه‌ر گیانله‌به‌ری تری وه‌کو ئاژهل بکریته‌ وه‌کو هی مرۆڤ له‌ رووی یاساییه‌وه‌ را‌قه‌ نا‌کریته‌، به‌لکو کوشتنی ئاژهل تاوانیکی تره‌، کاتی تاوانی کوشتن ده‌کریته‌ ده‌بی ئه‌و که‌سه‌ی تاوانه‌که‌ی له‌سه‌ر نه‌جامده‌دریته‌ له‌ کاتی کوشتنه‌که‌ له‌ ژیا‌ندا بیته‌. نه‌گه‌ر پێش کوشتنه‌که‌ ئه‌و مرۆڤه‌ گیانی ده‌رچوو بیته‌ ئه‌وه‌ توانی کوشتن نییه‌، به‌لام نه‌گه‌ر تاوانی کوشتنه‌که‌ له‌سه‌ر تاوانلیکراو له‌ کۆتاییه‌کانی ژیا‌نی بیته‌ ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر له‌ هۆش خۆی چوو بیته‌ ئه‌وا تاوانی کوشتنه‌.

بۆ نمونه: له ههندی تاوانی کوشتن یه کلاهی کراوه تهوه که کوشتنی به قهست کرداره که و مه بهستی تاوانکاری تیدایه، کاتی تۆمهتبار به ئۆتۆمبیل پی له تاوانلیکراو دهنیت پیش ئهوه ههردوولا به شهپر هاتوون له ئهجامدا تاوانلیکراو گیان له دهست بدات ئهوه کوشتنی به ئهقهسته له یاسای سزاکانی عێراقی ژماره (111) ی سالی 1969 و ههوارکردنهکانی له سههر جیبه جیده کریت.

نمونهیهکی تر تۆمهتبار سوپای پیکراو دهگریته تاوانلیکراو به هویهوه دهسووتی و گیان له دهست دهدات دادگای پیداجوونهوهی عێراقی ئهوه تاوانه ی به کوشتنی به ئهقهست به پیی مادهی (405) ی یاسای سزاکانی بهرکاری عێراقی دانا نهک تاوانی ناگرکه و تنهوه.

کوشتنی به پیشینهی ئاماده کاری و چاوه پوانی و اتا تۆمهتبار بهرنامه ریژی بۆ کوشتنی تاوانلیکراو دهکات، لهم کاتهدا سزای تۆمهتبار له بهندکردنی ههتایی تا دهگاته له سیداره دان به پیی مادهی 406 ی یاسای سزاکانی عێراقی بهرکار، له بهر ئهوهی باری توندکردنی تاوانی کوشتنی به ئهقهسته، ئاماده کاری ته نیا بۆ تاوانی کوشتن نییه، به لکو ئاماده کاری له لایهن تۆمهتبار بۆ تاوانهکانی تریش ده بییت و ئهوکاتهی تۆمهتبار مه بهستی تاوانکاری ههیه هه لدهستیت ئاماده کی بۆ ئهجامدنی تاوانه که ی له دژی که سیك ئهجامدهدات و به میشک و دهروونیکی هیمن ئهوه ئاماده کارییه دهکات و هه موو پیداو یستی جیبه جیکردنی تاوانه که فهراهه مه دهکات و، ئهوکاته تۆمهتبار باری تاوانه که ی دهزانی که کاریکی مه ترسیدار له سههر که سیك دهکات و له ئهجامدانه که ی دوودل نییه، به لکو ئیراده و نیهتی تاوانه که له میشکی تهواو چه که ره ی کردووه، تۆمهتبار دهزانی ئهوه کاره ی ئهجامیده دات تاوانه و به پیی یاسا له سههری سزا ده دریت، له بهر ئهوه ی یاسادانه ر ده رفه تی ئهوه ناداته تۆمهتبار ئه گهر نه زانی سزای ئهوه کرداره چیه ئهجامیده دات ئهوا ههر تۆمهتبار هه لده سی تاوانه که دهکات، ده لی نه مزانیوه سزای له سههر بۆیه به سزای کرداره که بزانی یان نه زانی به رامبه ر ئهجامدانی تاوانه که ی سزا ده دریت، ته نانه ت ئه گهر بهو یاسایه ش نه زانی تاوانه که ی

ئەنجامدا ھەرۆك ئەوھیه دەزانی ئەوھش دەروونی پرقین و تاوانی تۆمەتبارەكە دەگەیهنیٲ، ئەوھ قۆناغی نامادەكاری تۆمەتبارە بۆ تاوانەكەى و ئینجا قۆناغی چاوەرپێكردن و دەستپێكردن بە تاوانەكە دەستپێدەكات، تۆمەتبار نامادەیه و ھەموو پێداویستیھەكانی لەبەر دەستدایە و لە باری دەروونی ھیمندایە، لە شوینیك تۆمەتبار چاوەرپێی تاوانلیكراو دەكات و لەناكاو لیی پەیدا دەبیٲ و تاوانی لە دژ دەكات بى ئەوھى دەرفەتى ئەوھى پبببات بەرگری لە خۆى بكات و ھۆكاریك دەبیٲ تۆمەتبار بەھۆى ئەوھى تاوانلیكراو ناتوانى بەرگری لە خۆى بكات بە ئاسانى بتوانى رابكات، ئەو باری چاوەرپێكردنە ھۆكاریك دەبیٲ بۆ توندكردنى باری تاوانەكە، چاوەرپێكردن دووبارى بنچینەى ھەیه، یەكیان كاتەكەیه كە بۆ ماوھەكە تۆمەتبار لە چاوەرپوانى ئەو كەسە دەبیٲ كە تاوانى لە دژدەكات لەگەل بنچینەكەى تر شوینەكەیه تییدا تۆمەتبار چاوەرپێی تاوانلیكراو دەكات.

بۆنمۆنە: ئەگەر دادگەرییانە سەلمیندرا تۆمەتبار پیلانى كوشتنى تاوانلیكراو باریكەى ھەبوو، دەمانچەى ھینا و چاودیریکردن تا گەیشتنە لای و راستەوخۆى ھەر دوو كیانى كوشت، لیڤرەدا دادگای پبداچوونەوھ دەلى تۆمەتبار لە باری ھزرى و دەروونی تەواو و بە ھیمنى ئەنجامداوھ لیڤرە لەسەر ھەر یەك لە تاوانەكانى بەپبى مادەى(٤٠٦)ى یاسای سزاکان سزا دەدریٲ كە سزاکەى لەسیداردانە.

نمۆنەیهكى تر: تۆمەتبار دەمانچە نامادە دەكات و بەرھە و دوكانى تاوانلیكراو دەچيٲ و بە گەیشتنى بە شوینی روداو و دەست بە تەقەكردن بەبى پبشەكى قسەكردن بكات و كەسەكە بكوژى، دادگای پبداچوونەوھ دەلى مادەى (٤٠٦)ى یاسای سزاکانى بەسەردا جیبەجیدەكریٲ كەسزاکەى لەسیداردانە. "١"

پبش ئەوھى لیكۆلەر دەست بە لیكۆلینەوھ بكات لە تاوانى كوشتن كۆمەلیك پرسیار بە میشكیدا دیٲ كە ھەر یەك لەو پرسیارانە گرنگی خۆیان ھەیه لە

سييه م : تۆمه تبار

۱- تۆمه تبار كييه؟

۲- چهند تۆمه تبار تاوانه كه يان نه نجامداوه؟

۳- شويىنى تۆمه تبار يان تۆمه تباران له كوييه؟

چوارهم : شاهيىدى

۱- شاهيىد ههيه؟

۲- شاهيىد ههكان كيىن؟

۳- سوود له شاهيىدييه ههكان وهرده گيرى؟

ليكۆلهر له كاتى وهرگرتنى ههوالى كوشتنىكى كه سيك ئه وه هه موو پرسياره ده بى به ميشكيذا بيىت و به دواى وهلامى ئه وه پرسيارانه ده گه پيىت، بۆ دۆزينه وهى وهلامه كانيان له بهر ئه وهى وهلامى ئه وه پرسيارانه هۆكارى ئاشكرابوونى تاوانه كه و ده ستگير كردنى تۆمه تبارانه، بۆ گه يشتن به وهلامه كان ليكۆلهر ئه وه ريكارانه نه نجامده دات:

۱- خيرا چوون بۆ شانوى تاوان.

۲- پشكنيىنى شانوى تاوان

۳- وهرگرتنى وتهى تاوانليىكراو نه گه ره له ژيان ما بوو.

۴- گه پان به دواى شاهيىد و وهرگرتنى وته كانيان.

۵- هه لگرتنه وهى به لگه كانى تاوان.

بهندی یهکههه : لیکۆلینهوه له تاوانی زانراو

لیکۆلهر ههندی ریکاری لیکۆلینهوه ههیه له کاتی گهیشتنی ههوالی کهسیکی کوژراو دهستیکی کارهکانی دهییت، بهلام نهو کارانهی لیکۆلهر لهه قوناغهی لیکۆلینهوه دهیکات گرنگی خویان ههیه، کاتی روودانی تاوانهکهیه بهلگهکان هیشتا له جیگهی خویان و ماون و له ههندی باردا تۆمهتبار له شوینی تاوان دهبینری و دهستگیر دهکری و له ههندی باری تر شوینهکهی بهجیهیشتوو، بهلام نزیکه و بههوی جینیشانی رویشتنهکهی و نهو شوینهوارانهی بهجیی هیشتوو دهبینریتتهوه و دهستگیر دهکریت، ریکارهکان بریتین له:

یهکههه : ریکاری لیکۆلینهوه له بنکهی پۆلیس

کاتی ههوالی کوشتن دهگاته بنکهی پۆلیس له لایهه ههوالدهر یان زانیاریدهری بنکهکه کۆمهلیک ریکار ههیه نهفسههری لیکۆلینهوه و ریییدراو نهجامیدههه:

۱- کردنهوهی کۆنوووس و وهگرتنی وتهی ههوالدهر و تۆمارکردنی کاتی گهیشتنی ههوالی کوشتنهکه و شوینی روودانی تاوانهکه و ناسنامهی کوژراو و کاتی روودان و ناسنامهی تۆمهتبار یان تۆمهتباران و چۆنیهتی روودانی تاوانهکه و نهو هۆکارانهی له پشت تاوانهکهوهه، ههولدهدرییت زۆرتین زانیاری لهسهه ریکارانهی سههروه وهریگرییت، بهلام مهههج نییه ههوالدهر وهلامی نهو پرسیهاری لاییت بهلام ههول دهدرییت زۆرتین زانیاری له سهه تاوانهکه لیوهریگرییت.

۲- ناگادارکردنهوهی دادوهری لیکۆلینهوه و پزیشکی دادوهری و هونهری و وینهگری تاوانکاری و شارهزایانی بواری بهلگهی تاوان.

۳- خیرا چوون بۆ شوینی رووداو و گواستنهوهی ژمارهیهک پۆلیس بۆ دهستهبه سههراگرتنی شانۆی تاوان به مهبهستی پاراستنی شوینهوار و بهلگهکانی تاوان.

۴- نووسینی کاتی جوڵهکردن و هه‌موو ئه‌و که‌سانه‌ی له شویننه‌که‌ن و دوورخستنه‌وه‌ی خه‌ڵک له شانۆی تاوان و دانانی پاسه‌وان له به‌رده‌م ده‌رگا‌کان بۆ قه‌ده‌غه‌کردنی چوونه ژوور و هاتنه‌ ده‌ره‌وه.

دووهم: ریکاره‌کانی لیکۆلهر له شانۆی تاوان

کاری لیکۆلهر له شانۆی تاوان گرنگی زۆری هه‌یه له‌به‌ر ئه‌وه لیکۆلهر ده‌بی زۆر ورد و هه‌ستیاری و وشیار بی‌ت، تاوه‌کو بتوانی به‌ شیوه‌یه‌کی یاسایی و زانستی کاره‌کانی بکات و شانۆی تاوان به‌ زووترین کات بکاته هۆکاری ئاشکرا‌بوونی تاوانه‌که و ده‌ستگیرکردنی تۆمه‌تباران.

۱- تۆمارکردنی کات و روژی گه‌یشتن به‌ شوینی تاوان.

۲- دانانی میکانیزمی بۆ پاراستنی هه‌موو به‌لگه و شویننه‌واره‌کان.

۳- تۆمارکردنی ناوی هه‌موو ئه‌و که‌سانه‌ی له‌گه‌ڵی کارده‌که‌ن و دابه‌شکردنی کاره‌کان به‌ سه‌ریاندا هه‌ریه‌که و به‌پیی شاره‌زاییه‌که‌ی.

۴- تۆمارکردنی ناوی هه‌موو ئه‌و که‌سانه‌ی له شوینی تاوانه‌که‌ن و نه‌جامدانی ریکاری دروست بۆ قه‌ده‌غه‌کردنی چوونه‌ ده‌ره‌وه و لیک جیاوا‌زکردنه‌وه‌یان به‌ مه‌به‌ستی وه‌رگرتنی وته‌ی هه‌ریه‌که‌یان به‌ ته‌نیا.

۵- قه‌ده‌غه‌کردنی هاتنه‌ ژووره‌وه‌ی تاکه‌کان به‌ مه‌به‌ستی پاراستنی به‌لگه و شویننه‌واره‌کان.

۶- ده‌ستگیرکردنی تۆمه‌تبار یان گومانلی‌کراو به‌ هۆیه‌کی دروست نه‌گه‌ر له شوینی روودانی تاوانه‌که‌ بوون.

۷- جیاکردنهوهی شاهیدهکان له ئامادهبووانی تر به مهبهستی وهرگرتنی وتهکانیان بهجیا.

سییه م: پشکنینی شوینی تاوان

پشکنینی شانۆی تاوان له لایهن لیکۆلهر به شیوهی هونهری و زانستی هۆکاری سههرکی دهبیّت بۆ دستکوتنی سههرداوی تاوانهکه لهبهر ئهوهی ههر بهلگهی له شوینی رووداو گرنگی خۆی ههیه و لایهنیکی شاراوهی تاوانهکه بۆ لیکۆلهر ئاشکرا دهکهن.

۱- دیاریکردنی شوینی تاوان له کوپیه وکەوتۆته کی و چی لی نزیکه لهگهڵ باسکردنی باری کەش و ههوا و له کاتی روودانی تاوانهکه و، ئایا رۆژه یان شهوه ههوا سافه خۆلأوییه بارانه یان بهفره یان مانگهشه یان تاریکه لهگهڵ دهرخستنی سروشتی شوینهکه، لهگهڵ کیشانی هیلکاری شوینی رووداو.

۲- دیاریکردنی شوینی هاتنه ژوورهوه و چوونه دهرهوهی تۆمهتبار له شوینی تاوان.

۳- گهپان و دۆزینهوهی شوینهواری تاوانکاری له شانۆی تاوان، له بوونی پهنجهمۆرو جینیشانی پپی و تایهی هۆکارهکانی گواستنهوهو بوونی شلهکانی لهشی مروّ و بۆن و ئامیری کهوتوو له شوینکه و بوونی گولله و قهوان و بارووت و دیاریکردنی شوینی چوونه ژوورهوه و هاتنه دهرهوهی گولله نهگهه ههبوو ، ههموو ئهوه بهلگه ماددیانه پاریزگاریان لیدهکریت تا له لایهن شارهزایانی بواری بهلگهی تاوان ههڵدهگیرینهوه.

۴- دهرخستنی شوینی تاوان له پیش روودانی تاوانهکه و وهسفکردنی تیکچوونی شوینهکه لهگهڵ روودانی تاوانهکه.

۵- تاوتویکردنی ئەو پرسانه‌ی زۆر پێویستن له‌گه‌ڵ پزیشکی دادوهری و هونه‌رییه‌کان و شاره‌زایان به‌لگه‌ی تاوان و رێپێدان و زه‌مینه‌ خۆشکردن بۆیان تا کاره‌که‌یان له‌ پاراستن و هه‌لگرتنه‌وه‌ی به‌لگه‌کان به‌ رێک و پێکی ئەنجامبده‌ن.

۶- تۆمارکردنی تیببینه‌یه‌کان له‌ لایه‌ن لیکۆله‌ر له‌سه‌ر ئەو شتانه‌ی به‌رچاوی ده‌که‌ون و سه‌رنجی راده‌که‌یشن بۆ ئەوه‌ی له‌ بیران نه‌کات.

۷- تۆمارکردنی هه‌موو ئەو رێکارانه‌ی ده‌کریت له‌ کۆنوسێک و رێخه‌ستیان.

چوارهم: پشکنینی تهرمی کوژراو

دوای ئەوه‌ی لیکۆله‌ر ده‌گاته‌ شوینی رووداو رێکاره‌کانی پاراستنی شوینه‌که‌ ده‌کات و له‌کاتی بوونی تهرمی کوژراو له‌ شانۆی تاوان هه‌ندی رێکاری گ‌رنگ هه‌یه‌ ئەنجامیان ده‌دات.

۱- دیارکردن و وه‌سفکردنی شیوه‌ی که‌وتنی تهرمه‌که‌ و گ‌ریمانکردنی له‌و شوینه‌ی لیبهاتۆته‌ ده‌ری، تا خسته‌ویانه‌ته‌ ئەو شوینه‌ی له‌ دوایی له‌وی که‌وتبوو، له‌گه‌ڵ دیاریکردنی دووری و نزیک‌ی شوینه‌که‌ و ده‌رخستنی ژووره‌کان.

۲- تۆمارکردنی ناوی ئەو که‌سانه‌ی تهرمی کوژراوه‌که‌ ده‌ناسنه‌وه‌.

۳- وه‌سفکردنی تهرمی کوژراوه‌که‌ به‌ وردی له‌ رووی ره‌گه‌ز و قه‌باره و ره‌نگی پێست و پرچ و سمیل و ردینی هه‌یه‌ یان نییه‌تی ته‌مه‌نی به‌ نزیکه‌یی، ئەو شوینه‌وارو ما‌کانه‌ی له‌سه‌ر تهرمه‌که‌ هه‌یه‌.

۴- وه‌سفکردنی جلوه‌رگی کوژراو دیاریکردنی ئەو ما‌ک و شوینه‌واروی شله‌کانی له‌شی مرو‌ف له‌وانه‌ خوین و ئەوان تر ئەگه‌ر هه‌بن، له‌گه‌ڵ شوینه‌واروی

دپان و کونبوونی جله‌کان ئەگەر به چه‌قۆ یان گولله کوژرابیئت، له‌گه‌ڵ ده‌ستبه‌سه‌رداگرتنی هه‌موو ئەو شتانه‌ی له‌ گیرفانی کوژراو ده‌دۆزریته‌وه.

۵- وه‌سفکردنی ئەو برین و شویینه‌واری لیدان و خنکان ئەگەر هه‌بێن، هه‌ولدان بۆ دۆزینه‌وه‌ی هه‌ر شانه‌و شتیکی تۆمه‌تبار له‌سه‌ر ته‌رمه‌که له‌ناو ده‌ستی به‌جیمابیئت.

۶- ئەگەر لیکۆلەر گه‌یشته‌ شوینی تاوان و تاوانلیکراو بریندار بوو، به‌هه‌ر شیوه‌یه‌ک زۆر به‌ کورتی له‌ کاتی گواستنه‌وه‌ی بۆ نه‌خۆشخانه‌ لیکۆلەر وته‌کانی وه‌رده‌گریت، له‌به‌ر ئەوه‌ی هه‌رچی بلیت گرنگی هه‌یه و ده‌بی لیکۆلەر راسته‌وخۆ له‌ ناسنامه‌ی تۆمه‌تباره‌که بپرسی، ئینجا هۆکاری تاوانه‌که و به‌ کورتی بۆ ئەوه‌ی به‌ زووترین کات برینداره‌که بگوازریته‌وه نه‌خۆشخانه‌ به‌ مه‌به‌ستی چاره‌سه‌رکردن.

پینچه‌م: ده‌ستگیرکردنی تۆمه‌تبار

لیکۆلەر کاتی ئەره‌که‌کانی به‌ شیوه‌یه‌کی ریکۆپیک جیبه‌جیبه‌کات و شانۆی تاوان به‌ شیوه‌یه‌کی زانستی پشکنینی بۆ ده‌کریت، کۆمه‌لیک شت بۆ لیکۆلهری روونده‌بیته‌وه به‌ هۆیه‌وه له‌ تۆمه‌تبار نزیك ده‌بیته‌وه و ده‌ستگیری ده‌کات.

۱- هه‌ولدان بۆ زانینی ناسنامه‌ی تۆمه‌تبار و هۆکاره‌کانی روودانی تاوانه‌که به‌هۆی دزی یان کیشه‌ی کۆمه‌لایه‌تی و تۆله‌سه‌ندنه‌وه‌یه یان هه‌ر هۆکاریکی تر و راسته‌وخۆ ده‌ستگیرده‌کریت، ئەگەر له‌ شوینه‌که نه‌بوو زانیاری له‌سه‌ر شوینی تۆمه‌تباران وه‌رده‌گیری و بریاری دادوهر ده‌سته‌به‌ر ده‌کریت بۆ پشکنینی شوینی تۆمه‌تباران و راسته‌وخۆ ریکاری چوون بۆ شوینه‌که و ده‌ستگیرکردنیان ده‌کریت.

۲- پشکنینی تۆمه تبار و به شداریووان له گه لیدا چیان پیه و گیرفانیان هه موو پشکنینی بۆ ده کریت هه موو شته کان ده ستیان به سه ردا ده گیریت.

۳- وه رگرتنی زانیاری له سه ر ئه و ئامیر و چه کانه ی تۆمه تبار بۆ ئه نجامدانی تاوانه که ی به رکاریه ی ناوه به تایبه ت ئه گه ر له شوینیک شار دبیته وه.

۴- وه رگرتنی وته ی شاهیده کان و تۆمه تبار و رووبه روو کردنه وه یان به به لگه کان وه رگرتنی دانپینانی تۆمه تبار ئه گه ر دانی به تاوانه که نا که ئه نجامی داوه.

۵- هه موو ئه و ریکارانه ی لیکۆله ر ئه نجامیده دات له کۆنووسیک تۆمار ده کریت.

به ندی دووم: لیکۆلینه وه له تاوانی کوشتنی نادیار

مه به ست له کوشتنی نه زانراو و نادیار ئه و تاوانانه ن تییدا تۆمه تبار نه ناسراوه و تاوانلیکراو ناسراوه و باریکی تری تۆمه تبار و تاوانلیکراو نه ناسراون.

یه که م: ریکاره کانی لیکۆلینه وه له تاوانی کوشتن و تۆمه تبار نادیاره

لیکۆله ر هه ندی جار تاوانی له م جوړه ی دیته پیش که ته رمی کوژراو ناسراوه، تاوانه که له لایه ن که سیك ئه نجام دراوه نه ناسراوه، کۆمه لیک ریکار هه یه لیکۆله ر ده یگریته به ر.

سه ره تای ریکاره کان هه ر وه کو لیکۆلینه وه یه له تاوانی کوشتنی زانراو له و لیکۆلینه وه سه ره تاییه ی له بنکه ی پولیس ده کریت، له کردنه وه ی کۆنووس وه رگرتنی وته ی هه واده ر کوکردنه وه ی زانیاری له سه ر تاوانه که و پشکنینی شوینی تاوان هه لگرتنه وه ی به لگه کانی تاوان و پشکنینی ته رمی کوژراو وه رگرتنی وته ی شاهیده کان هه موو ئه و کارانه ی لیکۆله ر به مه به ستی دۆزینه وه ی تۆمه تبار هه گه ر ده ستگیر نه کراییت، له شانوی تاوان و لیکۆله ر

كاتی تۆمهتبار شوینی روودانی تاوان بهجیدههیلی کۆمهلیک ریکار ههیه ئەنجامیدهات:

۱- له ریگهی خزم و كهسه نزیكهكانی كوژراو زانیاری لهسهه ئهوه كهسانه به دهستهدهیئیریت كه له تاوانلیكراو نزیكن و هاوپیی ئهون و ههروهها وهرگرتنی ناوئیشانی ئهوه شوینانهی تاوانلیكراو بۆی دهچیت.

۲- وهرگرتنی زانیاری لهسهه دوژمنهكانی كوژراو و ناسنامه و هۆكاری دوژمنایهتییهكه.

۳- بهدواداچوونی ئهوه شهپرو ههرايانهی تاوانلیكراو لهگهڵ كهسهكان كردوویهتی لهگهڵ هۆكاری شهپهكان.

۴- وهرگرتنی زانیاری لهسهه شوینی كارکردنی تۆمهتبار و ئهوه كهسانهی لپی نزیك.

۵- ليكۆلینهوه له ههموو پهيوهنديیه نهینییهكانی كوژراو له رووی سۆزدارییهوه ئهگهر ههیی.

۶- زانیاری كۆكردهوه لهسهه كیشه كۆمهلایهتییهكانی كوژراو له رووی تهلاق و ليكجیابوونهوه و دهستگیرانی و ئهوه كیشهانی لهم رووهوه ههیه.

۷- كیپرکیی كوژراو له رووی كار و كهسایهتی لهگهڵ ئهوه كهسانه و پهيوهنديیان .

۸- یهكالی كردنهوهی هۆكاری كوشتنهكه بههوی دزیکردن و دهستكهوتی ماددییهوه بووه یان ئهوه هۆكارانهی باسکراون .

۹- پشكيني شويى نيشته جيپوون و كارى كوژراو بو دستكه وتن و دوزينه وهى هر نووسراو به لگه يهك هوكارىك بيت بو نزيكبوونه وه له تومه تبار و ناشكرادنى ناسنامه كهى .

۱۰- هر كه سيكى گومانليكراو له شويينه كه و له بهر چاوان خويان وونكرد ليكۆلهر ده بى به دوا داچوونى بو بكات و ليپرسينه وهى له گه لدا بكات .

۱۱- ليكۆلهر له كاتى بوونى گومانليكراو راسته وخو ليپرسينه وهى له گه لدا دهكات به مه بهستى وهرگرتنى زانيارى له سهر ئه و هوكارانهى تاوانه كه يكردوه بوونى و ئاماده بوونى له شويينه كان و ئه و كه سانهى له گه لبوونه له كاتى تاوانه كه و پشكيني شويى كارو ئه و جيگايانهى گومانليكراو تييدا ده مينيتته وه .

۱۲- توماركردى ئه و ريكارانهى ليكۆلهر دهيكات له كوئوسيك .

دووهم: ليكۆلينه وه له تاوانى كوشتن ، كوژراو نه ناسراوه

تاوانليكراو له و جوړه تاوانانه ناسنامه كهى نادياره و نه ناسراوه، يان ئه و تا لاشه ي كوژرا و تيكچووه يان تيكنه چووه .

لقى يه كه م: ريكارى ليكۆلينه وه له كاتى دوزينه وهى تهرمى تيكنه چوو .

كۆمه ليك ريكار هه يه له بنكه ي پوليس و لاي ليكۆلهر ئه نجامده دريت له كاتى وهرگرتنى زانيارى له لايه ن هه والدر به بوونى تاوانيكى كوشتن .

۱- كردنه وهى كوئوسى په راوى ليكۆلينه وه له تاوان .

۲- وته ي هه والدر وهرده گيرى و له كوئوسه كه ده نووسريته وه .

۳- خيىرا چوون بۇ شانۆى تاوان له گهلۆ تۆماركردنى ناوى ئەو كەسانەى هاوهلى ليكۆلەر بۇ شوينى روودانى تاوان .

۴- تۆماركردنى كاتى گەيشتن و كاتى دۆزينه وهى تهرمى تاوانليكر او .

۵- پشكنينى ئەو شوينەى تهرمى كوژراوه كەى ليده دۆزريتته وه و شوينە كه دياريدە كرپت به پيى چوار ده ورى .

۶- پشكنينى تهرمه كه و شيوهى كه وتنى له شانۆى تاوان، ئەو شوينە وارانهى ههيه كه ئايا له شوينيكه وه گواستراوه ته وه يان هەر تاوانه كهى له دژدا كراوه له م شوينە بووه .

۷- پشكنين به مه به ستى دۆزينه وهى شوينه وار و ماك و دلۆيه خوين يان هەر شلهيه كى له شى مروۆ .

۸- ده رخستنى ماك و شوينه وارى تاتۆ و کوتان و ددانى زيپر و برينى كۆن و ئەو شتانهى له گيرفانييه تى .

۹- پشكنينى تهرمى كوژراو ئەو نيشانانهى له سه ريه تى بۇ روونكردنه وهى پيشهى كوژراو ئەو شتانهى له سه ر لاشهى كوژراو به جيهيلىدراون .

۱۰- پرسياركردن له ناسنامهى كوژراو له وه كەسانەى تهرمه كه ده ناسنه وه .

۱۱- وينه گرتنى تهرمى كوژراو له چه ند گوشه و باريكه وه .

۱۲- شاره زايانى به لگهى تاوان بۇ وه رگرتنى په نجه مۆرى كوژراو بۇ ئەوهى بزانرى پيشينهى تاوانى ههيه يان نييه تى .

۱۳- هه‌لگرتنی تهرمی کوژراو له پزیشکی دادوهری بۆ پشکنین و هیشتنهوهی تا ناسنامهی کوژراوهکه ده‌دۆزیتتهوه.

۱۴- بلاؤکردنهوهی زانیاری له‌سه‌ر شیوه و روخساری تهرمه‌که پیشاندانی به‌و که‌سانه‌ی ده‌یناسنهوه.

۱۵- بلاؤکردنهوهی زانیاری و روخساری تهرمی کوژراو له بلاؤکراوهی تاوانکاری به‌مه‌به‌ستی ناسینهوهی لاشه‌که.

۱۶- له‌کاتی لی‌بوونهوهی سه‌ری تهرمی کوژراو له ده‌ورپشتی شوینه‌که یان له ریگه‌ی سه‌گی پۆلیسی به‌دوای سه‌ره‌که‌ی ده‌گه‌ری به‌مه‌به‌ستی دۆزینهوهی .

۱۷- گه‌پان به‌دوای ئه‌و سیفیه‌ت و روخساره‌ی کوژراوه‌که له تۆماری و ونبوه‌کان و داواکراوان.

۱۸- تیگه‌یشتن له‌حاله‌تی بوونی تهرمه‌که کاره‌که تاوانه‌ی یان تاوان نییه و به‌هۆی قه‌ده‌ر و رووداو بووه.

لقی دووهم: ریکاری لی‌کۆلینه‌وه له‌کاتی دۆزینه‌وهی تهرمی تی‌کچوو.

ئه‌و ریکارانه‌ی پێویسته له‌بنکه‌ی پۆلیس به‌کردنه‌وهی کۆنوس و وه‌رگرتنی وته‌ی هه‌والده‌رو چوون بۆ شوینی تاوان گه‌پان و پشکنین بۆ شوینه‌که‌ی ئاماده‌کردنی تیمی شاره‌زایان و به‌لگه‌ی تاوان ده‌کریت له‌گه‌ل کۆمه‌لیک رووکاری تر.

۱- وه‌رگرتنی زانیاری له‌هه‌والده‌ر و چوون بۆ شانۆی تاوان و تۆمارکردنی کاتی گه‌یشتن به‌شوینه‌که‌ و تۆمارکردنی ناوی ئه‌و که‌سانه‌ی هاوه‌ل و هاوکاری لی‌کۆله‌رن.

۲- پشکنینی شویننه که و تهرمه که به شیوه و ریسی پشکنینی شوینی روداو.

۳- دهرخستن و وهسفرکردنی هه موو شویننه وارده کان و جلوه به رگی کوژراوه که.

۴- پشکنین بۆ دۆزینه وهی ههر شتیکی گرانبه ها لای تهرمه تیگدراره که و ده ورپشتی و دهرخستنی نیشانه دیاره کانی وه کو ددانی زیپو یان که وتنی ددان یان بوونی نیشانه و تاتوی لاشه ی کوژراوه که.

۵- وهسفرکردنی پاشماوهی کوژراوه که و ههر ئەندامیکی له شی کوژراوه که که ده دۆزیتته وه و ره وانه کردنی بۆ پزیشکی دادوهی دهرخستنی ره گهن و ته مه نی کوژراوه تیگچوو که که ئایا ده توانری به هویه وه سیمایه ک بدات بۆ ناسینه وهی.

۶- تۆمارکردنی هه موو ریکاره کان له کۆنوو سی په راوی تایبه ت به لیکۆلینه وه که.

۷- گه ران له نیو بلاوکراوهی تاوانکاری و تۆماری ونبووه کان بۆ دۆزینه وهی زانیاری و په یوه نده ییه کیان له گه ل کوژراوه که.

به شی دووه م: لیکۆلینه وه له تاوانی خۆکوشتن

خۆکوشتن دیارده یه کی کۆمه لایه تییه به کۆمه لیک هۆکاره وه مروّقه په نای بۆ ده بات و پیویسته شروّقه ی بۆ بکریّت و جیا بکریّته وه له تاوانی کوشتن، له بهر نه وهی هه ریبه که یان ماهیه تی تایبه تی هه یه و کوشتن به پیی یاسا سزای له سه ره به لام هه ولدان بۆ خۆکوشتن به پیی یاسای عیراقی تاوان نییه، نه و که سه ی هه ولی خۆکوشتن ده بات نه وه زۆر به راشکاوی له ماده (۴۰۸) ی یاسای سزاکانی عیراقی ژماره (۱۱۱) سالی ۱۹۶۹ و ههر له و ماده یه هاتوه نه و که سه ی هانی که سیک بدات بۆ خۆکوشتن سزا ده ریّت، و اتا یاسادانه ر سزای بۆ نه و

کەسە دانەناوێ کە هەوڵی خۆکوشتن دەدات بە لکو سزای ئەو کەسە دەدات کە هانی خۆکوشتنە کە دەدات، دیاردە ی خۆکوشتن لە ساتە وەختی ئەمڕۆدا زۆر زیادی کردوو و شارەزایانی ئەو بوارە پێویستە بە وردی ئەو دیاردەییە شیبکەنەو و لە هۆکارەکانی بکۆلنەوێ بۆ کەمکردنەوێ ئەو دیاردەییە. تاوانی خۆکوشتن بە کۆمەڵیک دیاردە جیاکەریتەوێ لە تاوانی کوشتن و پزیشکی دادویری ئەوێ یەکلایی دەکاتەوێ لە کاتی پشکنین و توپکاری تەرمەکە ئەو کەسە خۆی کوشتووێ یان کوشتووانە، لیکۆلەر پێویستە هەندی ریسای گشتی خۆکوشتن بزانی بۆ ئەوێ لە قوئاعی لیکۆلینەوێ یەکەم و سەرەتایی ئاراستەیی لیکۆلینەوێ کە ی راست و دروست بیێت، لیکۆلەر لە کاتی بوونی حالەتی خۆکوشتن ئەگەر نیشانەکان ئەوێشیان روونکردووێ ئەو کەسە خۆی کوشتووێ دەبی بە باری تاوانی کوشتنی هەژمار بکات و دەست بە لیکۆلینەوێ بکات، تا پێچەوانەکە ی دەسەلمیندری. ریگا و شیوازی جۆراو جۆر هەییە بەرکار دەهیندریێت لە لایەن ئەو کەسانە ی پەنا بۆ خۆکوشتن دەبەن و لیکۆلەر کۆمەڵیک ریسای بە هۆیەوێ خۆکوشتن لە تاوانی کوشتن جیاکەریتەوێ.

بەندی یەکەم: ریسای گشتییەکانی ناسینەوێ خۆکوشتن.

لیکۆلەر دەتوانی لە ریگە ی هەندی دیاردە و نیشانە و ریساوێ بزانی ئەو حالەتە مردنە ی هەییە خۆکوشتنە یان ئەوێتا تاوانی کوشتنە لەوانە:

۱- هۆکارەکانی خۆکوشتن زۆر هەر وەک شیوازیەکانی کوشتنیش زۆر، لەبەر ئەوێ لیکۆلەر دەبی بچیتە نیو ژیان ی تایبەتی خۆکوژەکە و لە لایەنەکانی تەندروستی و دارایی و کۆمەڵایەتی و رەوشتی و باری هۆشدار ی تەندروستی عەقلی، بۆ ئەوێ بزانی مردنەکە خۆکوشتنە و ئەو کەسە کی هانیداوێ خۆی بکوژیت و هاندەرەکە کییە؟ لەبەر ئەوێ تاوانی کردووێ و سزا دەدریێت، ئەو

ھاندانەي راستەوخۇ بە قسە و گوڤتار بېت يان بە ناردىنى نامە و مەسج بېت دەكەۋېتە خانەي ھاندان بۇ خۇكۇشتن و سزاي لەسەرە .

۲- ھەندى خۇكۇشتن ھەيە كەسەكە نامەيەك لە دواي خۇي بە جېدەھىلى ھۇكارى خۇكۇشتنەكەي دەنووسى، زۆر جار دەلى كەس ھانى نەداوم و خۇم كۇشتوۋە، يان ناۋى كەسىك دەدات كە ھۇكارە بۇ خۇكۇشتنەكەي و ھۇكارى خۇكۇشتنەكەي بلاۋدەكاتەۋە، لېكۆلەر بەدواداچوون دەكات بۇ دىنباپوون لەو نووسراۋە كە ھى ئەۋە؟ ئەو نووسىۋىيەتى يان خەتى يەككى ترە؟، لەبەر ئەۋەي زۆر جار تاۋانى كۇشتن نووسراۋى بەم شىۋەيەي لە تەك بەجېدەھىلدى لە لايەن تۆمەتبارەۋە تاۋەكو سەر لە لېكۆلەر بشىۋىنى .

۳- پشكىنى شىۋىنى تاۋان لە لايەن لېكۆلەرەۋە بايەخى خۇي ھەيە بۇ ئەۋەي دەربكەۋى ئەۋ كەسەي خۇي كۇشتوۋە يان كۇشتوۋىانە، تەرمى كەسەكە گواستراپىتەۋە بۇ ئەۋ شىۋىنە ھەلۋەستەي لەسەر دەكرىت، بۇ لە شىۋىنك گواستراۋەتەۋە شىۋىنك؟ ئەۋ كەسانەي گواستوۋىانەتەۋە كىن؟ ئىنجا لەۋ شىۋىنە پشكىن بۇ ئەۋ بەلگانە دەكرىت كە نىشانەي خۇكۇشتنن يان تاۋان، ئەمانە ھەموۋى دەرىدەخەن و بەرچاۋ روۋنى دەدەنە لېكۆلەر لە چۆنىەتى روۋدانى خۇكۇشتنەكە يان كۇشتنەكە .

۴- پشكىنى تەرمى مردوۋەكە و چى لەسەر جلو بەرگى ھەيە و ئەۋ نىشانانەي لەسەر تەرمەكە ھەيە، لە برىن و شىۋىنەۋارى بەرگى لەخۇكردن و ئازار و ئەشكەنجە لەسەر لاشەي مردوۋەكە ھاۋكارى لېكۆلەرن، ئەۋ پشكىنە كارى پزىشكى دادوۋەرىيە، بەلام ماناي ئەۋە نىيە لېكۆلەر سەيرى تەرمەكە نەكات، ئەۋ نىشانانە بىيىنى كە ھۇكارى كۇشتنەكەن .

بۆ نمونه: بوونی چەند گوللەیهک و لە چەند شوپنیکێ جیا لە لاشەى مردووێکە نیشانەى ئەوهى گوللەى لە خۆنەداوێ بەلکو لیبدراوێ، زۆر خۆکوژ بە گوللەیهک لە سەرى یان لە دلێ کۆتایى بە ژیانى دەهینیت، یان بوونی شوپنەوارى ئازار و ئەشکەنجە و برین لەسەر تەرمەکە مانای تاوان دەگەیهنیت. لیکۆلەر بە وردى پشکنینى جلوبەرگى تۆمەتبار دەکات تا بزانی بەرگرى کردووه بوونی نیشانەى درانى جلەکان و لیبوونەوهى قۆپچە و بە لاریداچوونى ئەملاوئەولای جلوبەرگەکانى مانای بەرگرى دیت، لە لایەن کەسەکەوه واتا کوشتوویانە پیش ئەوه گیان لە دەست بدات بەرگرى لە خۆى کردووه، تەنانەت ئەو بارپوت و قەوانانەى لە نزیک و دوورى تەرمەکە نیشانەن کە خۆکوشتنە یان کوشتنە.

۵- شیوهى کەوتنى تەرمى مردووێکە هۆکاریکە بۆ زانینی جوړى مردنەکە، هەندى تۆمەتبار شیوهى کەوتنى مردووێکە و لیدەکەن کە نیشانەى خۆکوشتن بیت بۆ نمونه چەکەکەى دەخەنە دەستى و لە لایەن پالى لیدەکەنەوه کە لە خۆیداوه و گیانى دەرچوووه، لە کاتى دانانى بەو شیوهیه ئەو دلۆپە خوینانەى بەسەر جلەکان و دیوار و زەوییهوهیه دەریدەخەن کە مردنەکە تاوانە یان بە پیچەوانە.

بۆ نمونه: کەسیک دەکوژریت دەمانچەکەى بە دەستەوه دەدەن و پالى بە دیوار دەدەن و وا نیشان دەدریت کە خۆى کوشتوووه، کاتى لیکۆلەر دەگاتە شوپنەکە تەماشای دەکات هیچ خوینیک بە دیوارەکەیهوه نییه و بەلکو لەسەر زهوى خوینەکە بلابۆتەوه، ئەوه نیشانەیه کە تاوانە، لیکۆلەر بەوه گەیشته ئەو دەرەنجامە کەسى گوللە لەسەرى بدات بیشتک شوپنەرى چەکەکە و خوین بەدیوار دەبن، ئەوهى تیببىنى کرد خوینەکە تەنیا لەسەر زهوى بلابۆتەوه بەو واتایەى

كهسهكه لهسه زهوى كوژراوه پاشان شانى بهديواردراوه و دهمانچهكهى خراوته دهستى.

بهندى دووهم: ريسا تاييه تاييه كانى ناسينه وهى خوكوشتن يه كه م: خوكوشتن و چهكى ناگرينى

رووداوى چهكى ناگرينى شوينه وارى زور لهسه لهشى قوربانىيه كه به جئده هئيت بههوى ئه و فشاره به هئزه له چهكهكه و ئه و بارووتهى پال به گولله كه وه ده نيئ، له نزيك بهر كه وتنى چهكى ناگرينى جگه له دروست كردنى كراوهى چوونه ژوره وهى گولله و پهيدا بونى برين شوينه وارى فشارى چهكهكه و بارووت و ورده ئاسن به جئده هئيت، كۆمه ليك نيشانه هه ن ده ربرى ئه وه ن ئه و كه سهى به چهكى ناگرين كۆتايى به ژيانى هاتوو كۆژراوه يان خوى كوشتوو و ئه و نيشانانه ره ها نين، به لكو ده كرى ليكۆلەر به هويانه وه جوړه كه بنا سيئته وه له گه ل راپورتى پزيشكى و شاره زايانى بوارى به لگه ي تاوان ده گاته ئه نجامى كۆتايى.

۱- له تاوانى خوكوشتن به چهك قوربانىيه كه زور بهى ئه و شوينه وهى لهشى هه لده بژيرى، كه ده ستى پييان ده گات و شوينه كه مه ترسي داره وه كو دل و دم و چاو و ته نيشت و پيشى كه لله ي سه ر.

۲- له خوكوشتن راسته وخو چهكهكه به لهشى كه سه خوكوژه كه ده نوسى له بهر ئه وه شوينه وارى بارووت له سه ر جهسته ي كه سه كه وه ده بيئ.

۳- له تاوانى خوكوشتن له بهر ئه وهى كه سه خوكوژه كه بارى ده روونى تيكده چيئ و ده ترسيئ زور فشار ده خاته سه ر چهكهكه و ئه و شوينه واره له سه ر جهسته كهى ده رده چيئ و شوينه كه ش هه ندى شه قبوونى تييدا ده كه ويئ زور جار بارووتى لى به ديده كرىئ.

۴- له تاوانی خۆکۆشتن دواوه‌ی چه‌که‌که له کاتی گه‌رانه‌وه‌ی چه‌کۆشی بزما‌ری ته‌قه‌کردن ناوه‌وه‌ی په‌نجه‌ی گه‌وره و ئەو ته‌نیشتی وردە ئاسن و بارووت و هه‌ندی جار برین به دیار ده‌که‌ویت، به‌هۆی زه‌ختکردن و فشار خستنه‌ سه‌ر چه‌که‌که به‌هۆی ئەو په‌نجان‌ه‌وه به‌هۆی ناله‌باری باری ده‌روونی که‌سه خۆکۆژه‌که.

۵- که‌سی خۆکۆژ زۆربه‌ی جار هه‌کان ته‌نیا یه‌که فیشه‌که له خۆی ده‌دات، به‌لام له کاتی کۆشتن تۆمه‌تبار هه‌ولده‌دات زۆرتین گۆلله له قوربانیه‌که به‌دات تاوه‌کو دله‌نیا ده‌بی‌ت له کۆشتنی.

۶- هه‌ندی جار به‌هۆی فشار و ترس و تیکچوونی باری ده‌روونی ده‌ستی خۆکۆژه‌که که چه‌که‌که‌ی تیدا‌یه تووشی ره‌قبوون ده‌بی‌ت و به زه‌حمه‌ت چه‌که‌که‌ی له‌ده‌ست ده‌ده‌هیندری‌ته‌وه.

دووهم: خۆکۆشتن له ری‌گه‌ی دروستکردنی برین له جه‌سته

دروستکردنی برین له‌و شوینانه‌ی نزیکه ده‌ستن له لایه‌ن که‌سی خۆکۆژ ئەوه ده‌ده‌خات ئەو که‌سه له ری‌گه‌ی دروستکردنی برینه‌که مه‌به‌ستی بووه کۆتایی به ژیا‌نی به‌ی‌نی‌ت.

۱- خۆکۆژ برین له‌و شوینانه‌ی له‌شی دروستده‌کات که نزیکه ده‌ستن و شوینه‌که مه‌ترسیدارن به تاییه‌ت ده‌گه‌ریت له ده‌ما‌ری خوین و ده‌ی‌پریت به مه‌به‌ستی خوینه‌به‌ربوون پاشان مردنی به‌و هۆیه‌وه.

۲- که‌سی خۆکۆژ جله‌کانی هه‌لده‌کات و قۆچچه‌کانی ده‌ستی یان ئەوانی‌تر ده‌گاته‌وه تاوه‌کو به ئاسانی برینه‌که دروست بکات.

۳- بوۋنى برىنى زۇر نىشانەى خۇكوشتنە لەبەر ئەۋەى خۇكوشتن بەچەك تەنيا برىنىك كە ئەۋىش شوئىنى چوۋنە ژورەۋە و دەرەۋەى لەسەر لەشى قوربانىيەكەيە.

۴- ئەو ئامىرەى كەسەكە خۇى پى كوشتوۋە لە ناو دەستى يان لە نزيكى تەرمەكە دەبىت.

۵- كەسى خۇكوژ دەمارى خويىن دەكاتە ئارمانچ بۇ خۇكوشتنى لە كاتى بە ئامىرەكە لە دەمارەكە دەدات شوئىنەكە و شىۋازى لىدانەكەى خۇكوژ ديارە لە دەمارى مى كەستوۋىيە ئەو بە ئاسۋى لىدەدات و اتا دەمارەكان چۇن بن ئەو دەيكاتە پىتى كۆكردەۋە (+) بۇ ئەۋەى بە تەۋاى بىبىنرديت و خۇئىبەربوۋن روۋدات.

۶- بوۋنى شوئىنەۋارى ئازار و ئەشكەنجە ھەرچەندە شوئىن و جۇرى برىنەكان نىشانەى خۇكوشتنى كەسەكە بن، بەلام شوئىنەۋارى برىن و دارووشان و بەستنەۋەى دەست ئەۋا بەلگەى تاۋان ئەو كەسە دوچارى ئەشكەنجە بۇتەۋە، ئىنجا بەم شوۋەيە كوزراۋە تا واينىشاندەن كە خۇى كوشتوۋە.

سىيەم: خۇكوشتن و ھەئۋاسىن

خۇكوشتنىكى باۋە بەھۋى ھەبل و واير و قوماش و چەفە دەبىت بە دەۋرى مى دەدرىت خۇى پى ھەلدەۋاسى، دەبىتە ھۋى ۋەستانى ھەناسەدان و ۋەستانى چوۋنى خويىن بۇ سەر لە ئاكامدا كەسەكە دەبورىتەۋە و پاشان دەمرىت، ھەندى جار پىچرانى دىرکەمۇخى پىرپەرى پىشتى كەسە خۇكوژەكەى لەگەلدایە. نىشانەكانى ھەندى جار قوربانىيەكە چاۋى بۇ دەرەۋە زەقدەبىتەۋە و دەم و چاۋى

ھەلدەئاسى ۋە لىۋەكانى و پەنجهكانى مۆر ھەلدەگەرپىن و نىشانەكانى خۆكوشتن و تاۋانى ھەلۋاسىن دەناسرىتەۋە بە چەند نىشانەيەك .

۱- چۆنىيەتى بەستانى شىۋازى ھەبلەكە لە مىلى خۆكوژ ھەندى ۋە جار دەكەۋىتتە لا چەپ ئەگەر خۆكوژ راستان بىت و بە پىچەۋانەۋە و ھەندى ۋە جار لە پىشەۋە ھەبلەكە توند دەكات .

۲- لەناۋ مال ۋە بوۋنى كورسى لاي تەرمى خۆكوژەكە نىشانەى خۆكوشتنە، كورسى يان ھەر ھۆكارىت بۇ بەرزبوۋنەۋە نەبىت بەمانى تاۋانى كوشتنە چۈنكە تۆمەتبار بەچى بەرزبۆتەۋە .

۳- تىببىنكردى ئەۋ شتەى تۆمەتبار خۆى پى ھەلۋاسىۋە و خنكاۋە، لەبەر ئەۋەى زۆرپەى قوربانىيەكان بە قايشى خۆى يان ھەبل و سۆندەى مالەكەى خۆيان كۆتايى بە ژيانى دەھىيىت .

۴- ھەندى ۋە جار برىن و دارووشان لە لاشەى قوربانىيەكە دەبىت بەھۆى راکىشانى لە لايەن تۆمەتبار و بەرگرى لە خۆكردنى تا دەگەيەنرېتە ئەۋ شۆيەنى تۆمەتبار مەبەستىيەتى لىي ھەلۋاسى و وانىشانىدات كە خۆى كوشتوۋە .

۵- تىببىنكردى ھەر شتەك لەسەر جلۇبەرگ و لەشى تاۋانلىكراۋ كە سوۋدى بو لىكۆلەر دەبىت تاۋەكو بزانى ۋە بارى مردنەكە تاۋانە يان خۆكوشتنە .

چوارەم: خۆكۆشتن و خنكاندن

خنكاندن و وەستانى هەناسە بەھۆى نەچوونى ئۆكسجين بۆ سەر، دواى چەند خولەكئىكى كەم دەمرئىت، ئەوەش يان بە دەست يان بەرەبەستئىك لە كاتى خستنه سەر رپرەوى هەناسەى قورپانىيەكە، كۆمەلئىك نیشانە دروست دەبيت بە ھۆيەوھ ليكۆلەر دەزانئى ئەو كەسە كۆژراوھ يان خۆيكۆشتووھ، دەم و چاوى مردووھەكە ھەلئاسا و دەبيت و چاوەكانى دئینەدەرى و لئوھەكانى و پەنجەكانى مۆرھەلدەگەرى، ئەستەمە بارى مردنى بەم شئوويە واتا خنكان بە دەستى خۆكۆژەكە خۆى بيئت، زۆربەى حالەتەكانى خنكان تاوانكارىيە، ليكۆلەر بەھۆى ئەو برين و داپرووشانەى لەسەر لاشەى قورپانىيەكە ھەيە دەتوانئى خۆيئندنەوھى دروست بۆ ئەم بارى مردنە بكات كە خۆكۆشتنە يان تاوانى كۆشتنە.

پينجەم: خۆكۆشتن و خنكانى نئومببون لە ئاوان

نئومببون لە ئاوان بۆ ماوھى چەند خولەكئىك دەبيتە ھۆى ئەوھى كردارى هەناسە لەكار بکەويئت و لە ئاکامدا كەسەكە دەمرئىت، ھەندئى خنكانى ناوان تاوانە و ھەندئىكى تر كەسى خۆكۆژ پەناى بۆ دەبان خۆى دەخاتە رووبار و زئى و دەخنكئىت، ئەم دوو بارە زۆر بە ئەستەم لە يەكتەر جيا دەكرئینەوھ، بەھۆى نەبوونى نیشانەى زۆر ديار و زەق، بەلام ليكۆلەر دەتوانئى بەھۆى نیشانەكانى سەرجلوبەرگ و ئەو برينانەى لەسەر لاشەى مردووھەكەوھ ھەنە لەوانەى بوونى برينى چەقۆ يان گوللە يان برين و داپرووشان كە ھۆكارەكەى توندوتئيزئى لە ئاکامى بەرگريکردنە لەخۆ بەھۆيەوھ دەزانئى ئەو كەسە خۆيكۆشتووھ يان كۆژراوھ.

شەشەم: خۆكۆشتن و ژەھراويبوون

ژەھراويبوون وەرگرتن و پئيدانى مادەى ژەھراوييە كە دەبيتە ھۆكارى تئىكچوونى شانەكانى ناوھەوى لەش و دەبيتە ھۆى مردن و زۆربەى بارەكانى ژەھراويبوون تاوانە، تەنيا ئەو بارانە نەبيت كەسەكە بەھۆى ئەو مادانەوھ ھەولئى خۆكۆشتن

دهدات، به‌هۆی ئاسانی ئەو جوړه کوشتنه به ماده‌ی ژه‌هراوی یان ئه‌وه‌تا له رینگه‌ی دهم راسته‌وخۆ یان له ناو ناو و شله و خواردن یان له رینگه‌ی سرنج لیدان له دهمار و شانە ئاسان نابیت باری مردووه‌که که خۆی کوشتووه یان کوژراوه، لیکۆله‌ر هه‌موو ئەو شوینه‌وارانه‌ی سهر له‌ش و جلو به‌رگ و که‌لوپه‌لی ده‌روپشتی مردووه‌که پشکنینی وردی بو‌ده‌کات، بوونی حه‌بی جو‌راو‌جو‌ر و وه‌رگرتنی زیاتر له چه‌ند دانه‌یه‌ک واتای هه‌ولی خۆکوشتن دیت، به‌لام بوونی ماده‌ی ژه‌هراوی و ماده‌ی زه‌رنیخ له ناو کوپی چای مانای تاوانی کوشتن دیت.

بو نمونه: مردنیکی به ماده‌ی زه‌رنیخ هه‌بوو که‌سی مردووه‌که پیربوو زۆر

(وینیه‌کی خۆکوشتن و ژه‌هراویبوون به‌درمان)

ده‌وله‌م‌ه‌ند بوو، دوا‌ی ئه‌وه‌ی ماده‌ی زه‌رنیخ به‌هۆی پشکنینی له‌پزیشکی دادوهری به‌دیارکه‌وت و گوایه‌نامه‌یه‌کی داننان به‌خۆکوشتن له‌لای ئەو که‌سه‌وه به‌جیماوه، له‌به‌ر هۆکاری پیربوونی خۆی کوشتووه، دوا‌ی لیکۆلینه‌وه‌ ده‌رکه‌وت دوو کوپی که‌سه‌ مردووه‌که ریکده‌که‌ون و باوکیان ژه‌هراوی ده‌که‌ن و ده‌یکوژن،

تاوهکو میراتی لیوهربگرنهوه و نامهیهکیشیان نوسیوو تاوهکو وادهریبخه که خووی کوشتوو، له ئەنجامی لیکۆلینهوه ده‌رچوو ئەوان ژه‌هرخواردیان کردوو له ریگه لیدانی ده‌رزی و پاش جیاوازییکردنی خه‌تیان ده‌رچوو یه‌کیکیان نامه‌که‌ی نووسیوو و دوای ده‌رکه‌وتنی ئەو به‌لگانه‌ دانیان به‌ تاوانه‌که‌یان نا که ئەوان بو سامان و پاره‌ باوکیان کوشتوو. "۲"

به‌شی سییه‌م: لیکۆلینهوه‌ له‌ تاوانی دزیکردن

تاوانی به‌دزی بردنی سامانی گواستراوه‌ی که‌سیکه‌ له‌ لایه‌ن تۆمه‌تبار به‌ نیازی ده‌ستبه‌سه‌رداگرتن و سوود وه‌رگرتنی ئەو که‌سه‌یه‌ که‌ تاوانی دزییه‌که‌ ئەه‌نجامده‌دات و وه‌رگرتنی سیفه‌تی تاوان کرداری دزین ده‌بی چوار بنچینه‌ی تیدا بیته‌دی:

۱- کرداری دزینه‌که‌.

۲- کرداری دزینه‌که‌ له‌سه‌ر سامانی گواستراوه‌.

۳- خاوه‌نی سامانه‌که‌ تۆمه‌تبار نییه‌ و که‌سیکیتره‌.

۴- نیازی تاوانکاری

مه‌رج نییه‌ ئەو بردن و ده‌ست به‌سه‌رداگرتنه‌ی سامانی تاوانلیکراوه‌که‌ ته‌نیا به‌ ده‌ست بیته‌، به‌لکو کرداری بردنه‌که‌ به‌ دزی هه‌ژمار ده‌کریت، ئەگه‌ر تۆمه‌تبار به‌هۆی نامیر و هۆکاریکی تری له‌م جووره‌ و به‌هۆی ئاژهل و مندال و به‌رکاره‌ینانی خه‌وتنی موگناتییسی و حیسابی بانکی و له‌ ریگه‌ی کۆمپیوته‌ر، بو نمونه‌ به‌رکاره‌ینانی سه‌گ و مه‌یمونی راهینرا و بو بردنی سامانی گواستراوه‌ به‌ تاوانی دزیکردن هه‌ژمار ده‌کریت.

(ههولێکی تاوانکردن)

تاوانی دزیکردن به پێی یاسای سزاکانی عێراقی و ههڕیمی کوردستان به بهسزادانی تۆمهتبار ده بێت و ههندیکیان باری توندکردنی به پێی یاسا به دیاریکراوی له سزا که به سهردا ده سه پیندریت، بهو واتایه ی ئه و بارانه ی به توندکردن هه ژمارده کرین، له وه زیاتر دادگا ناتوانی باریکی تر زیاد بکات له خۆیه وه ئه گه ر له یاسای سزاکان نه هات بێت، تاوانی دزیکردنی ئاسایی ده که ویته نیو باریک یان زیاتر، ئینجا له روی یاسا وه ده که ویته خانه ی دزیکردن له گه ل باری توندکردن، ئه م بارانه ش بریتین له:

۱- شوینی دزیکردنه که:

شوینی نیشته جیبوون یان هه ر به شیکی تر و شوینی په رستن و ریگای گشتی و شوینی که به دیوار و سیم ده ور درابیت و دزی لی بکریت تاوانه که سزای باری توندکردن ده یگریته وه.

۲- کاتی دزیکردنه که:

باره که توند ده بێت ئه گه ر تاوانی دزیکردنه که له کاتی شه و و شه ر و کاره ساتیکی مرویی بوو.

۳- ژماره ی تۆمه تباره کان:

تاوانی دزییه که باره کهی توندکردن ده بیئت ئە گهر دزیکردنه که له لایهن زیاتر له تۆمه تباریک ئەنجام بدریئت.

۴- سیفه تی تۆمه تبار :

سزای دزیکردنی باری توندکردنی له گه لدا ده بیئت، ئە گهر تۆمه تبار خزمه تکار و کریکار و دروستکەر و کارمه ندی میری، یان ههر که سیك کاریکی خزمه تگوزاری گشتیی پی راسپارد رابیئت، یان له گه ل یه کیك له شوینه که ریکه وتبیئت.

۵- شیوازی دزیکردنه که :

تۆمه تبار هه لده ستی به دزیکردنه که به زۆری و هه ره شه لیکردن به چه ک و هه لسان و شکاندن و بهرکاره یانی کلیل یان به ههر فرت و فیلیک بیکاته وه، یان بانگه شه ی هه لسان به کاریکی گشتی و شکاندنی مۆری ده زگایه کی ره سمی و دادگای له سه ر بیئت و دزی لییکریئت. "۳"

به ندی یه که م : کۆکردنه وه ی زانیاری له سه ر تاوانی دزییه که

لیکۆله ر له کاتی بوونی تاوانی دزیکردن پیویستی به ده سته وتن و کۆکردنه وه ی کۆمه لیک زانیاری هیه له قوناغی یه که می لیکۆلینه وه، بو ئاراسته ی لیکۆلینه وه که به شیوه یه کی دروست ده سپییکات و له ده سته گریکردنی تۆمه تبار نزیك بییته وه له وانه :

۱- کات و رۆژی روودانی دزییه که.

۲- شوینی سامانه دزراوه که پیش دزینی.

۳- هۆکاری دانانی سامانه که له و شوینه.

۴- ناسنامه ی ئەو که سه ی به پاره دزراوه که ی زانیوه.

۵- لیستی که به ناوی ئەو که سانه ی زانیاریان هیه که سامانه که دزراوه.

- ۶- لیستیك به ناوی ئەو كه سانهی شوینی پاره كه یان زانیوه.
- ۷- ئەو كه سانهی به پاره كه گهیشتون و بینویانه لهو شوینه.
- ۸- لیستیك به ناوی ئەو كه سانهی پیش و پاش دزینی سامانه گواستراوه كه نزیكبوونه تهوه.
- ۹- خاوهنی سامانه دزراوه كه كییه؟.
- ۱۰- جۆری پاره دزراوه كه یان هەر زانیارییه کی ورد له سهری.
- ۱۱- زانیاری كۆكردنه وه له سهر گومانلیكراوان ئەو ناوانهی دادخواز دهیدات، تا بزانی باری ئابووریان له چ ئاستیكدایه.
- ۱۲- لیبیچنه وه له گه ل گومانلیكراوان.
- ۱۳- پیشكینی شوینی رووداو په نجه رهكان شكاون یان نا، ههروهها ئەو ئامیرانهی بهرکارهاتوون بۆ هاتنه ژووره وه.
- ۱۴- هه لگرتنه وهی ئەو ئامیرانهی ئەو شوینه یان پیشكیندراوه كه سامانه دزراوه كهی تیدا بووه.
- ۱۵- تییبینی کردنی جینیشانی پی و خه ملاندنی هی چ جۆره كه سیكه رهگهزی چیه، گه ورهیه یان بچوك .
- ۱۶- هه لگرتنه وهی په نجه مۆری گومانلیكراوان.

۱۷- تییینیکردنی هەر شله‌یه‌کی له‌ش له‌وانه‌ خوین له‌سه‌ر ده‌رگا و په‌نجه‌ره و ژوره‌کان.

۱۸- دیاریکردنی شوینی دزیکردنه‌که له‌ شانۆی تاوان له‌وانه‌ که‌نتۆر و دۆلاب و قاسه‌ یان هەر شوینیکی ترکه‌ سامانه‌که‌ی تیدا هه‌لگیراوه‌.

۱۹- تییینیکردنی شوینه‌واری هەر سیفته‌ و نه‌ریتیکی تۆمه‌تبار له‌ شانۆی تاوان به‌جیه‌یلدراپیته‌.

۲۰- تییینیکردنی ده‌ورپشتی شوینی روودانی دزییه‌که‌.

به‌ندی دووهم: ریکاره‌کانی لیکۆلینه‌وه‌ له‌ تاوانی دزیکردن

دوای ئەوه‌ی له‌ قۆناغی یه‌که‌می لیکۆلینه‌وه‌ لیکۆله‌ر هه‌لده‌ستی به‌ کوک‌ردنه‌وه‌ی زانیاری ئەنجامدانی ریکاری یاسایی بۆ تاوانه‌که‌ و هه‌لده‌ستی به‌ ئەنجامدانی :

۱- کردنه‌وه‌ی کۆنۆوسی په‌راوی لیکۆلینه‌وه‌ له‌ تاوانی دزییه‌که‌.

۲- وه‌رگرتنی وته‌ی هه‌والده‌ر و دادخواز، تۆمارکردنی هه‌موو ئەو زانیارییه‌ی له‌سه‌ر دزییه‌که‌، له‌ جو‌ری سامانه‌ دزراوه‌که‌ و کات و شوین و ناوی خاوه‌نی سامانه‌ دزراوه‌که‌ و دیاریکردنی شوینی تاوانه‌که‌ و هەر زانیارییه‌کی تر په‌یوه‌ندی به‌ تاوانی دزییه‌که‌وه‌ هه‌بیته‌.

۳- خیرا چوون بۆ شوینی تاوان و لیکۆله‌ر تا زانیارییه‌کان وه‌رده‌گری و ئەو ریکاره‌ یه‌که‌مینیا‌نه‌ ده‌کات، پێویسته‌ چه‌ند پۆلیسیک ره‌وانه‌ی شوینی روودانی تاوانه‌که‌ بکات، بۆ پارێزگاریکردن له‌ شانۆی تاوان به‌ مه‌به‌ستی نه‌فه‌وتان و تیکنه‌ چوونی یه‌لگه‌کان.

۴- لیکۆلەر نابی لیبگهړی بههر هۆیهک ته نیا ئه گهر بریندار هه بوو پپووستی به چاره سه رکردن هه بوو هیچ کهسیک له شانوی تاوان بچیته دهره وه و بیته ژوره وه.

۵- ئاگادارکردنه وه کارمه ندانی به لگه ی تاوان و شاره زانی بواری لیکۆلینهوهی تاوانکاری.

۶- لیکۆلەر له شانوی تاوان دهست دهکات بهرکاری پشکنین به شیوهیهکی زانستی و هونهری و دیاریکردنی شوینه وار و به لگه کان و پاراستن و هه لگرتنه وهی په نجه مۆرو جینیشانی پی و ئه و ئامیرانه ی له تاوانی دزییه که به کارهاتوون، یان ههر مادهیهکی تر گومانی لیده کریت هی تۆمه تبار بیت له چه قۆ و چهک و پاکه ته جگه ره و کلینکس و شقارته و یان ههر شتیکی تر تۆمه تبار به جیهیشتبی.

۷- دیاریکردنی شوینی هاتنه ژوره وه و چوونه دهره وهی تۆمه تبار له شوینی ئه نجامدانی تاوانی دزییه که.

۸- دیاریکردنی شیواز و چۆنیهتی ئه نجامدانی تاوانی دزییه که.

۹- دهرخستنی شوینی تاوانه که و دیاریکردنی ئه و شوینه ی سامانه گواستراوه که ی لیدانراوه، بۆ نمونه دۆلاب شیوه که ی چۆنیهتی شکاندن و کردنه وهی ئه و گۆرانکارییهانی به سه ریدا هاتوه.

۱۰- دیاریکردنی سیفه تهکانی تۆمه تبار له ریگه ی ئه و شوینه وار و به لگانه ی له دوا ی به جیماوه له وانه:

ا- ره‌گه‌ز و ته‌مه‌نی تۆمه‌تبار.

ب- سیفه‌ت و پیشه‌ی تۆمه‌تبار.

ج- چۆنیه‌تی هاتنه ژوره‌وه، شکاندنی دەرگا و په‌نجه‌ره یان به‌رکاره‌ینانی دهرنه‌فیس و مشار و بۆری و به‌رکاره‌ینانی قاندرمه.

ت- چۆنیه‌تی چوونه دهره‌وه‌ی تۆمه‌تبار به هه‌مان شوین گه‌راوه‌ته‌وه یان شوینیک‌ی تری به‌رکاره‌یناوه بۆ جیه‌پشتنی شانۆی تاوان.

د- هۆکاری گواستنه‌وه‌ی به‌رکاره‌اتوو به هاتنی تۆمه‌تبار بۆ شانۆی تاوان و گواستنه‌وه‌ی سامانه گواستراوه دزراوه‌که.

ه- چه‌ند که‌س کاری دزییه‌که‌یان نه‌نجامداوه.

و- کاتی روودانی تاوانه‌که زۆر گرنگه له رۆژ بووه یان به شه‌و له‌به‌ر نه‌وه‌ی به رۆژ گریمانی دیتنیان له لایه‌ن که‌سیکه‌وه لیده‌کریت و له‌وانه‌یه تۆمه‌تباران بناسیت یان بیانناسیته‌وه.

ز- مه‌به‌ستی دزینه‌که چیه بۆ ده‌ستکه‌وتنی سامانی یان هۆکاری تۆله‌سه‌ندنه‌وه و کیشه‌ی کارو پیشه‌ی ئابووری له دواوه‌یه.

ح- سیفه‌ت و ره‌فتاره تایبه‌ته‌کانی تۆمه‌تبار، زۆر تۆمه‌تبار هه‌یه ریگه‌یه‌کی تایبه‌تی بۆ دزیکردن هه‌یه، یان له هه‌ر تاوانیک شوینه‌واریک‌ی تایبه‌ت به‌خۆی که دهرپه له شیوازی دزیکردنکه و ناسینه‌وه‌ی نه‌و شیوازه.

ی- شوینه‌واری به‌جیماو له په‌نجه‌مۆر و پییه‌مۆر و شوینه‌واری هۆکاری گواستنه‌وه.

۱۱- په‌یوه‌ندیکردن به تۆماری تاوانکاری بۆ پشکنین له‌و زانیاری و سیفه‌تانه‌ی لایان هه‌یه جیاوازی پیکردنیان له‌گه‌ل گومانلیکراوه‌کان.

۱۲- وه‌رگرتنی وته‌ی خاوه‌ن سامانه دزراوه‌که له‌سه‌ر پر و پیکهاته‌که‌ی.

۱۳- لیکۆلینهوه له باری ئه و که سانهی له و شوینهن یان کاردهکهن له کارمه ند و خزمه تکار و پاکه ره وه و په یوه ندییان به خاوه نه کهی و نزیکیان له سامانه دزرا وه که .

۱۴- دابه شکردنی دهستهی نهینی و گه یاندنی زانیاری به که سه باوه پرپیکاره کان بۆ ئه وهی چاوکاره بن له کاتی زانین و بینینی گومانلیکاراوان . "ع"

بهشی چواره م: لیکۆلینهوه له تاوانی ئاگرکه وتنه وه

له کاتی روودانی تاوانی ئاگرکه وتنه وه و خیرا کوژاندنه وهی به هۆی ئاگرکوژینه وه کاریکی باش ده بیئت و لیکۆله ر به ئاسانی ده توانی له هۆکاری ئاگرکه وتنه وه که بکوئینه وه و ئاشکرای بکات، به لام ئه گه ر ئاگرکه زۆر بیئت و درهنگ بکوژینه وه ئه و زۆربهی به لگه و شوینه واره کان له گه لی ده سوتین و لیڤه دا کاری لیکۆله ر قورس ده بیئت، رووداری ئاگرکه وتنه وه یان ئه وه تا که سیك به ئه نقه ست و ده یكات یان به قه ست و مه به ستیکه وه ده یكات، ئه مه ش ده که ویته ی خانه ی تاوان و یاسا سزای بۆ داناوه یاسادانه ری کوردستان و عیراق به هۆی مه ترسی زۆر و زه ره ری زۆری ئه م رووداوانه سزای توندی بۆ ئه و که سانه داناوه که هۆکاری ئاگرکه وتنه وه کان:

۱- سزا ده دریئت به سزای تاوانکاری هه ر که سیك به قه ست ئاگر به ردا ته سامانی گواستراوه و نه گواستراوه .

۲- سزا ده دریئت ئه و که سه ی ئاگر له سامانی گواستراوه و نه گواستراوه ی خۆی به ربدات به هۆیه وه گیان و سامانی که سانی تر بخاته مه ترسییه وه .

۳- سزا دهریئت ئه‌و کهسه‌ی به‌ئهنقه‌ست له‌دهستی به‌هه‌له‌ئاگر به‌ربووه‌مالی گواستراوه و نه‌گواستراوه، به‌هۆیه‌وه‌گیان و سامانی هاوولاتییان بکه‌ویته‌مه‌ترسییه‌وه، چه‌نده‌ی ئاگره‌که‌زیاتر بیئت سزاکه‌ی باری توندکردن وهرده‌گریئت.

به‌ندی یه‌که‌م: ئه‌رکی لیکۆله‌ر له‌کاتی ئاگر که‌وتنه‌وه

لیکۆله‌ر جگه‌له‌کاری لیکۆلینه‌وه‌له‌ته‌ک پیاوانی ئاگرکوژینه‌وه‌و پۆلیس و تیمه‌کانی تر ئه‌رکه‌کانی به‌جیده‌گه‌یه‌نیئت، هاوکاری یه‌کتر ده‌بن بۆ سه‌رخستنی کاره‌کانیان و که‌مکردنه‌وه‌ی زهره‌ر و زیان و تاوه‌کو بتوانی به‌شیوه‌یه‌کی ریکۆپیک ئه‌رکه‌کانی به‌جیبگه‌ینی:

۱- وهرگرتنی گوته‌ی هه‌والده‌ر یان خاوه‌نی ئه‌و شوینه‌ی ئاگری تیبه‌ربووه .

۲- ده‌وردان و کوئترۆلکردنی ده‌وروپشتی ئه‌و شوینه‌ی ئاگری تیبه‌ربووه .

۳- رزگارکردنی ئه‌و که‌سانه‌ی گیانیان له‌مه‌ترسیدایه‌به‌هۆی ئاگره‌که‌وه .

۴- ئاگاداربوون له‌و ده‌رگا و په‌نجه‌ره و شوینه‌ی کراوه‌کان نه‌وه‌ک گلپه‌ بکه‌ن و ئه‌وانی نزیک له‌و شوینه‌ش بسوتینی.

۵- هاوکاریکردنی پیاوانی ئاگرکوژینه‌وه‌له‌رینیشاندان و ئاسانکردنی ئه‌رکه‌کانیان.

۶- چۆلکردنی ریگا و شه‌قامی به‌رده‌م و نزیک شوینه‌ی ئاگر تیبه‌ربووه‌که .

۷- پاریزگاریکردن له‌و که‌لوپه‌ل و ئامیرانه‌ی له‌شوینه‌که‌ن به‌هۆی پیاوانی ئاسایش و پۆلیسه‌وه .

۸- گرنگیدان به‌زیانلیکه‌وتووان و برینداره‌کان و یارمه‌تیدانیان.

۹- ریگه‌گرتن له تالان و دزینی شویننه ئاگر تیبه‌ربووه.

به‌ندی دووهم: ریکاره‌کانی لیکۆلینهوه له کاتی ئاگر کهوتنه‌وه.

له‌کاتی روودانی ئاگرکهوتنه‌وه له‌هەر شویننیک کۆمه‌لێک ریکار هه‌یه لیکۆله‌ر ده‌یگریته به‌ر بۆ ئه‌وه‌ی ئاگر کهوتنه‌وه‌که به‌ کرداری تاوان کرابیت بزانییت و ناسنامه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ نا‌شکرا بکرییت که‌بوونه‌ته‌ هۆی ئاگر کهوتنه‌وه‌که.

۱- وه‌رگرتنی گوته‌ی هه‌والده‌ر و خاوه‌ن شویننه ئاگر تیبه‌ربووه‌که.

۲- ئاگادارکردنه‌وه‌ی تیمی شاره‌زایان و به‌لگه‌ی تاوان تا به‌ زووترین کات بگه‌نه شویننه‌که.

۳- خیرا چوون بۆ شوینی ئاگر تیبه‌ربووه‌که.

۴- ده‌ست به‌سه‌رداگرتنی ده‌ورپشتی شویننه‌که و گواستنه‌وه‌ی سووتاو و برینداره‌کان بۆ نه‌خۆشخانه له‌ لایه‌ن تیمی پزشکی.

۵- لیکۆله‌ر کاتی گه‌یشتنی به‌ شوینی ئاگر کهوتنه‌وه‌که تۆمار ده‌کات و به‌شیوه‌ی زاره‌کی و خیرایی له‌ چۆنیه‌تی ئاگر کهوتنه‌وه‌که ده‌پرسی و یه‌که‌م که‌س ئاگره‌گه‌ی بینیه‌وه، سه‌ره‌تا له‌ یه‌ک شوین ئاگر کهوتنه‌وه‌که دروست بوو یان چه‌ند شویننیک؟

۶- له‌ کاتی ئاگر کهوتنه‌وه‌که هه‌ر که‌سی له‌ناو شویننه‌که ببینرا لیکۆلینه‌وه‌ی له‌گه‌لدا ده‌کرییت، که‌ بۆ له‌و شویننه‌یه‌ و چ په‌یوه‌ندی به‌ خاوه‌ن شویننه‌که‌یه‌وه هه‌یه.

۷- پشکینینی شوینی رووداوی ئاگرکه‌وتنه‌وه‌که و گه‌پان له دوا‌ی ئه‌و ماددیه‌ی بۆته‌هۆی ئاگر که‌وتنه‌وه‌که، له کبریت و سووته‌مه‌نی و هه‌ر مادده‌یه‌کی به‌رکارده‌هینریت بۆ ئاگرکه‌وتنه‌وه‌.

۸- تییبینیکردنی ده‌رگا و په‌نجه‌ره‌کان که کراوه‌بوونه‌یان شکیندراون.

۹- تییبینی و ته‌ماشاکردنی دۆلاب و قاسه‌بۆ ئه‌وه‌ی بزانی‌ی دزی له‌و شوینه‌کراوه‌پیش سووتاندنی، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هه‌ندی دز بۆ نه‌هیشتنی شوینه‌واری دزییه‌که‌ی و دوورخستنه‌وه‌ی گومان له‌سه‌ر له‌ دوا‌ی ئه‌وه‌ی ئامانجی دزییه‌که‌ی ده‌پیک‌ی، شوینه‌که‌ ئاگر تیبه‌رده‌دات.

۱۰- تییبینیکردنی هه‌موو ئه‌و شوینه‌واری پی‌ی و تایه‌له‌ شوینه‌ سووتاوه‌که، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌وانه‌یه‌له‌ کاتی لیکۆلینه‌وه‌ سوودی هه‌بیت بۆ ئاشکراکردنی هۆکاری ئاگر که‌وتنه‌وه‌که‌و ده‌ستگیرکردنی تۆمه‌تباران.

۱۱- پشکینینی وایه‌ری کاره‌با و نامیره‌کاره‌باییه‌کان که به‌هه‌له‌و ئه‌نقه‌ست له‌ناو یه‌کترنرابن به‌مه‌به‌ستی شوپرت پیکردنیان.

۱۲- هه‌لگرتنه‌وه‌ی هه‌موو ئه‌و به‌لگانه‌ی گومانی لیده‌کریت به‌رکار هاتبن بۆ ئاگر کردنه‌وه‌که‌و ره‌وانه‌کردنیان بۆ تاقیکه‌کانی به‌لگه‌ی تاوان.

۱۳- لیکۆلینه‌وه‌له‌باری شوینه‌که‌که‌ دنیایی هه‌یه‌یان نییه‌تی، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هه‌ندی جار شوینیک ده‌سووتیندريت له‌لایه‌ن خودی خاوه‌ن شوینه‌که‌به‌مه‌به‌ستی وه‌ررگتنی پارهی قه‌ره‌بووی دنیایی.

۱۴- وەرگرتنی تهواوی زانیاری لهسەر شوینەکه له خاوهنهکهی کهچی ههبووه، پيشتر چی روويداوه ناکۆکی و ئەو کهسانهی دواين کات پيش ئاگرکهوتنهوهکه له شوینەکه بوينه.

۱۵- ئەگەر لاشه‌ی سووتاوی مردوو ههبوو راسته‌وخۆ رهوانه‌ی پزیشکی دادوه‌ری ده‌کریت، تاوه‌کو بزانییت هۆکاری مردنه‌که‌ی سووتانه یان کوژراوه، ئینجا سووتینراوه.

۱۶- ئەنجامدانی هیلکاری و نه‌خشه‌ی شوینی روودای سووتانه‌که.

۱۷- وەرگرتنی زانیاری و وته‌ی شاهیده‌کان که زانیاریان له‌سەر ئاگر کهوتنه‌وه‌که هیه.

۱۸- تۆمارکردنی ئەو ریکارانه‌ی ئەنجامده‌ریت له کۆنوسی په‌راوی ليكۆلینه‌وه و واژۆکردنی.

به‌شی پینجه‌م: ليكۆلینه‌وه له تاوانی لاقه‌کردن

ئەو جۆره تاوانانه له هه‌موو کۆمه‌لگه‌یه‌ک بوونی هیه، جار هیه قوربانی تاوانه‌که ميه و جاریش هیه نیره، ئینجا قوربانییه‌که گه‌یشته‌بیته ته‌مه‌نی یاسایی یان نه‌گه‌یتشته‌بیته ئەو ته‌مه‌نه، ته‌مه‌نی بالقبوون هه‌رچه‌ندیك بیت، له‌به‌ر ئەوه‌ی زۆرلیکردن و فرت و فیل و واده‌ی به‌ درۆی تیدایه، یاسا سزای ئەو که‌سانه ده‌دات و ته‌مه‌نی قوربانییه‌که جۆری سزاکه ده‌گۆریت، له‌به‌ر ئەوه ليكۆلینه‌وه له تاوانی لاقه‌کردن وردبینی و ژیری زۆری پيوسته و کۆمه‌لیک ريسا هیه ليكۆله‌ر ده‌یگریته به‌ر له کاتی روودانی تاوانی لاقه‌کردن و ئابرووبردن:

۱- ليكۆلینه‌وه له جۆری په‌یوه‌ندی نیوان تۆمه‌تبار و تاوانلیکراوی لاقه‌کراو، له‌به‌ر ئەوه‌ی له‌وانه‌یه ده‌ستگیرانی بیت یان خۆشه‌ویستی به‌کتر بن و هاوسی

یان هاوړپې یه کترن یان کچ هه یه له ترسان دهیخاته سهر که سیکی نه ناسراو یان ناسراو.

۲- ليكۆلینهوه له و فرت و فیلهی تۆمه تبار له گهل قوربانیهه که بهرکاریهیناوه، زور جار ده لاین تۆمه تبار خواردن یان خواردنهوهی پیداون پاشان ناگایان له خو نه ماوه، هندی تۆمه تبار دهسته سړی به ماده هوشبهر بهرکاریدنی و دهیخاته سهر دم و که پووی تاوانلیکراو له هوش خو دی ده چیت و ئینجا تۆمه تبار چی بوی له گه لی ده کات.

۳- ليكۆلینهوه له جوړی چهک و نامیرانهی تۆمه تبار بو ترساندنی لاقه کراوه که بهرکاریدهی نیئت تاوه کو ئاره زووه کانی به چی بگه یه نیئت.

۴- تیبینی کردنی که سی لاقه کراو که ژنه یان کچه له کاتیک کچ بیت خوینی لیها تووه.

۵- ليكۆلینهوه له شوینه واری بهرگریکردنی تاوانلیکراو که هیچ برین و دارووشان له سهر له شی شوینه واری هه یه.

۶- پشکنینی جلوه رگی دهره وه ناوه وهی لاقه کراوه که، له هیچ شوینیک دپاوه، یان هر شله یه کی له خوین و سپیرم له سهری بیت، رهوانه ی تاقیگه ده کړیت بو پشکنینی.

۷- نه گهر تاوانلیکراو کچ بوو گومانی نه وهی لیکرا که په رده ی کچینی نه ماییت رهوانه ی پزیشکی دادوهری یان پزیشکی تایبه تمه ند ده کړیت، بو نه وهی بزازی چی شوینه واری برین و دارووشان له سهر له شی هه یه و برینه کان کونن یان

نوین، ههروهها ئایا ئهوه کهسه کهچه یان ژن جوړی لاقهکردنهکه و ئهگهر پهردهی کچینی نه مابیت ماوه که چهنده نهیماوه.

۸- پشکنینی ئهوه شوینهی تاوانی لاقهکردنهکهی تیدا ئهجامداروه، شویننهکه داخراوه هاوسییهکانی ئایا له کاتی هاوارکردن دهنگ دهگاته هاوسییهکان یان ناگاتی .

۹- پشکنینی شوین و دوشهکهی کاری لاقهکردنهکهی لهسهه ئهجامداروه لهگهل تیبینیکردنی سهه زهوی دیوار که هیچ جوړه شلهیهکی خوین و سپیرمی پیوهیه، ئهگهر ههبوو له ریگی شارهزایانی بهلگهی تاوان ههلهگیرینهوه و رهوانهی تاقیگهکان دهکرین.

۱۰- لیکۆلینهوه لهگهل تۆمهتبار دهکریت ئهگهر نکۆلی له تاوانهکهی کرد، داوای وهلام و روونکردنهوهی لیدهکریت، بوچی تاوانلیکراوی لاقهکراو تۆمهتباری دهکات و پهیوهندی لهگهلیدا چییه؟.

۱۱- پشکنینی جلوهبرگی تۆمهتبار له کاتی بینینی ههه شتیکی و دلۆپ و ماکیکی رهوانهی پشکنین دهکریت.

۱۲- گوینگرتن له گوتهی ههه یهک شاهیدهکانی بهرگری و سهلماندن بو گهیشتن به راستی تاوانی لاقهکردنهکه.

۱۳- لیکۆلینهوهی نهینی ورد له رابردووی ههه یهک له تۆمهتبار، له رووی پهیوهندی رهوشتییهوه له چ ئاستیکه لهبهه ئهوهی زانینی رابردوویان زور شت بو لیکۆلهه رووندهکاتهوه.

١٤- ئاسانکاری بۆ تۆمه‌تبار و تاوانلیکراوی لاقه‌کراو ده‌کریت، سه‌رباره‌ت به‌ ده‌رفه‌تی به‌ستنی گریبه‌ستنی ماره‌برین له‌ دادگا بۆ ئه‌وه‌ی خانه‌واده‌ی هه‌ردوولا تووشی کیشه‌ی کۆمه‌لایه‌تی و دوژمنکاری نه‌بنه‌وه.

بۆ نه‌ونه: که‌سه‌یک له‌ گه‌ره‌کی که‌رامه‌ له‌ موسل سه‌ردانی لیکۆله‌ر ده‌کات و پێی ده‌لیت جیرانه‌که‌مان کوپریکیان هه‌یه، که‌که‌می که‌ ته‌مه‌نی ١٧ سا‌له‌ کردۆته‌ ژن و په‌رده‌ی کچینی نه‌هه‌شتوه، ئه‌و رووداوه‌ش پێش شه‌ش سه‌عات بووه، دوای ده‌ستپیکردن به‌ لیکۆلینه‌وه‌ که‌چه‌ قوربانیه‌که‌ وتی زۆر ده‌چمه‌ مالی جیرانه‌که‌مان ئه‌و جاره‌ که‌ چووم که‌سیان له‌ مال نه‌بوو، کوپه‌که‌یان منی هه‌لخه‌له‌تاند و واده‌ی هه‌ینان و ماره‌کردنی پیدام و منیش خۆم دایه‌ ده‌ست و کردمیه‌ ژن، ئه‌و کاته‌ خوینیشم بینی، وتی ئیستاش خوینه‌که‌ هه‌ر به‌ له‌شمه‌وه‌یه، پاش ره‌وانه‌کردنی بۆ پزیشکی دادوه‌ری ده‌رکه‌وت په‌رده‌ی کچینییه‌که‌ی زۆر له‌ میژنه‌ ماوه‌ هی چهند رۆژیک نییه، به‌لکو هی چهند مانگه‌ و شوینه‌واری برینیک له‌ناو له‌شی هه‌یه که‌ پیده‌چیت برینه‌که‌ به‌هۆی نامیریکی ئاسنی تیژبی‌ت، دوای لپیرسینه‌وه‌ له‌گه‌ل که‌چه‌که‌ ئاشکرایکرد، که‌ ئه‌وانه‌ی وتویه‌تی هه‌مووی درۆیه، به‌لکو پێش شه‌ش مانگ کراوه‌ته‌ ژن له‌ لایه‌ن خاوه‌ن فرنی سه‌مونی نزیک مالیان، که‌ هه‌موو به‌یانیه‌که‌ ده‌چوو سه‌مونی لیده‌کری و په‌یوه‌ندی خۆشه‌ویستی له‌گه‌ل خاوه‌ن سه‌مونه‌خانه‌که‌ دروستکردبوو، وتی ئه‌و به‌یانیه‌ باران بوو که‌ چووم که‌س له‌ فرنییه‌که‌ نه‌بوو خاوه‌ن فرنییه‌که‌ قسه‌ی خۆشی بۆ کردم و وتی وه‌ره‌ ژووره‌وه‌ با گه‌رمت که‌مه‌وه، منیش چووم وتم به‌ گه‌رمایی فرنییه‌که‌ گه‌رم ده‌که‌یته‌وه‌ وتی نه‌خیر به‌ گه‌رمایی خۆم گه‌رمت ده‌که‌مه‌وه و منی خسته‌ باوه‌شی خۆی و ئه‌وه‌ گه‌رمت ده‌که‌مه‌وه و له‌ ناو باوه‌شی بووم قسه‌ی خۆشی بۆ ده‌کردم و وتی ده‌ته‌ینم و با هه‌ر له‌ ئیستاوه‌ کاری سیکسیت له‌گه‌ل بکه‌م، ئه‌وه‌بوو منیش خۆم بۆی شلکرد و په‌رده‌ی کچینیمی دراند و دوای ده‌ستگیرکردنی خاوه‌ن فرنییه‌که‌ دانی به‌ تاوانه‌که‌ نا که‌ ئه‌و کردوویه‌تی و ئیستاش ئاماده‌یه‌ بیه‌ینیت.

بهشی شهشه م: لیکۆلینهوه له تاوانی رفاندن

تاوانی رفاندن له سهردهمی ئەمڕۆ روو له زیاد بوونه و ئەو تاوانه بۆ زۆر مهبهست ئەنجامدهدریٲ، له لایهن تۆمهتباریك یان دهستهیهك له تۆمهتبار ئەنجامدهدریٲ زۆربهی كاتهكان زیاتر له تۆمهتباریكن، بۆ ئەوهی كاری رفاندنهكه ئاكامی ههبیٲ، هۆكاری رفاندن زۆرن ههیه بۆ كاری سیكسی و ههیه بۆ مهبهستی دهستكهوتنی پاره و سامان دواى رفاندنی تاوانلیكراوهكه، بهرامبهر ئازادکردنی تۆمهتباران داواى پاره له خانهوادهكهى دهكهن، ههندی جار رفاندن به مهبهستی تۆله سەندنهوه و كوشتن دهكریٲ و ههندی جار مندالی كچی جوان دهرفیندریٲ، له لایهن تۆمهتبارانهوه ددهزریٲ فیری سهما و كاری بهدپهوهشتی دهكریٲ كاتی گهورهدهبن پارهیان پی پهیادا دهكریٲ، ئیستا رفاندنی تر پهیدا بووه كهسانیک دهرفیندرین به مهبهستی لیكردنهوهی یهكیك له ئەندامانی لهشی بۆ نمونه گورچيله و ههندی جار تاقیكردنهوهیان لهسهه ئەنجامدهدریٲ، ههندیكیان ئەندامهكانی لهشیان بهركار دههینن یان دهیفرۆشن، بۆیه ئەو تاوانه به یهكیك له تاوانه قیزهوهنهكان ههژماردهكریٲ یاسا سزای ئەو كهسهی كاری رفاندنهكه و ئەوهی هاوكاری دهكات و ئەوانهیشی تاوانلیكراوهكه لای خویان بهند دهكهن دهوات، لهبهه ههستیاری تاوانهكه لیكۆلهر كۆمهلیك ريكار ههیه دهیگریٲه بهر له كاتی لیکۆلینهوهی له تاوانی رفاندن:

١- وهرگرتنی زانیاری تهواو لهسهه كهسی رفیندرا و مندال بیٲ یان گهوره لهگهڵ وینهیهکی رفیندراو لهگهڵ وهرگرتنی كات و شوینی رفاندنهكه

٢- وهرگرتنی گوتهی ئەو شاهیدانهی كاری رفاندنهكهیان بینیهوه.

٣- لیکۆلینهوه لهگهڵ ئەندامانی خانهوادهی كهسه رفیندراوهكه دهكریٲ، كه دوژمنكارن لهگهڵ كهس به شهه هاتوون و كیپرکییان لهگهڵ كی ههیه.

۴- گفتوگۆ کردن لهگهڵ کهسه نزیکهکانی کهسه رفیندراوهکه بۆ ئهوهی بزانیی لهگهڵ کهس کیشهی ههبووه یان ههپهشهی لیکراوهو لهکاتی رفاندی ئۆتۆمبیلیان بینیهو جۆر و ژماره و رهنگ و مۆدیلی چ بووه و تۆمهتباران چهند کهس بوون.

۵- بلاوکردنهوهی وینهو زانیاری لهسهر کهسه رفیندراوهکه بۆ بنکهکانی پولیس و بازگه و نووسینگهکانی نههیشتنی تاوان.

۶- له خالی رفاندنهکه دهست به پشکنین دهکریت بهره و ئهو ریگا و شوینهی تۆمهتباران پێیدا رۆیشتوون به ماوه رووبهریکی زۆر دهووروبه رهکه پشکنینی بۆ دهکریت.

۷- تۆمارکردنی ناو و وینه و زانیاری کهسه رفیندراوهکه له بلاوکراوهی تاوانکاری بۆ زۆربوونی ههولهکان له پیناو دۆزینهوهی رفیندراوو دهستگیرکردنی تۆمهتباران.

۸- داوا له هۆبهی تۆماری تاوانکاری دهکریت بۆ زانینی ناسنامهی ئهو کهسانهی له پیشتر کاری رفاندنیان کردووه.

۹- له کاتی دۆزینهوهی رفیندراوهکان دهبی لیکۆلینهوه له راستی و دروستی بانگهشهی رفاندنهکهیان بکریت، لهبهر ئهوهی زۆر جار میردمندالان بههۆی کاری خراب و چوون بۆ جینگهی خراب بانگهشهی رفاندنیان له لایهن کهسانی نهناسراو دهکریت.

۱۰- لهو تاوانانهی رفاندن که داوای پارهی تیدا دهکریت، لیکۆلهر لهگهڵ خانهوادهی کهسه رفیندراوهکه ریکدهکهون بۆ دانانهوهی کهمین بۆ تۆمهتباران و

دواى دانانى شويى وهرگرتنى پارهكه دهكريت و پوليس شوينهكه كۆنترۆل دهكهن و له كاتى گهيشتنى تۆمهتبارن دهستگير دهكرين.

۱۱- وردبيني له بانگهشهى رفاندن ئهگهر تۆمهتباران تهلهفونيان بۆ خانهوادهكه نهكردبوو، ليكۆلهر دهبى ئهوهى به بير داييت لهوانهيه كهسه بزربووهكه تۆتۆمبيل لئيداوه خنكاوه يان بزربووه يان خۆى ههلاتووه، ئهوانه له ريگهى نهخۆشخانهكان و بلاؤكراوهى تاوانكارى بگهينريته راستى و دروستى بانگهشهكه كه تاوانى رفاندنه.

۱۲- بهدواداچوون و چاوديريكردى مال و هيلهكانى تهلهفونى خانهوادهى تاوانليكراو تاوهكو سهردهاويك دهست بكهوييت.

۱۳- له كاتى وهرگرتنى زانبارى لهسهه شويى كهسى رفيندرانهوه راستهوخۆ لهگهڵ دهستهى پوليس بۆ شوينه دهچن و رفيندراوهكه رزگار دهكريت و تۆمهتباران دهستگير دهكرين.

بهشى چهوتهم: ليكۆلئينه وه له تاوانى ماده هۆشبهرهكان

ماده هۆشبهرهكان گهورهترين مهترسين لهسهه چارهنووسى مروقايهتى و زهرهري گهوره به كومهلگه و خودى كهسهكه و ئابوورييهكهى دهگهيه نييت، دهبيته هۆى ههلهوشاندنه وهى شيرازهى خيزان و لهناوچوونى ئهوه كهسهى ئالودهى ماددهى هۆشبهه دهبيته وه. ئيستاش ههموو سنوره ئهقلىمى و نيووده وه له تيبهه كانى بپيوه و لهسهه ناستى جيهان گهوره ترين بازرگانى پيوه دهكريت، سهههراى دانانى سنوره بۆ تهشه نهكردنى و دهركردنى ياسا بۆ سزادانى ئهوه كهسانهى بازرگانى پيوه دهكهن و دهيفروشن و ئهوانهى بهركاريد هينن، نه توانراوه سنوورى بۆ دابنيرييت ريگه له ئالوده بوونى بگيرييت، تهنا نهت لهسهه

ئاستی نیۆدهولتهتیش چهندین ریکهوتننامه له لایهن ولاتانهوه وارژو کراوه بو ریکهگرتن له چاندن و بلاوبوونهوهی مادهی هۆشبههر، لهبهر ئهوهی مادهی هۆشبههر که چهندین جۆری ههیه، لهبنهپهتدا تهنیا بو مهبهستهکانی پزیشکی و نهخۆشی و نهجامدانی نهشتهرکهرییهکان بهرکار دههیندرییت.

بهندی یهکه م: تۆمهتبارانی مادهی هۆشبههر

مادهی هۆشبههر لهسههر ههموو ئاستهکان گرنگی پیدهدرییت لهبهر ئهوهی دهرکهوتهی خراپی زۆری لیوه دیته بهرهم، تهنانهت بهرکارهینان و ههلگرتن و وهرگرتن و چاندنی تاوانه و ئهوانهی مادهی هۆشبههر وهردهگرن زور جار تاوان نهجامدهدن، یان خودی مادهی هۆشبههر تاوانی پی ئهجامدهدرییت له کوشتن و بی هۆشکردن بو رفاندن بهرکار دههیندرییت، لهبهر ئهوه به جۆرها شیواز پیشی لیدهگیری، ئهو بارانهی خوارهوه به تاوان ههژمار دهکرییت و تۆمهتبارانی سزا دهدریین.

۱- چاندنی ماده هۆشبههرهکان و پاککردنهوه لیدهرهینانی مادهی هۆشبههر بهمهبهستی بلاوکردنهوهی لهناو خهک تاوانه و نهجامدهرانی سزا دهدریین.

۲- هینان و ناردنه دهرهوهی ماده هۆشبههرهکان تاوانه و نهجامدهرانی سزا دهدریین.

۳- ئهوانهی مادهی هۆشبههریان لایه، له دهست یان له مال و دوکانهکانیان دهگیری سزا دهدریین.

۴- بهرکارهینان و وهرگرتنی ئهو ماده هۆشبههرانه تاوانه و کهسهکه لهسههری سزا دهدرییت.

به‌ندی دووهم: ریکاره‌کانی لیکۆلەر له تاوانی مادده‌ی هۆشبه‌ر

کارکردن و لیکۆلینه‌وه له تاوانه‌کانی مادده‌ی هۆشبه‌ر بۆ لیکۆلەر و ته‌نا‌نه‌ت ده‌سه‌لاتیش ئاسان نییه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌وانه‌ی له‌م بواره کاره ده‌که‌ن زۆر ژیرانه و هونه‌رییانه کار به‌م مادده هۆشبه‌رانه ده‌که‌ن، رینگا و شیوازی جو‌راو جو‌ریان هه‌یه بۆ بازرگانی پیکردنی به‌هۆی ئه‌و مه‌ترسییه زۆره‌ی له‌و مادده‌یه هه‌یه، بازرگانانی مادده‌ی هۆشبه‌ر درک به‌وه ده‌که‌ن له لایه‌ن بازرگه و ده‌زگا‌کانه‌وه چه‌نده به وردی و لیژانانه پشکنین ده‌کریت و ئه‌و مادده هۆشبه‌رانه بۆ گواستنه‌وه‌یان له جیگه‌ی زۆر هه‌ستیار ده‌شاردریته‌وه، تاوه‌کو پۆلیس و نووسینگه‌ی نه‌هیشتنی مادده‌ی هۆشبه‌ر درکی پینه‌که‌ن و نه‌یدۆزنه‌وه، له‌و شوێنانه له یه‌کتري وهرده‌گرن که له چاوی پۆلیس دوور بیت. بۆ نمونه له‌ناو ئاو و زه‌لکاوه‌کان یان ده‌یخه‌نه ناو تایه‌ی سپیر و ناو مه‌کینه‌ی ئۆتۆمبیل و قایش و که‌عبی پیللۆ و ناودار و بۆری و ته‌نا‌نه‌ت هه‌ندی جار ده‌یخه‌نه ناو هه‌ناوی مرو‌قه‌کان، له‌به‌ر ئه‌وه راوه‌دوونانی ئه‌و که‌سانه‌ی مامه‌له به مادده‌ی هۆشبه‌ر ده‌که‌ن زۆر زه‌حمه‌ته و ئه‌رک و ماندوو‌بوون شه‌ونخونی و به‌دوادا‌چوونی زۆری پێویسته.

کۆمه‌لیک ریکاری لیکۆلینه‌وه هه‌یه لیکۆلەر ده‌یگریته‌به‌ر له تاوانه‌کانی مادده‌ی هۆشبه‌ر:

۱- دانانی به‌نامه‌یه‌کی چاودیریکردن بۆ کۆکردنه‌وه‌ی زانیاری له‌سه‌ر ئه‌و که‌سانه‌ی له ناوه‌وه و دهره‌وه کار به مادده‌ی هۆشبه‌ر ده‌که‌ن.

۲- چاودیریکردنی هۆکاره‌کانی گواستنه‌وه ئه‌وانه‌ی گومانی ئه‌وه‌یان لیده‌کریت مادده‌ی هۆشبه‌ر له شوێنیکه‌وه بۆ شوێنیک بگوازنه‌وه.

۳- هه‌ولبدری له رینگه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی راده‌سپێردرین له‌و که‌سانه نزیکیبینه‌وه که کاریان بازرگانی کردنه به مادده‌ی هۆشبه‌ر و وهرگرتنی زانیاری لێیان

دەربارە‌ی کارە‌که‌یان چۆنیه‌تی وەرگرتن و گواستنه‌وه و دابە‌شکردنی له‌گە‌ڵ زانینی ناسنامە‌ی ئە‌و کە‌سانە‌ی ئە‌و کارە‌ دە‌کە‌ن.

٤- له‌کاتی پشکنیندا بۆ ماددە‌ی هۆشبه‌ر هه‌موو ئە‌و ئامی‌ر و قاپ و سرنج و دە‌رزی و کاس و فنجانانە‌ی به‌رکار هاتوون بۆ وەرگرتنی مادە‌ی هۆشبه‌ر هه‌له‌ده‌گیرینه‌وه.

٥- له‌کاتی پشکنینی ئە‌و کە‌سانە‌ی ماددە‌ی هۆشبه‌ر به‌رکار ده‌هینن، هه‌ندی‌ک له‌ پۆلیسه‌کان کاری پشکنینه‌که‌ ده‌کە‌ن و هه‌ندی‌کیان چاودی‌ری و پاسه‌وانی تاوه‌کو کە‌س رانه‌کات و له‌کاتی پشکنین له‌ کە‌نتۆر و قه‌نه‌فه و کە‌لوپه‌له‌کان دوور ده‌خرینه‌وه، بۆ خۆیانی تێدا هه‌شار نه‌ده‌ن و هه‌موویان ده‌ستیان ب‌ل‌ند ده‌کە‌ن تا‌نۆره‌ی پشکنینیان دیت تاوه‌کو مادده‌ هۆشبه‌ره‌کانی لایانه‌ فری‌ی نه‌ده‌ن.

٦- پشکنینی کە‌سه‌کانی گومانی مادە‌ی هۆشبه‌ریان لێ‌ده‌کری‌ت زۆر به‌ ووردی ده‌کری‌ت له‌ جلو‌به‌رگی ده‌ره‌وه و ناوه‌وه و گیرفانه‌کان و پیل‌او و گۆره‌وی و قایش و پا‌که‌تی جگه‌ره و چه‌رخ و شقارته‌ و جان‌تا قه‌له‌م و هه‌موو ئە‌و شتانه‌ی لایه‌نی پشکنینی بۆ ده‌کری‌ت.

٧- پشکنینی شوینی مامه‌له‌کردنی ماددە‌ی هۆشبه‌ر به‌ سه‌لیقه‌وه ده‌کری‌ت له‌ پشکنینی ماله‌که‌ و ژووره‌کان و کو‌گه‌ و چیش‌تخانه و فېرن و ئامی‌ره‌کانی چیش‌تخانه و ئامی‌ره‌کانی چیش‌تلی‌نان و بنمیچ و زه‌وی و سندوق و گه‌رماو و ناو و پشتی وینه‌ی هه‌لواسرا و کیسه‌ و گوش و پشت ده‌رگا و هه‌موو ئە‌و شوینیانە‌ی لیکۆ‌له‌ر گومانی لێ‌ده‌کات ماددە‌ی هۆشبه‌ری تێ‌دايه‌.

۸- بهرکارهینانی سهگی پۆلیسی بۆ دۆزینهوهی ماده هۆشبهره شارداوهکان و زۆر کاریگهه له بهر ئهوهی سهگی پۆلیسی به بۆن راستهوخۆ له ههر کوی بوايه دهیدۆزیهوه.

۹- دواى دۆزینهوهی مادهی هۆشبهه کۆنوسیک بۆ ئهوه مه بهسته ریکدهخریت، سهبارته بهو شوینهی پشکنینی بۆ کراوه، له گهه کسهکان و کیشی ماده هۆشبهره که و ئهوه که سانهی لهویبونهوه، دهستگیرکراون هه موو ئهوه زانیاریانه ریرهوی پیده کریت و تۆمارده کریت.

۱۰- رهوانه کردنی ماده هۆشبهره که بۆ نهجامدانی پشکنینی تاقیگهیی بۆ ئهوه بزانی مادهی هۆشبهره و جوهرهکی و کایگهری چیه.

۱۱- وهگرتنی وتهی شاهیدهکان و تۆمه تباران.

۱۲- تۆمارکردنی هه موو ئهوه ریکارانه له کۆنوسى پهراوی ليكۆلینهوه له تاوانی ماده هۆشبهره که و واژۆکردنی.

بهشی هه شتهم: ليكۆلینهوه له رووداوی هاتووچۆ

رووداوهکانی هاتووچۆ يه کيکن له هۆکارهکانی گیان له دهستان و زهرهری ئابووریشی هیه، به تایبته لهم دوايه بههۆی زۆربوونی ژمارهی دانیشتیوان هۆکارهکانی هاتووچۆ له ئۆتۆمبیلی بچوک و گهره و بارهنگر و ماتۆر و پایسکل له دونیا ئەم رووداوانه روو له زیادبوون، سالانه ئاماری رووداوی هاتووچۆ و برینداربوون و گیان له دهستان زیاد دهکات، ولاتان هه موو ههولیکیان خستۆته گهه بۆ که مکردنهوهی رووداوهکانی هاتووچۆ و سالانه بپه پارهیهکی ئیجگار زۆر بۆ چاککردنی ریکابان و دانانی هیماکانی هاتووچۆ داده نریت، بهلام ههر بی سووده و ناتوانی رووداوی هاتووچۆ که مبهکریتهوه به تایبته له ولاته

پېشكەتۈۋەكان كە لە روى ئابورىيەۋە گەشەسەندون، ھاۋولاتىيان بە ئاسانى دەتۈانن ھۆكارەكانى ھاتوچۆ بەدەستبەينن و ژيانى ئەۋ ولاتانەش زۆر بەخىرايى بەرپۈۋەدەچىت و مرۇقەكان كاتى ئەۋەيان نىيە بەپى ھاتوچۆ بكن، بەلكو پىۋىستىيان بەۋە ھەيە بە زووترىن كات بە ئۆتۈمبىل بگەنە جىگاكە و بەمەش رووداۋى ھاتوچۆ زياد دەيىت، ئەۋە سەرەراى پېشكەۋەتنى تەكنۈلۈژيا لەۋانە زۆر قسەكردن بە مۇبايل لە كاتى لىخپورىنى ئۆتۈمبىل رووداۋى ھاتوچۆ لىدەكەۋىتەۋە و تەنانەت ھەندى ئۆتۈمبىل قىدىۋ و سىدى دەنگ و رەنگى تىدايە و ئەۋەش ھەندى جار شوفىر بە تەماشاكردنىان رووبەروۋى رووداۋى ھاتوچۆ دەيىتەۋە.

(رووداۋى ھاتوچۆ)

بەندى يەكەم: رىكارەكانى لېكۆلېنەۋە لە رووداۋى ھاتوچۆ

لېكۆلەر لە كاتى بوۋنى رووداۋى ھاتوچۆ، پىۋىستە بە زووترىن كات بگاتە شوپنى رووداۋەكە لە ھەموۋى گرنگتر ئەۋەيە خىرا برىندارەكان و قوربانىيانى پىكدادانەكە رەۋانەى نەخۇشخانە بكات، ئەگەر رەۋانە نەكرابوون، لەۋ كاتەى لېكۆلەر دەگاتە شوپنى رووداۋەكە، رووداۋى ھاتوچۆ يان ئەۋەتا تەنيا يەك

۷- دوورخستنهوهی خهك له رووداوکه و دانانی پاسهوان له شوینهکه و ریکخستنهوهی هاتووچۆ لهسه ریکاکان.

۸- لیکۆلینهوه له ناسنامهی مردووکهان ئەگەر ههبوون، دهرهینانی ههموو ئەو شتانهی له گیرفانیهتی و خستنه ناو زهرقیکی تایبته بۆ ئەوهی بزرنهبیته و پشکنینی تهرمی مردووکه دهکریت بۆ ئەو شوینهوارانهی لهسهریهتی له خوین و ماك و ههر شلهیهکی تر بزانی برینهکانی لهچی هاتوونه. پاشان رهوانهی پزیشکی دادوهی دهکریت.

۹- هیلکاری و پشکنینی شوینی رووداوکه و دیاریکردنی شوینی پیکدادانهکه و ئاراستهی هۆکارهکانی هاتووچۆ چۆن بووه و له کوی هاتوون؟ دیاریکردنی خالی شوینهواری رهشی تایه لهسهر شهقامهکه و پيوهرکردنی تا ئەو شوینهی رووداوکه بووه، ئەوهش ئاراستهیان و خیرایی و ریزهی ههلهیانی پی دیاریدهکریت.

۱۰- پشکنینی هۆکارهکانی هاتووچۆ که رووداوکهیان کردووه، لهگهڵ ئەو زیانانهی بهریان کهوتووه.

۱۱- تۆمارکردنی باری کهش و ههوا ساماله یان بهفر و باران یان خۆلبارین که لهم دواییه ئەویش بۆته هۆکاری روودانی هاتووچۆی زۆر لهسه ریکاکان.

۱۲- وینهی شوینی رووداوکه و هۆکارهکانی گواستنهوه که له رووداوکهن له چهند گۆشه و لایهکهوه دهگیریت.

۱۳- ئەگەر رووداوکه پیکدادانی دوو ئۆتۆمبیل بوو، لیکۆلەر له ریکگی هونهرییهکانی هاتووچۆ پیویسته ئەوه بزانی که کام ئۆتۆمبیل زیدهرۆیی له هیلی

خۆی کردووه و دەرچووته سەر هێلی ئه‌وێتر ، له‌بەر ئه‌وه زۆر پێویسته خالی به‌ریه‌که‌وتنه‌که دیاریبکری‌ت به‌هۆیه‌وه ریژه‌ی هه‌له‌ی تۆتۆمیله‌کان دهنانری‌ت.

١٤- ره‌وانه‌کردنی هۆکاره‌کانی گواستنه‌وه بۆ لای شاره‌زا و هونه‌رییه‌کانی ئه‌و بواره بۆ پشکینینیان و که هۆکاره‌کانی سه‌لامه‌تی ته‌واو بووه پێش رووداوه‌که یان که موکووری تێدا هه‌بووه، له ستۆپ و بریک و لایت و هیما لایت و ئاوینه هۆکاره‌کانی تر بخنه روو له‌راپۆرتیان.

به‌ندی دووهم: هیلکاری رووداوی هاتوچۆ

کیشانی هیلکاری رووداوی هاتوچۆ ووردی و لی‌زانی ده‌وێت بۆ پێوه‌رکردنی دووری و دیاریکردنی ئاراسته‌کان و له‌گه‌ڵ ئه‌و ری‌سیانه‌ی باسمان کردن کۆمه‌لیک ری‌سای تر هه‌یه لیکۆله‌ر ده‌یگری‌ته به‌ر بۆ هیلکاریکردنی رووداوی هاتوچۆ:

١- دیاریکردنی شوینی رووداوه‌که و چه‌سپاندنی نزیکترین خاله‌کانی رووداوی هاتوچۆکه.

٢- دهرخستنی دووری هۆکاره‌کانی گواستنه‌وه له شوینی رووداوه‌که به‌مه‌تر له‌گه‌ڵ ری‌گاکه.

٣- دیاریکردنی راستی و خواربوونه‌وه‌ی ری‌گاکه له شوینی رووداوه‌که.

٤- باری به‌رزی نزمبوونه‌وه‌ی ری‌گاکه، ئایا کاری چاککردنه‌وه یان قۆرتی تێدا هه‌بووه له‌و شوینه‌ی رووداوه‌که روویداوه.

٥- دیاریکردنی شوینی هۆکاره‌کانی گواستنه‌وه و دووری نیوان تاهیه‌ی پێشه‌وه و دواوه له‌گه‌ڵ لایه‌کی ری‌گاکه.

۶- دیاریکردنی دووری نیوان هۆکارهکانی گواستنهوه لهگهڵ یهکتری و ئینجا لهگهڵ شوینی رووداوهکه.

۷- دیاریکردنی شوینی خوین و پارچه ناسن و شوشه و ههر کهلوپهلیکی تر له شوینی رووداوهکه بییت.

۸- دیارکردنی شوینهواری رهشی تایهکانی هۆکاری گواستنهوه لهو کاتهی ستۆپیان کردوو تا خالی بهریهککهوتن.

۹- دیاریکردنی ئاراسته و شوینی تهرمی مردووکان ئهگهر ههبن، لهگهڵ ههر شوینهواریکی تر له دهوڕویشتی ههبییت.

۱۰- له کۆتایی لیکۆلهر ههموو شتهکان تۆمار دهکات کهپهیهوندی به رووداوی هاتووچۆکه ههبییت.

بهشی نۆیهم: لیکۆلینهوه له دزیکردن له مال و باڵه خانهکان

بههۆی ئهوهی ئهو شوینانه دهوڕراون به دیوار و خاوهن مالیش دهرگا و پهنجهرهکان دادهخات، لهبهر ئهوه له لایهن تۆمهتبار کاری چوونه ناو حهوشی مالهکه یان بینایهکه ئینجا کردنهوه یان شکاندنی دهرگا و پهنجهرهی دهویتی تا بچیته ژورهوه بۆ ئهجامدانی کاری دزییهکهی، ئهم جوړه دزییانه تۆمهتبار له گهڕهکهی خۆی یان دهچیته گهڕهکیک ههر که زانی مالیک له مالهوه نین راستهوخۆ دهچنه ناوی دزییهکهی لیدهکهن، یان ئهوهتا تۆمهتبار ئارمانجی دزییهکهی دیاریدهکات کام ماله و ههولێ کۆکردنهوهی زانیاری لهسهر مالهکه و کاتی چوونه دهرهویان چاودییری دهکات، پاشان له کاتیکی دا دهرفتهی بۆ پرهخسی کاری دزییهکهی ئهجامدهدات. ههندی جار بههۆی ههڕهشه یان دانی پاره به خزمهتکار یان کارمهندیکی مال و دوکان و کۆمپانیا ریکدهکهن لهکاتی چوونهوهی ههمووان

پهنجهرهیهك یان دەرگایهك به كراوهیی بۆ دزهكه بهجیدیلی، پاشان ئه و دیت دزییهكه دهكات. هندی جار دزهكه بۆ كردنهوه دەرگاكان كلیلی جوراوجوری لایه، ههروهها بۆ كردنهوهی پهنجهرهكان ئامیری تایبهتی لایه و جامهكان دهپریت.

كۆمهلیك ریسا ههیه ليكۆلەر له كاتی بوونی تاوانی دزی له مال و دوكان و كۆمپانیایكان دهكریت دهیگریته بهر لهوانه:

۱- كردنهوهی كۆنوووسی پهراوی ليكۆلینهوه له تاوانهكه.

۲- وەرگرتنی گۆتهی ههوالدهر و دادخواز وەرگرتنی تهواوی زانیاری لهسهر كات و شوین و ماله دزراوهكه.

۳- ليكۆلەر به زووترین كات پۆلیس رهوانهی شوینی روودانی تاوانهكه دهكات بۆ پارێزگاریکردن له شوینهكه و پاراستنی بهلگهكانی تاوان.

۴- ئاگادارکردنهوهی شارهزایان و کارمهندانی بهلگهی تاوان تا بیته شوینی روودانی تاوانهكه.

۵- ليكۆلەر به خیرای دهچیته شوینی روودانی تاوانهكه و دهستدهكات بهرکاری پشکنین.

۶- پشکنینی شانوی تاوان بهپی رینماییهکانی پشکنین و پاراستن و ههلگرتهوهی ههموو شوینهوارهکانی، پهنجهمۆر و پی و تایه و دلۆپه خوین و ئامیری بهرکارهاتوو له شكاندنی دەرگا و پهنجهره و چۆنیهتی هاتنه ژوروهوه و چوونه دهرهوهی تۆمهتبار و رهوانهکردنی ئه و بهلگانه بۆ تاقیگهکانی بهلگهی تاوان و پشکنینیان بۆ دهكریت لهگهڵ هی گومانلیکراوان جیاوازییان پیدهكریت.

۷- دیاریکردنی شیوازی تاوانکاری له دزییهکه و سیفتهتهکانی تۆمهتبار، به هۆیهوه مهزنده دهکریت که رهگهزی چ بووه، گهوره یان بچوک بووه.

۸- وهگرتنی وینهی فۆتۆگرافی شوینی تاوان و ههموو شوینهوارهکان و ئهوشوینانهی شکیندراون و دهستکاری کراون .

۹- هیلکاری شوینی رووداوهکه دهکیشریت.

۱۰- پهیوهندیکردن به بهرپهوهبهرایهتی تۆماری تاوانکاری و زانیاریان لهسهههچۆنیهتی دزینهکه و سیفتهتهکانی تۆمهتبارکه پیدهدهن تا وهکو ئهوانیش رینمایی پی دهردهکهن و گشتاندنی بۆ دهکهن.

۱۱- وهگرتنی وتهی دادخواز که خاوهنی شوینهکهیه سامانهکهی لیدرزاهه، که بری پارهکه چهنده و ئهوهکهلوپه لانه چین لپی دزراهه.

۱۲- لیکۆلینهوه لهوهی کهسیکی دیاریکراو چهند روژ پيش دزییهکه تیبینی کرابییت که چاودییری ئهوشوینه دهکات و کوکردنهوهی زانیاری دهرههقی.

۱۳- لیکۆلینهوه و کوکردنهوهی زانیاری لهباری خزمهتگوزار و ئهوهکهسانهی لای خاوهن کارهکه کار دهکهن یان هاتووچۆی شوینهکهیان کردوه.

۱۴- تۆمارکردنی ئهوانهی دزراون له بلاوکراوهی روژانهوه ههفتانهی تاوانکاری بۆ یهکخستنی ههولهکانی ههموو بنکهکانی پولیس و نوسینگهکانی نههیشتنی تاوان.

۱۵- رهوانهکردن و دابهشکردنی دهستهی نهپینی و ههوالدهر بۆ ئهوشوینانهی گومانی ئهوهی لیدهکریت ماله دزراههکهی لیبییت.

بهشی دهیهم: لیکۆلینهوه له تاوانی دزینی قاسه

تاوانی دزی قاسه‌ی ئاسن لهم دواییه به‌ره‌و زیاد بوون چووه و پسیپۆریان وهرگرتووه و هه‌ندی دز بوته پيشه‌ی تايبه‌تيان و ته‌نيا کاري کردنه‌وه و شکاندن‌ی قاسه‌ی ئاسن ده‌که‌ن، دزی لیده‌که‌ن، له‌سه‌رده‌می ئیستا‌دا قاسه‌ی پيشکه‌توو دروست بووه، له‌وه‌ی راسته‌وخوی له‌گه‌ل دروستکردنی خانوو بينايه ده‌خريته ناو دیوار و هه‌ندیکی تر به‌ کۆد ده‌کريته‌وه و ته‌نانه‌ت ئیستا به‌هۆی په‌نجه و چاوه‌مۆر ده‌کريته‌وه. ئینجا به‌ ریگای جۆرا و نامی‌ری تايبه‌ت و کلیل و کۆد قاسه‌کان ده‌که‌نه‌وه، هه‌ندی جار به‌هۆی نه‌بوونه‌وه‌ی قاسه‌کان تۆمه‌تباره‌که هه‌لده‌ستی به‌ گواستنه‌وه‌ی قاسه‌که له شوینه‌که‌ی بۆ شوینیک که خوی دیاریده‌کات، ئینجا ده‌يشکينی و هه‌ولی کردنه‌وه‌ی ده‌دات.

(شکاندن‌ی قاسه)

کۆمه‌لیک ریکاری لیکۆلینه‌وه هه‌یه لیکۆله‌ر ده‌یگریته به‌ر له کاتی روودانی تاوانی دزیکردنی قاسه‌ی ئاسن :

۱- کردنه‌وه‌ی کۆنوو‌سی په‌راوی لیکۆلینه‌وه.

۲- وهرگرتنی گوته‌ی تاوانلیکراو یان خاوه‌نی شوینه‌که، سه‌باره‌ت به‌ چۆنیه‌تی کردنه‌وه و دزینی قاسه‌که و کاتی دزینه‌که و قاسه‌که چی لیدزراوه له پاره و زیڕ و نووسراو و به‌لگه‌نامه و هه‌ر کاغه‌زیک و شتیکی گرانه‌به‌ها.

۳- پشکنینی شوینی تاوان و هه لگرتنهوهی په نجه مۆر و شوینه واره کانی تر و ئامیره کانی بهرکارهاتوو له کردنهوهی قاسه که.

۴- وهرگرتنی رای شاره زایانی بواری قاسه له چۆنیهتی کردنهوه و شکاندنی قاسه که.

۵- نه گهر قاسه که به کلیکه و کوودی خوئی به بی شکاندن کرابیته وه بیرى لیکۆلهر یه کسه ر بۆ لای ئه و که سانه ده چیت که کلیل و کوودی قاسه که یان لایه و لیکۆلینه وه له وهش ده کات نه گهر کلیل و کووده که دزراییت.

۶- لیکۆلینه وه له بارى گومانلیکراوان که پیشتەر پیشینه یان هه یه، وه ئایا بارى ئابووریان چۆنه؟

۷- دیاریکردنی شیوازی تاوانکارییه که تۆمه تبار چۆن تاوانه که ی ئه نجامداوه، له ریگه ی هاتنه ژووره وه و چوونه دهره وه و که ئایا دهرگا و په نجه ره و قاسه که ی شکاندوو یان به کلیل کردوونیه تییه وه، له بهر ئه وه ی چۆنیه تی کردنه وه ی قاسه هه ر تۆمه تباره ی شیوازی کردنه وه ی خوئی هه یه، هه یانه به کلیل و هه یانه به ویلدى کاربۆن، دهرگای قاسه که که ده توینیته وه یان به ماده ی کیمیایی تایبه ت یان کونکردن و شکاندنی قاسه که به درپیل.

۸- بلاوکردنه وه ی جووری قاسه و ماله دزراوه که ی نیو قاسه له بلاوکراوه ی روژانه و مانگانه ی تاوانکاری بۆ به یه که خستنی توانا و هه وله کانی هه موو بنکه و نووسینگه کان.

۹- ئەگەر قاسەكە گواسترایبێتەو ه بۆ شوینیکی تر هه‌ولده‌دری‌ت زانیاری له هه‌ر شاهیدیك بینبیه‌تی، یان چوون به‌ دوا‌ی ئەو شوینه‌وارە‌ی تۆمه‌تباران له‌ کاتی گواستنه‌وی قاسه‌كه‌ به‌جی‌یان هیشتی‌یت.

۱۰- پشکنینی ته‌واوی شوینه‌که‌ و هه‌لگرتنه‌وی به‌لگه‌کان له‌سه‌ر قاسه‌که‌ش هه‌رچی شوینه‌واری په‌نجه‌ و خوین یان مو و لیک و ئاره‌قه یان هه‌ر شله‌یه‌کی تر هه‌بی‌ت و پشکنینی له‌ تاقیگه‌کانی به‌لگه‌ی تاوان بۆ ده‌کری‌ت.

۱۱- دابه‌شکردن و ره‌وانه‌کردنی ده‌سته‌ی تاییه‌ت بۆ ئەو شوینانه‌ی شتی گرانبه‌های تی‌دا ده‌فروشی، بۆ ئەوه‌ی ئەگه‌ر تۆمه‌تبار که‌لوپه‌له‌ دزراوه‌که‌ به‌ی‌ن بۆ فروشتن بنا‌سری‌نه‌وه‌ و ده‌ستگیر بکری‌ن. "ع"

به‌شی یازده‌هه‌م: لیكۆلینه‌وه‌ له‌ رووداوی بزربوونی كه‌سه‌کان

یه‌کیك له‌ قورستین کاره‌کان دۆزینه‌وه‌ی كه‌سه‌ بزربووه‌کانه‌ و ئەو کاره‌ ئه‌رك و ماندوو‌بوونی زۆر ده‌داته‌ لیكۆله‌ر، به‌هۆی بوونی گریمانی زۆر له‌سه‌ر كه‌سه‌ بزربووه‌که‌ كه‌ ئایا خۆی بزربووه‌ یان رفاندوویانه‌، هۆکاری بزربوونه‌که‌ی چییه‌؟ هه‌لاتووه‌ له‌گه‌ل براده‌ره‌کانی و مالی جیه‌یشتوو‌ه یان دووچاری رووداو بو‌ته‌وه‌ و له‌ نه‌خۆشخانه‌یه‌ یان خۆی كوشتوو‌ه یان شه‌ری کردوو‌ه و تاوانی‌کی نه‌جامداوه‌ گیراوه‌، له‌به‌ر شه‌رم و ترس نه‌وی‌رایه‌ ماله‌وه‌یان ئاگادار بکاته‌وه‌.

لیكۆله‌ر كۆمه‌لیك ری‌سا و ری‌کاری لیكۆلینه‌وه‌ هه‌یه‌ ده‌یگری‌ته‌ به‌ر له‌ کاتی بزربوونی كه‌سیك به‌ مه‌به‌ستی دۆزینه‌وه‌ی:

۱- کردنه‌وه‌ی كۆنوو‌سی په‌راوی لیكۆلینه‌وه‌.

۲- وه‌رگرتنی وته‌ی هه‌والده‌ر به‌ وردی و به‌ ته‌واوی.

۲- وەرگرتنی ناوی تهواوی کهسه بزربووه که نازناو و سیفەت و ئاکار و رەنگی و له کاتی دەرچوونی چی له بهر بووه.

۴- وەرگرتنی چەند وینەیهکی نوێی کهسه بزربووه که له خانەواده کهی.

۵- گەران به دواي کهسه بزربووه که، له نهخۆشخانه و پزشکی دادوهری بنه که کانی پولیس.

۶- لیکۆلینهوه له گەل کهسه نزیکه کانی بزربوو بو ئهوهی هۆکاری بزربوونه که بزانی.

۷- وەرگرتنی زانیاری له سهەر کار و پیشه و کێپرکیی کهسه بزربووه که له گەل ناکۆکی له مال و شوینی کارکردنی.

۸- قسه کردن له گەل هاوڕییه نزیکه کانی کهسه بزربووه که و وەرگرتنی زانیاری له سهەر ئه درێسی مائیان.

۹- چوون بو ئه و شوینانهی کهسه بزربووه که به بهردهوامی بوی دهچیت.

۱۰- گەران و تۆمارکردنی ناوی له تۆماری بلاوکراوهی تاوانکاری.

۱۱- بلاوکردنهوهی وینە و ناوی له دهزگا کانی راگه یاندن.

۱۲- ئه گەر کهسه بزربووه که ئه جنه بی بوو، ئه وا جگه له زانیاری یانهی له سهەر خودی کهسه بزربووه که وهرده گیری په یوهندی به و فرۆکه خانه ده کریت که ئه و کهسه لیی دابه زییه و کهی له کوی هاتوو و کی له گه لیدا بووه، سیفەت و رەنگ و

ئاکاری چۆنه، به چ مه بهستیک هاتوو و بۆ لای کێی و له ریی چ کۆمپانییهک هاتوو و شویینی نیشته جیبوونی له کوییه. "ه".

١" موسوعة مصطلحات القانون الجنائي الدكتور سعد ابراهيم الاعظمي الجزء الثاني بغداد ٢٠٠٢ صفحه (٣٣).

٢" علم التحقيق الجنائي الحديث، بين النظريات و التطبيق تأليف: الدكتور عبدالستار الجميلي و محمد عزيز طبعة الاولى ١٩٧٧ (صفحه ٢٢٧).

٣" موسوعة مصطلحات القانون الجنائي الدكتور سعد ابراهيم الاعظمي الجزء الثاني بغداد ٢٠٠٢ صفحه (١١٦).

٤" التحقيق الجنائي قانون وفن، الدكتور عبدالستار الجميلي - والسيد محمد عزيز - بغداد ١٩٧٢ صفحه (٢٦٤-٢٧٧)

٥" المرشد العلمي للمحقق، اعداد عميد الشرطة الحقوقي فخري عبدالحسن علي (صفحه ١٨٥)

فەسلى ھەشتمە:

بريارەكانى دادوهرى ليكوئينه‌وه و داواكارى گشتى و
جوړه‌كانى دادگا و تاييه تمه‌ندييه‌كانيان.

به‌شى يه‌كه‌م: ھەندى له بريارەكانى دادوهرى ليكوئينه‌وه

به‌شى دووهم: كوئوسه‌كانى ليكوئينه‌وه‌ى تاوان

به‌شى سييه‌م: په‌يوه‌ندى ليكوئينه‌وه به پزىشكى دادوهرى

به‌شى چوارهم: په‌يوه‌ندى ليكوئينه‌وه به به‌نگه‌ى تاوان

به‌شى پينجه‌م: په‌يوه‌ندى ليكوئينه‌وه به داواكارى گشتى

به‌شى شه‌شم: جوړه‌كانى دادگا و تاييه تمه‌ندييه‌كانيان

بهشی یهکههه: ههندی له بریارهکانی دادوهری لیکۆلینهوه

دادوهری لیکۆلینهوه له دهستیکی لیکۆلینهوه له تاوان تاوهکو پهراوهکه جیادهکریتهوه و رهوانهی دادگای تایبهمههدهکریت، کۆمهلیک بریاری گرنگ دهردهکات و نهو بریارانه راستهوخۆ کاریگهیریان لهسهه ئاشکراکردنی لایهنی گرنگ له تاوانهکه ههیه، به هۆیهوه تۆمهتباران ئاشکرادهکرین و ههر ریکاریک له لیکۆلینهوه بکریت به بریار و ئاگاداری دادوهری لیکۆلینهوه دهبیته، ههندی له بریاره گرنهکانی دادوهری لیکۆلینهوه له قوئاغی لیکۆلینهوه له تاواندا:

یهکههه: تاوانی کوشتنی نهئقههسته

دادوهری لیکۆلینهوه بهپیی یاسا کارهکانی بهرپوه دهبات و یاسا ههموو ریکارهکان و سنووری دهسهلاتی له یاسای بنهماکانی دادگاییکردنی سزایی ژماره (23) سالی 1971 و ههموارکردنهکانی دیاریکردوو، ئهویش بههۆیانهوه بریاری دروست له بارهییانهوه دهردهکات، له تاوانی کوشتن دادوهری لیکۆلینهوه ههندی بریار دهردهکات:

- 1- تهرمی کوژراو رهوانهی پزیشکی دادوهری دهکریت به مهبهستی توپکاری بۆ زانینی هۆکاری مردنهکه ئاسایی بووه یان هۆکاری تاوانی تیدایه.
- 2- وتهی ههوالدهر و داواکاری مافی کهسی وهردهگیری.
- 3- وتهی شاهیدهکانی رووداو وهردهگیری.
- 4- چهک و ئامپیری بهرکارهاتوو له تاوانهکه رهوانهی بهلگهی تاوان دهکات به مهبهستی پشکنین.
- 5- داوای نهجمادانی پشکنین و هیلکاری بۆ شوینی رووداو دهکات.
- 6- بههۆی نهوهی تۆمهتبار تاوانی کردوو مادهه() لهسهه جیبهجیدهکریت بریارمدا به راگرتنی تۆمهتبار له رۆژی (/ /) تاوهکو (/ /).
- 7- وینهی تۆماری تۆمهتبار به پهراوهکه بهسهتریت.
- 8- وهرگرتنی پهنجهمۆری تۆمهتبار له بهلگهی تاوان و جیاوازی پیکردنی لهگهڵ پهنجهمۆری ههلگیراوه له شانۆی تاوان.

شەشەم: گۆرپىنى ماددەى ياساى

لە كاتى ليكۆلئينهوه بە دەستكەوتنى بەلگە يان ئەو بەلگانەى خراونەتە بەر دیدى دادگا بەس نین بۆ تۆمەتبارکردنى تۆمەتبار بە مادەىهكى ياساى، لەبەر ئەوه لە قوئاغى ليكۆلئينهوه دادوهر دەتوانى مادەى ياساى بگۆرپى بە مادەىهكى ياساى تر كە زياتر لە گەل تاوانەكە دەگونجى و دادوهرى ليكۆلئينهوه بەم شىوہىه بپيارەكە دەردەكات:

كردارى تۆمەتبار(—) مادەى (بۆ نمونە ٤٥٢ لە ياساى سزاكان) ى لەسەر جيبەجيبەبىت نەوهك مادەى (٤٤٢) ى ياساى سزاكان، لەبەر ئەوه بپيارمدا بە گۆرپىنى دەرخستنى بارى ياساى مادەكە بە (٤٥٢ ياساى سزاكان) لە جياتى مادەى (٤٤٢) ى ياساى سزاكان.

حەوتەم: ناردنى مردوو بۆ پزىشكى دادوهرى

هەموو بارىكى مردن پيوست ناكات رەوانەى پزىشكى دادوهرى بكرىت، تەنيا ئەو مردنانه رەوانەى پزىشكى دادوهرى دەكرين كە هەست دەكرىت بارى تاوانى تىدايه و ئەو كەسە بە مردنى خۆى نەمردوو، بۆيه دادگا بپيار دەدات تەرمى مردوو، كە رەوانەى پزىشكى دادوهرى بكرىت بۆ توپكارى بەمەبەستى ديارىكردنى هۆكارى مردنەكە ئاساييه يان تاوانكارىيه و دادوهرى ليكۆلئينهوه بەم شىوہىه بپيار دەردەكات:

بەهۆى گومانكردن لە مردنى تاوانليكراو(—) بپيارمدا بە رەوانەكردنى تەرمى مردوو، كە بۆ پزىشكى دادوهرى بۆ ديارىكردنى هۆكارى راستەقىنەى مردنەكە.

هەشتەم: نەناردنى مردوو بۆ پزىشكى دادوهرى

بە پيچەوانەى بارى حەوتەم كە باسمان كرد ئەگەر گومان لە مردنى كەسەكە نەكرا كە بەهۆى تاوانەوه گيانى لە دەست دابىت ئەوا تەرمى مردوو، كە دەدرىتەوه خانەوادەكەى و بپيارەكە بەم شىوہىه دەردەچىت:

مردنى هاوالاتى (ليڤرە ناوى مردوو، كە دەنوسرى) گومانى تاوانى ليئناكرىت و بەهۆى نەبوونى هيچ گومانىكى تاوانكارى لەسەرى و هۆكارى مردنەكەى ديار و

ئاشکرایه ئه‌ویش (بۆ نمونه نه‌خۆشی وه‌ستانی دله به‌پیی راپۆرتی پزیشکی نه‌خۆشخانه)، له‌بهر ئه‌وه بپاریردا مردووه‌که بدریته‌وه ده‌ست خانه‌واده‌که‌ی.

نۆیه‌م: مهرجه‌کانی پیکهاتن

پیکهاتنی لایه‌نه‌کان له یاسا هه‌یه، به‌لام ئه‌و پیکهاتنه نابی‌ واده و مهرجی تیداییت، ههر کاتی ئه‌مانه‌ی تیکه‌وت دادگا پیکهاتنه‌که ره‌تده‌کاته‌وه و دادوهر به‌م شیوه‌یه بپاریاری خۆی دهرده‌کات:

پیکهاتن ره‌تده‌کریته‌وه ئه‌گه‌ر به مهرج ببه‌ستریته‌وه و دادخواز لیخۆشبوونه‌که‌ی به‌ستوته‌وه به مهرج و پیکهاتنی له‌گه‌ل تۆمه‌تبار به مهرجی (———) له‌بهر ئه‌وه بپاریردا به ره‌تکردنه‌وه‌ی داواکه.

ده‌یه‌م: وه‌گرتنی داوای تاییه‌ت

هه‌ندی له تاوان ئه‌وانه‌ی له ماده‌ی (٣) ی یاسای بنه‌ماکانی دادگاییکردنی سزایی برگه (أ) دا هاتوو هه‌چ که‌سیک و لایه‌نیک ناتوانی جو‌له‌ی پیکهات، ته‌نیا تاوانلیکراو خۆی ده‌توانی داوا بنوسی و پێشکەش به دادگای بکات به‌م شیوه‌یه: ناتوانری داوا جو‌له‌ی پیکهات له‌و تاوانانه ته‌نیا به سکالای تاوانلیکراو یان ههر نه‌بیته‌ که‌سی به‌پیی یاسا نوینه‌رایه‌تی بکات، به‌پیی ماده‌ی (٣) ی یاسای بنه‌ماکانی دادگاییکردنی سزایی برگه (أ).

یازده‌هه‌م: یه‌کخستنی دوو داوا

کاتی چه‌ند دادخوای سکالاً له تۆمه‌تباریک ده‌که‌ن و هه‌ریه‌که‌یان به جیا، به‌لام به‌یه‌که‌وه به‌ستراون و کاتی دادگا ته‌ماشای داواکان ده‌کات له رووی کات و شوینه‌که‌وه یه‌کن به‌هۆی هه‌مان رپه‌رو و ریکاری یاسایی له دژی تۆمه‌تبار، بپاریردات هه‌ردوو داوا یه‌کبکریته‌ت و دادوهر بپاریاری خۆی له‌م باره‌یه‌وه به‌م شیوه‌یه دهرده‌کات:

به‌هۆی ئه‌وه‌ی دوو دادخواز (— و —) سکالایان له دژی تۆمه‌تبار (—) به‌یه‌که‌وه به‌ستراون و باری روودانی تاوانه‌کان یه‌ک کات و شوینیان هه‌یه، بۆیه بپاریردا به‌یه‌ککردنیان.

دوازدهههم: دهسپينه كردنه وهى ليكۆلئينه وه

كاتى تاوانليكر او سكالآ له دژى تۆمه تبار به رزده كاته وه، ناتوانى بۆ هه مان كيشه سكالآ له و دادگايه به رزبكات وه، له بهر ئه وه دادگا له سه ر ئه و تاوانه ده ستى كر دو وه به ليكۆلئينه وه، له م تاوانه بپريارى خۆى دهرده كات پيويست ناكات جاريكى تر له داوايه كى ترى هه مان تاوان ليكۆلئينه وهى تر بكات و داوه رى ليكۆلئينه وه به م شيويه بپريار ده دات:

ناوه رۆكى داواى پيشوو وه رگرتنى ريكارى ياساييه له دژى تۆمه تبار (—) له م سكالآيه دووباره بۆته وه و له پيشتر بپريارى دادگاي پيده رچوو وه ده بيته هۆى ريگه نه دان به دووباره ليكۆلئينه وهى سه ر له نوى له و داوايه بۆيه سكالآكه ي ره تگرايه وه.

سيژدهههم: تاييه تمه ندى شوين

كاتى تاوانيك له شوينيك رووده دات ده بى دادگاي ئه و سنوره ليكۆلئينه وهى تيدا بكات و بپريار به م شيويه دهرده چييت:

داواى وردبينيكردى په راوى ليكۆلئينه وه دهركه وت تاوانه كه له ناوچه ي (—) روويدا وه، بۆيه به بپريار ئه و په راوه ره وانهى دادگاي ليكۆلئينه وهى (—) كرا بۆ ته واو كردنى ليكۆلئينه وه به پيى تاييه تمه ندى شوين به پيى مادده ي (٥٣) له ياساي بنه ماكانى دادگاييكردى سزايى.

چواردهههم: ره وانه كردنى په راو بۆ دادگاي تاييه تمه ندى

كاتى له قوناغى ليكۆلئينه وه هه موو ريكاره كان ته واو ده بن، وته ي لايه نه كانى داوا هه مووى وه رده گيرى و به لگه كانى تاوان ناماده ده كر يت، ليكۆلئينه وه ته واو ده بيت دادگا بپريارى ره وانه كردنى په راوه كه ده دات بۆ دادگاي تاييه تمه ندى به م شيويه: به هۆى ته واو بوونى ليكۆلئينه وه دهره ق به تۆمه تبار (—) به پيى ماده ي (—) ياساي سزكان، بۆيه بپريارمدا په راوه كه روانهى دادگاي تاييه تمه ندى ده كر يت.

بیستهم: تۆمه‌تباری شیئت

ئەو کەسە‌ی تاوان ئە‌نجام‌ده‌دات ئە‌گەر دەرکەوت شیئە و دواکەوتنی می‌شکی هەیه، ئە‌وا تۆمه‌تبار لی‌پسراویەتی لە‌سەر لادە‌کە‌وی‌ت و دە‌دری‌تە‌وه‌ کە‌س و کاری یان دە‌خ‌ری‌تە‌ نە‌خۆ‌ش‌خانە‌ی دە‌روونی بۆ چاره‌سەر‌کردنی، دە‌رچوون لە‌ لی‌پسراویەتی تە‌نیا بە‌ بانگە‌شه‌ نابی‌ت، بە‌‌ل‌کو تۆمه‌تبار رە‌وانە‌ی لی‌ژنە‌ی پزیشکی دە‌ک‌ری‌ت و ئە‌وان تۆمه‌تبار دە‌پ‌ش‌کنن و راپۆ‌رتی دە‌رخ‌ستە‌ی ئاکامی پ‌ش‌کنی‌نە‌کە‌ بۆ داداگا دە‌ن‌یرنە‌وه‌، ئە‌گەر شیئت یان ک‌ال‌فامی هە‌بوو ئە‌وا بە‌ر‌پ‌رسیارییە‌تی تاوانە‌کە‌ی لە‌سەر لادە‌چ‌ی‌ت بە‌م شی‌وه‌یە‌ پ‌ریاره‌کە‌ دە‌ردە‌چ‌ی‌ت:

پ‌ریاردا بە‌ نابه‌ر‌پ‌رسیارییە‌تی تۆمه‌تبار (—) لە‌سەر تاوانی (—) لە‌بەر ئە‌وه‌ی دەرکەوت تۆمه‌تبار نە‌خۆ‌شه‌ بە‌ نە‌خۆ‌شی (—)کە‌ لە‌ راپۆ‌رتی پزیشکی ژمارە (—)ی روژی (| |) ی لی‌ژنە‌ی پزیشکی هاتوو، ئە‌و نە‌خۆ‌شی‌ه‌ش هۆ‌کارە‌ بۆ ئە‌وه‌ی ئاگاداری کردارە‌کانی نە‌بی‌ت، ری‌گ‌ریمان نییە‌ بد‌ری‌تە‌وه‌ کە‌س و کاری بە‌ مە‌رجی‌ک پارێزگاری لی‌ب‌کن ئە‌گەر نا رە‌وانە‌ی نە‌خۆ‌ش‌خانە‌ی دە‌روونی دە‌ک‌ری بۆ چاره‌سەر‌کردنی.

بیست و یه‌ک: تۆمه‌تباری بچوک

بە‌ر‌پ‌رسیارییە‌تی تاوان تە‌مە‌نی دیاری‌کراوی خۆی هە‌یه، ئە‌گەر لە‌و تە‌مە‌نە‌ بچو‌ک‌تر بی‌ت، ئە‌وا بە‌ر‌پ‌رسیارییە‌تی نای‌گ‌ری‌تە‌وه‌، دە‌دری‌تە‌وه‌ خانە‌واده‌کە‌ی، بە‌‌لام پە‌رله‌مانی کوردستان کردوویە‌تی بە‌ (١١)سالی تە‌واو کردبۆ‌ به‌‌پ‌یی یاسای دیاری‌کردنی تە‌مە‌نی بە‌ر‌پ‌رسیارییە‌تی سزایی لە‌ هە‌ری‌می کوردستان بە‌ژمارە (٢٠٠١/١٤)، ئینجا لە‌ رووی یاسایی‌ه‌وه‌ بە‌ر‌پ‌رسیار دە‌بی‌ت لە‌ کرداری تاوان و سزا دە‌دری‌ت، ئە‌گەر یانزە‌ سالی تە‌واو نە‌کردبۆ‌ بە‌ر‌پ‌رسیار نابی‌ت:

بە‌هۆی ئە‌وه‌ی تۆمه‌تبار(—)بە‌ر‌پ‌رسیار نییە‌ به‌‌پ‌یی یاسا بە‌هۆی بچوکی تە‌مە‌نی کە‌ لە‌ ر‌ی‌ره‌وه‌ی لی‌کۆ‌لینه‌وه‌ و ناسنامە‌ی کە‌سی هاتوو، پ‌ریاردا بە‌ رە‌ت‌کردنە‌وه‌ی سکا‌ل‌کە‌ و داخ‌ستنی دواکە‌ بە‌ شی‌وه‌یە‌کی کۆتایی به‌‌پ‌یی مادە‌ی (١٣٠|)ی یاسای بنە‌ماکانی داد‌گای‌یک‌کردنی سزایی بە‌ر‌کار.

بیست و دوو: خیرا لپیرسینه‌وه‌ی تۆمه‌تبار

تۆمه‌تبار به‌پێی یاسا پێویسته له ماوه‌ی (٢٤) کاتژمێر لپیرسینه‌وه‌ی له‌لایه‌ن دادوهری لیکۆلینه‌وه یان لیکۆلەر له‌گه‌ڵدا بکریت، له‌و ماوه‌یه‌دا نه‌کری به‌رپرسیاریه‌تی یاسایی ده‌که‌وێته‌ سهر ئه‌و که‌سه‌ی نایکات و بۆیه به‌پێی یاسا له‌و ماوه‌یه‌دا لپیرسینه‌وه ده‌بی بکری به‌پێی ماده‌ی (١٢٣) ی یاسای بنه‌ماکانی دادگایکردنی سزایی به‌رکار.

بیست و سێ: ره‌وانه‌کردنی به‌لگه‌کان بۆ به‌لگه‌ی تاوان

له‌کاتی هه‌لگرته‌وه‌ی به‌لگه له شانۆی تاوان پێویسته به زووترین کات ره‌وانه‌ی به‌لگه‌ی تاوان بکریت به‌م شیوه‌یه:

بۆنمونه: ده‌مانچه‌ی ده‌ست به‌سه‌ردا گیراو ره‌وانه‌ی لای شاره‌زای بواری چه‌ک له به‌لگه‌ی تاوان ده‌کریت، بۆ ئه‌وه‌ی جیاوازی پێبکریت له‌گه‌ڵ ئه‌و گوللانه‌ی له شوینی تاوان ده‌رچوون تا بزانی له‌و ده‌مانچه‌یه‌ ده‌رچوو.

بیست و چوار: پێشینه‌ی تاوان

کاتی تۆمه‌تبار ده‌ستگیر ده‌کری و ریکاری لیکۆلینه‌وه ئه‌نجامده‌دری، نووسراو بۆ به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی به‌لگه‌ی تاوان ده‌کریت، پێشینه‌ی تۆمه‌تبار بنیڕن تا بزانی له ماوه‌ی رابردوو تاوانی تری کردوو یان به‌ پێچه‌وانه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی بوونی تاوانی پێشینه کاریگه‌ری له‌سه‌ر سزای تاوانه‌که‌ی ده‌بی، به‌م شیوه‌یه:

داوا له به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی به‌لگه‌ی تاوان ده‌که‌ین، پێشینه‌ی تۆمه‌تبار (—) ره‌وانه بکه‌ن ئه‌گه‌ر له تۆماری به‌لگه‌ی تاوان هه‌بی.

بیست و پێنج: شاردنه‌وه‌ی تۆمه‌تباری هه‌لاتوو

به‌پێی یاسا هه‌ر که‌سیک هاوکاری راکردن و شاردنه‌وه‌ی تۆمه‌تبار بدات ئه‌وا سزا ده‌دری، به‌لام ته‌نیا ئه‌ندامانی خانه‌واده له بنه‌چه و لقه‌کانی خێزان لێ به ده‌رکراوه ئه‌گه‌ر تۆمه‌تبار که‌ به‌شاریته‌وه له رووی یاساوه سزا نادریت:

له دادخواز (—) ده‌گه‌یه‌ندریت یاسا قه‌ده‌غه‌ی شاردنه‌وه‌ی تۆمه‌تباری هه‌لاتوو ده‌کات، ته‌نیا ئه‌ندامانی بنه‌چه و لقه‌کانی خێزانی سزا نادرین.

بیست و شەش: جیاکردنهوهی پهراوی لیکۆلینهوهی تۆمهتباری راگیراوه له ههلاتوو

لهکاتی ئەنجامدانی تاوان له لایهن دووکهس یان زیاتر ئەوانه‌ی ده‌ستگیر ده‌کرین په‌راوه‌که‌یان جیا‌ده‌کرێته‌وه له تۆمه‌تباری هه‌لاتوو به‌م شیوه‌یه دادوه‌ری لیکۆلینه‌وه بریار ده‌دات:

په‌راوی لیکۆلینه‌وه‌ی تۆمه‌تباری راگیراوه (—) جیا‌ده‌کرێته‌وه‌و سه‌ربه‌خۆ ده‌بی‌ت، به‌ پێی ماده‌ی (—) یاسای سزاکان، رێره‌وه‌ی پێ‌ده‌کریت و پێش‌که‌ش ده‌کریت تا بریاری گونجایی ده‌ره‌ق ده‌رده‌چیت، وه داوای سه‌ره‌کی تایبته‌ی ده‌بی‌ت به‌ تۆمه‌تباری هه‌لاتوو (—) به‌ پێی ماده‌ی (—) له یاسای سزاکان.

بیست و حه‌وت: وردبینی‌کردن

داوای ئەوه‌ی قو‌ناغی یه‌که‌م و سه‌ره‌تایی لیکۆلینه‌وه له تاوان ته‌واو ده‌بی‌ت، ده‌سته‌ده‌کریت به‌ وردبینی‌کردن له په‌راوی لیکۆلینه‌وه بۆ ئەوه‌ی بزانی چی که‌موکۆری هه‌یه تا ته‌واو بکریت و دادوه‌ری لیکۆلینه‌وه به‌م شیوه‌یه بریار ده‌دات: تی‌خویندنه‌وه‌یه‌که پێش‌که‌ش بکریت له رێکار و قو‌ناغه‌کانی لیکۆلینه‌وه و دیاری‌کردنی که‌موکۆری په‌راوه‌که به‌ مه‌به‌ستی ته‌واو‌کردنی لیکۆلینه‌وه و په‌راوه‌که وربینی‌بکری بۆ دیاری‌کردنی هه‌ر که‌موکۆرییه‌که.

بیست و هه‌شت: ناسنامه‌ی که‌سی تۆمه‌تبار

هه‌موو په‌راویکی لیکۆلینه‌وه چه‌ند پێ‌داو‌یستییه‌کی ده‌و‌یت که تایبته‌ی به‌ تۆمه‌تبار و ده‌بی به‌ په‌راوه‌که ببه‌ستری، جگه له پێشینه‌ی تۆمه‌تبار ده‌بی ناسنامه و وینه‌ی تۆماریش به‌ په‌راوه‌که ببه‌ستری و بریاری دادوه‌ری لیکۆلینه‌وه به‌م شیوه‌یه ده‌بی‌ت:

ناسنامه‌ی باری شارستانی و وینه‌ی تۆماری خیزانی تۆمه‌تبار (—) به‌ په‌راوی لیکۆلینه‌وه ببه‌ستری‌ت.

بەستە و نۆ: دەستبەسەردا گرتنى ئۆتۆمبېلى دزراو

كاتى ھەوالى ئۆتۆمبېلى دزراو دەگات، زانىارى تەواو لەسەر ئۆتۆمبېلەكە دەدرىتە بنەكەن و بازگە و دەستەكانى پۆلىستى نىو شار و رىكاكانى دەرەوهى شار تاوھكو دەستى بە سەردا دەگىرىت بەم شىوھىيە:

زانىارى لەسەر ئۆتۆمبېلى ژمارە (—) جۆرى (—) رەنگى (—) مۆدىل (—) گشتاندنى پىدەكرىت بۆ دەستبەسەرداگرتنى ئۆتۆمبېلەكە و شوڧىرەكەى و گفتوگۆكردن لەگەل بەرپۆھبەرايەتى پۆلىسى ھاتوچۆ بۆ ديارىكردنى زانىارى و خاوەنى راستەقىنەى.

سى: داوا لە دادخواز دەكرىت شاھىدى سەلماندن ئامادە بكات

كاتى دادخواز سكالانى تۆمار دەكات كە مافى خوراوھ لە لاىەن تۆمەتبارەوھ، دادگا سكالاكەى لىوھردەگىرىت و دەستدەكرىت بە ئەنجامدانى رىكارى ياساىى لە تاوانەكە و دادگا داوا لە دادخواز دەكات شاھىدى سەلماندن بۆ بانگەشەكەى بەھىنى، تابتوانى بۆ دادگا بسەلمىنى كە تۆمەتبار ھەلساوھ بە پىشلىكردن و خواردنى مافى بەم شىوھىيە برىارى دادوھر دەردەچىت:

داوا لە دادخواز (—) دەكرىت شاھىدى سەلماندن لە بەردەم ئەو دادگاىە ئامادە بكات و ناوھكانىان بەھىنى لەگەل زانىارى لەسەريان بە تايبەت شوينى نىشتەجىبوونىان بۆ ئەوھى پىپراگەياندىان بۆ بكرى و ھەتەكانىان ھەربگىرىت.

سى و يەك: كردنەوھى گۆر

كردارى مردن سەبارەت بە ليكۆلەر گومانى تاوانى لىدەكرىت، تا پىچەوانەكەى دەچەسپىت و ھەندى جار دواى ئەوھى مردوھەكە دەخىرتە گۆرەوھ، ئىنجا گومانى ئەوھ دەكرىت ئەو كەسە بە ئاساىى نەمردبىت، بەلكو بەھوى كردارى تاوانەوھ گيانى لە دەست داوھ ئەوھش دواى ئەوھ دىت زانىارى يان بەلگەىەك دەدۆزىتەوھ لەسەر گومانكردنى تاوان لە دژى كەسە مردوھە نىژراوھكە، بۆىە دادوھر برىار دەدات گۆرەكە ھەلبدرىتەوھ و تەرمەكەى رەوانەى پزىشكى دادوھرى

بکریت، تا توپکاری بۆ بکریت ئەو راستییە دەربکەویت که مردنی ئاساییە یان تاوانە، بریاری دادوهری لیکۆلینه‌وه بهم شیوه‌یه دەبیّت:

به‌هۆی ئەو گومانە‌ی دەرکه‌تووه بۆ دانیابوون که ئایا تاوانلیکراو (—) خۆی مردووه یان به‌هۆی کرداری تاوانی تۆمه‌تبارە‌وه گیانی له‌ ده‌ستداوه، بۆیه بریارمدا به‌پێی مادده‌ی (٧١) یاسای بنه‌ماکانی دادگاییکردنی سزایی به‌ کردنه‌وه‌ی گۆرپه‌که‌ی به‌ ناماده‌بوونی پزیشکی دادوهری و لیژان و لایه‌نه‌ په‌یوه‌ندی‌داره‌کان و که‌سوکاری مردووه‌که بۆ گه‌یشتن به‌ هۆکاری راسته‌قینه‌ی مردنه‌که.

سی و دوو: جه‌خت‌کردنه‌وه له‌سه‌ر جیبه‌جی‌کردنی بریار

خیرا جیبه‌جی‌کردنی بریاره‌کانی دادگای لیکۆلینه‌وه گرنگی ئەوه‌ی هه‌یه لیکۆلینه‌وه‌ی ته‌واو ده‌بیّت و په‌راوه‌که دوانا‌که‌ویت و تۆمه‌تباران به‌ زووترین کات ده‌ستگیر ده‌کریّن، له‌به‌ر ئەوه دادگای لیکۆلینه‌وه‌ی له‌کاتی دوا‌که‌وتنی جیبه‌جی‌کردنی بریاره‌کانی به‌ دوا‌ی نوسراویان نووسراوی تر ده‌که‌نه‌وه و تیایدا جه‌خت له‌ جیبه‌جی‌کردنی بریاری پیشوویان ده‌که‌نه‌وه وه‌ک ئەو شیوه‌یه خواره‌وه:

له‌رۆژی (| |) بریارمان دەرکرد به‌ ده‌ستگیرکردنی تۆمه‌تبار (—) له‌گه‌ڵ تیپه‌رپوونی ماوه‌ی مانگی‌ک بریاره‌که جیبه‌جینه‌کراوه، له‌ په‌راوه‌که تیپینیان کرد هه‌یج هه‌ولێکی جدی نه‌دراوه بۆ ده‌ستگیرکردنی تۆمه‌تبار (—) بۆیه داوا ده‌که‌ین هۆکاره‌که‌یمان بۆ روون بکه‌نه‌وه، هه‌روه‌ها به‌زووترین تۆمه‌تبار ده‌ستگیر بکه‌ن.

سی و سی: ره‌وانه‌کردنی به‌لگه‌ی ساخته‌کراو

له‌ تاوانی ساخته‌ی نووسراوی فه‌رمی ده‌زگا‌کان له‌گه‌ڵ تۆمه‌تبار ره‌وانه‌ی به‌لگه‌ی تاوان ده‌کریّت به‌ مه‌به‌ستی جیا‌وازی‌کردن به‌واژۆ و نووسین بۆ دەرکه‌وتنی راستی و ناراستی به‌لگه‌نامه‌که که ئایا ساخته‌یه یان ساخته‌ نییه و له‌ به‌لگه‌ی تاوان به‌هۆی ئامی‌ری تایبه‌ت شیوازی نووسین، ئەگه‌ر ساخته‌کردنه‌که نووسینی

دهستى بئت له گه ل واژۆكان هه موو جياوازي پييده كرئت، له م رووه وه به م شيوه يه نووسراو ئاراسته ي به لگه ي تاوان ده كرئت:

نووسراوى گومان له سه ر كه ساخته ي له سه ر كراوه له گه ل تۆمه تبار ره وانه ي به رپۆه به رايه تيبه ته كان (به لگه ي تاوان) ده كه ين بۆ نووسين و جياوازي پيكر دن بۆ زانينى ئه و نووسراو و واژۆيه ساخته يه يان ساخته نيبه ، ئاكامى راپۆرته كه به په راوه كه به سه رتري و له گه ل تۆمه تبار ناماده ي به رده مم بكري له دواى ده رچوونى ئاكامه كه ي.

سى و چوار: به نهينى كردنى ليكۆلئينه وه

هه ندئ جار به هوئى هه ستيارى تاوانه كه و ئه و شوينه ي تاوانه كه ي ئى ئه نجام دراوه ، تاوه كو تۆمه تباران به ئاكامى ليكۆلئينه وه نه زانن، به زووترين كات ده ستگير بكري ن دادگاى ليكۆلئينه وه بپريار ده دات ليكۆلئينه وه كه به نهينى ئه نجام بدرئت، تا ده ركه وتنى راستيبه ه كان و ئاشكرابوونى تۆمه تباران و بپريار له م باره يه وه به م شيوه يه ده رده جيئ:

به هوئى گرنكى و هه ستيارى په راوه كه و بۆ رۆچوون و زياتر قولبوونه وه ي ليكۆلئينه وه بپريارمدا ليكۆلئينه وه له م په راوه به نهينى به رپۆه به جيئ له و كاته و بۆ ماوه ي مانگي ك بۆ گه يشتن به راستيبه كان.

سى و پينج: په راوى ليكۆلئينه وه ده خريته به رده ست داواكارى گشتى

ياسا بۆ پاراستنى مافى گشتى و مافى تۆمه تبار ريگه يداوه داواكارى گشتى په راوى ليكۆلئينه وه ببينى و سه يرى هه موو بپرياره كانى دادوه رى ليكۆلئينه وه بكات، و راو تىخويندنه وه ي خوئى بۆ بكات و داواى هوكارى نه خسته نه به رده مى په راوه كه بكات و ده توانئ تانه له هه ر بپرياريكى ليكۆلئينه وه بدات، له كاتى پيشيلكر دنى ياسا و مافى دادخواز و تۆمه تبار په راوى ليكۆلئينه وه به م شيوه يه ده خريته به رده م داواكارى گشتى و هه ر كاتى دادوه رى ليكۆلئينه وه بپرياريك له په راوى ليكۆلئينه وه بدات ده بئى بيخاته پيش داواكارى گشتى:

ئهم پهراوه بخریته بهردهم داواکاری گشتی و تییبینی و تانهیان لهسهه بریارمانان.

سی و شهش: هه لوه شاندهوهی دهسته بهری

له قوناغی لیکۆلینهوه له ههندی تاوان تۆمهتبار داوا دی دهسته بهری کهسی و دهسته بهری بریک پاره که دانانی بره کهی په یوهندی به تاوانه که و مهزندهی دادوهه وه ههیه داده نریت و تۆمهتبار نازاد ده کریت، به لام لیکۆلینهوه له تاوانه که بهرده و امده بییت تا کوتایی لیکۆلینهوه نه گهر تاوانه که له سهری چه سپا نهوا رهوانه ی دادگای تایبه تمه ند ده کریت بۆ دادگاییکردن و نه گهر نه چه سپی نهوا پهراوی لیکۆلینهوه که داده خریت، له م قوناغه به هه ره هویه ک بییت نهو که سهی ده بیته دهسته بهری تۆمهتبار، دهسته بهریه که هه لوه شینیه وه له و کاته دادگا بریاری دهستگیرکردن و راگرتنی تۆمهتبار ده داده وه به م شیوهیه:

بریارمدا به هه لوه شاندهوهی دهسته بهری (—) وه راگرتنی تۆمهتبار (—) به هوی نه بوونی دهسته بهری و هه رکاتی دهسته بهری هه بییت نازاده کریته وه.

سی و جهوت: پشکنین

کرداری پشکنین به پیی یاسا ریکخواه، ده بی به پیی بریاری دادوهی لیکۆلینهوه کرداری پشکنین نه انجام بدریت بۆ دهستگیرکردنی تۆمهتبار و مالی دزراو و له کاتی چوون بۆ شوینه که بریاره که به خاوهن ماله که یان شوینه که نیشانده دریت و بریاری دادوهی لیکۆلینهوهش به م شیوهیه ده بییت:

دهرکه وتوه که مالی ژماره (—) له گهره کی (—) کراوته شوینی خۆ چه شاردان و شار دهنه وهی مال و سامانی دزراو له تاوانی (—) بۆیه بریارمدا به چوونتان بۆ نهو شوینه و پشکنینی شوینه که و ژوره کانی بۆ نهو مه بهسته، گومانلیکراو (—) دهستگیر بکن و له گه ل دهسته بهر داگرتنی مالی دزراو.

سی و ههشت: ئاماده نه‌بوونی تۆمه‌تبار

له‌کاتی دەرچوونی بڕیاری دادوهری لیکۆلینه‌وه به ئاماده‌بوونی تۆمه‌تبار بۆ به‌ردهم دادگا بڕیار دهرده‌چیت به ده‌ستگیرکردنی تۆمه‌تبار به زۆری هینانی بۆ به‌ردهم دادگای لیکۆلینه‌وه و بڕیاره‌که‌ش به‌م شیوه‌یه ده‌بییت:

به‌هۆی پیراگه‌یانندی تۆمه‌تبار(—) به‌پیی یاسا و ناماده‌نه‌بوونی بۆ چه‌ند جارێک دوای پیراگه‌یانندی به‌شیوه‌ی فه‌رمی تا بیته به‌ردهم دادگا، وه‌هیچ هۆکاریکی نه‌بوو بۆ ناماده‌نه‌بوونی، بۆیه بڕیارمدا به دهرکردنی یاداشتی ده‌ستگیرکردنی تۆمه‌تبار(—) به‌پیی ماده‌ی(—) یاسایی و ئاماده‌کردنی له به‌ردهم دادگا.

سی و نۆ: ئازادکردنی تۆمه‌تبار به ده‌سته‌به‌ری

له قۆناگی لیکۆلینه‌وه تۆمه‌تبار ده‌توانی له دادگا داوا بکات به ده‌سته‌به‌ری له هه‌ندی تاوان ئازادبکریت تا قۆناگی لیکۆلینه‌وه ته‌واو ده‌بییت، بۆ ئەم مه‌به‌سته داوایه‌ک پێشکه‌ش به دادگا ده‌کات که‌سیک ده‌بیته ده‌سته‌به‌ری یان به‌رامبه‌ر بڕیک پاره و دادگا بۆی هه‌یه بڕیاری ئازادکردنی تۆمه‌تبار به ده‌سته‌به‌ری بدات یان داواکه ره‌تبه‌کاته‌وه و تۆمه‌تبار به ده‌سته‌به‌ری ئازاد نه‌کات بڕیاره‌که‌ش به‌م شیوه‌یه ده‌بییت:

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی کرداری تاوانی تۆمه‌تبار(—) ماده‌ی(—) له یاسای سزاکان له‌سه‌ر جیبه‌جیبه‌بییت و ئه‌و تاوانه‌ش ده‌سته‌به‌ری تیدا ده‌کریت و تۆمه‌تبار داوایه‌کی بۆ ئەم مه‌به‌سته پێشکه‌ش کردووه تا ئازاد بکری بۆ ده‌سته‌به‌ری، ترس له هه‌لاتنی نییه و کاریگه‌ری له‌سه‌ر رێپه‌وی لیکۆلینه‌وه نییه له‌به‌ر ئه‌وه‌ی لیکۆلینه‌وه له قۆناگی کۆتاییه، بۆیه بڕیارمدا به ئازادکردنی ده‌سته‌به‌ری که‌سی ناسراو و هینانی نوسراوی موختار یان فه‌رمانگه‌ی دادنوس له‌گه‌ڵ هاوپیچکردنی ناسنامه و وینه‌ی پسه‌له‌ی خۆراکی ده‌سته‌به‌ر به ئازادکردنی تۆمه‌تبار(—) به ده‌سته‌به‌ری ئه‌گه‌ر له‌سه‌ر هه‌یچ تاوانیکی تر رانه‌گیراوه، له‌هه‌مان کاتدا دادوهری لیکۆلینه‌وه ده‌توانی به‌رامبه‌ر بڕه پاره‌یه‌ک تۆمه‌تبار ئازاد بکات، ئه‌و بڕه پاره‌یه بۆ

ئامادهبوون و هه‌لنه‌هاتنی تۆمه‌تبار و پاره‌که له‌سندوقی دادگا داده‌نری به‌هۆی چه‌کی بانکی و دوا‌ی ته‌واو‌بوونی قۆناغی لیکۆلینه‌وه و دادگاییکردنی تۆمه‌تبار و بریاری دادگا پله‌ی بنپ‌وه‌ریگری ئه‌و بره‌ پاره‌یه‌ بۆ تۆمه‌تبار ده‌گه‌ریندریته‌وه.

چل: ره‌تکردنه‌وه‌ی ده‌سته‌به‌ری تۆمه‌تبار

هه‌ندی تاوان هه‌یه‌ به‌ ده‌سته‌به‌ری تۆمه‌تبار ئازاد نا‌کریت به‌ تاییه‌ت له‌ تاوانی کوشتنی به‌ ئه‌نقه‌ست و سزاکه‌ی زۆر بی‌ت له‌و کاته‌ ده‌سته‌به‌ری له‌ لایه‌ن دادوه‌ری لیکۆلینه‌وه‌ ره‌تده‌کریته‌وه‌ و تۆمه‌تبار ئازاد نا‌کریت و بریاره‌که‌ش به‌م شیوه‌یه‌ ده‌بی‌ت:

به‌هۆی رینه‌دانی یاسا و ئه‌و تاوانه‌ی ئاراسته‌ی تۆمه‌تبار (ـ) به‌پیی مادده‌ی (ـ) یاسای سزایی کراوه‌ سزاکه‌ی له‌ سی‌داره‌دانه‌، بۆیه‌ بریارمدا به‌ره‌تکردنه‌وه‌ی داواکاری تۆمه‌تبار(ـ) بۆ ئازادکردنی به‌ ده‌سته‌به‌ری .

چل و یه‌ک: داوا‌ی ئاماده‌بوونی سه‌ربازان

ئه‌گه‌ر هاتوو ئه‌و که‌سه‌ی تۆمه‌تبار کراوه‌ به‌ تاوانیک سه‌رباز بوو پێویسته‌ نووسراو بۆ ئه‌و شوینه‌ بکریت که‌ تیایدا سه‌ربازه‌ و بۆ ئه‌نجامدانی کاری لیکۆلینه‌وه‌ ره‌زامه‌ندی وه‌زاره‌تی به‌رگری پێویسته‌ نووسراوه‌که‌ به‌م شیوه‌یه‌ ده‌بی‌ت:

به‌هۆی ئه‌وه‌ی تۆمه‌تبار(ـ) ئه‌فسه‌ری سه‌ربازییه‌، داوا له‌ وه‌زاره‌ته‌که‌تان ده‌که‌ین ره‌زامه‌ندی بنوینن به‌ ئه‌نجامدانی ریکاری لیکۆلینه‌وه‌ له‌ دژی به‌پیی مادده‌ی (ـ) یاسای سزایی و وه‌لامه‌که‌ به‌ په‌راوه‌که‌ ده‌به‌ستری‌ت.

چل و دوو: پیکهاتنه‌وه‌

ئه‌و تاوانانه‌ی پیکهاتنی تیدا ده‌کریت و مافی گشتی تیدا نییه‌ لایه‌نه‌کانی داوا له‌ یه‌کتر نریکن، بۆ پارێزگاریکردن له‌ په‌یوه‌ندییه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان دادگا ده‌توانی به‌

پیکهاتنه‌وه‌ی لایه‌نه‌کانی داوا رازی بیټ و په‌راوی لیکۆلینه‌وه‌که به شیوه‌ی کۆتایی داخات و بریاره‌که‌ی به‌م شیوه‌یه ده‌بیټ:

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی داخواز (ـ) له‌گه‌ل تۆمه‌تبار (ـ) پیکهاتۆته‌وه له‌به‌رده‌م ئه‌و داداگایه، وه بۆ دادگاش روونبووه که په‌یوه‌ندی نزیک له‌نیوانیان هه‌یه، وه‌پیکهاتنه‌وه دووبه‌ره‌کی ناهیلټ، په‌یوه‌ندی نیوانیان ئاسایی ده‌بیټه‌وه، بۆ رهماه‌ندیم نواند به پیکهاتنه‌وه‌یان و داخستنی په‌راوی لیکۆلینه‌وه به شیوه‌یه‌کی کۆتایی به‌پیی مادده‌ی (١٩٧ب) له یاسای بنه‌ماکانی دادگاییکردنی سزایی به‌رکار، وه ئازادکردنی تۆمه‌تبار نه‌گه‌ر له‌سه‌ر هیچ تاوانیکی تر داواکراو نه‌بیټ.

چل و سی: دووباره‌بوونه‌وه‌ی هه‌مان سکالا

له‌و کاته‌ی داخواز سکالایه‌که له‌سه‌ر تۆمه‌تبار ئاراسته‌ی دادگای لیکۆلینه‌وه ده‌کات و پاشان له مافه‌که‌سییه‌کانی خۆی له سزایی و مه‌ده‌نی خۆش ده‌بیټ به‌هه‌ر هۆیه‌که په‌راوه‌که‌ی لیکۆلینه‌وه داده‌خریټ به شیوه‌ی کۆتایی و هه‌لسی به دووباره به‌رزکردنه‌وه‌ی سکالا له هه‌مان دادگا و سه‌باره‌ت به هه‌مان بابته لیڤه‌دا دادگای لیکۆلینه‌وه سکالاکه‌ی ره‌تده‌کاته‌وه به‌م شیوه‌یه:

داخواز (ـ) پیشتر سکالای بۆ ئه‌م دادگایه به‌رزکردۆته‌وه و له مافه‌کانی که‌سی خۆی خۆشبووه و لیکۆلینه‌وه له‌سه‌ری به شیوه‌ی کۆتایی داخراوه، بۆیه نابی جاریکیت لیکۆلینه‌وه سه‌ر له‌نوی ئه‌نجامدريټه‌وه.

چل و چوار: گلدانه‌وه‌ی سامانی تۆمه‌تباری هه‌لاتوو

له کاتی ئه‌نجامدانی تاوانیک له لایه‌ن تۆمه‌تبار و هه‌لاتنی له ده‌ستنی یاسا و دادگا دوا‌ی ئه‌نجامدانی کۆمه‌لیک ریسا له ئاماده‌بوون و بریاری ده‌ستگیرکردنی تۆمه‌تبار، به‌لام هه‌ر ده‌ستگیرنه‌کراو به هه‌لاتوو مایه‌وه، ئه‌وا به‌پیی یاسا بۆ دادگا هه‌یه گلدانه‌وه بخاته سه‌ر سامانی گواستراوه و نه‌گواستراوه تۆمه‌تبار به مه‌به‌ستنی ده‌ستگیرکردنی و بریاره‌که‌ش به‌م شیوه‌یه ده‌بیټ:

تۆمهتبار(ـ) تۆمهتبارە بە ئەنجامدانى تاوان بەپيى ماددهى(ـ) ياساى سزايى و لهيهن ئەو دادگاىه بپريارى دەستگيرکردنى دەرچووه، بەلام بەهۆى ئەوهى شوينى نادياره تۆمهتبار (ـ) دەستگيرنەكراوه، بۆيه بپريارمدا بە گلدانهوهى سامانى گواستراوه و نەگواستراوهى تۆمهتبار بەپيى ماددهى (۱۲۱)ى له ياساى بنهماكانى دادگاىيکردنى سزايى.

چل و پينج: مافى سكالاً

ياسا ماوهى بۆ دادخواز ديارىكردوه تا سكالاً پيشكهش بكات و له هه مان كاتدا ماوهى ديارىكردوه له دواى پيشكهشكردنى سكالاًكهى بۆ ماوهى سى مانگ، لهو كاتهى تاوانليكراو بەتاوانهكه دەزانى و لهو ماوهى سى مانگه دەبى سكالاً بەرزبكاتوه بۆ ئەنجامدانى ريكارى ياسايى لهلايهن دادگاى ليكۆلينهوه له دژى تۆمهتبار.

ههروهها دادوهى ليكۆلينهوه چەندىن بپريارى ديكه ههيه دەيدات بەپيى جوړى تاوان دەگوړى و ههروهها ههموو ئەو بپريارانهى دادوهى ليكۆلينهوه دەيدات، دەخريته بەردەم داواكارى گشتى دەتوانى راي خووى و تانه له بپريارهكان بدات، ههروهك چۆن لايهنهكانى داوا (دادخواز و تۆمهتبار) بۆيان ههيه تانه له بپريارهكان بدن له بەردەم دادگاى تاوان، له هه مان كاتدا ههردوو لايه ن دادخواز و تۆمهتبار مافى ئەوهيان ههيه ههه لهقوناغى سهههتايى ليكۆلينهوه پاريزهريان ههبي و بهرگري له مافهكانيان بكات.

به شی دووهم : كۆنوو سه كانی ليكۆلینه وهی تاوان

یه كهه م : كۆنوو سی پشكنینی شوینی رووداو له تاوانی دزین :

فهرمانگهی ليكۆلینه ره وهی دادوهری

له بنكهی پۆلیسی (—) یان ن. نه هیشتتی تاوانی () ژماره /

ریكهوت : / /

كۆنوو سی پشكنینی شوینی رووداو

له سه ره ئه وه هه واله ی پیمانگه یشت له سه ره دزینی مالی دادخواز (—) ژماره ی خانوو (—) له شاری (—) له گه ره کی (—)، دوای په یوهندی كردن به دادوهری ليكۆلینه وه وه بریاری به پریشان له م رووه وه، به یاوهری دادخواز و نه فسه ره ی ليكۆلینه وه و ژماره یه ك پۆلیس به ئۆتۆمبیلی ژماره (— پۆلیس) چووینه شوینی روودانی تاوانه كه، پۆلیسه كان دابه شكران بۆ پاراستنی شوینه كه و قه ده غه كردنی ده رچوون و چوونه ژووره وه له ماله كه و پاریزگار یكردن له شوینه وه ره كانی تاوان و ماله كه (— كم) له بنكه ی پۆلیس (—) دووره و له پشكنینه كه ده ركه وت :

۱- دوای پشكنینی ده ورره وه ی ماله كه ی دزی ليكراوه هیچ شوینه وه ریکی مادی نه بوو كه بۆ ليكۆلینه وه سوودی هه بییت.

۲- ئه وه ماله ی دزی ليكراوه رووبه ره كه ی (—) یه كه نهۆمه و دوو ژووری نوستن و هۆل و ژووری پیشوازی میوان لیبوو.

۳- له هۆل و ژووری میوان و ژووری نوستنی به رامبه ر ژووری پیشوازی میوان كه كه لوپه لی ناومالی لیبوو وه كو خۆیبوو ده ستکاری هیچ نه كرابوو.

۴- له ژووری نوستنی به رامبه ر هۆله كه كه ده كه و یته لای راستی خانوو كه كه رووبه ری (٤X٣) بوو كه نتۆر و دوو كورسی و میزیك و هه لگ ریکی جلوه به رگ و تابلۆیه كه به دیواره وه بوو، كه نتۆره چوار ده رگه یه كه كرابوو جلوه به رگ و

- کهلوپهلهکانی هینرابوو ناوه‌پراست ژورهکه و ده‌که‌ون که سندوقیکی داری تێدابوو شکینرابوو ب‌ری ملیۆنێک دینارو ۲۰ مسقال زی‌ری عه‌یار ۲۱ لێدزرابوو.
- ۵-هیچ په‌نجهره‌یه‌کی ماله‌که نه‌شکابوو.
- ۶-ده‌رگای به‌یتونه ب‌لند کرابوو له نیۆ به‌سته‌ره‌کانی هاتبوونه ده‌ره‌وه و ده‌رگا‌که‌یان لێکردبووه.
- ۷-به‌لگه‌ی تاوان په‌نجه‌مۆری سه‌ر ده‌رگا‌که و که‌نتۆر و سندوقه شکاوه‌که‌یان هه‌لگرته‌وه.
- ۸-وینه‌ی شوینی رووداو گیرا له لایه‌ن وینه‌گری تایبه‌ت به تاوانکاری.
- ۹-بو مه‌به‌سته ئه‌و کۆنۆسه ریکخراو له لایه‌ن ئاماده‌بووانه‌وه واژۆ کرا.

واژۆی	واژۆی	واژۆی	واژۆی	واژۆی
لیکۆله‌ره‌وه‌ی	ئه‌فسه‌ری	شاهید	شاهید	دادخواز
دادوه‌ری	لیکۆلینه‌وه			

دووم: كۆنووسى پشكىنى شوينى رووداو له تاوانى كوشتن

فەرمانگەى ليكۆلنەرەوەى دادوهرى

له بنكهى پۆليسى (—) يان ن. نه هيشتنى تاوانى () ژماره /

ريكهوت: / /

كۆنووسى پشكىنى شوينى رووداو

له سەر ئەو هەوالەى پیمانگەيشت له سەر كوژرانى (—) له خانوى ژماره (—) له شارى (—) له گەرەكى (—) كه خاوەنەكەى (—)، دواى پەيوەندى كردن به دادوهرى ليكۆلینه وە و بريارى بهريزيان له م روو وە، به ياوهرى هەوالدەر و ئەفسەرى ليكۆلینه وە و ژمارەيهك پۆليس به ئۆتۆمبيلى ژماره (— پۆليس) چووينه شوينى روودانى تاوانەكە، پۆليسەكان دابه شكران بۆ پاراستنى شوينەكە و قەدەغە كردنى دەرچوون و چوونە ژوورە وە له ماله كە و پاريزگار كردن له شوينە واره كانى تاوان و ماله كە (— كم) له بنكهى پۆليس (— دوورە و له پشكىنەكە دەر كهوت:

۱- دواى پشكىنى دەرووبەرى ماله كەى تاوانى كوشتنى ليكراوه هيچ شوينە واريكى ماددى نەبوو كه بۆ ليكۆلینه وە سوودى هەبيت.

۲- ئەو مالهى تاوانى كوشتنى ليكراوه رووبەرەكەى (—) يەك نەو مە و دوو ژوورى نوستن و هۆل و ژوورى پيشوازی ميوان ليبوو.

۳- له هۆل و ژوورى ميوان و ژوورى نوستنى بهرامبەر ژوورى پيشوازی ميوان كه كهلوپەلى ناومالى ليبوو، وەكو خۆيبوو هيچ شتيك دەستنه كهوت كه سوودى بۆ ليكۆلینه وە هەبيت.

۴- له ژوورى نوستنى بهرامبەر هۆله كە كه دەكه و يتە لای راستى خانووه كە كه رووبەرى (٤X٣) بوو كه نتۆر و دوو كورسى و ميژيك و هەنگريكى جلوبەرگ و تابلويهك به ديوارە وە بوو، له ديوار لای چهپى ژوورەكە پينچ دلۆپە خوین به ديدەكرا، له ناوهراستى ژوورەكە تەرمى كوژراوه كە كه وتبوو له سەر سك بوو

سه‌ری کهوتبووه دهره‌وهی دهرگای ژوهرکه و له ژیر تهره‌که خوینیکی زۆر رژابوو.

۷- به‌لگهی تاوان په‌نجه‌مۆری سهر دهرگاکان و په‌نجه‌ره و که‌نتۆر و میزه‌کان هه‌لگرته‌وه.

۸- له ناو ژوهره‌که هه‌یچ ئامیریک نه‌دۆزرایه‌وه که هۆکاری کوشتنه‌که بن.

۹- وینه‌ی شوینی رووداو تهرمی کوژراوه‌که گیرا له لایهن وینه‌گری تاوانکاری به‌لگهی تاوانکاری.

۱۰- بۆ مه‌به‌سته‌ ئه‌و کۆنوسه‌ ریکخراو له لایهن ئاماده‌بووانه‌وه واژۆ کرا.

واژۆی	واژۆی	واژۆی	واژۆی	واژۆی
لیۆله‌ره‌وه‌ی	ئه‌فسه‌ری	شاهید	شاهید	داواکاری
دادوه‌ری	لیکۆلینه‌وه			مافی که‌سی

سىيەم : كۆنۈسى كىردارى نۆرىنى بەرىنمىي

فەرمانگەي ليكۆلئىنەۋەي دادۋەرى

لەبنكەي پۇلىسى (—) يان ن. نەھىشتى تاۋانى () ژمارە /

رىكەۋت : / /

كۆنۈسى كىردارى نۆرىنى بەرىنمىي

لەسەر پىرىارى دادۋەرى ليكۆلئىنەۋەي لە رىكەۋتى / / بۇ ئەنجامدانى كىردارى نۆرىنى بەرىنمىي، لەبەر ئەۋەي تۆمەتبار (—) دانى بە تاۋانەكەي ناۋە بە دىزىنى مالى دادخۋاز (—) ژمارەي خانۋو(—) لە گەپرەكى(—) دۋاي ئامادەكىردنى تۆمەتبارى دانپىنەر لە بنكە، داۋامان ليكرد كىردارەكەمان بۇ بىكاتەۋە لە شوپىنى رووداۋ، بە ويست و ئارەزۋى خۆي رەزامەندى نواند و بە ياۋەرى ئەفسەرى ليكۆلئىنەۋەي و ژمارەيەك پۇلىس بە ئۆتۆمبىلى(— پۇلىس) بەرىكەۋتىن و تۆمەتبارى دانپىنەر رىنمىي كىردىن بەرەو گەپرەكى (—) بىرۋىن و لەۋى پىي و تىن بۇ نمونە بىرۋنە كۆلانى سىيەم كە چۈۋىن لە مالى ژمارە پىنجى لاي راستى كۆلئەكە لە بەردەم مالى دادخۋاز وتى بوەستن و ئەو مالىيە دىزىم ليكردۋە، لە شوپىنى رووداۋ تۆمەتبار بەسەر دىۋارى حەۋشەي مالىكە كەۋت و چۈۋە باخچە و لەۋى بە بۇرىيەك كىلۋنى دەرگاي سەرەكى شكاندو چۈۋە ژۋورەۋە لە داۋەي لاي راست چۈۋە ژۋورىك جەكەجەي مېزەكانى شكاند هيچى لىنەدۋىزىيەۋە، پاشان كەنتۋرى جلوبەرگى كىردەۋە پىشكىنى هيچى نەدۋىزىيەۋە، پاشان چۈۋە ژۋورى پىشۋازى ميوانان لەسەر تەلەفزيۋن مۇبايلىكى جۆرى ئايفون ۱۱ پلەس و كاترمىرىكى دەستى پياۋانى دىزى و خىستىيە گىرفانىيەۋە، پاشان بە ھەمان شوپىن كەھاتە ژۋورەۋە چۈۋە دەرەۋە، وتى لە بەردەم دەرگا ئۆتۆمبىلى پۇلىس ۋەستاۋ ميان دەستگىر كىرد بۇ ئەم مەبەستە ئەو كۆنۈسە رىكخراۋ لەلايەن ئامادىۋانەۋە واژۋ كرا.

ۋاژۋى	ۋاژۋى	ۋاژۋى	ۋاژۋى	پە نچەمۇر
ليكۆلئىنەۋەي	ئەفسەرى	شاھىد	شاھىد	تۆمەتبارى دانپىنەر
دادۋەرى	ليكۆلئىنەۋەي			

پینجه م : کۆنوسی کرداری رووبه رووبوونهوه

فه زمانگهی لیکۆلهرهوهی دادوهی

له بنکهی پۆلیسی (—) یان ن. نه هیشتنی تاوانی () ژماره /

ریکه وت : / /

کۆنوسی کرداری رووبه رووبوونهوه

له سه ر پریاری دادوهی لیکۆلینهوه له ریکه وتی / / بۆ نه نجامدانی کرداری رووبه رووبوونهوه، له کاتژمیر (—) هه لساين به نه نجامدانی کرداری رووبه رووبوونهوهو تۆمه تباری دانپینه ر (—) له بنکه ئاماده کرا بۆ رووبه رووبوونهوهی له به رامبه ر به تۆمه تبارانی نکۆلیکار (—) و (—) و ئه وانیش ئاماده کرا ن ده ستکرا به رووبه رووبوونهوه به م شیوه یه ی خواره وه :

۱- سه ره تا پرسیار له تۆمه تباری دانپینه ر (—) کرا، سه به ارت به دانپینه نه که ی و له وه لامدا وتی: و ته که ی ده نووسری.....

۲- پاشان پرسیارمان له تۆمه تباری نکۆلیکار (—) کرد سه به ارت به قسه کانی تۆمه تباری دانپینه ر ئه ویش وتی: و ته که ی ده نووسین.....

۳- ئینجا هه مان پرسیارمان ئاراسته ی تۆمه تباری نکۆلیکاره که ی تر به ناوی (—) کرد سه به ارت به قسه کانی تۆمه تباری دانپینه ر ئه ویش وتی: و ته که ی ده نووسین.....

ئه م مه به سه ته ئه و کۆنوسه ری که را و له لایه ن ئامادبووانه وه واژۆ کرا.

واژۆ	واژۆ	په نجه مۆری	په نجه مۆری	په نجه مۆر
لیکۆلهره وه ی	ئه فسه ری	تۆمه تباری	تۆمه تباری	تۆمه تباری
دادوهی	لیکۆلینه وه	نکۆلیکار	نکۆلیکار	دانپینه ر

شەشەم: پەسولەى ئامادەبوونى تۆمەتبار

فەرمانگەى ليكۆلئەرهوہى دادوہرى

بنكەى پۆلىسى (—) يان ن. نەهيشتنى تاوانى () ژمارە /

رىكەوت: / /

بۇ / تۆمەتبار (—)

بابەت / ئامادەبوون

پيويستە لەسەرت لەبنكەمان ئامادەبييت لەكاتژميير (۹)ى بەيانى رۆژى (/ /)
(بۇ وەلامدانەوہى ئەو تاوانەى ئاراستەتەكراوہ بەپيى (...) ياساى سزايى كە
دژت پيشكەشكراوہ لەلايەن دادخواز (...), لەكاتى ئامادەنەبوونت بريارى
دەستگيرکردنت بەپيى ياسا دەردەچييت.

واژۆ

مۆرى بنكە

من تۆمەتبار () پەسولەى پييراگەياندنى ئامادەبوونم پيگەيشت و بۇ
ئامادەبوونم لە بەردەم لە بنكەى پۆلىسى (—) لەكاتژميير (۹)ى بەيانى رۆژى (/ /)
(/) و واژۆمکرد.

واژۆى

تۆمەتبار:

رۆژى: / /

واژۆى

پييراگەيەنەر

جهوتهم : كۆنوووسی نامادهبوونی شاهید

فهرمانگهی ليكۆلنهروهی دادوهری

بنكهی پۆلیسی (—) یان ن. نه هیشتنی تاوانی () ژماره /
ریکهوت: / /

بۆ / شاهید (—)

بابهت / نامادهبوون

پیویسته له سهرت له فهرمانگه که مان نامادهبییت له کاتژمییر (۹) ی بهیانی روژی (/ /) بۆ دانی شاهیدیت له سکالای پیشکهشکراو له لایهن دادخواز (...) له دژی تۆمهتبار (...) بهپیی مادهی (...) ئەگەر نامادهنهبییت له بهرامبهردا بریاری نامادهکردنت به زۆری له دژدا دهردهچییت بهپیی یاسا .

واژۆ

مۆری بنکه

من شاهید () پسولهی پیپراگهیاندنی نامادهبوونم پیگهیشنت و بۆ نامادهبوونم له بهردهم له بنکه کهتان (—) بۆ شاهیدی له کاتژمییر (۹) ی بهیانی روژی (/ /) و واژۆمکرد .

واژۆی

شاهید:

روژی: / /

واژۆی

پیپراگهیانههر

هه شته م: کردنهوهی کۆنوس له تاوانی کوشتن

فهرمانگهی لیکۆلنهوهی دادوهری

له بنکهی پۆلیسی (—) یان ن. نه هیشتنی تاوانی ژماره/

ریکهوت: / /

کردنهوهی کۆنوس

ههوالدهر(—) هاته بنکه و ههوالی کوشتنی براکهی تاوانلیکراو (—) له لایهن (—) بۆیه ئهم کۆنوسه کرایهوه و لهسهه بریاری دادوهری لیکۆلینهوه دهستکرا به لیکۆلینهوه.... ناو و واژۆی لیکۆلهه

هه شته م: ریرهوی لیکۆلینهوه له تاوانی کوشتن

فهرمانگهی لیکۆلنهوهی دادوهری

له بنکهی پۆلیسی (—) یان ن. نه هیشتنی تاوانی ژماره/

ریکهوت: / /

ریرهوی لیکۆلینهوه

به پیی ئه وههوالهی پیمانگه یشت لهسهه کوشتنی تاوانلیکراو(—) په یوه ندیم کرد به دادوهری لیکۆلینهوه، رووداوی تاوانه که م پیراگه یاند و دوا ی بریاریان چووینه شوینی رووداوی بۆ کاری پشکنین و تهواکردنی ریکاری لیکۆلینهوه، له گه ل ههوالدهر چووینه شوینی روودانی تاوانه که که له گه ره کی(—) که له تایبه یمه ندی شوینی بنکه که مانه، کۆنوسی پشکنینه که ئاماده کرا له گه ل هیلکاری ته رمه که و ده رختنی شوینی روودانی تاوانه که..... ناو و واژۆی لیکۆلهه

نۆیه‌م: کۆنوووسی دەسبەسەرداگرتنی چەقۆ

فەرمانگە‌ی لیکۆلنەرە‌وه‌ی دادوهری

له بنکە‌ی پۆلیسی (—) یان ن. نه‌ه‌یشتنی تاوانی ژماره‌/

ریکەوت: / /

کۆنوووسی دەستبەسەرداگرتنی چەقۆ

به‌پێی ئەو هه‌وآله‌ی پیمانگه‌یشت له‌سه‌ر كوشتنی تاوانلیكراو (—) و دوا‌ی ئاگاداركردنه‌وه‌ی دادوهری لیکۆلینه‌وه‌ و له‌سه‌ر ب‌پاری ب‌پ‌ریزان چوین بۆ شوینی رووداو بۆ کاری پشکنین، باوکی كوژراو چەقۆیه‌کی (٢٠سم) ده‌سك داری پیداین و وتی ئەو چەقۆیه‌ له‌ نزیک تهرمی تاوانلیكراو به‌جیهیلدرا‌بوو و تاوانلیكراو پیده‌چی به‌ جیی ه‌یشتبی و خوشی هه‌لاتووه‌، بۆ هه‌لگرتنه‌وه‌ی په‌نجه‌مۆری سه‌ر چەقۆیه‌که‌ پارێزراوه‌ لامان بۆ پشکنینی له‌ به‌لگه‌ی تاوان و مۆری کۆنوووسی لی‌دراو واژۆکرا له‌ لایه‌ن من باوکی تاوانلیكراو.... ناو و واژۆی لیکۆلنەر

ده‌یه‌م: کۆنوووسی ئاماده‌بوونی تۆمه‌تبار

فەرمانگە‌ی لیکۆلنەرە‌وه‌ی دادوهری

له بنکە‌ی پۆلیسی (—) یان ن. نه‌ه‌یشتنی تاوانی ژماره‌/

ریکەوت: / /

رێره‌وی لیکۆلینه‌وه‌

له کاتی بوونم له بنکە‌ی پۆلیس تۆمه‌تبار (—) ئاماده‌بوو خۆی ناساند و ئاگاداری ئەو تاوانه‌ بوو که ئاراسته‌یکراوه‌ به‌پێی ماده‌ی (—) به‌پێی ب‌پاری دادوهری لیکۆلینه‌وه‌ ده‌ستکرا به‌ لیکۆلینه‌وه‌و وته‌کانی وه‌رگیراو بۆ ئەم مه‌به‌سته‌ ئەو رێره‌وه‌ ریکخرا..... ناو و واژۆی لیکۆلنەر

يانزهههم : وهگرتنى وتهى تۆمه تبار

دادگای ليكۆلئينه وهى (.....)

يان فهرمانگهى ليكۆلئهره وهى دادوهرى

له بنكهى پۆليسى () يان نووسينگهى نه هيشتنى تاوانى ()
ريكهوت : / /

وتهى تۆمه تبار () له داىكبووى () پيشه () دانىشتووى () نزيك ()
ژمارهى مۆبايل () دواى خۆپيناساندم :
.....وتهى ده نووسرى..... نه مهش و ته كا نمه.

واژوى ليكۆلئهر

په نجه مۆرى تۆمه تبار

دوانزهههم : وهگرتنى وتهى دادخواز

دادگای ليكۆلئينه وهى.....

يان فهرمانگهى ليكۆلئهره وهى دادوهرى

له بنكهى پۆليسى () يان نووسينگهى نه هيشتنى تاوانى ()
ريكهوت : | |

وتهى دادخواز () له داىكبووى () پيشه () دانىشتووى () نزيك ()
ژمارهى مۆبايل () دواى خۆپيناساندم..... و سويندى ياسايى خوارد و وتى :
.....وتهى ده نووسرى..... نه مهش و ته كا نمه.

واژوى ليكۆلئهر

واژوى دادخواز

حه قده هه م: ريړه وي ليكۆلینه وهی به ستنی پيشينه ی تۆمه تبار

فهرمانگه ی ليكۆلنه ره وهی دادوهی

له بنكه ی پۆلیسی (—) یان ن. نه هیشتنی تاوانی () ژماره /

ریکه وت: / /

بۆ به ریژ دادوهی ليكۆلینه وه (—)

نوسراوی به لگه ی تاوان سه باره ت به ره وانه کردنی پيشينه ی تۆمه تبار (—) ده خه ی نه به رده م به ریژتان، که تیشک ده خاته سه ر ئه وهی تۆمه تبار پيشينه ی تاوانی نییه، بۆ به ستنی به په راوی ليكۆلینه وه و بینین و بریاری گونجاوتان له م رووه وه..... ناو و واژوی ليكۆلنه ر

هه ژده هه م: ريړه وي ليكۆلینه وهی به ستنی راپورتی پزیشکی دادوهی

فهرمانگه ی ليكۆلنه ره وهی دادوهی

له بنكه ی پۆلیسی (—) یان ن. نه هیشتنی تاوانی () ژماره /

ریکه وت: / /

بۆ به ریژ دادوهی ليكۆلینه وهی (—)

نوسراوی فهرمانگه ی پزیشکی دادوهی سه باره ت به توپکاری ته رمی تاوانلیکراو (—) ده خه ی نه به رده م به ریژتان، بۆ به ستنی به په راوی ليكۆلینه وه و بینین و بریاری گونجاوتان له م رووه وه.

واژۆ

مۆری فهرمانگه

ليكۆلنه ره وهی دادوهی

نۆزدهههم: ریرهوی لیکۆلینهوهی بهستنی وینهی تووماری خیزانی

فهرمانگهی لیکۆلهرهوهی دادوهری

له بنکهی پۆلیسی () یان ن. نه هیشتنی تاوانی () ژماره/

ریکهوت: / /

بو بهرێز دادوهری لیکۆلینهوه ()

نوسراوی بهرپهوه بهرایهتی رهگهزنامه و باری شارستانی سهبارت به رهوانه کردنی وینهی تووماری خیزانی توهمتبار () دهخینه بهردهم بهرپزتان بهستنی به پهراوی لیکۆلینهوه و بینین و بریاری گونجوتان له م رووهوه.

واژۆ

مۆری فرمانگه

لیکۆلهرهوهی دادوهری

بیسته م: کردنهوهی کۆنوووس له تاوانی دزین

فهرمانگهی لیکۆلهرهوهی دادوهری

له بنکهی پۆلیسی () یان ن. نه هیشتنی تاوانی () ژماره/

ریکهوت: / /

کردنهوهی کۆنوووس

ههوالدهر () هاته بنکه و ههوالی دزینی مالی دادخواز () ی پیراگه یان دین که دهکه ویتته شاری () گه په کی () بویه ئه م کۆنوووسه کرایه وه... واژۆ و ناوی لیکۆلهر.

بيست ويهك: كۆنووسى پشكنينى تۆمه تبار

فهرمانگه ي ليكۆلئنه وهى دادوهى

له بنكه ي پۆليسى () يان ن. نه هيشتنى تاوانى () ژماره /

ريكهوت: //

ريزهوى ليكۆلئنه وه

به پيى بريارى دادوهى ليكۆلئنه وه داوام له ريپيدراو () كرد تۆمه تبار ()
پشكنيت و له ناسنامه كه ي دهر كهوت ناوى () و له دايكبووى () كارى
() دانيشتووى () له ئاكامى پشكنين له ناو گيرفانى چه قويه كى بچوك
دۆزرايه وه له گه ل پاكه تيك جگه ره ي جوړى () چه رخ كه درايه سندوقى دلنيايى
بنكه و ئەم كۆنوو سه كه مۆر و واژۆى ئاماده بووان.

بيست و دوو: كۆنووسى ديارى كردنى ريژه ي كحول

فهرمانگه ي ليكۆلئنه وهى دادوهى

له بنكه ي پۆليسى () يان ن. نه هيشتنى تاوانى () ژماره /

ريكهوت: / /

ريزهوى ليكۆلئنه وه

له كاتى ليكۆلئنه وه له گه ل تۆمه تبار () بۆم دهر كهوت كه سه رخۆشه و له سه ر
بريارى دادوهى ليكۆلئنه وه بۆ ئەو مه به سه ته ره وانە ي تاقيگه ي نه خۆشخانه كرا
بۆ پشكنينى خوينى و ديارى كردنى ريژه ي كحول له نيو خوينى تۆمه تبار، له گه ل
ريپيدراوى بنكه هاته وه و راپورتى پزيشكى نه خۆشخانه يان هينا بووه كه ريژه ي
كحوليان له نيو خوينى ديارى كردبوو بۆيه ئەو ريژه وه ريخرا... ناو و واژۆى
ئاماده بووان.

بیست و سی: کردنهوهی کۆنوووسی رووداوی هاتووچۆ

فهرمانگه‌ی ليكۆلنهوهی دادوه‌ری

له بنكه‌ی پۆلیسی (—)

ژماره/

ریکه‌وت: / /

کردنهوهی کۆنوووس

له کاتی بوون له فهرمانگه ته له فۆنیکم بۆ کرا له لایهن كه سیكه وه به ناوی (—) كه هه‌وایی روودانی پيكدادانی دوو ئۆتۆمبیلی پیراگه‌یان له سه‌ر ریگای (—) بۆیه ئەو کۆنوووسه ریکخرا.

واژۆ

مۆری فهرمانگه

ليكۆلنهوهی دادوه‌ری

بیست و چوار: کۆنوووسی پشکنین و هیلکاری رووداوی هاتووچۆ

فهرمانگه‌ی ليكۆلنهوهی دادوه‌ری

له بنكه‌ی پۆلیسی (—)

ژماره/

ریکه‌وت: / /

کۆنوووسی پشکنین و هیلکاری

به پێی ئەو هه‌وایی پیمان گه‌یشت كه دوو ئۆتۆمبیل له رووداوی هاتووچۆ پيكدادانیان کردوه و له سه‌ر بپاری دادگای ليكۆلینهوه چوومه شوینی رووداوه‌كه ده‌كه‌ویته شه‌قامی (—) له گه‌ره‌کی (—) به‌رامبه‌ر یان نزیك (—) و ده‌رکه‌وت تۆتۆمبیلی جو‌ری (—) ژماره (—) ره‌نگی (—) مۆدیل (—) له داوه له ئۆتۆمبیلی جو‌ری (—) ژماره (—) ره‌نگی (—) مۆدیل (—) داوه و له ئەنجامدا بووته هۆکاری مردنی شوفیره‌که‌ی به ناوی (—) شوینه‌واری بریکیش له سه‌ر شه‌قامه‌که دیاربوو، تیمی هاتووچۆ هیلکاری شوینی رووداویان کرد و به‌په‌راوه‌که به‌سترا..... مۆری فهرمانگه و واژۆی ليكۆله‌ر.

بیست و پینج: رهوانه کردنی ئۆتۆمبیل بۆ شارهزای هونهری

فهرمانگهی لیکۆلنه رهوهی دادوهری

له بنکهی پۆلیسی (—) یان ن. نه هیشتنی تاوانی () ژماره/

ریکهوت: / /

رێرهوی لیکۆلینهوه

به پێی ئەو زهرهر و زیانانهی بهر ههر دوو ئۆتۆمبیلی که وتوو به هۆی رووداوی هاتووچۆ ههر دوو ئۆتۆمبیل رهوانه ی لای شارهزای هونهری له بهرپوه به رایه تی هاتووچۆکرا ئۆتۆمبیلی جوړی (—) ژماره (—) رهنگی (—) مۆدیل (—) ههروهها له ئۆتۆمبیلی جوړی (—) ژماره (—) رهنگی (—) مۆدیل (—) به مه بهستی پشکنین و دیاریکردنی که موکوپری و ئەو زهره ری پێیانه که توه و بۆیه ئەم رێره وه ریکخرا..... مۆری فهرمانگه و واژۆی لیکۆلەر

بیست و شهش: رهوانه کردنی بریندارانی رووداوی هاتووچۆ

فهرمانگهی لیکۆلنه رهوهی دادوهری

له بنکهی پۆلیسی (—) ژماره/

ریکهوت: / /

رێرهوی لیکۆلینهوه

برینداران (..... ناوی برینداره کان.....) له سه ر بریاری دادگای لیکۆلینه وه رهوانه ی نه خو شخانه کران به مه بهستی چاره سه رکردنیان و دیاریکردنی ئەوه ی که شو فی ره کان ماده ی هۆشبه ریان وه رگرتوه یان نا، به راپۆرتتان له ئاکامی ده رچوونی پشکنینه کان ئاگاداران بکه نه وه بۆ به ستنی به په راوی لیکۆلینه وه و بۆیه ئەو رێره وه ریکخرا..... مۆری فهرمانگه و واژۆی لیکۆلەر.

بیست و ههوت: ریگهکانی ئامادهکردنی تۆمهتبار

- ۱- نوسراوی ئامادهکردن یان ئامادهبوون
- ۲- یادداشتی ئامادهکردن و دهستگیرکردن یان راگرتن.
- ۳- گلدانهوهی سامانی گواستراوه و نهگواستراوهی تۆمهتبار.

بیست و ههشت: ههندی له بریارهکانی دادوهری لیکۆلینهوه

- ۱- ئامادهکردنی تۆمهتبار.
- ۲- بریاری دهستگیرکردن.
- ۳- بریاری پشکنین.
- ۴- راگرتنی تۆمهتبار.
- ۵- درێژهدان به راگرتنی تۆمهتبار.
- ۶- ئازادکردنی تۆمهتبار به دهستهبهری.
- ۷- رهزنامهندی لهسهه پیکهاتنهوه.
- ۸- رهوانهکردنی تۆمهتبار بۆ لیژنهی پزیشکی بۆ به دیارخستنی شیایوی بیر و میشکی.
- ۹- ئازادکردنی تۆمهتبار و داخستنی پهراوی لیکۆلینهوه چ بهکاتی یان هههمیشهیی.
- ۱۰- رهوانهکردنی تۆمهتبار بۆ دادگای تایبهتمهند.
- ۱۱- ئەمه و چهندین بریاری دیکه له لایهن دادوهری لیکۆلینهوه دهدرییت بهپیی جوړ و تاوان و پیویستی لیکۆلینهوه.

بیست و نۆ: ریژهی کحول له خوین

- ۱- (سفر - ۰.۵٪) له ژیر کاریگهری کحول نییه.
- ۲- (۰.۵٪ - ۱.۰٪) له ژیر کاریگهری کحول نییه.
- ۳- (۱.۰٪ - ۱.۵٪) له ژیر کاریگهری کحولدایه.
- ۴- (۱.۵٪ و زیاتر) له ژیر کاریگهری کحولدایه.

سى: رېكخستنى پەراۋى ليكۆلئىنەۋە

پەراۋى ليكۆلئىنەۋە رېكخەخرى بەدوۋ وئىنە، وئىنە رەسەن بۇ دادگاى تايبەتمەند و وئىنەكەى تر بۇ داواكارى گشتى.

۱- پېرىارى راوانە كردن، كردنەۋەى كۆنۋوس، رېرەۋەكانى ليكۆلئىنەۋە.

۲- ھەۋالدەر- وتەى دادخواز - داواكارى مافى كەسى

۳- وتەى نوئىنەرانى ياساىى فەرمانگەكان ئەگەر لە داواكە ھەبن.

۴- وتەى شاھىدانى سەلماندن.

۴- پشكنين و ھىلكارى شوئىنى تاوان.

۵- راپۆرتەكان- راپۆرتى پزىشكى- راپۆرتى بەلگەى تاوان.

۶- كۆنۋوسەكانەكانى دەست بەسەرداگرتن و دانەۋە.

۷- تۆمارى خىزانى تۆمەتبار

۸- پىششىنەى تۆمەتبار

۹- وتەى تۆمەتبار..

۱۰- وتەى شاھىدى بەرگىرى.

۱۱- نووسراۋ پېراگەيانندنەكان.

۱۲- پېرىارەكانى دادۋەرى ليكۆلئىنەۋە.

۱۳- كۆنۋوسى تۆمەتباركردن.

۱۴- راپۆرتى كۆتايى.

۱۵- پېرست .

۱۶- ھەموۋ پەراۋەكە دەخرىتە نىۋو فايل بە قەيتان دەبەستىت و لەسەر فايلەكە

تەۋاۋى زانىارى پەراۋەكە دەنۋوسرىت. "۳".

سى و يەك: پشكنين و ھىلكارى شوئىنى تاوان: دەبى بەنۋوسين و ھىلكارى بكرى

و بەدۋسىيەكە ببەستىت.

سی و دوو: کۆنوووسی رهوانه کردن بو پزیشکی دادوهری

فهرمانگهی لیکۆلنهروههی دادوهری

له بنکهی پۆلیسی (—) یان ن. نه هیشتتی تاوانی () ژماره:

ریکهوت: / /

بو فهرمانگهی پزیشکی دادوهری

به پیی بریاری دادوهری لیکۆلینهوهی (.....) له رۆژی (/ /) له گهڵ نیردراومان (—) تۆمهتباری به ندرکراو (—) کهوینهی له سه ره وه هه لۆاسراوه و مه چه کی چه پی مۆرکراوه به مۆری فهرمانگه که مان رهوانه ده که یان بو پشکنینی له شی تا بزانی شوینه واری نازار و ئەشکه نه دانی له سه ره یان به پیچه وانه، به ئاکامی پشکنینه که تان ئاگادارمان بکه نه وه و وینهی له سه ر نوسراو هه یه..... مۆر و وژوی لیکۆلەر.

سی و سی: رهوانه کردنی پهراو بو دادگای لیکۆلینه وه

فهرمانگه ی لیکۆلنه ره وهی دادوه ری

له بنکه ی پۆلیسی (—) یان ن. نه هیشتنی تاوانی () ژماره /

ریکه وت: / /

بو دادگای لیکۆلینه وهی (.....)

ب / پهراوی لیکۆلینه وه

به پیی بریاری دادوه ر (.....) له رۆژی (/ /)

پهراوی لیکۆلینه وهی تایبته به تۆمه تبار / تۆمه تبار یان

تۆمه تباران (.....) بو تان رهوانه ده که یین له گه ل پیرستی پهراوه که و

به مه بهستی وه رگرتنی و له گه ل ریژدا.

تیبینی	بو	له

واژۆ

مۆری فه رمی

لیکۆلنه ره وهی دادوه ری

سی و چوار: یاداشتی گرتن

سه روکایه تی دادگای تییه ئچوونه وهی ناوچهی (.....)

دادگای لیکۆئینه وهی (.....)

یاداشتی دهستگیرکردن

بو هه موو ئه ندامانی ریکخستنی دادوهی و یه که کانی پولیس و هه ر که سیك ئه و یاداشتهی ده که ویتته دهست و ته کلفیکراو و ریپیدراون به دهستگیرکردنی تۆمه تبار :

- ۱- ناوی چواری و ناسناوی.....
- ۲- شوینی دانیشتن.....
- ۳- پیشه ی.....
- ۴- جووری تاوان و ماده ی یاساییه که ی.....
- ۵- وه سفه کانی.....

ئاماده ی بکه ن بو به رده ممان له بهر ئه وهی تۆمه تبار له سکا لایه ی له دژی تۆمارکراوه له بنکه ی پولیسی.....

واژۆ و مۆری دادگا

سی و پینج: بریاری رهوانه کردن

سه روکایه تی دادگای تییهه ئچوونه وهی ناوچهی (.....)

دادگای لیکۆلینه وهی (.....)

ژماره:

ریکه وت:

بریاری رهوانه کردن

شوینی نیشته جیبوون	پیشه	ته مه ن	ناوی سیانی تۆمه تبار

۱- تاوانه که و ماده یاساییه که:

۲- شوینی روودانی تاوانه که:

۳- کاتی روودانی تاوانه که:

۴- ناوی تاوانلیکراو:

دادخواز یان داواکاری مافی کهسی:

۵- به لگه کان

۶- په راوی لیکۆلینه وه

بهشی سیبهم: په یوه ندی لیکۆلینهوه به پزیشکی دادوهری

به ندی یه کهم: په یوه ندی لیکۆلهر و پزیشکی دادوهری

له کاتی روودانی ههر تاوانیک لیکۆلهر به ته نیا ناتوانی کاره کانی بکات و بگاته ئاکامی کۆتایی لیکۆلینهوه، بی ئه وهی په نا بو لایه نی تر نه بات، پزیشکی دادوهری یه کیکه له و لایه نانه ی لیکۆلهر زور سوودی لیوه رده گریت له کاتی لیکۆلینهوهی تاوان به تایبته له و تاوانانه ی بریندار و باری مردن هیه، لیوه دا پزیشکی دادوهری هوکاری لیکۆلهر ده بیته و لیکۆلهر ناتوانی بریاری خو ی له سه ر نه و بارانه بدات نه گهر تاوانلیکراو رهوانه ی پزیشکی دادوهری نه کات بو دیاریکردنی جوړ و زهره ری پییکه وتوو، راپورته کانی پزیشکی دادوهری زور لایه ن بو لیکۆلهر سه بارته به تاوانه که روونده که نه وه و ده بنه هوی نی دروستیوونی دیدگای سه بارته به چۆنیته ی نه انجامدانی تاوانه که و هوکار و پالنه ره کان که وای له تۆمه تبار کردوه تاوانه که ی نه انجامدات، راپورته ی پزیشکی راسته وخو له هه موو قوناغه کانی لیکۆلینهوه و دادگاییکردن کاریگه ری له سه ر بریاری دادگا هیه و هه ندی جار ده که ویته مه زنده ی دادوهر و هه ندی جار یش ده بیته هوکاری یه کلاییکردنه وهی بریاره کانی دادوهر له گه ل به لگه کانی تری تاوان ده بنه دروستکه ری بریاری کۆتایی دادگا:

به ندی دووهم: کاریگه ری پزیشکی دادوهری له سه ر لیکۆلینهوه له تاوان

۱- کاریگه ری له سه ر جولاندنی داوای سزایی له دژی تۆمه تبار ده بیته

۲- کاریگه ری له سه ر بریاره کانی دادگا ده بیته.

۳- هوکاره کانی مردن و کوشتن دیاریده کات.

۴- دیاریکردنی نه و نامیرانه ی له تاوانه که بهرکارهاتوون.

۵- دیاریکردنی ریژهی زهره ری بهر تاوانلیکراو کوتوو.

- ۶- ريژهى به زۆرى و نازارو ئەشكەنجە تۆمەتبار لە دژى تاوانليكر او دياريدەكات .
- ۷- دياريكردنى جوړى تاوانهكه .
- ۸- دياريكردنى چۆنیه تى ئەنجامدانى تاوانهكه .

به ندى سيبه م: توپكارى پزىشكى دادوهى له ليكۆلئنه وهى تاوانكارى يه كه م: مردن

هه موو مرۆفك به كار كردنى زىنده گيبه كانى له شى دژى و به رده وامى به ژيانى ده دات، به هوى هه ناسه و كار كردنى دل و كوئه ندامه ده مار كار و رهفتاره كانى راست و ريك ده بن و هه ر كه موكوپييه كه له م بو ارانه و وه ستان يان ده بيته هو كارى مردن، لي ره دا پزىشكى دادوهى به توپكار ييه كانى له سه ر تهرمى مردوو ئەوانه ي گومانى كارى تاوانكارى لي ده كري ت ده توانى ديارى بكات هو ي مردنه كه چيبه، ئاساييه به هوى وه ستانى يه كيك له نيشانه زىنده گيبه كان ئەو كه سه مردوه يان مردنه كه نا ئاساييه و به هوى كارى تۆمەتبار وه يه كيك له و زىنده گيبانه وه ستاو ه و بو وه ته هو ي مردنى ئەو كه سه .

هو كار ه كانى مردن هه نديكيان به چاو ده بينر ين و هه نديكيان به چاو نا بينر ين، پزىشكى دادوهى ده توانى هه ردوو كيان ديارى بكات ئەوهى به چاو ده بينر يت و ئەوانه ي به چاو نا بينر يت، له وانه ي هو كارى مردن ئەگه ر ماده ي ژه راوى بيت به توپكارى شان ه كانى نا وه وهى مردوو ه كه ده زانر ي ژه راوى كرا وه و جوړى ژه ره كه ش چيبه، يان ئەوه تا بر ينى ناوخۆ هه يه كه له ده ره وه هه ستى پينا كرى و نا بينر ي، به لأم بو وه ته هو ي مردنه كه ش ئەوه ش له وانه يه به هوى كردارى تاوانكارى تۆمەتبار وه بيت و پزىشكى دادوهى هه موو ئەوانه دياريدەكات و له ريگه ي راپور تى هو كارى مردنه كه ده داته دادگا و ئەمه ش به هوى توپكارى تهرمى مردوو ه كه له چه ند رو يكه وه ده بيت:

- ۱- پشكنينى پزىشكى ده ره وهى مردوو ه كه .
- ۲- پشكنينى برينه كانى سه ر له شى مردوو ه كه .

۲- توپکاری ناوهوهی مردووهکه.

دووهم: برینهکان

پزیشکی دادوهری له ریگهی توپکاری و پشکنینهکانی بۆ سهر لهشی تاوانلیکراو دهتوانی جوۆری برینهکان دیاریبکات، به چهقۆ و چهک و دار و ئاسن و ئامیری تیژ و چهندین جوۆری تر که دهبنه هۆی دروستبوونی برینهکه و جوۆری ئامیرهکهی بووته هۆی دروستبوونی برینهکه، چ لهسهر لهشی تاوانلیکراو یان ناوهوهی لهشی دیاریدهکات، بهمهش جوۆری تاوانهکه دیار دهبییت. ههندی برین ههیه سادهنه دواي ماوهیهک چاکدهبنهوه و ههندی برین ههن سهختن و دهبیته هۆی له دهستدانی ئەندامیکی لهشی مروّف یان دهبیته هۆکاری مردن، ئینجا ههموو ئەو برینانه و ریژهی چاکبوونهوه و دروستبوونی تیكچوونی شیوهی لهشی تاوانلیکراو دیاریدهکات، لهبهر ئەوهی لهوانهیه بههۆی ئەو کرداره تاوانکارییه تاوانلیکراو ئەندامیکی لهشی له دست بدات چاوی یان دهستی یان قاپی ئەوانه ههموو له راپۆرتی پزیشکی دادوهری دنووسریّت و دهبنه هۆکاری جولاندن و دیاریکردنی جوۆری تاوانهکه، بهو هۆیهشهوه دهبییت دیاریکردنی جوۆری ماددهی سزایی که تۆمهتباری پی تۆمهتبار دهکریّت.

سییهم: تاوانی لاقهکردن

پزیشکی دادوهری له دیاریکردنی ئەو تاوانه رۆلی کاریگهر دهگپیری و دهتوانی دیاری بکات تۆمهتبار به زۆر ئەو کارهی کردووه یان پیچهوانه بههۆی ئەو برینانهی لهسهر لهشی تاوانلیکراو ههیه بههۆی بهرگری تا لاقهنهکریّت، دیاردهکری تاوانه یان تاوان نییه، پزیشکی دادوهری دیاریدهکات ئەو کچه پهردهی کچینی ماوه یان نهماوه، له ههمان کاتدا له کوپ دیاریدهکات که لاقهکراوه یان بهپیچهوانه و کاتی لاقهکردنهکه که زۆر گرنهگه پزیشکی دادوهری دیاریدهکات، ئەگهر کۆن بیّت له راپۆرتهکهی دهلی ئەو کچه پهردهی کچینی نهماوه بهلام چهند رۆژیکه یان مانگیکه یان زیاتر له باری کوپیش دیاریدهکات که

ماوهکهی چهنده ئەو کوپه لاقهکراوه، له هه مان کات سپیرمى پیاو له ناو له شی کچه که یان له سه ر جلوبه رگی هه موو ده پشکنی و ده بنه هۆکاری گرنگ بۆ دیاریکردنی تۆمه تبار و جۆری تاوانه کهی روویداوه.

پزیشکی دادوهی به شیکی گرنگی دانه برای کارهکانی لیکۆلهرن له لیکۆلینهوهی تاوانکاری و به هۆی پزیشکی دادوهییهوه، لیکۆلهر دهگاته زۆر راستی و دهستکهوتنی سه ره دادوهکانی تاوانه که و هۆکاریکه بۆ گه یشت به قوناغی کۆتایی لیکۆلینهوه. "۴"

به ندی چواره م: پرسیارهکانی لیکۆلهر له پزیشکی دادوهی دهیکات

لیکۆلهر له کاتی گومانکردنی له هه ر باریکی تاوان ئەوا تاوانلیکراو رهوانه ی پزیشکی دادوهی دهکات و کۆمه لیک پرسیار ئاراسته ی دهکات، پزیشکی دادوهیش له سه ر ئەو پرسیارانه توپکاری و پشکنین بۆ تاوانلیکراو دهکات و له ریگه ی راپۆرتی پزیشکی وه لأمی لیکۆلهر ده داته وه:

یه که م: پرسیاره گشتییهکان

- ۱- دیاریکردنی هۆکاری راسته قینه ی مردنه که ؟
- ۲- شوینه واری لیدانی ده رکی له له شی مردوه که هیه ؟
- ۳- ئەو هۆکاره به س بۆ روودانی مردنه که ؟
- ۴- هه ر شتیکی تر سوودی بۆ لیکۆلینهوه هه بییت ؟
- ۵- ره وانه کردنی راپۆرتی پزیشکی دادوهی بۆ (.....).

دووه م: پرسیاره تاییه تهکان

- ۱- دیاریکردنی هۆکاری راسته قینه ی مردنه که ؟
- ۲- دیاریکردنی ماوه ی مردنه که ؟
- ۳- دیاریکردنی جۆری چه کی به رکارهاتوو؟
- ۴- دیاریکردنی جۆری ئامییری به رکارهاتوو؟

- ۵- شویننه‌واری بارووت له‌سه‌ر ته‌رمی مردوو‌ه‌که هه‌یه؟
- ۶- ئاراسته‌ی چوونه ژووره‌وه و ده‌رچوونی گولله‌کان له سه‌ر ته‌رمه‌که؟
- ۷- ده‌رخستنی ژماره و دیاریکردنی جوۆری گولله‌کان؟
- ۸- دیاریکردنی دووری گولله‌کان؟
- ۹- هوکّاری مردنه‌که ته‌نیا سووتانه‌که‌یه؟
- ۱۰- په‌رده‌ی کچیّنی ماوه یان نه‌ماوه؟
- ۱۱- هوکّاری مردنه‌که ته‌نیا خنکانه؟
- ۱۲- شویننه‌واری برین و دا‌رووشان له‌سه‌ر ته‌رمی مردوو‌ه‌که هه‌یه؟
- ۱۳- ئایا هیچ جوۆره مادده‌یه‌کی ژه‌هراوی خواردوو‌ه؟
- ۱۴- خنکانه‌که خوۆ کوشتنه یان کوشتنه؟
- ۱۵- شویننه‌واری نیّربازی هه‌یه؟

سپیه‌م: پرسپاره‌کانی له‌پزیشکی دادوه‌ری ده‌کریّت له‌کاتی سووتان

- ۱- دیاریکردنی هوکّاری راسته‌قینه‌ی مردنه‌که؟
- ۲- شویننه‌واری لیّدانی ده‌ره‌کی له‌له‌شی مردوو‌ه‌که هه‌یه؟
- ۳- هوکّاری مردنه‌که ته‌نیا سووتانه‌که‌یه؟
- ۴- ئایا هیچ جوۆره مادده‌یه‌کی ژه‌هراوی خواردوو‌ه؟
- ۵- دیاریکردنی ماوه‌ی مردنه‌که؟
- ۶- په‌رده‌ی کچیّنی ماوه یان نه‌ماوه؟ ئه‌گه‌ر سووتاو‌ه‌که کچ بوو
- ۷- شویننه‌واری نیّربازی به‌سه‌ر له‌شییه‌وه هه‌یه؟ ئه‌گه‌ر سووتاو‌ه‌که کوپ بوو
- ۸- هه‌ر شتیکی تر سوودی بوۆ لیکۆلینه‌وه هه‌بیّت؟
- ۹- ره‌وانه‌کردنی راپۆرتی پزیشکی دادوه‌ری بوۆ دادگای (.....).

چوارهم: پرسپاره‌کانی له پزیشکی دادوهری ده‌کریت له کاتی کوشتن به گولله

- ۱- دیاریکردنی هۆکاری راسته‌قینهی مردنه‌که ؟
- ۲- شوینه‌واری لیدانی دهره‌کی له له‌شی مردووه‌که هه‌یه ؟
- ۳- دیاریکردنی جوړی چه‌کی به‌رکارهاتوو؟
- ۴- شوینه‌واری با‌رووت له‌سه‌ر ته‌رمی مردووه‌که هه‌یه؟
- ۵- ئا‌راسته‌ی چونه ژوره‌وه و دهر‌چوونی گولله‌کان له‌سه‌ر ته‌رمه‌که؟
- ۶- دهر‌خستنی ژماره و دیاریکردنی جوړی گولله‌کان؟
- ۷- دیاریکردنی دووری گولله‌کان؟
- ۸- دیاریکردنی ماوه‌ی مردنه‌که؟
- ۹- ههر شتیکی تر سوودی بۆ لیکۆلینه‌وه هه‌بیّت ؟
- ۱۰- ره‌وانه‌کردنی راپۆرتی پزیشکی دادوهری بۆ داد‌گای لیکۆلینه‌وه‌ی (.....).

پینجه‌م: پرسپاره‌کانی له پزیشکی دادوهری ده‌کریت له کاتی کوشتن

- ۱- دیاریکردنی هۆکاری راسته‌قینهی مردنه‌که ؟
- ۲- شوینه‌واری لیدانی دهره‌کی له له‌شی مردووه‌که هه‌یه ؟
- ۳- شوینه‌واری برین و دا‌رووشان له‌سه‌ر ته‌رمی مردووه‌که هه‌یه؟
- ۴- ئایا هه‌یچ جوړه ماده‌یه‌کی ژه‌ه‌راوی خوار‌دوو؟ ئه‌گه‌ر گومانی ژه‌ه‌راوی‌کردن ب‌کریت؟
- ۵- شوینه‌واری لیدان و ئازاردان به‌سه‌ر له‌شییه‌وه هه‌یه؟
- ۶- شوینه‌واری خنکان یان خو‌کوشتن پیوه دیاره؟
- ۷- شوینه‌واری نی‌ربازی به‌سه‌ر له‌شییه‌وه هه‌یه؟ ئه‌گه‌ر کو‌ر بوو
- ۸- په‌رده‌ی کچینی ماوه یان نه‌ماوه؟ ئه‌گه‌ر سووتاوه‌که کچ بوو
- ۹- ههر شتیکی تر سوودی بۆ لیکۆلینه‌وه هه‌بیّت ؟
- ۱۰- ره‌وانه‌کردنی راپۆرتی پزیشکی دادوهری بۆ داد‌گای (.....).

شەشەم: پرسیارەکانی ئەپزیشکی دادوهری دەکریت ئە کاتی دۆزینەوهی

پارچەهی مرۆف.

- ۱- ئەو پارچانە هی مرۆفن یان گیانلەبهری تر؟
- ۲- رەگەزی ئەو پارچانە مێیه یان نێر؟
- ۳- کاتی شارندنهوهی ئەو پارچانە چەند دەبییت؟
- ۴- نامییری بەرکارهاتوو له پارچهکردنهکه چییه؟
- ۵- ئەو پارچانە هی یهك كه سن یان زیاتر؟
- ۶- هۆکاری راستهقینهی مردنهکه چییه؟
- ۷- هەر شتیکی تر سوودی بۆ لیکۆلینهوه ههبییت؟
- ۷- رهوانهکردنی راپۆرتی پزیشکی بۆ (.....).

ههوتەم: پرسیارەکانی ئەپزیشکی دادوهری دەکریت ئە کاتی ژههراویبوون

- ۱- شوینەواری لێدانی دەرەکی له لەشی مردووکه ههیه ؟
- ۲- دیاریکردنی هۆکاری راستهقینهی مردنهکه ؟
- ۳- شوینەواری لێدان و ئازاردان بهسەر لهشیهوه ههیه؟
- ۴- ژههراویبوونهکه خۆکوشتنه یان کوشتنه؟
- ۵- مادده ژههراوییهکه راستهوخۆ مرۆف دهکوژیت؟
- ۶- جۆری ئەو ژههره چییه؟
- ۷- به زۆر ئەو مادده ژههراوییه خراوته دەمی مردووکه؟
- ۸- هەر شتیکی تر سوودی بۆ لیکۆلینهوه ههبییت ؟
- ۹- رهوانهکردنی راپۆرتی پزیشکی دادوهری بۆ (.....).

ههشتهم: پرسپارهگانی له پزیشکی دادوهری دهکریت له کاتی رووداوی کارهبا

- ۱- شوینهواری لیّدانی دهرهکی له لهشی مردوهکه ههیه ؟
- ۲- دیاریکردنی هۆکاری راستهقینهی مردنهکه ؟
- ۳- شوینهواری لیّدان و ئازاردان بهسهر لهشییهوه ههیه؟
- ۴- لیّدانی کارهباکه هۆکاری مردنهکهیه؟
- ۵- لیّدانی کارهباکه بهههله بووه یان خۆکوشتنه؟
- ۶- رهوانهکردنی راپۆرتی پزیشکی دادوهری بۆ (.....).
- ۷- ههر شتیکی تر سوودی بۆ لیکۆلینهوه ههییّت ؟

نۆیهم: پرسپارهگانی له پزیشکی دادوهری دهکریت له کاتی خنکان

- ۱- شوینهواری لیّدانی دهرهکی له لهشی مردوهکه ههیه ؟
- ۲- دیاریکردنی هۆکاری راستهقینهی مردنهکه ؟
- ۳- شوینهواری لیّدان و ئازاردان بهسهر لهشییهوه ههیه؟
- ۴- خنکانهکه هۆکاری مردنهکهیه؟
- ۵- ئهوشتهی بهرکارهاتوووه بۆ خنکانهکه چیه؟
- ۶- خنکانهکه خۆکوشتنه یان کوشتنه؟
- ۷- شوینهواری نیّربازی بهسهر لهشییهوه ههیه؟ ئهگهر کوپ بوو
- ۸- پهردهی کچینی ماوه یان نهماوه؟ ئهگهر سوتاوهکه کچ بوو
- ۹- ئایا هیچ جوّره ماددهیهکی ژههراوی له لهشییهتی؟
- ۱۰- ههر شتیکی تر سوودی بۆ لیکۆلینهوه ههییّت ؟
- ۱۱- رهوانهکردنی راپۆرتی پزیشکی دادوهری بۆ (.....).

دهیه‌م: پرسپاره‌کانی له پزیشکی دادوهری ده‌کریت له کاتی لاقه‌کردنی مبینه و

نیربازی

- ۱- شوینه‌واری لیدانی دهره‌کی له له‌شی مردووه‌که هه‌یه؟
- ۲- دیاریکردنی هۆکاری راسته‌قینه‌ی مردنه‌که؟
- ۳- شوینه‌واری لیدان و نازاردان به‌سه‌ر له‌شییه‌وه هه‌یه؟
- ۴- جوتبوون روویداوه یان رووینه‌داوه؟
- ۵- په‌رده‌ی کچینی جگه له جوتبوون هۆکاری نه‌مانی تری هه‌یه؟
- ۶- هه‌یج نه‌خۆشییه‌که له شوینی جوتبوونه‌که په‌یدا بووه؟
- ۷- شوینه‌واری نیربازی به‌سه‌ر له‌شییه‌وه هه‌یه؟ نه‌گه‌ر کوپ بوو
- ۸- په‌رده‌ی کچینی ماوه یان نه‌ماوه؟ نه‌گه‌ر سووتاوه‌که کچ بوو
- ۹- ئایا هه‌یج جووره مادده‌یه‌کی ژه‌هراوی له له‌شییه‌تی؟
- ۱۰- کاتی روودانی جوتبوونه‌که چه‌نده؟
- ۱۱- لاقه‌کردنکه بووه‌ته هۆی ئه‌وه‌ی سکپری دروست بووبیت؟
- ۱۲- هه‌ر شتیکی تر سوودی بۆ لیکۆلینه‌وه هه‌بیت؟
- ۱۳- ره‌وانه‌کردنی راپۆرتی پزیشکی دادوهری بۆ (.....).

به‌شی چواره‌م: په‌یه‌ه‌ندی لیکۆلینه‌وه به‌به‌لگه‌ی تاوان

له ده‌ستپێکی کاری لیکۆلەر له کاتی روودانی تاوان و نه‌نجامدانی ریکاره‌کانی لیکۆلینه‌وه په‌یه‌ه‌ندی به‌به‌لگه‌ی تاوان ده‌کات، به‌مه‌به‌ستی هه‌لگرتنه‌وه‌ی شوینه‌واری تاوانکاری له شانۆی تاوان، ئه‌وه‌ش ده‌وه‌ستیته‌ سه‌ر جووری تاوان له هه‌ندی تاوان پێویست به‌یه‌که شاره‌زای بواری به‌لگه‌ی تاوانه هه‌ندیکی تر زیاتر، به‌لام وا باشتره له کاتی روودانی هه‌ر تاوانیک پێویسته بانگه‌یشتی به‌لگه‌ی تاوان بکریت و بۆ هاتنیان وا باشه تیمی کاریان به‌ته‌واوی بگه‌نه شوینی رووداو، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هه‌ر یه‌که‌یان ئه‌رکیکی هه‌یه، وا باشه هه‌ر پسپۆری شاره‌زا له بواری خۆی کاره‌که‌ی بکات، نه‌وه‌که کاره‌که تیکه‌ل ببیت و گرنگه تیمی به‌لگه‌ی تاوان له‌گه‌ل

لیکۆلەر به خیرایی بچنه شوینی تاوان و پارێزگاری له شوینه‌واری به‌لگه‌کان بکریت، تا له لایه‌ن شاره‌زایانه‌وه‌هه‌لده‌گیریته‌وه‌ به شیوه‌ی هونه‌ری و زانستی به‌لگه‌ی تاوان و لیڤرده‌دا ئه‌و تیمه‌ چهنده‌ی له‌گه‌ل لیکۆلەر په‌یوه‌ندیان پته‌و بیته‌ و له‌گه‌ل یه‌کتر هاوکار بن و به‌گیانی پیکه‌وه‌ کارکردن وه‌ک یه‌ک تیم هینده‌ لیکۆلینه‌وه‌ له‌ تاوانه‌که‌ به‌ ئاکام ده‌گات و تاوانه‌که‌ ئاشکرا ده‌بیته‌ و تۆمه‌تبارانی‌ش ده‌ستگیر ده‌کری‌ن.

به‌لگه‌ی تاوان هاوکار و ئاسانکاری زۆر بۆ کاری لیکۆلەر ده‌کات و هۆکاری‌که‌ بۆ گه‌یشته‌ به‌ راستی رووداوه‌که‌، به‌هۆی ئه‌و به‌شانه‌ی له‌ به‌لگه‌ی تاوان هه‌یه‌ و هه‌لده‌ستیت به‌ کاری پشکنین و تاقیکردنه‌وه‌، بۆ ئه‌وه‌ی هاوکاری لیکۆلەر بن له‌ گه‌یشته‌ن به‌ ئاکامی باش له‌ لیکۆلینه‌وه‌وه‌ وه‌لامی هه‌موو پرسیاره‌کانی لیکۆلەر سه‌باره‌ت به‌ نادیا‌ری و شاراوه‌یی هه‌ندی لایه‌نی لیکۆلینه‌وه‌ ده‌ده‌ن، بۆیه‌ کاری به‌لگه‌ی تاوان و پزیشکی دادوه‌ری و شاره‌زایان ته‌واوکه‌ری کاری لیکۆلینه‌وه‌ن، بی‌ ئه‌وانه‌ لیکۆلەر ناتوانی هه‌موو لایه‌نه‌ شاراوه‌کانی تاوانه‌کان ئاشکرا بکات و به‌لگه‌ی تاوان له‌ ریگه‌ی تاقیگه‌کانی هاوکاری لیکۆلەر ده‌کات و وه‌لامی پرسیاره‌کانی ده‌داته‌وه‌، بوونی ئه‌و تاقیگه‌یانه‌ له‌ به‌رپۆه‌به‌رایه‌تییه‌کانی به‌لگه‌ی تاوان له‌ شوینی‌ک بۆ شوینی‌ک ده‌گۆڕی و له‌ چهن‌دین به‌ش و تاقیگه‌ پیکدیته‌ له‌وانه‌:

۱- به‌شی مه‌ختوتات:

له‌م به‌ش‌ه‌ی به‌لگه‌ی تاوان ئه‌و نووسراو به‌لگه‌نامه‌ی وه‌کو پاسپۆرت و ناسنامه‌ و ره‌گه‌زنامه‌ و دراو، ئه‌وه‌ی به‌ ده‌ست ده‌نووسریته‌ یان به‌ ئامیری چاپه‌مه‌نی و مۆر و واژۆ هه‌مووی ده‌پشکنی، له‌ کاتی گومانکردن به‌ ده‌ستکاریکردن و ساخته‌کردنی ده‌توانی دیاریبکات که‌ ئه‌وانه‌ ساخته‌یان تی‌دا کراوه‌ یان به‌پێچه‌وانه‌وه‌.

(تاقیگهیهکی به لگهی تاوان له ههریمی کوردستان)

۲- بهشی چهك و تهقه مهنی و ئاگر كه وتنه وه:

له م بهشه ههرچی تهقینه وه و ئاگر كه وتنه وه و گولله و قهوان و دهمانچه و ئامیری چهك كه هۆكاری تاوانکاری بیته، دواي پشکنین له ریگهی راپورتیان بۆ لیکۆلهری شیده که نه وه.

۳- تاقیگهی تاوانکاری:

له م بهشه ههرچی به لگهی خوین و مو و ددان و شوینه واری قور و شوشه و پاشماوهی ئۆتۆمبیل و ئامیری تاوان به گشتی ده پشکنن، ده توانن هۆکاری تاوانکاری لیبه دهست بهینن نه گهر کرداره که به هوی تاوانه وه ببیته له لایهن تۆمه تباره وه .

۴- بهشی مۆری تاوانکاری

له وه بهشه شاره زایانی به لگهی تاوان هه لدهستن به جیاوازی پیکردنی مۆره شوینه واری به لگه کان له گه ل هی گومانلیکراوان و هه موو شوینه واره کانی په نجه مۆر و جینیشانی پی و شوینه وای هۆکاری گواستنه وه و ده پشکنن، له

رێگهی به لیکۆلەر راده‌گه‌یه‌نن به شیوه‌یه‌کی وورد ده‌رخستنیان و ئایا بۆ گومانلیکراو ده‌گه‌رینه‌وه یان به پیچه‌وانه.

(ئامپیریکی نیو تاقیگهی به‌لگهی تاوان له ههریمی کوردستان)

۵- به‌شی وینه‌گری تاوانکاری:

به‌هۆی ئامپیری فۆتۆگرافی و قیدیوی پێشکه‌وتوو هه‌لده‌ستی به وینه‌گرته‌نی شانۆی تاوان و هه‌موو به‌لگه‌ و شوینه‌واره‌کان تاوانلیکراوان له چه‌ند گۆشه‌ و دووری نزیکیه‌وه.

۶- به‌شی DNA

له‌م به‌شه‌ پشکنینی بۆ ئه‌و ترشه‌ له ناو خانه‌ زینده‌گی و خوین و ره‌گی مو و لیک ده‌کریت، له شانۆی تاوان هه‌ریه‌ک له‌و به‌لگانه‌ ده‌ست بکه‌ویت و گومانی لیبکریت ئه‌و پشکنینه‌ی بۆ ده‌کریت، ئه‌وه‌ باشترین پشکنینه‌ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌و ترشه‌ هی هیچ که‌سیک به‌یه‌کی تر ناچیت.

۷- به‌شی په‌نجه‌مۆر

ئه‌و به‌شه‌ گرنگی خۆی هه‌یه‌ هه‌ر تۆمه‌تباریک تاوانلیکی کردبێ، په‌نجه‌مۆری وهرده‌گیری و له‌و به‌شه‌ ئه‌رشیفیک هه‌یه، هه‌موو ئه‌و په‌نجه‌مۆرانه‌ی تیدا

هه‌لده‌گیریت هه‌ر کهسیک تاوانیک بکات له‌وی پهنجه‌مۆری ده‌بیئت و دادگای لیکۆلینه‌وه نووسراو بۆ هه‌ر تۆمه‌تباریک ده‌کات تا بزانی ئه‌و کهسه پیشینه‌ی تاوانه‌ی هه‌یه یان نییه، چونکه ئه‌وه کاریگه‌ری له‌سه‌ر بریاری دادگا ده‌بیئت له‌سه‌ری ده‌رده‌چیت.

(ئامییریکی تاقیگه‌ی به‌نگه‌ی تاوان له‌هه‌ریمی کوردستان)

۸- به‌شی هیوم:

له‌و به‌شه ئه‌و شوینه‌وارانه‌ی زۆر کالێ له‌ریگه‌ی هه‌لگرتنه‌وه ده‌رناکه‌ون ده‌هینرین له‌ناو ئه‌و ئامیره‌ دادهنرین به‌چه‌ند قوناغیک داده‌چیت و شوینه‌واره‌کان له‌سه‌ر که‌لوپه‌له‌کان به‌دیار ده‌که‌ون.

۹- به‌شی وینه‌گرتن:

له‌م به‌شه له‌چه‌ند لایه‌که‌وه وینه‌ی تۆمه‌تبار ده‌گیریت تاوه‌کو بخریته‌سه‌ر پیشینه‌ی و هه‌موو زانیارییه‌کیان لابیئت، تاوه‌کو هه‌ر کاته‌ی لایه‌نیکی دادگایی داوای وینه‌ و زانیاری له‌سه‌ر تۆمه‌تباریک دیاریکراو بکات، هاوکاری بکه‌ن بیاندنه‌ی بۆ ئاسانکاری کاره‌کانی دادگاکان

به‌ندی سبیه‌م: ئەو پرسبیارانه‌ی لیکۆلنه‌ر له‌سه‌ر نووسراوی به‌ده‌ست له‌به‌لگه‌ی تاوانی ده‌کات

- ١- ئەو نووسراوی ده‌ستییه‌ی ه‌ی گومانلیکراوه‌؟
- ٢- ئەو واژۆیه‌ی له‌سه‌ر نووسراوه‌که‌یه‌ ساخته‌یه‌ یان به‌پێچه‌وانه‌؟
- ٣- ئایا شیواندن و زیادکردن له‌سه‌ر نووسراوه‌که‌ه‌یه‌؟
- ٤- ه‌یچ وشه‌و رسته‌که‌ له‌ نیۆ نووسراوه‌که‌ زیادکراوه‌ له‌ لایه‌ن گومانلیکراوه‌؟
- ٥- ئەو نووسینه‌ی ه‌ی ئەو که‌سه‌یه‌ که‌ واژۆی له‌سه‌ره‌ یان ه‌ی یه‌کیکی تره‌؟
- ٦- ئەو قه‌له‌مه‌ی به‌رکارهاتوو به‌ پێشتر گومانلیکراوه‌ له‌ نووسینه‌ی تر به‌رکاریه‌یناوه‌؟

ئهمه‌و، چه‌ندین پرسبیارێ تر لیکۆلنه‌ره‌که‌ به‌ بیری دیت له‌ ه‌ه‌ر تاوانیک بۆ گه‌یشتن به‌ راستیه‌یه‌کان له‌ شاره‌زیانی به‌لگه‌ی تاوانی ده‌کات چ له‌سه‌ر نووسراوی ده‌ستی یان به‌ ئامییری چاپ یان مۆر و دروا و پاسپۆرت نووسراوی فه‌رمی ده‌زگا‌کان ه‌ه‌ر ه‌ه‌مووی به‌ ئامییری ورد و پێشکه‌وتوو له‌ به‌لگه‌ی تاوان پشکنینی له‌ لایه‌ن شاره‌زیانی بۆ ده‌کریت و راستیه‌یه‌کان بۆ لیکۆلنه‌ر ده‌دۆزنه‌وه‌ و ئاسانکاری بۆ کاری لیکۆلنه‌ر ده‌که‌ن، به‌لام پێویسته‌ ئەو به‌لگانه‌ به‌پێی ه‌ه‌ندی مه‌رج ره‌وانه‌ی به‌لگه‌ی تاوان بکریت:

- ١- خیرا ره‌وانه‌کردنی به‌لگه‌کان بۆ به‌لگه‌ی تاوان، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ه‌ه‌ندی به‌لگه‌ ه‌یه‌ کاتی به‌سه‌ردا به‌روات تیکه‌ده‌چی‌ت یان نامینی.
- ٢- راسته‌وخۆ له‌ شانۆی تاوان داوی ه‌ه‌لگرتنه‌وه‌ی به‌لگه‌کان راسته‌وخۆ بنی‌درینه‌ به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی به‌لگه‌ی تاوان، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ه‌ه‌ندی جار ئەو به‌لگانه‌ به‌ گواستنه‌وه‌یان بۆ شوینی تر، ئینجا بۆ به‌لگه‌ی تاوان و ده‌ستکاری ده‌کرین، سوودی‌ان لێ‌وه‌رناگیریت.
- ٣- به‌لگه‌کانی تاوان که‌ ه‌ه‌لده‌گیرینه‌وه‌ پێویسته‌ له‌ لایه‌ن شاره‌زیانی به‌لگه‌ی تاوان و پسپۆری تایبه‌ت به‌و بواره‌ ه‌ه‌لگیرینه‌وه‌، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئەو که‌سه‌ی به‌لگه‌کان

هه‌لده‌گرێت‌هه گهر شاره‌زا نه‌بێت و به شیوه‌ی هونه‌ری و زانستی به‌لگه‌کان هه‌لنه‌گرێت‌هه ئه‌وه سوود له به‌لگه‌کان وه‌رناگیرێت به‌پێی پێویست.

٤- پارێزگاریکردن له به‌لگه‌کان و ده‌ستکارینه‌کردنیان تا تیمی شاره‌زایانی به‌لگه‌ی تاوان ده‌گه‌نه‌شانۆی تاوان.

٥- ئه‌و پرسیارانه‌ی له به‌لگه‌ی تاوان ده‌کرێت سه‌باره‌ت به‌ شوینه‌وار و ئامیژه‌کانی به‌رکارهاتوو له تاوان روون و ساده و ناشکرا بن، ئه‌وه‌ک پرسیارێ به‌ گومان و ئالۆز و نادیار بکرێت ئه‌وه کاره‌که ده‌شیوینی.

٦- پێویسته ههر پشکنینیکی شوینه‌وار پێویستی به‌ شاره‌زای به‌لگه‌ی تاوان هه‌بێت راسته‌خۆ ئاراسته‌ی ئه‌وان بکرێت، نه‌وه‌ک لایه‌نی تر که هه‌ندی جار ئه‌و هه‌له‌یه ده‌کرێت بۆ نمونه سه‌باره‌ت به‌ دراوی ساخته له جیاتێ ره‌وانه‌ی به‌لگه‌ی تاوان بکرێت ره‌وانه‌ی بانکه‌کانی پاره ده‌کرێت. "٥"

به‌شی پێنجه‌م : په‌یوه‌ندی لیکۆئینه‌وه به‌ داواکاری گشتی

به‌ندی یه‌که‌م : داواکاری گشتی

له سه‌ده‌ی رابردوو به‌ هوێ ئه‌و گۆڕانکاریانه‌ی به‌سه‌ر بیرێ مرۆڤ سه‌باره‌ت مافه‌کانی مرۆڤ و دادی کۆمه‌لایه‌تی و به‌دییه‌نانی دادپه‌روه‌ری له‌ بواره جیاکان هات، بۆ ئه‌وه‌ی مافه‌کانی تاک له‌ کۆمه‌لگه‌ پارێزراو بێت و ئاسایش و ئارامی کۆمه‌لگه‌ فه‌راهه‌م بووبێت، کۆمه‌لگه‌ی ده‌زگای جو‌راو جو‌ر دروستبوون له‌وانه ده‌زگای داواکاری گشتی له‌ عێراق و کوردستان هاته‌ کایه‌وه یاسایه‌ک بۆ ئه‌م مه‌به‌سته ریکخراو ناوی لێنرا یاسای داواکاری گشتی ژماره (١٥٩)ی سالی ١٩٧٩ که تا ئیستا چه‌ندین جار هه‌ندی له‌ ماده‌کانی هه‌موارکراوه، ئه‌وه‌ش به‌هوێ ئه‌و گه‌شه و پێشکه‌وتنه‌ی له‌سه‌ر ئاستی ناوخویی جیهان دروست بووه ئه‌م ده‌زگایه تا ئیستا پێشکه‌وتنی زۆری به‌خۆیه‌وه دیوه، هه‌روه‌ها له‌ هه‌ریمی کوردستان پاشکۆی یاسای له‌ په‌رله‌مانی کوردستان له‌ سالی ٢٠٠٧ ده‌رچوو که کاری داواکاری گشتی له‌ هه‌ریمی کوردستان ریکخست.

داواکاری گشتی رۆلی کاریگه‌ری له هه‌موو قۆناغه‌کانی لیکۆلینه‌وه و دادگاییکردن ده‌بینی، بۆ پاراستنی مافی گشتیی و ده‌سه‌لاتی ئه‌و ده‌زگایه‌ گرنگه له نیو دادگاكان به‌فراوانی تاوه‌كو گه‌یشه‌ ئه‌و باره‌ی جگه له چاودیریکردنی بوار تاوانکاری و داوای سزایی و چاودیری داواکانی باری مه‌ده‌نیش ده‌كات له دادگاكان به رۆلی خۆی هه‌لده‌ستیت. مافی جولاندنی داوای هه‌یه له به‌رده‌م دادگاكان بۆ پاراستنی مافی گشتیی و چاودیری و گه‌ران به داوای به‌لگه له تاوانه‌كان ده‌كات و ده‌سه‌لاتی دادوه‌ری لیکۆلینه‌وه‌ی هه‌یه، ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی دواییان ئاماده‌نه‌بوو له‌گه‌ڵ هاتنی دادوه‌ری لیکۆلینه‌وه ده‌سه‌لاته‌كه‌ی ته‌واو ده‌بی‌ت و ده‌توانی داوا‌بكات به گواستنه‌وه‌ی داوا له تاوان و كه‌تن ده‌توانی داوا له تۆمه‌تبار بكات له‌شی ببینری و وینه‌ی بگیردري و په‌نجه‌مۆری وهر‌بگیري و یان وهر‌گرتنی خوین و مووی پرچ و نینۆنه‌كان و ده‌توانی رای خۆی له سهر داواکردن بۆ گلدانه‌وه‌ی سامانی گواستراوه و نه‌گواستراوه تۆمه‌تباری هه‌لاتوو بدات، ده‌توانی سه‌ره‌پرشته‌ی کاری لیکۆله‌ر بكات و په‌راوی لیکۆلینه‌وه‌ی ببینی و راو سه‌رنجیان ده‌رباره‌ بدات، هه‌روه‌ها دادوه‌ری لیکۆلینه‌وه ئه‌و بپاریانه‌ی ده‌یدات ده‌یخاته به‌رده‌م داواکاری گشتیی بۆ ئه‌وه‌ی رای خۆی له‌سه‌ر بدات، هه‌روه‌ها داواکاری گشتی پێویسته له کاتی لیکۆلینه‌وه له تاوان و كه‌تن ئاماده‌ بی‌ت و ده‌توانی تی‌بینی و داواکارییه‌کانی خۆی سه‌باره‌ت به‌و لیکۆلینه‌وه‌یه‌ بدات، داواکاری گشتی ئاماده‌ی دادگایی هه‌موو داگا‌کانی سزایی ده‌بی‌ت، ته‌نیا دادگای پید‌اچوونه‌وه نه‌بی‌ت و هه‌وره‌ها ئاماده‌ی داد‌بینی دادگای باری كه‌سی و مه‌دنی و كار و دادگا‌کانی تر، ده‌بی‌ت ده‌توانی گه‌فتوگۆی لایه‌نه‌کانی داوا‌كان بكات و تی‌بینی و داواکارییه‌کانی خۆی پێش‌كه‌ش به‌و دادگایانه‌ بكات نه‌مه و کاری زۆری تری داواکاری گشتی كه له یاسا‌که‌یان هاتوو و ده‌توانی بی‌ته‌ فاکته‌ری به‌ دیه‌ینانی داد‌په‌ره‌وه‌ی و سه‌روه‌ری یاسا نه‌گه‌ر ئه‌رکه‌کانی وه‌كو له یاسا‌که‌ هاتوو جی‌به‌جی‌بكات.

بهندی دووهم: ئارمانج له یاسای داواکاری گشتی

- ۱- پاراستنی سیستهمی ولآت و مال و سامانی گشتی و چاودیریکردن و چهسپاندنی سهروهی یاسا و به دیهینانی دادپهروهی له نیو کۆمهلگه.
- ۲- له گهڵ لایهنی دادوهی به شداری له خیرا ئاشکراکردنی کاره تاوانکارییهکان دهکات.
- ۳- کارکردن بۆ خیرا یهکلاییکردنهوهی کیشهکان له دادگاكان .
- ۴- چاودیریکردنی جیبه جیبوونی بپیار و ریساکان و سزاکان به پئی یاسا.
- ۵- به شداریکردن له ههلسانگاندنی یاساکان و گونجانیان له گهڵ بارودۆخی کۆمهلگه.
- ۶- به شداریکردن بۆ ریگهگرتن له کرداره تاوانکارییهکان و پیشکەشکردنی چارهسەری گونجاو له م بارهیهوه.
- ۷- به شداریکردن له پاراستنی خیزان و مندالان.

بهندی سییهم: تاییه تمه ندییهکانی داواکاری گشتی

داواکاری گشتی نوینه رایهتی مافی گشتی و پاریزهری دادپهروهییه له کۆمهلگه و ریسای کارکردنی به پئی یاسای تاییهت به خۆی ههیه، داواکاری گشتی دهزگایهکی پهت و بلاونییه به کۆمهلن له رووی کارهوه سهرووی خۆیان ههیه پئییهوه پابهند دهن، ئهویش سهروکایهتی داواکاری گشتییه و دهگه پینهوه بۆ وهزیری داد له کاتی جیبه جییکردنی ئهرکهکانیان، له داگاكان نامادهی ههموو قۆناغهکانی ليكۆلینهوه و دادگاییکردن دهن و دهتوانن تیبینییهکان و داواکاری پیشکەش بکهن له ههر دادگاییکردن و دادبینییهک، له تاییه تمه ندییهکانی داواکاری گشتی:

۱- پابه‌ندبوون به سه‌رووی خۆیان :

داواکاری گشتی سه‌رووی خۆیان هه‌یه پێیه‌وه پابه‌ند ده‌بن و کاره‌کان و نه‌رکه‌کانیان به‌سه‌ر دابه‌شده‌کات که‌ئه‌ویش وه‌زاره‌تی داده، له هه‌مان کاتدا چاودێری کاره‌کانیان ده‌کات و ئاگاداریان ده‌کاته‌وه له‌هه‌ر که‌موکۆپیه‌ک له کاره‌کانیان هه‌بێت.

۲- سه‌ربه‌خۆیی

داواکاری گشتی له کاره‌کانی سه‌ربه‌خۆیه و جگه له سه‌رووی خۆی هه‌یج لایه‌نی‌ک ناتوانی ده‌ستب‌خاته کاره‌کانیه‌وه، ئه‌وه‌ش بۆ ئه‌وه‌یه کاره‌که‌یان به‌ دلسۆزی به جی‌ب‌گه‌ینن و دادگا ناتوانی ئاراسته‌ی داواکاری گشتی بکات یان رێنمایی بکات، له‌سه‌ر ئه‌و تیبینی و داواکاریانه‌ی ئه‌وان له‌سه‌ر دادگایی و دادبێنیه‌کان هه‌یانه، له‌ کێشه و داواکان ده‌یانبێت، ته‌نانه‌ت وه‌زیری دادیش ناتوانی ده‌ستب‌خاته نیو ئه‌و داوايانه‌ی داواکاری گشتی بۆ پاراستنی مافی گشتی جو‌له‌ی پێده‌که‌ن.

۳- پارچه‌نه‌بوون

ده‌زگای داواکاری گشتی یه‌کن و پارچه‌ نابن، هه‌موو داواکاری گشتی کاره‌کانی یه‌کتر ته‌واو ده‌که‌ن، بۆ نمونه ئه‌گه‌ر داواکاری گشتیه‌که له قو‌ناغی لیکۆلینه‌وه ئاماده‌بوو یه‌کی‌کی تر له قو‌ناغی دادگایی و یه‌کی‌کی تر له قو‌ناغی تانه لێدان ئاساییه له‌به‌ر ئه‌وه‌ی کاری ده‌زگاکه به گشتی یه‌ک ئارمانجی هه‌یه.

۴- به‌رپرسیارنه‌بوون

داواکاری گشتی بۆ ئه‌وه‌ی بتوانی کاره‌کانی به ریکۆپیک‌ی به جی‌ب‌گه‌ینی ئه‌و نه‌رکه‌نه‌ی له‌سه‌ریه‌تی جی‌به‌جی‌یان بکات، ئه‌وا به‌بی ترس کارده‌کات و هه‌یج کاریگه‌ریه‌کی له‌سه‌ر نییه و یاسا پارێزگاری یاسایی بۆ فه‌راهه‌م کردووه، به‌رامبه‌ر ئه‌و دانیایی هه‌یه له کاره‌کانی و ئازادانه و بێباکانه بی ئه‌وه‌ی ترسی له لێپێچینه‌وه هه‌بێت تیبینی و داواکاری و تانه‌کانی خۆی پێشکه‌ش ده‌کات، مادام مه‌به‌ستی جی‌به‌جی‌بوونی یاسایه و لانه‌دانییه‌تی له لایه‌ن هه‌یج لایه‌که‌وه، به‌لام

پێویسته ئەوه مەبەستی بیّت ئەگەر نییهتی ئەوه نهبیّت دووچاری بهرپرسیارییهتی لهسهرووی خۆیهوه دهبیّت.

بهندی چوارهم: رۆئی داواکاری گشتی له قۆناغی لیکۆلینهوه له تاوان

داواکاری گشتی وهکو بنهمای گشتی به پێی یاسا لهگهڵ دهسهلاتی دادوهری کاری بهشداریکردنه له گهلیان بۆ ئاشکراکردنی کرداره تاوانکارییهکانه له نیو کۆمهڵگه، وهك چۆن دهسهلاتی دادوهری کار بۆ کهمکردنهوه و بنپکردنی تاوان له نیو خۆی ولات دهکات، ئەویش هاوکاری ئەو دهسهلاته دهبیّت بۆ دیاریکردنی سنووریک بۆ تۆمهتباران به ئاشکراکردن و دادگاییکردنیان و له قۆناغی دهسپیکي گهپان و کۆکردنهوهی بهلگهکانی تاوان چاودیریدهکات، بۆ ههنگرتنهوهی بهلگهکان و مافی سههرپرشتیکردنی کارهکانی لیکۆلهر و ئەندامانی ریکخستنی دادوهری بکات و ئەو لایهناهی کاری لیکۆلینهوه لهتاوان دهکهن، لهسهریانه ههر تاوان و کهتنیک رووبدات داواکاری گشتی پێیهوه ئاگاداریکهنهوه، بههۆی ئەوهی ئەو کرداره تاوانکارییهانه پهیهندی به مافی گشتی ههیه و پارێزهری ئەو مافانه داواکاری گشتی دهیخاته ئەستۆی خۆی، بۆیه ههر دیاردیهک و کرداریک له لایهن ههر کهسیک و لایهنیک بکریّت و زیان به بهرژهوهندی گشتی بگهیهنیّت و مافی گشتی تیدا پیشیلبکریّت، ئەوا داواکاری گشتی راستهوخۆ بهری لیدهگریّت به جولاندنی سکالا لهسهر ئەو کهس و لایهناهی مافی گشتییان پیشیلکردوه.

لهو کاتهی دادوهری لیکۆلینهوه له قۆناغی سههرتایی لیکۆلینهوهی تاوانیکدايه، داواکاری گشتی چاودیری بریارهکانی دادوهری لیکۆلینهوه دهکات، سهرنج و تیبینی خۆی لهسهریان دهخاته روو لهو کاتهی مافی تاك و دُنیايي مالّ پیشیلدهکریّت، داواکاری گشتی لهو کاتهی له شانۆی تاوانه و دادوهری لیکۆلینهوه لهوئ نییه ئەوا مافی ئەوهی ههیه دهستدهکات به کاری لیکۆلینهوه و دهسهلاتی بهوه تهواو دهبیّت که دادوهری لیکۆلینهوه دهگاته شوینهکه و ئەگەر ههر ئەو دادوهری لیکۆلینهوه داوا لهداواکاری گشتییهکه بکات بهردهوامی بدات

به کاری لیکۆلینه‌وه ئەوا دەتوانی هەر به‌رده‌وام بی‌ت، ئاماده‌بوونی داواکاری گشتی له کاتی ئەنجامدانی ریکاری لیکۆلینه‌وه ئاماده‌بوونی پێویسته و ئەگەر له‌وی نه‌بی‌ت ئەو ریکاران‌ه‌ی لیکۆلینه‌وه نابێ ئەنجام‌درا‌ین و سه‌یری هه‌موو په‌راوه‌کانی لیکۆلینه‌وه ده‌کات و راو سه‌رنج و داواکارییه‌کانی ده‌خاته روو، داوه‌ری لیکۆلینه‌وه له قۆناغی لیکۆلینه‌وه هه‌موو ئەو پڕیارانه‌ی سه‌باره‌ت به لیکۆلینه‌وه ده‌یدات سه‌باره‌ت به پشکنین و ده‌ستگیرکردن و راگرتن و درێژکردنه‌وه‌ی راگرتنی تۆمه‌تبار هه‌موو پڕیاره‌کانی تر ده‌یدات، ده‌بێ بیخاته به‌رده‌م داواکاری گشتی ئەویش له یاسایی ئەو پڕیارانه ده‌پروانی‌ت راو سه‌رنجی له‌م باریه‌وه ده‌خاته روو، ده‌توانی تانه له‌و پڕیارانه‌ی داوه‌ری لیکۆلینه‌وه بدات و به‌مه‌ش داواکاری گشتی له قۆناغی لیکۆلینه‌وه رۆلی کاریگه‌ر ده‌گیریت، له قۆناغه‌کانی تریش له کاتی دادگایی و ده‌رچوونی پڕیاری دادگا و کاتی تانه‌دان له پڕیاره‌کانی دادگا هه‌مان رۆل ده‌بینیت، ئەو‌کار و ئەرکان‌ه‌ی داواکاری گشتی نیشانه‌ی جموجۆل و زیندوووه‌تی ئەو ده‌زگایه گرنگه‌یه بۆ که‌مه‌لگه. "٦"

به‌شی شه‌شه‌م: جو‌ره‌کانی دادگا و تاییه‌ ته‌نداییه‌کانیان

به‌ندی یه‌که‌م: جو‌ره‌کانی دادگا

دادگا‌کان راسته‌وخۆ کاره‌کانیان له لایه‌ن ئەنجومه‌نی داوه‌ری ریکده‌خریت و ئەم ده‌سه‌لاته به‌پێی یاسای ده‌سه‌لاتی داوه‌ری هه‌ریمی کوردستان ژماره (٢٢) ی سالی ٢٠٠٧ ماده‌ی دووهم سه‌ربه‌خۆیه که‌تیايدا هاتوو (دادگا‌کان سه‌ربه‌خۆن و هه‌یج ده‌سه‌لاتیکیان به‌سه‌روه‌وه نیه جگه له یاسا)، له یاسا به‌و لاوه هه‌یج ده‌سه‌لاتیکێ به‌سه‌ردا نییه و ته‌نانه له په‌رله‌مان بودجه‌ی سه‌ربه‌خۆی بۆ ته‌رخان ده‌کری‌ت، واتا دادگا‌کان سه‌ربه‌خۆن و ده‌سه‌لاتیان به‌سه‌ر هه‌موو که‌سیکی سروشتی و مه‌عنه‌وی و تا ده‌گاته حکومه‌تیش و هه‌یج کاریگه‌رییه‌ک له سه‌ر پڕیاره‌کانیان نییه و به‌پێی یاسا حوکمی خۆیان ده‌رده‌که‌ن بۆ یه‌کلایکردنه‌وه‌ی کیشه‌کان و سزادانی تۆمه‌تباران، دانیشتنه‌کانی دادگا ئاشکرا به‌پڕیوه‌ده‌چن ته‌نیا

ئه‌گهر دادگا پرپار بدات به نهیینی بیټ له‌بهر ره‌چاوکردنی ره‌وشت و ئادابی گشتی و ریزگرتن له خیزان، به‌لام پرپاری حوکم له دانیشتنی ئاشکرا له لایهن دادگا ده‌خویندریته‌وه. دادگاگان به‌پیی ماده‌ی (٩) له یاسای ده‌سه‌لاتی دادوهری ههریمی کوردستان ژماره (٢٣)ی سالی ٢٠٠٧ هاتوووه دادگاگانی مه‌ده‌نی بریتین له:

١- دادگای پیداجوونه‌وه

٢- دادگای تییه‌لچوونه‌وه

٣- دادگای تاوان

٤- دادگای به‌رای

٥- دادگای نه‌وجه‌وانان

٦- دادگای باری که‌سی

٧- دادگای که‌تن

٨- دادگای کار

٩- دادگای لیکۆلینه‌وه

١٠- دادگاگانی ماده‌ده‌کانی که‌سی بو مه‌سیحییه‌کان و ئیزیدییه‌کان و ئایینه‌کانی تر.

به‌ندی دووه‌م: تاییه‌مه‌ندییه‌کانی دادگاگان

یه‌که‌م: دادگای پیداجوونه‌وه

ده‌سته‌ی بالای دادوهریییه و چاودی‌ری دادوهری له‌سه‌ر هه‌موو دادگاگانی مه‌ده‌نی ده‌کات و له سه‌رۆک و جیگر و چه‌ند دادوهری‌ک پیکدیټ، که به یاسا ژماره‌یان دانراوه و به‌پیی یاسای ده‌سه‌لاتی دادوهری ههریمی کوردستان ژماره (٢٣)ی سالی ٢٠٠٧ ماده‌ی ده‌یه‌م له (٩) دادوهر که‌مه‌تر نه‌بی و پیکدیټ، له‌گه‌ل سه‌رۆک و جیگره‌کانی و چه‌ند ده‌سته‌یه‌کی بالا پیکدیټ و ده‌سه‌لاته‌کانی به‌پیی یاسا ریکخراوه.

دووهم : دادگای تیهه لچوونهوه

ئهم دادگایه دهستهی بالای دادوهرییه له یهك پاریزگا و سه‌په‌رشتی کاری دادگاكان لهو پاریزگایه دهكات، له روی دامه‌زاندن و دابه‌شکردنی دادوهر و فه‌رمانبه‌رانی دادگاكان و ئیداره‌ی و تو‌مارکردنی ئهو داوايانه‌ی بۆی ره‌وانه ده‌كریٔ به سیفه‌تی تیهه‌لچوونهوه و پیدچوونهوه له سه‌رۆکی دادگا و جیگر و چه‌ند دادوه‌ریك پیک دیت.

سییه‌م : دادگای تاوان

له‌هه‌ر پاریزگایه‌ك دادگایه‌کی تاوان هه‌یه و ئه‌گه‌ر سنووری پاریزگا‌كه فراوان بیٔت ئه‌وا ده‌كریٔ دادگای تاوانی تر بکریٔته‌وه، له ده‌سته‌یه‌ك دادوهر پیکدیٔت سه‌رۆك و دوو جیگری و تایبه‌تمه‌ندی ئهو دادگایه یه‌كلايکردنه‌وه‌ی ئهو په‌راوی ليكۆلینه‌وه‌وانه‌یه له دادگای ليكۆلینه‌وه بۆ دادگایيکردنی سزایی بۆی ره‌وانه ده‌كریٔت، بریاری ئهو دادگایه راسته‌وخۆ له‌لایه‌ن لایه‌نه‌کانی داوا و داواکاری گشتی‌ی تانه‌ی لی‌ده‌دریٔ له‌ماوه‌ی یاسایی، ئه‌گه‌ر لایه‌نه‌کانی په‌راوه‌كه داوانه‌كه‌ن له هه‌ندیٔ ماده‌ه راسته‌وخۆ پیدچوونه‌وه‌ی بۆ ده‌كریٔت و ره‌وانه‌ی داواکاری گشتی‌ی و سه‌رۆکایه‌تی دادگای پیدچوونه‌وه ده‌كریٔت.

چوارهم : - دادگای به‌رایي

له هه‌ر پاریزگا و قه‌زایه‌ك ئهم دادگایه هه‌یه و ئه‌گه‌ر پێویست بکات له ناحیه‌کانیش به‌پیی به‌یاننامه‌ی سه‌رۆکی ئه‌نجومه‌نی دادوه‌ری پیکبه‌ئیریت، ئهم دادگایه به دادوه‌ریك گری‌ده‌دریٔ ، تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی ئهو دادگایه بینینی ئهو داوايانه‌یه په‌یوه‌ندی به کاروباری کیشه‌ی مولك و قه‌رز و ليكجیاکردنه‌وه‌ی مالیکی شیاو بۆ به‌شکردن و کیشه‌ی کۆمپانیاکان و په‌رپووتبوونیان، بریاره‌کانی ده‌رچوو له‌م دادگایه ده‌توانریٔ له لای لایه‌نه‌کانی داوا تانه‌ی لی‌دی‌ریٔت.

پينجه م: دادگاي نهوجه وانان

ئەم دادگايە بە سەرۆكايەتى دادوهرى نهوجه وانان و ئەندامىيەتى دوو ناو بژيوانى شارەزا لە كاروبارى نهوجه وانان گريڊەدریٲ، سەيرى تاوانەكان دەكات، تايبەتمەندى ئەو دادگايە سەيرکردنى ئەو كيشانەيه كەتەمەنى بچوك بیٲ و بالق نەبووی.

شەشە م: دادگاي بارى كەسايەتى

هەر جيگەيهك دادگاي بەرايى ليبيٲ دادگايەكى بارى كەسايەتى يان زياتر دەبيٲ و بەيهك دادوهر گريڊەدریٲ و لەهەر جيگەيهك دادگاي بارى كەسى نەبيٲ، ئەوا دادوهرى دادگاي بەرايى موسلمان بە دادوهرى دادگاي بارى كەسى دادەنريٲ، تايبەتمەندى ئەو دادگايە بينينى ئەو داوايانەيه كە پەيوەندى بە كاروبارى خييزان و هاوسەريەتى و ليك جيابوونەوه و تەلاق و رەچەلەك و ميرات و وەسايەتەوه هەيه و بريارەكانى ئەو دادگايە لەلای لايەنەكانى داوا تانەى ليڊەدریٲ.

هەوتە م: دادگاي كەتن

هەر جيگەيهك دادگاي بەرايى ليبيٲ دادگايەكى كەتن يان زياتر دەبيٲ و بەيهك دادوهر گريڊەدریٲ و لەهەر جيگەيهك دادگاي كەتن نەبيٲ، ئەوا دادوهرى دادگاي بەرايى بە دادوهرى دادگاي كەتن دادەنريٲ، تايبەتمەندى ئەو دادگايە سەيرکردنى ئەو داوايانەى دادگاي ليكۆلئينهوه بۆى رەوانە دەكات كە سزاي تاوانى تيڊايە بە كەتن يان سەريپچى بريارەكانى ئەو دادگايە لە لايەن لايەنەكانى داوا تانەى ليڊەدریٲ.

ههشتهم: دادگای کار

له ههر پارێزگایهك دادگایهكی کار ههیه و له لایهن دادوهرێك گریدهدریٲ، تایبهتمهندی ئهو دادگایه بینینی ئهو داوایانهیه که یاسا بۆ دیاریکردوه لهوانه بینینی داوای کیشهی نیوان کار و سهرکار و کۆمپانیاکانه.

نۆیهم: دادگای ليكۆلئنه وه

ههر جیگهیهك دادگای بهرای لیبیت دادگایهكی ليكۆلئنه وه یان زیاتر دهبیٲ و بهیهك دادوهر گریدهدریٲ و له ههر جیگهیهك دادگای ليكۆلئنه وه نهبیٲ، ئهوا دادوهری دادگای بهرای به دادوهری دادگای ليكۆلئنه وه دادهنریٲ، تایبهتمهندی ئهو دادگایه ليكۆلئنه وهیه له تاوانهكان و كۆکردنه وه و ههڵگرتنه وهی به لگهی تاوان و وهرگرتنی وتهی لایهنهكان و ئامادهکردنی پهراوی ليكۆلئنه وهیه، بۆ دادگای تایبهتمهند ئهگهر تاوانهك به سههر تۆمهتبار به هوێ به لگهكانی تاوانه وه له سههری چه سپاو رهوانه ی دادگای تاوان و كهتن و نهوجه وانانی دهكات، ئهگهر تۆمهتبار تاوانهكهی له سههر نه چه سپا ئهوا پهراوهكهی یان به کاتی یان كۆتایی دادهخات و تۆمهتبار ئازاد دهكات. بپارهکانی ئهو دادگایه له قوناغی ليكۆلئنه وه له بهردهم دادگای تاوان تانهی لیدهدریٲ.

دهیهم: دادگای مادمهکانی که سایهتی بۆ مهسیحییهکان و ئیزیدییهکان

له سهنتهري ههر پارێزگایهك دادگایهك بۆ مادمهکانی که سایهتی مهسیحییهکان و ئیزیدییهکان و نایینهکانی تر پیکدیٲ، ئهو دادگایه بهیهك دادوهر گریدهدریٲ و دهکری به پێی بهیاننامهیهکی سهرۆکی ئهنجومهنی دادوهری به پێی پيوستی له سهنتهري قهزا و ناحیهکان پیکبهینریٲ و لهو شوینانهی دادوهری که سایهتی لینهبیٲ ئهوا دادوهری دادگای بهرای جیگهی دهگریته وه و تایبهتمهندی ئهو دادگایه کاروباری مهسیحییهکان و ئیزیدییهکان و نایینهکانی تره.

* دادگای باری شارستانی

لهههندی بهپیی پیویستی دادمهزیت و ئەو دادگایه به دادوهریک گریدهدریت و لهههه شوینیک ئەو دادگایه نهییت، ئەوا دادوهری دادگای بهراییی داواکانی ئەو دادگایه دهیینیت و تایبهتمندی ئەو دادگایه بینینی ئەو داوایانهیه، که تایبهتن بهناو و تهمن و ئەو داوایانهی باری شارستانی تییدا لایهنه و له داواکه دایه و بریارهکانی ئەو دادگایه شیایوی پیداجوونهوهن. " ۸ " .

- ۱" یاسای سزای عیراقی ههوارکراوی ههریمی کوردستان.
- ۲" لهو بریارانه سوود له بریارهکانی دادوهر رزاق کازم الموسوی وهرگیراوه.
- ۳" سوود له کۆنوسهکان و نووسراوهکان وهرگیراوه دهربارهی لیکۆلینهوهی تاوانکاری.
- ۴" بحث حول (علاقه الادله الجنائیه والطب العدلی) من قبل القاضین ناصر تلماتین و سالم عبدالرزاق نشرت فی انترنیت ۲۰۱۰.
- ۵" المرشد العلمي للمحقق، اعداد عمید الشرطة الحقوقي فخری عبدالحسن علي(صفحه ۱۹۴- ۲۰۴)
- ۶" اصول المحاکمات الجزائیة الاستاذ عبدالامیر العکلی والدکتور سلیم ابراهیم حربة ۲۰۰۹ بغداد صفحه (۶۴-۷۹)
- ۷" یاسای دسهلاتی دادوهری ههریمی کوردستان ژماره (۲۳) ی سالی ۲۰۰۷
- ۸" یاسای دسهلاتی دادوهری ههریمی کوردستان ژماره (۲۳) ی سالی ۲۰۰۷ و گوڤاری دادپهروهر ژماره (۱۴) ی ۲۱-۵-۲۰۱۰ بابهتیک بهناونیشانی (پیناسهی دسهلاتی دادوهری و چۆنیهتی داواکردنی داوا له دادگاگان) نووسینی رسول حسین صفحه(۶۵).

فهرهه نگوک

کوردی	عه ره بی
بریکاری	توکیل
سیوی	یتیم
لیکۆلەر	محقق
به خشه ر	واهب
سپارده	ودیعة
چاودیر	وصی
هه راش	یافع
شیکردنه وه	تفسیر
سه لماندان - چه سپانندن	اثبات
قایمکردن	توثیق
سووککردن	تحفیف
ساخته کاری	تدلیس
پیراگه یانندن	اشعار
خۆبه دهسته وه دان	تسلیم
یا خیبوون	تمرد
خاوه ندارییه تی	تملك
ناکوکی	تنازع
گلدانه وه	حجز
دایه نی	حضانة
په رپووت	مفلس
ره شبگیری	نفیر

داوین پیسی، له شفرۆشی	عاهرة
ماره بپین	نکاح
تویکاری لاشه	تشریح الجثة
دهسته بهری خودی	اكتفاء ذاتي
ناوێراندن	تشهير
شیاوی	اهلية
دانیایی	تامین
خۆلادان	تجنب
فیلکردن	تحايل
خه ملاندن	تخمین
تالانکردن	سلب
راگرتن	توقیف
ئهستۆ	ذمة
تویکاری	تشریح
رهفتار	سلوك
پیشیلکردن	خرق
شاراوه	غموض
ئه نجامگری	استنتاج
ریککه وتن	ویفاق
وره	عزم
لیکۆلینه وهی تاوانکاری	التحقیق الاجرامی
زمانه وانای	لغوي

علم التحقيق الجنائي	زانستی لیکۆلینهوهی تاوانکاری
بیان	دهرڅستن
وقوع	کهوتنهوه
منطقة	دهقەر، ناوچه
عدسة مكبر	هاوینهی گهورهکردن
مسترة	راسته
مؤبد	ههتایی
هتك العرض	ئابرووبردن
الجرائم العادية	تاوانی سادهیی
اغتصاب	لاقهکردن
التعويض	قهههبووکردنهوه
الاستعانة	پهنا بردن
تطبيق	جیبه جیکردن
اسباب الاباحه	هۆیهکانی رییپیدان
نية	نیاز
تجاوز	بهزاندن
استجواب	لیپرسینهوه
طعن	تانه
اختصاص	تایبه تمهندی

دادپهروهی	العدالة
ناپازی	اعتراض
ره خنه	نقد
دهستبه رکاری، جولانندن	تحريك
رێپێدان	تحويل
دهسه لآت	صلاحيات
ره وایي	مشروع
رافه کردن	تفسير
سه لماندن	اثبات
ره تکرده وه	نفي
دهسته	رزم
سه رپێچیکردن	مخالفة
پالنه ر	باعث
شاره زا	خبر
راسپێردراو	المكلف
رێكخستنی دادوهی	ضبط القضائي
ناپاکی هاوسه ریبیه تی	زنا
حه واله کردنی ده ره وه	تحويل الخارجي
تاوانی بینراو	الجريمة المشهودة
به رکار	نافذ
درک کردن	الادراك
سپله یی نمه کداری	خيانة الامانة
شینایي	حظائر

تعدد	چهندی
مذكرة	بیرخه ره‌وه
تقدير	پيودانگ
قضائي	دادگه‌رییانه، دادوهری
اثار	جینیشانه، شوینه‌وار
نشل	گیرفان برین
المواد الجرمية	شتومه‌کی تاوانکاری
جسم صلب	لاشه‌ی ره‌ق
البصمات الظاهرة	په‌نجه‌مۆری بینراو
البصمات الخفية	په‌نجه‌مۆری نه‌بینراو
اثار الاقدام	شوینه‌واری پی
اثار الزجاج	شوینه‌واری شوشه
تأمين	دلنیا‌یی
بصمة الصوت	ده‌نگه‌مۆر
بصمة العين	چاوه‌مۆر
بصمة الاذن	گوپچکه‌مۆر
بصمة الاصابع	په‌نجه‌مۆر
عمد	ئه‌نقه‌ست
قتل العمد مع سبق الاصرار	کوشتنی به‌ئه‌نقه‌ست و ناماده‌کارییه‌وه
غامض	نادیار، نه‌ناسراو
بصمة	نیشانه، مۆر
ظرف مشدد	باری توندکردن

عمدا	ئه نهقهست
خطأ	هه له
مذكرة	بیرخه ره وه
منافسة	کيپرکي
مخدرات	هوشبهر
صلح	پيکها تنه وه
الاهل	خانه واده
رابطة	ها و به ند
كفيل	دهسته بهرى
صلح	پيکها تن
كشف الدلالة	نۆرینی به پرينمايى
عملية التشخيص	کردارى ناسينه وه
عملية المواجهة	کردارى رووبه پروو بونه وه
التفتيش	پشکين
مأمور	نيردراو
شرف	نابروو
اركان	کۆله گه
وضعي	دانراو
اشارة	هيما بردن
تشريح	تويکارى
سن الرشد	بالقبوون
سقف	بنميچ
اركان	کۆله گه
محاضرة	وانه
المساس	بريندار کردن

رشوة	بهرتیل
تزوير	ساخته، گزی
ادانة	تۆمه تبارکرن
تضليل	چه و اشه کردن، به لاپییدا بردن
قرائن	گرینه
استنباط	هه لێنجان
مجهول	نه ناسراو
الادلة الظرفية	به لنگه ی باری
قاطعة	رهها
رجعي	گه پاره
شبهة	گومان
مينا	به ندهر
باطل	پووچه ل
وسائل	ئامراز
شفوي	زاره کی
تأشير	زالکه
بدني	جهسته یی
احكام	په یاره کان
تأنيب	سه زه نشتکردن
تأمين	دلنیا یی
فرضية	گریمانی
قرينة قضائية	گرینه ی دادگه ری یان دادوه ری
حجز	گلدانه وه
ضغط	گوشار
احتیال	فیل

و شیق	قایم
عریضة الدعوی	کۆنوووسی داوا
قضائي	دادوهری
اجرامي	تاوانکاری
موسوعة	که شکۆل
كفالة	دهسته بهری
ثغرة	که لاین
دعوى موجزة	کورتته داوا
جنائي	تاوانکاری
تعسفي	بیادی
اشتراط	مهرج دانان
جریمه	تاوان
اهلية	لیها تووی، شیاوی
ماددى	به رجه سته یی
عقار	نه گواستراوه
سجن	به ندکردن
ارتفاق	هاوشانیه تی
تمهیدی	ناماده کاری
واقف	وه ستینه ر
مدمن	خووپیوه گرتن
رسوم	میرانه
كشف	نۆرین
لئیم	پیسکه
رکیک	ناریک
احتجاج	ناپه زایی

متناقض	دژیهك
منازعة	ناكوکی
استحالة	نهكران
زوال	نه مان
عدلي	دادگه ری
نسب	ره چه لهك
تحويل	ره وانه كردن
فروع	لق
اصول	بنچینه
اتلاف	له ناو بردن
الاموال	سامان
تخریب	تیكدان
حرمة	بیبه شكردن
تعدد	فرهیی
تنازل	لیخوشبوون
حلزوني	خولگه یی
دائري	بازنه یی
شریطي	پانی
تربيعی	چوارلایی
اداة	ئامراز
مبدأ	بنه ما
تثبیت	چه سپاندن
استعراف	ناسینه وه
طيف	سیبه ر
غامض	نادیار

تشويه	شيواو
مسور	دهوردراو
مكلف	راسپيراو
مطالعة	تيخويندنه وه
لقب	نازناو
هتك	ئاپروبردن
اهانة	سوكايه تيكردن
مساءلة	ليپرسينه وه
صرير	دهنگ
حفي حنين	دهست به تالى
محكمة	دادگا
الطب العدلي	پزيشكى دادوهرى
الادلة الجنائية	بهلگه ي تاوان
الادعاء العام	داواكارى گشتى
حاكم	دادوهر
غافل	بيئاگا
غير مذنب	بيتاوان
تكتم	بيدهنگبون
فاقد الوعي	بيهووش
محايد	بيلايهن
ضريبة	باج
موضوع الدعوى	بابه تى داوا
حالة	بار
عمدا	ئه نقه ست
مقارنة	بهراورد كردن

نزع	رکابه‌ری
اخلاء	به‌ردان
غرامة	پییژاردن
قرار قطعی	برپاری بنپ
وكالة	بریکار نامه
حیازة	بنده‌ستانه
مرکز	بنکه
طعن	تانه
كشف الجريمة	تاوان ناشکرکردن
تهمة	تۆمهت
تسجيل	تۆمارکردن
ارتكاب الجريمة	تاوان ئەنجامدان
جرائم اخلاقية	تاوانه ره‌وشتییه‌کان
جنحة	که‌تن
جناية	تاوان
جاني	تاوانکار
جريمة مشهودة	تاوانی بینراو
جريمة السياسية	تاوانی رامیاری
قتل عمد	کوشتنی به ئەنقه‌ست
انفجار	ته‌قینه‌وه
مستلم	وه‌گر
مستمسك	به‌لگه‌نامه
تميز عنصری	جیاکاری ره‌گه‌زی
سن القانوني	ته‌مه‌نی یاسایی
مشدد	توندکار

تشديد العقوبة	توندکردنی سزا
علم التشريع	تويکاريزانی
تكليف	پيسپاردن
ملتزم	پابه‌ند
حصانة	پاريزبه‌ندی
المخبر	هه‌والده‌ر
جواز سفر	تيپه‌رنامه (پاسپورت)
احتران	پاريزکردن
ملحق	پاشکو
سند	پالپشت
متفرقة	په‌راگه‌نده
انكماش	پووكانه‌وه
ترويج	بره‌وپيدان
محكمة بداءة	دادگای به‌رايی
محكمة العمل	دادگای کار
محكمة الاحوال الشخصية	دادگای باری که‌سيه‌تی
محكمة الجنايات	دادگای تاوان
محكمة الجنح	دادگای که‌تن
محاكمة	دادگایيکردن
حاكم التحقيق	دادوه‌ری ليکولينه‌وه
اعتراف	دانپينان
نصاب	راده
ضمان	گه‌ره‌نتی
معنوي	گوزاره‌یي
بعثة	نيردراو

منحرف	لادەر
جانح	لاسار
جائر	سته مكار
جحد	سپله یی
جدال	مشتومر
ثار	تۆله
ثقة	متمانه
ثنائي	دوو قۆلی
تخصيص	تهر خان کردن
تخطيط	پلاندانان
تحفيض	داشکاندن
تحفیف	سووک کردن
تخلي	دهستبه رداربوون
اخبارية	هه و آدان
اختتام	کو تا یهینان
اختراع	ئه فراندن
اختزال	کور تکردنه وه
احتكار	قورخر کردن
احسان	چاکه
اصلاحية	چاکسازی
اضافي	زیاده
اضبارة	دۆسیه
بطالة	بیکاری
غشاء البكارة	په رده ی کچینی
تكوين	پیکه وه نان

تلفيق	ههلبهستن
تماثل	ليکچوون
تمثيل	نواندن
تکملة	تهواوکهه
تکافؤ	هاوتايى
تکرار	دوو ياره
اکراه	ناچارکردن
استنتاج	ئه نجامگرى
سبع	کالا
استيلاء	دهست به سهرداگرتن
اهلية	شيان
جرد	دانه ژمييرى
جرم	تاوان
سماع	گوينگرتن
تحري	پشکين
مستشار	راويژکار
خبير	ليزان
مشاجرة	به شه رهاتن
مشتكي	سکالا کار
مشرع	ياسادانه
دفاع شرعي	به رگرى پهوا
مصدر	سهه چاوه
معلق	هه لو اسراو
مفلس	مايه پووچ

سه‌رچاوه کوردییه‌کان:

- ١- * یاسای ده‌سه‌لاتی دادوهری ههریمی کوردستان ژماره (٢٣) ی سالی ٢٠٠٧.
- ٢- * فهره‌نگ و پیناسی زاراوه‌کانی شه‌ریعه‌ت و یاسا، ئاماده‌کردنی جه‌لیل حه‌مه‌زیاد و سه‌رکه‌وت سه‌لیمان - چاپی یه‌که‌م هه‌ولیر ٢٠٠١.
- ٣- * فهره‌نگی دادگا، سه‌ردار عه‌زیز خو‌شناو - کوردستان چاپی یه‌که‌م ٢٠٠٧
- ٤- * گو‌قاری دادپه‌روه‌ر ژماره (١٤) ی ٢١-٥-٢٠١٠ بابه‌تیک به‌ناونیشانی (پیناسه‌ی ده‌سه‌لاتی دادوهری و چۆنیه‌تی داواکردنی داوا له دادگاگان) نووسینی رسول حسین صفحه (٦٥)
- ٥- * کۆمه‌لیک وانه‌ی دادوهر سه‌ردار یاسین حه‌مه‌ده‌مه‌ین له خولی به‌هیزکردنی لیکۆله‌روه‌ه دادوهرییه‌کان پیشکه‌شکرد له ریکه‌وتی (١٨-٥) تاوه‌کو (٢٢-٦/٢٠٠٦).
- ٦- * کۆمه‌لیک وانه‌ی دادوهر گه‌یلان له خولی به‌هیزکردنی لیکۆله‌روه‌ه دادوهرییه‌کان پیشکه‌شکرد له ریکه‌وتی (١٨-٥) تاوه‌کو (٦-٢٢/٢٠٠٦).
- ٧- * لیکۆلینه‌وه‌ی تاوانکاری پیشکه‌وتوو- GRB-٢٠٠٦ له خولی به‌هیزکردنی لیکۆله‌روه‌ه‌ی دادوهری له شیوه‌ی سیدی به‌خشیان. ریکه‌وتی چاودیری یاسایی ههریم (RLO)
- ٨- * پاشکۆی یاسای داواکاری گشتی ژماره (١٥٩) ی سالی ١٩٧٩ - له‌ههریمی کوردستانی عی‌راق.
- ٩- * یاسای ده‌سه‌لاتی دادوهری له ههریمی کوردستان ژماره (٢٣) سالی ٢٠٠٧.
- ١٠- * فهره‌نگی قانونی - عه‌ره‌بی کوردی فه‌ره‌نسی ئینگلیزی - دکتۆر نووری تاله‌بانی - چاپی شه‌شه‌م هه‌ولیر ٢٠١٤.

سه رچاوه عه ره بيه كان :

- ١- * المرشد العلمي للمحقق ، اعداد عميد الشرطة الحقوقي فخرى عبدالحسن علي .
- ٢- * اصول التحقيق الاجرامى ، تأليف: الدكتور سلطان الشاوي- طبعة جامعة بغداد ١٩٨١ .
- ٣- * علم التحقيق الجنائي الحديث ، بين النظريات و التطبيق تأليف: الدكتور عبدالستار الجميلي و محمد عزيز طبعة الاولى ١٩٧٧ .
- ٤- * قانون اصول المحاكمات الجزائية رقم ٢٣ لسنة ١٩٧١ وتعديلاته-المكتبة القانونية -بغداد، اعداد صباح صادق الانباري ٢٠٠١ .
- ٥- * عبدالحميد رويدار ورياض داود ، التحقيق الجنائي الحديث ، الجزء الثاني .
- ٦- * التحقيق الجنائي العملي ، بغداد ١٩٥٧ عبداللطيف احمد .
- ٧- * المرشد المحقق ، فؤاد ابو الخير و ابراهيم غازي ، دمشق ١٩٦٩ .
- ٨- * معين المحقق العدلي ، اعداد فرات حمود راضي .
- ٩- * اصول التحقيق الجنائي ، احسان الناصرى بغداد ١٩٤١ .
- ١٠- * اصول المحاكمات الجزائية، الاستاذ عبدالامير العكليى والدكتور سليم ابراهيم حرية -٢٠٠٩ المكتبة القانونية-بغداد، الجزء الاول .
- ١١- * اصول المحاكمات الجزائية، الاستاذ عبدالامير العكليى والدكتور سليم ابراهيم حرية -٢٠٠٩ المكتبة القانونية-بغداد، الجزء الثاني .
- ١٢- * موسوعة مصطلحات القانون الجنائي، الدكتور سعد ابراهيم الاعظمي بغداد-٢٠٠٢ دار الشؤون الثقافية العامة. الجزء الاول .
- ١٣- * موسوعة مصطلحات القانون الجنائي، الدكتور سعد ابراهيم الاعظمي بغداد-٢٠٠٢ دار الشؤون الثقافية العامة. الجزء الثاني .
- ١٤- * شرح قانون الاجراءات الجنائية تأليف الدكتور محمود محمود مصطفى ١٩٧٦ .
- ١٥- * علم النفس الجنائي ، كامل احمد ثابت الطبعة الاولى القاهرة ١٩٧٦ (صفحه ١٠٣-١٠٧)

- ١٦- * التحقيق الجنائي، قانون وفن - عبدالستار الجميلي بغداد ١٩٧٣
- التحقيق والبحث الجنائي - عبدالكريم درويش القاهرة ١٩٥٥
- ١٧- * شبيب عيماد، قضايا جنائية ٢٠٠٩ مقالة في انترنت
- ١٨- * ذنون احمد مقالة (الجريمة و الاسلحة النارية) (٢٠١٠ انترنت).
- ١٩- * اراء وقرارات القاضي رزاق كازم الموسوي .
- ٢٠- * بحث حول (علاقة الادلة الجنائية والطب العدلي) من قبل القاضين ناصر تلماتين و سالم عبدالرزاق نشرت في انترنت ٢٠١٠.
- ٢١- * الموسوعة في التحقيق الجنائي العملي _ محمد انور عاشور- رئيس محكمة جنيايات القاهرة سابقا الطبعة الثانية- القاهرة ١٩٧٩.
- ٢٢- * شبيب عيماد قضايا جنائية ٢٠٩ مقالة في انترنت
- ٢٣- * الادلة الجنائية و التحقيق الجنائي، الدكتور منصور عمر المعايطه -عمان ٢٠٠٧.
- ٢٤- * مرشد الادلة الجنائية- لشرطة العراقية، مطابع شهداء الشرطة
- ٢٥- * قانون العقوبات العراقى -رقم ١١١ لسنة ١٩٦٩ و تعديلات النافذة في اقليم كردستان- اعداد القاضي سردار عزيز خوشناو - اربيل ٢٠١٠
- ٢٦- * المبادئ العامة في قانون العقوبات، الدكتور سامى النصراري-الجزء الاول بغداد-١٩٧٧
- ٢٧- * اصول الاجراءات الجنائية في اصول المحاكمات الجزائية، عبدالامير العكيلى - بغداد١٩٧٥.
- ٢٨- * احكام التفتيش واثاره في القانون العراقي دراسة مقارنة-الدكتور صالح عبدالزهرة ١٩٧٩.
- ٢٩- * اجراءات جمع الادلة و دورها في كشف الجريمة.تأليف علي بن حامد العجربي -الرياض ١٩٩١.
- ٣٠- * المحقق القضائي - التحقيق في مسرح الجريمة -تم اعداده من قبل (الامر كروب)مشروع الادلة الجنائية.

- ٣١- *مجموعه مقالات مأخوذة في الانترنت حول التحقيق الجنائي الحديث ٢٠٠٩-
٢٠١٠.
٣٢- * قانون الادعاء العام - رقم (١٥٩) لسنة ١٩٧٩.

ژياننامهى نووسهر

* ناو: مظفر خالد عبدالرحمن – ناسراو به (شاخه وان خاليد)
* پيشه: ليكۆلئيه وهى دادوهى له دادگاى تاوانى يه كه مى ههولير،
نووسهر و روژنامه نووس، سه رنووسه رى روژنامهى ميديا،
به ريوه به رى مالىه پرى روژنامه كه.

* ژمارهى مۆبايل كۆرهك (٠٧٥٠٤٤٧٠٠٩٨)

* ئيمه يل : shakhewan@yahoo.com

** بىروانامه : ١- به كه لۆريوس له ياسا و راميارى به شى ياسا
دهرچووى سالى ٢٠٠٢-٢٠٠٣

* ٢- دبلۆم له ته ندروستى گشتى ده رچووى سالى ١٩٩٢-١٩٩٣

* جگه له زمانى داىك، زمانى عه ره بى و ئىنگلیزى ده زانى.
* كۆره شه هیده و باوكى له سالى ۱۹۷۴ له چىاى باواجى له ریزه كانى
پیشمه رگه به ده ستى رژیمی به عسى رووخاو شه هید بوو،
له بنه ماله یه كى نیشتمانپه روه رگه وره بووه خاوه نى چه ندین شه هیدین
له بنه ماله كه یان.

* رۆژى ده ست به ركار بوون له دادگا ۲۰۰۵/۹/۱ خزمه تی دادوه رى له
زۆربه ی دادگاكان هه یه.

* به پى برى سهرۆكایه تی دادگای تیه له چوونه وه ی ناوچه ی
هه ولیر په ی لیزانی بو داواكان پیدراوه و له م باره یه وه ناسنامه ی
خبیرى هه یه.

* بو ماوه ی ۲۱ سال خزمه تی وه زیفى هه یه یه كه م جار له ناوه ندی
پىگه یاندى ته ندروستى (مركز تاهیل الطبى) پاشان له به شى
ده رمانخانه له نه خو شخانه ی فریاكه وتن له هه ولیر دامه زراوه و
خزمه تی یانزه سال مه ده نى و زیاتر له ۱۰ سال خزمه تی یاسایى
(دادوه رى) له دادگاكان هه یه.

* ئەندامى یه كى تى مافپه روه رانى كوردستانه

* ئەندامى سه ندیکای رۆژنامه نووسانى كوردستانه.

* ئەندامى سه ندیکای رۆژنامه نووسانى نیوده وه له تیه.

* ئەندامى ریکخراوی لیکۆله ره.

* چه ندین وتار و لیکۆلینه وه ی له بواره جیاكان له رۆژنامه و
گۆقاره كان به زمانى كوردی و عه ره بى.

* له سه رجه م هه لبژاردنه كانى كوردستان و عیراق، وه ك به رپوه به رى
وئستگه به شدارى كردوه.

* له رۆژى ۲۰۱۴/۵/۱۵ له ریگه ی ده سته ی ده سته ی هه ری می كوردستان
سامانى خو ی ئاشكرا كردوه و پیشكەش به ده سته ی ده سته ی كى
كردوه.

* بهشداری خولیکی نیۆدهولهتی کردووه، تایبتهت به بهریۆهبردنی حکومهتی ئەلیکترۆنی له رۆژی ۱۷-۲۰/۷/۲۰۰۶ که ریکخراوی ASK ئەنجامیداوه.

* بهشداری چهندین خولی ناوخۆیی و نیۆدهولهتی بواری لیکۆلینهوهی تاوانکاری کردووه.

* له بواری کۆمپیوتەر بهرنامهکانی ویندۆز و وُرد و ئەکسل و اکسس و ئیندایزاین و چهندین پرۆگرامی کۆمپیوتەر و ئینتەرنیّت شارەزایی ههیه و بهشداری دهیان خولی لهم بوارهدا کردووه.

* چهندین کۆر و سهمیناری یاسایی و رۆشنییری و ئەنجامداوه لهگهڵ ریکخراوهکانی چالاکي مهدهنی و بهشداری چهندین کۆنفرانس و کۆنگرهی نیۆدهولهتی له بواره جیاکان کردووه .

* لهپلهی وهزیفی مهدهنی و یاسایی چهندین سوپاس و پیزانینم ئاراستهکراوه و لهچهندین لیژنهی جوراوجۆر ئەندام بووه و بهچهندین پله و پۆستی وهزیفی ههبووه.

* پینشمه رگه بووه لهراپهڕینهوه تاوهکو ئیستا لهسهنگهری شهڕ و بهرگریکردندا بووه و دووجار بریندار بووه.

تاوان

و لیکۆلینهوهی تاوانکاری

مظفر خالد عبدالرحمن

٢٠٢٠

Crime & Criminal Investigation

by:
Mudhafar Khalid
Abdulrahman

Erbil - Kurdistan
2020